

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΚΟΣ

Ο άγιος Ιωάννης γεννήθηκε στην Παλαιστίνη γύρω στα 523. Μόνασε από νεαρή ηλικία (16 ετών). Παρακολούθησε ανώτερο κύκλο μορφώσεως. Στην ζωή της ερήμου Σινά αξιοποίησε την σοφία του και ανέβηκε σε υψηλές κορυφές αγιότητας. Είχε και το χάρισμα της θαυματουργίας. Σε μεγάλη ηλικία έγινε ηγούμενος της μονής του Σινά.

Συνέγραψε τριάντα λόγους περί αρετής, όπου ο καθένας λόγος περιλαμβάνει και μια αρετή, ξεκινώντας από τις πιο πρακτικές και ανεβαίνοντας σαν σκαλοπάτια κατέληξε στις θεωρητικά υψηλές. Στη πνευματική ζωή έχουμε βαθμίδες χαμηλές και υψηλές, καταστάσεις κατώτερες και

ανώτερες. Γι' αυτό και το σύγγραμμα ονομάζεται Κλίμακα των αρετών.

Στο έργο του αυτό ο συγγραφέας παρουσιάζει συστηματικά τις ιδέες του για την κοινοβιακή κυρίως, αλλά και για την ερημική ζωή, ταξινομώντας αυτές κατά τρόπο που δείχνει πορεία προς την ηθική τελείωση. Είναι γραμμένο σε κομψή ελληνική γλώσσα, καλοδουλεμένη με χάρη και μελωδικότητα. Έχει διαύγεια, γλαφυρότητα, παραστατικότητα και παρουσιάζει πλούτο εκφράσεως, καλαισθησία και ευγένεια. Στη διακόσμηση του λόγου με εικόνες και παρομοιώσεις ο ιερός συγγραφέας είναι απαράμιλλος. Πάσης φύσεως σχήματα λόγου αναδύονται καθώς και ωραίες και επιτυχημένες προσωποποιήσεις.

Οι διδασκαλίες του είναι ολοκάθαρα νάματα που προέρχονται από αγιασμένη πηγή. Είναι ένα θεόπνευστο κείμενο. Οι σύγχρονοι ψυχολόγοι θαυμάζουν τον συγγραφέα της Κλίμακας για την βαθύτητα των ψυχολογικών του γνώσεων και παρατηρήσεων, και διαπιστώνουν ότι τα τελευταία αξιόλογα πορίσματα της ψυχολογίας του Βάθους ήταν γνωστά στους Πατέρες της ερήμου.

Ο Άγιος Ιωάννης κοιμήθηκε στις 30 Μαρτίου το 603, σε ηλικία ογδόντα ετών. Από την αρχή της Σαρακοστής το σύγγραμμά του διαβάζεται σε όλα τα ορθόδοξα μοναστήρια.

Επειδή είναι παγκόσμιο κειμήλιο αναλύσεως όλων των παθών και των αρετών, η Εκκλησία τιμά ιδιαίτερα σε αυτή τη πνευματική περίοδο τον συγγραφέα άγιο Ιωάννη της Κλίμακας και το προτείνει για ανάγνωση.

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Περί αποταγής

(Διά την αποταγήν του ματαίου βίου)

Το «ΑΠΟ ΘΕΟΥ άρχεσθαι» είναι ορθόν και πρόπον, εφ' όσον απευθύνομαι προς υπηρέτας του Θεού. Αυτού λοιπόν του αγαθού και υπεραγαθού και παναγάθου Θεού και βασιλέως μας, ο οποίος ετίμησε όλα τα λογικά όντα πού εδημιούργησε με το δώρο του αυτεξουσίου, άλλοι είναι φίλοι Του και άλλοι γνήσιοι δούλοι Του. Άλλοι είναι αχρείοι δούλοι Του και άλλοι τελείως αποξενωμένοι απ' Αυτόν. Υπάρχουν τέλος και αυτοί πού είναι εχθροί Του, καίτοι είναι αδύνατοι και ανίσχυροι.

2. Φίλους κατ' εξοχήν του Θεού, ώ ιερέ φίλε, εμείς οι αμόρφωτοι θεωρούμε τις νοερές και ασώματες δυνάμεις των αγγέλων. Γνησίους δούλους του Θεού εκείνους που εξετέλεσαν και εκτελούν το πανάγιο θέλημά Του ακούραστα καί χωρίς καμμία παράλειψη.

Αχρείους δούλους ονομάζουμε αυτούς που αξιώθηκαν μέν να λάβουν το άγιον Βάπτισμα, δεν εφύλαξαν όμως γνήσια τίς προς τόν Θεόν υποσχέσεις τους.

Ως ξένους και εχθρούς του Θεού θα εννοήσωμε αυτούς που είναι αβάπτιστοι ή δεν έχουν ορθή πίστι.

Αντίπαλοι τέλος του Θεού είναι εκείνοι οι οποίοι όχι μόνον απέκρυσαν και απέρριψαν από την ζωή τους το θέλημα του Κυρίου, αλλά και πολεμούν με πάθος αυτούς πού το τηρούν.

3. Επειδή όμως για κάθε μία από τις κατηγορίες των ανθρώπων που αναφέραμε, χρειάζεται να γίνει ιδιαίτερος και ανάλογος προς την κάθε περίπτωση λόγος, για μας δέ τους αμαθείς δεν είναι συμφέρον επί του παρόντος να τα αναπτύξωμε όλα αυτά, εμπρός λοιπόν ας απλώσωμε με αδιάκριτο υπακοή το ανάξιο χέρι μας προς τους γνησίους δούλους του Θεού, οι οποίοι μας επέσαν με την ευσεβείά τους και μας εβίασαν με την εμπιστοσύνη τους, ώστε να υπακούσωμε στην προσταγή τους. Και αφού δεχθούμε από την ιδική τους σοφία την πέννα και την βυθίσωμε στο νοητό μελάι, που είναι η σκυθρωπή και συγχρόνως χαρωπή ταπεινοφροσύνη, ας την σύρωμε επάνω στις λείες και λευκές καρδιές τους, σάν σε χαρτί, μάλλον δέ σάν σε πλάκες πνευματικές, καί αναγράφοντας τα θεία λόγια ας ειπούμε τα εξής:

4. Ο Θεός είναι, για όσους θέλουν, η ζωή και η σωτηρία τους, όλων, και των πιστών και των απίστων, και των δικαίων και των αδικών, και των ευσεβών και των ασεβών, και των απαθών και των εμπαθών, και των μοναχών και των κοσμικών, και των σοφών και των αγραμμάτων, και των υγιών και των ασθενών, και των νέων και των ηλικιωμένων.

Είναι κάτι παρόμοιο με την ακτινοβολία του φωτός, με την θέα του ηλίου και με την εναλλαγή των εποχών (τα οποία προσφέρονται εξ ίσου σε όλους τους ανθρώπους). Και δεν μπορεί να είναι διαφορετικά, διότι «δεν υπάρχει προσωποληψία στον Θεόν» (Ρωμ. β' 11).

5. Άνθρωπος ασεβής είναι μία ύπαρξις λογική και θνητή, η οποία θεληματικά αποφεύγει την ζωή, και τον Δημιουργό της, πού υπάρχει αιώνια, τον θεωρεί ως ανύπαρκτο.

6. Παράνομος είναι αυτός πού με την κακή του σκέψι διαστρέφει τον νόμο του Θεού και πού νομίζει ότι πιστεύει, ενώ έχει επιθυμίες και αντιλήψεις αντίθετες προς τον Θεόν.

7. Χριστιανός είναι η απομίμησις του Χριστού, όσο είναι δυνατόν στον άνθρωπο, και στα λόγια και στα έργα και στην σκέψι. Πιστεύει δε ορθά και αλάνθαστα στην Αγία Τριάδα.

8. Θεοφιλής είναι εκείνος που απολαμβάνει όλα τα φυσικά και αναμάρτητα δώρα του Θεού, συγχρόνως όμως δεν αμελεί, όσο μπορεί, να επιτελεί το αγαθό.

9. Εγκρατής είναι αυτός που ζη μέσα στους πειρασμούς και τις παγίδες και τους θορύβους του κόσμου και αγωνίζεται με όλη του την δύναμι να μιμηθή την ζωή εκείνων πού είναι απηλλαγμένοι από τους θορύβους του κόσμου.

10. Μοναχός είναι τάξις και κατάστασις των ασωμάτων αγγέλων πού κατορθώνεται μέσα σε υλικό και ρυπαρό σώμα. Μοναχός είναι εκείνος πού είναι αφοσιωμένος μόνο στις εντολές και στους λόγους του Θεού και τις εφαρμόζει σε κάθε χρόνο και τόπο και πράγμα. Μοναχός είναι μία συνεχής βία της ανθρώπινης φύσεως και μία αδιάκοπη φυλακή των αισθήσεων. Μοναχός είναι εξαγνισμένο σώμα και καθαρό στόμα και φωτισμένος νους. Μοναχός είναι καταλυπημένη ψυχή, πού είναι απησχολημένη με την συνεχή μνήμη του θανάτου, και όταν είναι ξύπνια και όταν κοιμάται.

11. Αναχώρησις από τον κόσμον είναι το να μισήσης με την θέλησί σου πράγματα επαινετά και να αρνηθής την φύσι, για να επιτύχης τα υπέρ φύσιν.

12. Όλοι όσοι εγκατέλειψαν πρόθυμα τα βιοτικά, το έπραξαν αναμφιβόλως ή για την μέλλουσα βασιλεία ή για τα πολλά τους αμαρτήματα ή για την αγάπη του Θεού. Εάν κανείς από τους τρεις αυτούς σκοπούς δεν τους παρακίνησε, τότε η αναχώρησίς τους είναι παράλογος. Παρ' όλα αυτά ο καλός μας Αγνοθέτης περιμένει να ιδή ποιο θα είναι το τέρμα του δρόμου.

13. Όποιος εξήλθε από τον κόσμο για να σκορπίση το φορτίο των αμαρτιών του, ας μιμήται εκείνους πού κάθονται εμπρός στους τάφους έξω από την πόλι, (όπως οι αδελφές του Λαζάρου Μάρθα και Μαρία), και ας μη σταματήση τα θερμά και πύρινα δάκρυα και τους αφώνους ολολυγμούς της καρδιάς του, ώσπου να ιδή και αυτός τον Ιησούν, ότι ήλθε και απεκύλισε τον λίθο της πωρώσεως από την καρδιά του και ελευθέρωσε τον νου μας, σαν άλλο Λάζαρο, από τα δεσμά των αμαρτιών και διέταξε τους υπηρέτας Του αγγέλους: «Λύσατέ τον από τα πάθη και αφήστε τον να πορευθή προς την μακαρία απάθεια». Εάν δεν πράξη έτσι, τότε δεν εκέρδησε τίποτε με την αναχώρησί του από τον κόσμο.

14. Όσοι θέλομε να φύγωμε από την Αίγυπτο και να ελευθερωθούμε από την τυραννία του Φαραώ, έχομε οπωσδήποτε και εμείς ανάγκη ενός Μωϋσέως, ο οποίος θα είναι μεσίτης μας προς τον Θεόν και οδηγός μας μετά τον Θεόν. Αυτός θα ίσταται μεταξύ της πράξεως και της θεωρίας και θα υψώνη προς χάριν μας τα χέρια του προς τον Θεόν. Έτσι καθοδηγούμενοι από αυτόν θα επιτύχωμε να διαβούμε την θάλασσα των αμαρτημάτων και θα κατατροπώσωμε τον Αμαλήκ των παθών.

Εκείνοι δε που εστηρίχθησαν στις ιδικές τους δυνάμεις και ενόμισαν πώς δεν έχουν ανάγκη από κανένα οδηγό, οπωσδήποτε απατήθησαν.

15. Εκείνοι που εξήλθαν από την Αίγυπτο είχαν ως οδηγό τον Μωϋσή, και αυτοί που έφυγαν από τα Σόδομα άγγελο.

Και οι μόν πρώτοι ομοιάζουν προς εκείνους πού θεραπεύουν τα πάθη της ψυχής με την φροντίδα και τις οδηγίες ανθρώπου-ιατρού. Αυτοί είναι όσοι εξέρχονται από την Αίγυπτο.

Οι δεύτεροι ομοιάζουν προς εκείνους πού επιθυμούν να καθαρισθούν από τα ακάθαρτα και άθλια

πάθη της σαρκός. Γι' αυτό και χρειάζονται άγγελο-ιατρό, δηλαδή ισάγγελο άνθρωπο θα έλεγα, για να τους βοηθήσει. Διότι στην προχωρημένη σήψη των τραυμάτων χρειαζόμεθα πολύ έμπειρο ιατρό.

16. Βία πράγματι και συνεχείς οδύνες πρέπει να έχουν όσοι επιχειρούν να ανεβούν στον ουρανό με το σώμα τους. Και μάλιστα στις αρχές της μοναχικής ζωής, μέχρις ότου οι φιλήδονες τάσεις και η σκληρότης της καρδιάς μεταστραφούν με τη βαθειά λύπη και το πένθος σε αγάπη προς τον Θεόν και σε αγνότητα.

17. Μόχθος, πραγματικός μόχθος, και πολλή και αφανής πικρία μας περιμένουν, και ιδίως τους αμελείς, έως ότου κατορθώσουμε τον λαίμαργο και «φιλομάκελλον κύνα», δηλαδή τον νου μας, να τον κάνουμε φίλο της προσοχής και της καθαρότητας, με την βοήθεια της απλότητας, της πολλής αοργησίας και της επιμελείας.

Όμως ας έχουμε θάρρος εμείς οι εμπαιθείς και αδύνατοι και με πίστι αδίστακτη ας παρουσιάσωμε με το δεξιό μας χέρι και ας εξομολογηθούμε στον Χριστόν την ασθένεια και την αδυναμία της ψυχής μας.

Έτσι θα λάβωμε οπωσδήποτε την βοήθειά Του και μάλιστα περισσότερο απ' όσο το αξίζομε. Αρκεί μόνο να βυθίζωμε συνεχώς τον εαυτό μας στον βυθό της ταπεινοφροσύνης.

18. Ας γνωρίζουν καλά όλοι όσοι αρχίζουν τον σκληρό και πιεστικό, αλλά και ελαφρό συγχρόνως αγώνα, ότι ήλθαν να πηδήσουν σαν μέσα στο πυρ (των πειρασμών και των θλίψεων), εφ' όσον εξεκίνησαν με την διάθεσι να κατοικήση μέσα τους το άυλο θεϊκό πύρ. Γι' αυτό προηγουμένως πρέπει να εξετάζη καλά καθένας τον εαυτό του και έπειτα να πλησιάζη για να γευθή τον άρτο με τα πικρά χόρτα και να πιή το γεμάτο δάκρυα ποτήρι της μοναχικής ζωής, μη τυχόν η επιπολαία κατάταξις του στο στράτευμα των μοναχών γίνη αιτία της καταδίκης του.

19. Εφ' όσον και όλοι όσοι εβαπτίσθησαν δεν θα σωθούν, δεν χρειάζεται να εξηγηθώ με περισσότερα λόγια[1]. Όλα πρέπει να τα απαρνηθούν, όλα να τα καταφρονήσουν, όλα να τα περιγελάσουν, όλα να τα αποτινάξουν όσοι προσέρχονται στην μοναχική πολιτεία, για να βάλουν έτσι στερεό θεμέλιο.

20. Καλό τρίδομο και τρίστυλο θεμέλιο είναι η ακακία, η νηστεία και η σωφροσύνη. Όλοι οι έν Χριστώ νήπιοι απ' αυτά ας αρχίζουν, παίρνοντας παράδειγμα τα νήπια.

Διότι αυτά δεν έχουν καμμία κακία και πονηρία, ούτε επιθυμία και κοιλία αχόρταγη, ούτε σάρκα πού φλογίζεται και αποθηριώνεται, όσο όμως προχωρούν στην αύξησι της τροφής τους παρουσιάζεται, όπως φαίνεται, και η πύρωσις της σαρκός.

21. Είναι πραγματικά βδελυκτό και επικίνδυνο να αποχαυνωθή ο παλαιστής μόλις αρχίση η πάλη. Έτσι δείχνει σε όλους ότι εύκολα θα τον σφάξη ο εχθρός.

22. Είναι οπωσδήποτε ωφέλιμο το αποφασιστικό και ορμητικό ξεκίνημα, και για αργότερα, όταν τυχόν παρουσιασθή αμέλεια και αδράνεια.

Διότι την ψυχή που άρχισε με ανδρεία τον αγώνα και έπειτα τον εχαλάρωσε, την κεντά σαν κεντρί η ανάμνησις του πρώτου ζήλου, πράγμα πού πολλές φορές αναπτέρωσε και έσωσε αρκετούς, αυτοί έμοιασαν έτσι με αετούς που ανανεώθηκαν τα πεσμένα τους πτερά.

23. Όταν η ψυχή προδώση τον εαυτό της και χάση την μακαρία και πολυπόθητη θέρμη πού είχε στην αρχή, ας ερευνήση επιμελώς να εξακριβώση από ποια αιτία την εστερήθηκε, και εναντίον αυτής της αιτίας ας αναλάβη όλο τον πόλεμο και τον ζήλο της. Διότι δεν υπάρχει άλλη θύρα από την οποία να επιστρέψη η θέρμη, παρά μόνο αυτή από την οποία έφυγε.

24. Αυτός που απαρνήθηκε τον κόσμο από τον φόβο (της κολάσεως) είναι όμοιος με το θυμίαμα πού ενώ καίεται, στις αρχές αναδίδει ευωδία, στο τέλος όμως καπνίζει[2]. Εκείνος πού τον απαρνήθηκε με την ελπίδα μελλοντικού μισθού, καταντά μια μυλόπετρα, που γυρίζει συνεχώς στο ίδιο μέρος. Όποιος όμως αναχώρησε από τον κόσμο για την αγάπη του Θεού, ευθύς εξ αρχής έχει μέσα του φλόγα, η οποία αν τυχόν πέση σε ξύλα ή σε δάσος, αυξάνει υπερβολικά και συνεχώς επεκτείνεται προς τα εμπρός.

25. Μερικοί κτίζουν πλίνθους επάνω στους λίθους. Άλλοι στερεώνουν στύλους επάνω στο χόμα. Και άλλοι, αφού εβάδισαν ολίγο πεζοί και ζεστάθηκαν τα νεύρα και οι κλειδώσεις τους, επροχώρησαν έπειτα γρηγορότερα. Όποιος έχει νου, ας εννοήσει τις συμβολικές αυτές εικόνες[3].

26. Ας τρέξουμε πρόθυμα, συναισθανόμενοι ότι μας εκάλεσε ο Θεός και Βασιλεύς, μήπως και τα χρόνια της ζωής μας είναι ολίγα, οπότε θα ευρεθούμε χωρίς καρπούς την ημέρα του θανάτου μας και θα πεθάνουμε από την πείνα. Ας ευαρεστήσουμε τον Κύριον, όπως οι στρατιώτες στον βασιλέα. Οποσδήποτε μετά την επιστράτευσι, μας ζητείται η ακριβής εκπλήρωση των υποχρεώσεών μας.

27. Ας φοβηθούμε τον Κύριον όπως τα θηρία. Διότι εγνώρισα ανθρώπους που επήγαιναν να κλέψουν, και τον Θεόν δεν τον εφοβήθηκαν, μόλις όμως άκουσαν στο μέρος εκείνο τα γαυγίσματα των σκύλων αμέσως ωπισθοχώρησαν. Έτσι αυτό που δεν επέτυχε ο φόβος του Θεού, το κατόρθωσε ο φόβος των θηρίων!

28. Ας αγαπήσουμε τον Κύριον, όπως αγαπούμε και σεβόμεθα τους φίλους μας. Είδα πολλές φορές ανθρώπους που ελύπησαν τον Θεόν και δεν ανησύχησαν καθόλου γι' αυτό. Όταν όμως συνέβη να πικράνουν αγαπητά τους πρόσωπα, έστω και σε κάτι μικρό, έκαναν το πάν, εχρησιμοποίησαν κάθε τέχνασμα, εσκέφθηκαν κάθε τρόπο, υπεβλήθησαν σε κάθε θλίψι, ωμολόγησαν το σφάλμα τους, και παρεκάλεσαν είτε αυτοπροσώπως είτε με φίλους είτε με δώρα, προκειμένου να αποκαταστήσουν την πρώτη αγάπη τους.

29. Οποσδήποτε στην αρχή της μοναχικής μας ζωής, με κόπο και πικρία εργαζόμεθα τις αρετές. Έπειτα όμως, όταν προχωρήσουμε, δεν θα αισθανώμεθα καθόλου λύπη, ή ολίγη, στην εξάσκησί τους. Όταν δε τέλος αφανισθή το θνητό μας φρόνημα και κυριαρχήση στην ψυχή μας η προθυμία, τότε πλέον θα τις εργαζώμεθα με όλη μας την χαρά και τον ζήλο και τον πόθο και την θεϊκή φλόγα.

30. Όσο είναι αξιέπαινοι αυτοί που ευθύς εξ αρχής με χαρά και προθυμία καλλιεργούν τις αρετές και εκτελούν τις εντολές, τόσο ελεεινοί είναι εκείνοι που εχρόνισαν στην άσκησι και όμως με κόπο ακόμη τις εξασκούν, εάν βέβαια τις εξασκούν.

31. Ας μην αποστρεφώμεθα ούτε να κατακρίνωμε «τας περιστατικάς αποταγάς»[4]. Διότι εγνώρισα ανθρώπους λιποτάκτες, οι οποίοι χωρίς να το θέλουν συναντήθηκαν με τον βασιλέα που είχε βγη έξω και από την στιγμή εκείνη έγιναν δορυφόροι του, τον ακολούθησαν στο παλάτι και εδείπνησαν μαζί του.

32. Είδα σπόρο που έπεσε τυχαία στο έδαφος και όμως έκανε εξαιρετικό και πολύ καρπό, καθώς πάλι και τα αντίθετο.

33. Είδα έναν άνθρωπο (που είχε κάποια βλάβη στην όρασί του) να μπαίνει στο ιατρείο για κάποια άλλη ανάγκη, να τον κρατά ολίγο περισσότερο ο ιατρός με την φιλοφροσύνη του, με αποτέλεσμα να καθαρισθή και να απαλλαγή από την ομίχλη που σκέπαζε τα μάτια του. Έτσι μερικά ακούσια και τυχαία περιστατικά που συνέβησαν σε μερικούς είχαν αποτελέσματα βεβαιότερα και ουσιαστικότερα από ό,τι μερικά εκούσια.

34. Κανείς ας μη θεωρήση τον εαυτό του ανάξιο για την μοναχική πολιτεία, προφασιζόμενος το βάρος και το πλήθος των αμαρτιών του και ας μη νομίζει ότι ταπεινώνει έτσι τον εαυτό του, ενώ στην ουσία φοβείται μη στερηθή τις ηδονές του κόσμου. Όλα όσα λέγει είναι «προφάσεις εν αμαρτίαις» (Ψαλμ. Ρμ'4). Διότι εκεί όπου ακριβώς υπάρχει βαθειά και σαπισμένη πληγή, εκεί χρειάζεται και μεγαλύτερα θεραπεία, για να καθαρισθή. Άλλωστε στο ιατρείο δεν πηγαίνουν οι υγιείς!

35. Εάν ο επίγειος βασιλεύς μας προσκαλούσε να καταταγούμε στον στρατό του, να τον υπηρετούμε και να πολεμούμε στο πλευρό του, δεν θα καθυστερούσαμε ούτε θα προφασιζόμεθα τίποτε. Αλλά θα τα εγκαταλείπαμε όλα και με προθυμία θα τρέχαμε κοντά του.

Ας προσέξωμε λοιπόν μήπως, ενώ μας προσκαλεί ο Βασιλεύς των βασιλέων και Κύριος των κυρίων και Θεός των θεών στην ουρανία παράταξι των μοναχών, αρνηθούμε την πρόσκλησι από οκνηρία και ραθυμία, και σταθούμε έτσι αναπολόγητοι εμπρός στο μέγα και φοβερό βήμα της Κρίσεως.

36. Μπορεί βέβαια να βαδίζη κανείς, ενώ είναι δεμένος με τις υποθέσεις του κόσμου και με βαρείες –σαν σιδερένιες αλυσίδες- φροντίδες, αλλά θα βαδίζη με δυσκολία. Όπως και εκείνοι που έχουν σιδερένια δεσμά στα πόδια τους βαδίζουν πολλές φορές, αλλά συνεχώς σκοντάφτουν και πληγώνονται.

37. Ο άγαμος πού ευρίσκεται στον κόσμο και είναι δεμένος μόνο με τα πράγματα του κόσμου ομοιάζει με αυτόν που έχει τις χειροπέδες. Για τούτο και όταν αποφασίση να τρέξη προς τον μοναχικό βίο δεν εμποδίζεται. Ενώ αυτός πού ήλθε σε γάμο ομοιάζει με εκείνον πού τον έχουν δέσει «χειροπόδαρα».

38. Μερικοί κοσμικοί πού ζούσαν αμελώς με ερώτησαν: «Πώς μπορούμε εμείς πού ζούμε με συζύγους και είμαστε περικυκλωμένοι με τόσες κοινωνικές υποχρεώσεις ν'ακολουθήσωμε την μοναχική ζωή»; Και τους απήντησα: «Όσα καλά μπορείτε, να τα κάνετε, κανένα να μη περιγελάσετε, κανένα να μη κλέψετε, σε κανένα να μην ειπήτε ψέματα, κανένα να μη περιφρονήσετε, κανένα να μη μισήσετε. Να μη παραλείπετε τον εκκλησιασμό, να δείχνετε συμπόνια στους πτωχούς, κανένα να μη σκανδαλίσετε. Σε ξένο πράγμα και σε ξένη γυναίκα να μην πλησιάσετε. Αρκεστήτε στην ιδική σας γυναίκα (πρβλ. Λουκ. γ'14). Εάν ζητε έτσι, «ού μακράν έστε της βασιλείας των ουραμών» (Μάρκ. ιβ'34).

39. Ας τρέξωμε με χαρά και με φόβο στον καλόν αγώνα, χωρίς να φοβούμεθα τους εχθρούς μας. Διότι αυτοί παρατηρούν την όψι της ψυχής μας, έστω και αν εμείς δεν τους βλέπωμε. Και όταν ιδούν την όψι της ψυχής μας αλλαγμένη από τον φόβο, τότε επιτίθενται δριμύτερα εναντίον μας, επειδή αντελήφθηκαν οι δόλιοι ότι φοβηθήκαμε. Γι'αυτό λοιπόν ας τους επιτεθούμε με ανδρεία. Διότι κανείς δεν θέλει να πολεμή εναντίον εκείνου που μάχεται με ζήλο.

40. Ο Κύριος φερόμενος με συγκατάβασι ελάφρυνε τον αγώνα των αρχαρίων για να μη κουρασθούν ευθύς εξ αρχής και γυρίσουν αμέσως στον κόσμο. Γι'αυτό «χαίρετε εν Κυρίω πάντοτε» (Φιλιπ. δ'4) όλοι οι δούλοι του Θεού, αφού αντιληφθήτε το πρώτο αυτό δείγμα της αγάπης του Δεσπότη. Χαίρετε ακόμη, αφού σκεφθήτε ότι Αυτός σας έχει προσκαλέσει στον αγώνα της μοναχικής ζωής.

41. Αλλά και τούτο φαίνεται ότι κάνει πολλές φορές ο Θεός: Βλέποντας ανδρείες ψυχές, επιτρέπει τους πολέμους ευθύς εξ αρχής, με την επιθυμία να τις στεφανώσει σύντομα.

42. Αποκρύπτει ο Κύριος από αυτούς που ζουν στον κόσμο την δυσκολία –ή μάλλον την ευκολία- του μοναχικού αγώνος. Διότι αν την εγνώριζαν, κανείς δεν θα απεφάσιζε να γίνη μοναχός.

43. Πρόσφερε με προθυμία στον Χριστόν τους κόπους της νεότητός σου και θα απολαύσης στο γήρας σου πλούτον απαθείας. Αυτά που συναθροίζονται στην νεανική ηλικία τρέφουν και παρηγορούν κατά το γήρας όσους έχουν εξασθενήσει.

Ας κοπιάσωμε με ζήλο, όσο είμαστε νέοι, ας τρέξωμε γρήγορα, διότι η ώρα του θανάτου είναι άγνωστη.

44. Έχομε εχθρούς πού είναι πραγματικά πονηροί, σκληροί, δόλιοι, πανούργοι, δυνατοί, άπνιοι, αόρατοι, άυλοι. Στα χέρια τους κρατούν φωτιά και θέλουν να κάψουν τον ναό του Θεού με την φλόγα τους.

45. Κανείς όσο είναι νέος, ας μη παραδεχθή τους εχθρούς του δαίμονας, που του λέγουν: «Μη λυώσης το σώμα σου με την πολλή άσκησι, για να μην αδυνατήσης και αρρωστήσης». Διότι, στην σημερινή μάλιστα εποχή, δύσκολα θα ευρεθή άνθρωπος πού θα προτιμήση να θανατώση την σάρκα του, το πολύ πολύ ίσως να στερήση τον εαυτό του από τα πολλά και ηδονικά φαγητά. Ο σκοπός του δαίμονος είναι να επιτύχη, ώστε η αρχή του μοναχικού μας σταδίου να γίνη με νωθρότητα και πολλή ραθυμία, οπότε και το τέλος του αγώνος θα είναι παρόμοιο και ανάλογο προς την αρχή του.

46. Περισσότερο απ'όλα, όσοι θέλουν να υπηρετήσουν πραγματικά τον Χριστόν πρέπει να εξετάσουν και να πράξουν το εξής: Να διαλέξουν με την καθοδήγησι των πνευματικών Πατέρων και με την επίγνωσι του εαυτού τους, τους τόπους και τους τρόπους και τις καταστάσεις και τα εργόχειρα πού θα τους ταιριάζουν.

Τα κοινόβια δεν είναι για όλους, επειδή μπορεί να βλάψουν αυτούς που είναι λαίμαργοι. Ούτε πάλι τα ησυχαστήρια είναι για όλους, επειδή μπορεί να βλάψουν τους θυμώδεις. Καθένας ας εξετάσει καλά ποιο πάθος έχει, (και αναλόγως ας κάνει την επιλογή). * * * 47. Σε τρεις γενικές ασκητικές κατηγορίες περιλαμβάνεται όλη η μοναχική ζωή: Στον ηρωικό ερημητισμό, στην άσκησι με άλλον ένα ή το πολύ δύο, και στην υπομονητική ζωή του Κοινοβίου. «Μη εκκλίνης –λέει ο Εκκλησιαστής- εις τὰ δεξιά ή εις τὰ αριστερά, άλλ'οδώ βασιλική πορεύθητι» (Παροιμ. δ'27). Διότι ο ιμεσαίος τρόπος από τους τρεις πού αναφέραμε, φαίνεται να ταιριάζει στους περισσοτέρους.

Επειδή, όπως λέγει η Γραφή, «αλλοίμονο στον ένα, διότι αν πέση» σε ακηδία, ή ύπνο, ή ραθυμία, ή απόγνωσι, «δεν έχει άνθρωπο να τον σηκώσει» (Εκκλ. δ'10). Όπου όμως ευρίσκονται «δύο ή τρεις συνηγμένοι εις το εμόν όνομα, εκεί είμι έν μέσω αυτών» είπε ο Κύριος (Ματθ. ιη'20).

48. Ποιος άραγε θα είναι ο πιστός και φρόνιμος μοναχός, ο οποίος την πρώτη θέρμη θα την κρατήσει άσβεστη, και δεν θα παύσει μέχρι της στιγμής του θανάτου του, να προσθέτη κάθε ημέρα φωτιά στην φωτιά, θέρμη στην θέρμη, πόθο στον πόθο και προθυμία στην προθυμία; Βαθμιάς πρώτη! Σύ πού ανέβηκες σ' αυτήν, «μη στραφής εις τὰ οπίσω».

I.M.Παρακλήτου

[1] Και όσοι δηλαδή εκάρησαν μοναχοί - η κουρά θεωρείται ως δεύτερο βάπτισμα - και δεν επέδειξαν εν συνεχεία βίο ενάρετο και συνεπή προς την ομολογία τους, δεν θα τύχουν σωτηρίας.

[2] Ο θεάρεστος δηλαδή ζήλος που παρατηρείται στην αρχή, μεταβάλλεται αργότερα σε καπνό αμελείας και ψυχρότητας.

[3] Οι πρώτοι φαίνεται ότι είναι όσοι ξεκίνησαν με καλές και στερεές βάσεις, αλλά αργότερα αμέλησαν και υποβάθμισαν κάπως την πνευματική τους ζωή – οι λίθοι αντικατεστάθησαν με πλίνθους. Οι δεύτεροι, όσοι ξεκίνησαν με ζήλο να ανεγείρουν υψηλό οικοδόμημα, αλλά δεν εξασφάλισαν στερεά θεμέλια ούτε εχρησιμοποίησαν εκλεκτά οικοδομικά υλικά. Οι τρίτοι, όσοι ξεκίνησαν χωρίς ζήλο και υψηλές προοπτικές, αλλά αργότερα εθερμάνθησαν και εσημείωσαν ταχεία πρόοδο.

[4] «Περιστατικάί αποταγαί» ονομάζονται οι περιπτώσεις κατά τις οποίες τυχαία και απρόβλεπτα γεγονότα οδηγούν κάποιον στη μοναχική ζωή. Ας αναφέρωμε ένα παράδειγμα: Ένα πρόσωπο αντιμετωπίζει κάποιο σοβαρό κίνδυνο και αναγκάζεται να καταφύγει σε μία Μονή σαν σε τόπο ασφαλείας. Εκεί υπάρχει το ενδεχόμενο να αγαπήσει την θεοφιλή ζωή των μοναχών και να αποφασίσει να την ασπασθή.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Περί απροσπαθείας

ΕΚΕΙΝΟΣ ΠΟΥ αγάπησε πραγματικά τον Κύριον και επεζήτησε αληθινά να κερδίσει την μέλλουσα βασιλεία, εκείνος πού απέκτησε πραγματικό πόνο για τα αμαρτήματά του και ζωντανή ενθύμησι της κολάσεως και της αιωνίου κρίσεως, εκείνος που ξύπνησε αληθινά μέσα του τον φόβο του θανάτου του, δεν θα αγαπήσει πλέον ούτε θα ενδιαφερθή ούτε θα μεριμνήσει καθόλου για χρήματα ή για κτήματα ή για τους γονείς του ή για επίγειο δόξα ή για φίλους ή για αδελφούς ή για τίποτε το γήινο. Αλλά αφού αποτινάξει από επάνω του και μισήση κάθε επαφή και κάθε φροντίδα για όλα αυτά, επί πλέον δε και πρίν απ' όλα αφού μισήση και την ίδια την σάρκα του, ακολουθεί τον Χριστόν γυμνός και αμέριμος και ακούραστος, ατενίζοντας πάντοτε στον ουρανό και αναμένοντας την έξ ύψους βοήθεια, καθώς το είπε ένας Άγιος: «Εκολλήθη η ψυχή μου οπίσω σου» (Ψαλμ. ξβ'9).

Και καθώς το είπε πάλι ο αείμνηστος εκείνος Προφήτης: «Εγώ δε ούκ εκοπίασα κατακολουθών σοι και ημέραν ή ανάπαυσιν ανθρώπου ούκ επεθύμησα, Κύριε» (Ιερεμ. ιζ'16).

2. Είναι μεγάλη εντροπή, αφού εγκαταλείψαμε όλα τα προηγούμενα, μετά την κλήσι που μας έκανε ο Κύριος και όχι κανείς άνθρωπος, να φροντίζωμε για κάτι άλλο, το οποίο δεν μπορεί να μας φανή χρήσιμο την ώρα της μεγάλης μας ανάγκης, δηλαδή του θανάτου μας.

Αυτό εννοούσε ο Κύριος, όταν ωμίλησε για τον άνθρωπο που «εστράφη εις τα οπίσω και δεν είναι

εύθετος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» (Λουκ. θ' 62).

3. Ο Κύριος, επειδὴ γνωρίζει πόσο εύκολα γλιστρούμε εμεῖς οἱ αρχάριοι καὶ επιστρέφομε στὸν κόσμo, εἰάν συναναστρεφόμεθα ἢ ἔστω συναντῶμεθα με κοσμικοὺς, ἀπήνητησε σ' αὐτὸν ποὺ τοῦ εἶπε, «ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου»: «Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς εαυτῶν νεκροὺς» (Ματθ. η' 22).

4. Μετὰ τὴν ἀποταγή μας οἱ δαίμονες μας παρακινοῦν νὰ μακαρίζωμε τοὺς κοσμικοὺς ποὺ τυχόν εἶναι ελεήμονες καὶ εύσπλαγχοι, καὶ νὰ ελεεινολογοῦμε τὸν εαυτὸ μας, διότι δήθνε τὸν εστερήσαμε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀρετή.

Ο δε σκοπὸς τῶν εχθρῶν μας εἶναι, με αὐτὴν τὴν νόθο ταπεινώσι νὰ μας ξαναφέρουν στὸν κόσμo ἢ, ἀν παραμείνωμε μοναχοί, νὰ μας κατακρημνίσουν στὴν ἀπόγνωσι.

5. Εἶναι δυνατόν νὰ εξευτελίζωμε τοὺς κοσμικοὺς ἀπὸ οἴηση, ὅπως ἐπίσης νὰ τοὺς εξουθενώνωμε ἀπόντας, γιὰ νὰ πολεμοῦμε τὴν ἀπόγνωσι καὶ νὰ αποκτούμε περισσότερο θάρρος καὶ ἐλπίδα.

6. Ἀς ακούσωμε τι εἶπε ὁ Κύριος στὸν νέον ἐκεῖνο ποὺ εἶχε τηρήσει ὅλες σχεδόν τις ἐντολές: «Ἐνα σου λείπει, νὰ πωλήσης τὰ υπάρχοντά σου, νὰ τὰ δώσης στοὺς πτωχοὺς καὶ νὰ γίνης ἐσὺ πτωχός ποὺ θὰ δέχεται ἐλεημοσύνες» (πρβλ. Ματθ. ιθ' 21).

7. Ὅσοι ἐπιθυμοῦμε νὰ τρέχωμε με ταχύτητα (στὸν δρόμο τῆς ἀσκήσεως), ἀς στοχασθοῦμε καλά, ὅτι ὁ Κύριος ὅσους ζοῦν στὸν κόσμo τοὺς ἔκρινε καὶ τοὺς εχαρακτήρισε σαν ζωντανούς νεκρούς, λέγοντας σε κάποιον: «Ἄφησε τοὺς νεκροὺς τοῦ κόσμου νὰ θάψουν τοὺς νεκροὺς κατὰ τὸ σῶμα» (πρβλ. Ματθ. η' 22).

8. Σε τίποτε δὲν ἐμπόδισε ὁ πλοῦτος ἐκεῖνον «τὸν πλοῦσιον νεανίσκον» νὰ προσέλθῃ στὸ βάπτισμα. Πλανῶνται λοιπὸν μερικοὶ ποὺ ἰσχυρίζονται ὅτι χάριν τοῦ βαπτίσματος ὁ Κύριος τὸν διέταξε νὰ πωλήσῃ τὸν πλοῦτό του. Ἡ μαρτυρία αὐτὴ ἀς εἶναι ἀρκετὴ γιὰ μας, σαν μεγίστη ἀπόδειξις τῆς δόξης τῆς μοναχικῆς μας πολιτείας.

9. Ἐκεῖνοι ποὺ ζοῦν στὸν κόσμo καὶ λυώνουν στὶς ἀγρυπνίες, τις νηστείες, τοὺς κόπους καὶ τις κακουχίες, ὅταν ἀναχωρήσουν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὴν μοναχικὴ ζωὴ, σαν σε κάποιo δοκιμαστήριο ἢ στάδιο, ὅλη αὐτὴ τὴν προηγούμενη ἀσκήσί τους, τὴν νοθευμένη καὶ ἐπιφανειακὴ, δὲν τὴν συνεχίζουν πλέον[1].

10. Ἐχῶ ἰδεῖ πολλά καὶ διάφορα φυτὰ ἀρετῶν, φυτευμένα μέσα στὸν κόσμo, οὐ ἐποτίζονταν ἀπὸ τὸν βόρβορο τοῦ ὑπονόμου τῆς κενοδοξίας καὶ ἐσκαλίζονταν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιδείξεως καὶ ἐλπιαίνονταν με τὸ λίπασμα τῶν ἐπαίνων. Τὰ ἴδια ὅμως αὐτὰ φυτὰ, ὅταν μεταφυτεύθηκαν σε γῆ ἔρημο καὶ ἄβατο ἀπὸ κοσμικοὺς, καὶ ἀνυδρο, χωρὶς τὸ βρωμερὸ νερὸ τῆς κενοδοξίας, ἀμέσως ἐξηράθηκαν. Διότι δὲν ἦταν δυνατόν αὐτὰ τὰ ὑδροχαρὴ φυτὰ νὰ καρποφορήσουν σε σκληρὰ καὶ ἀνυδρὰ γυμναστήρια.

11. Ὅποιος ἐμίσησε τὸν κόσμo, αὐτὸς ἐγλύτωσε ἀπὸ τὴν λύπη. Ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ ἔχει «προσπάθεια» (= ἡ μετὰ πάθους προσκόλλησις, ἡ δέσμευσις τοῦ συναισθήματος σε κάτι) σε κάποιo ἀπὸ τὰ υλικά καὶ ορατά, δὲν ἔχει λυτρωθῆ ἀκόμη ἀπὸ τὴν λύπη. Διότι πῶ ἀν μὴ λυπηθῆ, ὅταν στερηθῆ ἐκεῖνο ποὺ ἀγαπά;

12. Σε ὅλα μας χρειάζεται πολλὴ νήψις. Ἰδιαιτέρα δε ἀς δοθῆ μεγάλη προσοχή στὴν ἐπομένη περίπτωση: Εἶδα πολλοὺς μέσα στὸν κόσμo, οἱ οποίο με τις βιοτικές μέριμνες, φροντίδες, συζητήσεις, ἔρευνες καὶ ἀγρυπνίες ἐγλύτωσαν ἀπὸ τὴν μανία τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας. Ὅταν ὅμως, ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ κάθε μέριμνα, ἐγίναν μοναχοί, ἐμολύνθηκαν ἐλεεινά ἀπὸ τις ὁρμές καὶ τὰ κινήματα τῆς σαρκός.

13. Ἀς προσέχωμε καλά τὸν εαυτὸ μας, μήπως πλανηθοῦμε καὶ ἐνῶ πιστεύομε ὅτι βαδίζομε τὴν στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδὸ, ἐν τούτοις εὑρισκόμεθα στὴν πλατεία καὶ ευρύχωρο.

Τὰ σημεῖα ποὺ θὰ σου δείχνουν ὅτι βαδίζεις τὴν στενὴ ὁδὸ εἶναι:

Ἡ θλίψις τῆς κοιλίας, ἡ ὀλονύκτιος στάσις στὴν προσευχὴ, τὸ μετρημένο νερὸ, τὸ λιγοστὸ ψωμί, τὸ

καθαρτικό ποτό της ατιμίας, οι χλευασμοί, οι περιγέλωτες, οι εμπαιγμοί, η εκκοπή του ιδίου θελήματος, η υπομονή στις συγκρούσεις με τους άλλους, το να μη γογγύζεις όταν σε περιφρονούν, να βιάζης τον εαυτό σου να υπομένη τις ύβρεις, να υπομένης γενναία όταν οι άλλοι σε αδικούν, να μην αγανακτής όταν καταλαλούν εις βάρος σου, να μην οργίζεσαι όταν σε εξευτελίζουν, να ταπεινώνεσαι όταν σε κατακρίνουν. Μακάριοι όσοι βαδίζουν την προηγούμενη οδό, «ότι αυτών έστιν η βασιλεία των ουρανών» (Ματθ. ε' 3).

14. Κανείς δεν θα εισέλθη στεφανωμένος στον ουράνιο νυμφώνα, εάν δεν έχει κάνει την πρώτη, την Δευτέρα και την τρίτη αποταγή. Την αποταγή δηλαδή πρώτον όλων των πραγμάτων και των ανθρώπων και αυτών των γονέων του, δεύτερον την εκκοπή του ιδίου θελήματος, και τρίτον την αποταγή της κενοδοξίας που επακολουθεί την υπακοή.

15. «Εξέλθετε εκ μέσου αυτών, και αφορίσθητε, και ακαθαρσίας κόσμου μη άπτεσθε, λέγει Κύριος» (πρβλ. Ησ. νβ' 11). Διότι ποιος από αυτούς έκανε ποτέ θαύματα; ποιος ανέστησε νεκρούς; ποιος εξεδίωξε δαίμονες; Κανείς! Όλα αυτά είναι των μοναχών βραβεία, πού δεν μπορεί να τα επιτύχη ο κόσμος. Διότι αν μπορούσε, τότε θα ήταν περιττή η άσκησης, δηλαδή η αναχώρησης από τον κόσμο.

16. Όταν μετά την αποταγή μας οι δαίμονες μας φλογίζουν την καρδιά με την ενθύμησι των γονέων και των αδελφών μας, τότε εμείς ας οπλισθούμε εναντίον τους με την προσευχή, και ας πυρώσωμε τον εαυτό μας, με τη σκέψι του αιωνίου πυρός, ώστε με την ενθύμησι αυτού να κατασβέσωμε την παράκαιρη φλόγα της καρδιάς μας.

Εκείνος που νομίζει ότι έχει «απροσπάθεια» (= η απαλλαγή από την «προσπάθεια») για ένα οποιοδήποτε πράγμα, αισθάνεται όμως λύπη στην καρδιά του όταν το στερηθή, αυτός απατάται τελείως.

17. Όσοι νέοι έχουν μανιώδη ροπή στους σαρκικούς έρωτες και την τρυφή, και επιθυμούν ν' ακολουθήσουν την μοναχική πολιτεία, ας φροντίσουν να γυμνασθούν με πολλή νήψι και προσοχή, και να μάθουν να απέχουν από κάθε τρυφή και κακία, μήπως γίνουν σ' αυτούς «τα έσχατα χείρονα των πρώτων» (Ματθ. ιβ' 45).

18. Το λιμάνι μπορεί να γίνη εξ ίσου αιτία και σωτηρίας και κινδύνων. Αυτό το γνωρίζουν όσοι διαπλέουν την νοητή θάλασσα του μοναχικού βίου. Θα είναι δε ελεεινό το θέαμα να ιδή κανείς αυτούς που εσώθηκαν από το πέλαγος, να ναυαγήσουν μέσα στο λιμάνι!

Βαθμίσ δευτέρα! Σύ πού τρέχεις να σωθής, μιμήσου τον Λώτ και όχι την γυναίκα του, και φεύγε!

I.M.Παρακλήτου

[1] Γιατί προηγούμενη άσκησης τους χαρακτηρίζεται νοθευμένη και επιφανειακή; Διότι δεν είχε τα στοιχεία της γνησιότητας, δεν είχε εγκριθή από εμπείρους πνευματικούς Πατέρες, αλλά προερχόταν και εσχετιζόταν με την αυτοϊκανοποίηση, το «ίδιον θέλημα», το κρυφό πάθος της κενοδοξίας, την επιθυμία του ανθρωπίνου επαίνου.

Λ Ο Γ Ο Σ Τ Ρ Ι Τ Ο Σ

Περί ξενιτείας

ΞΕΝΙΤΕΙΑ είναι η οριστική εγκατάλειψις όλων εκείνων που υπάρχουν στην πατρίδα μας και πού μας εμποδίζουν να επιτύχωμε τον ευσεβή σκοπό της ζωής μας. Η ξενιτεία είναι απαρρησίαστος συμπεριφορά, κρυμμένη σοφία, σύνεσις πού δεν φανερώνεται, ζωή μυστική, σκοπός που δεν βλέπεται, λογισμός αφανής, όρεξις της ευτελείας, επιθυμία της στενοχωρίας, αιτία του θείου πόθου, πλήθος του θείου έρωτος, άρνησις της κενοδοξίας, βυθός της σιωπής.

2. Στην αρχή συνήθως ενοχλεί συνεχώς και έντονα αυτός ο λογισμός τους εραστάς του Κυρίου, ωσάν να τους φλογίζει θεϊκή φωτιά. Δηλαδή ο λογισμός, ο οποίος παρακινεί τους εραστάς ενός τόσο μεγάλου αγαθού να απομακρυνθούν από τους οικείους των, για να ζήσουν με ευτέλεια και θλίψι. Αυτός όμως ο λογισμός όσο σπουδαίος και αξιέπαινος είναι, άλλο τόσο χρειάζεται και πολλή διάκρισι. Διότι δεν είναι καλή κάθε απότομος και απόλυτος ξενιτεία.

3. Επειδή «πᾶς προφήτης ἄτιμος ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ», ὅπως εἶπε ὁ Κύριος (Μαθ. 17'57), ας εξετάσωμε μήπως ἡ ξενιτεία γίνῃ σ' ἐμᾶς αἰτία κενοδοξίας[1]. Ξενιτεία εἶναι ὁ χωρισμὸς ἀπὸ ὅλα για να μείνῃ ὁ νοῦς ἀχώριστος ἀπὸ τὸν Θεόν. Ξενιτεῦν εἶναι ὁ εραστής καὶ ἐργάτης τοῦ ἀδιακόπου πένθους. Ξένος εἶναι αὐτὸς ποῦ φεύγει κάθε σχέσι εἴτε με τοὺς ἰδικούς του εἴτε με τοὺς ξένους.
4. Σὺ πού βιάζεσαι να ξενιτεύσης ἢ να πᾶς στην ἐρημο, μη περιμένης να ἔλθουν μαζί σου ψυχές ποῦ ἀγαποῦν ἀκόμη τὸν κόσμο. Πρόσεχε, διότι ὁ κλέπτης δεν γίνεται ἀντιληπτός. Πολλοί ποῦ ἀποπειράθηκαν να πάρουν μαζί τοὺς ἀνθρώπους ραθύμους καὶ σκηνηροὺς για να τοὺς σώσουν, ἐχάθηκαν μαζί με αὐτούς, διότι σὺν τῷ χρόνῳ ἐσβῆσε ἐξ αἰτίας τοὺς τὸ πύρ (τῆς ψυχῆς τοὺς). Ἀπὸ τὴν στιγμή ποῦ ἐδέχθηκες μέσα σου τὴν φλόγα, τρέχε. Διότι δεν γνωρίζεις πότε θα σβῆση καὶ θα σε ἀφήση στο σκοτάδι.
5. Δεν ἀπαιτεῖται ἀπὸ ὅλους μας να σώσωμε τοὺς ἄλλους. Διότι λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος: «Ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν, ἀδελφοί, περὶ εαυτοῦ δώσει λόγον τῷ Θεῷ» (Ρωμ. 12' 12). Καὶ πάλι λέγει: «Ὁ διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις;» (Ρωμ. 12' 21). Ἐνῶ ὁπωσδήποτε ὅλοι ἔχομε χρέος να σώσωμε τὸν εαυτὸ μας.
6. Ὅταν ξενιτεύῃς, ἀσφαλίζου ἀπὸ τὸν γυρολόγο καὶ φιλήδονο δαίμονα. Διότι ἡ ξενιτεία του δίνει ἀφορμές να σε πολεμήσῃ.
7. Εἶναι καλὴ ἡ ἀπροσπάθεια. Μητέρα τῆς δε εἶναι ἡ ξενιτεία.
8. Εκείνος ποῦ ἐξενίτευσε για τὸν Κύριον, δεν διατηρεῖ πλέον δεσμούς καὶ σχέσεις με τίποτε, για να μη φανῇ ὅτι περιπλανᾶται καὶ ξενιτεύει για τὴν ικανοποίηση τῶν παθῶν του. Εκείνος ποῦ ἐφυγε ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ ἐξενίτευσε, ας μην ἐγγίση πλέον στὸν κόσμο, διότι συνήθως τα πάθη εἶναι «φιλεπίστροφα», (ἀγαποῦν δηλαδὴ να ἐπιστρέφουν πίσω σ' αὐτὸν ποῦ τα εἶχε).
9. Ἡ Εὐὰ ἐξορίσθηκε ἀκούσια ἀπὸ τὸν παράδεισο, ἐνῶ ὁ μοναχὸς ἐξορίζεται ἐκούσια ἀπὸ τὴν πατρίδα του. Καὶ ἡ μὲν Εὐὰ, ἐάν ἐμενε στὸν παράδεισο, θα ἐπιθυμοῦσε καὶ πάλι τὸ ξύλο τῆς παρακοῆς. Ὁ δε μοναχὸς θα διέτρεχε ὁπωσδήποτε κάθε ἡμέρα κίνδυνο ἀπὸ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς του.
10. Ἀπόφυγε σαν μᾶστιγα τοὺς τόπους τῶν πτώσεων. Διότι ὅταν δεν ὑπάρχη ἐμπρὸς μας ἕνα ὀπωρικό, δεν ἐρεθίζεται καὶ τόσο ἡ ὄρεξις μας.
11. Οὔτε αὐτὸς ὁ τρόπος καὶ δόλος τῶν κλεπτῶν, (τῶν δαιμόνων δηλαδὴ), ας σου διαφεύγῃ: Μας συμβουλεύουν να μην χωρίζωμαστε ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς, διότι, λέγουν, θα εἶναι πολὺς ὁ μισθὸς μας, ἐάν βλέποντας τις γυναῖκες κυριαρχοῦμε στὸν εαυτὸ μας. Δεν πρέπει ἀσφαλῶς να τοὺς πιστεῦωμε, ἀλλὰ μάλλον να κάνωμε τὸ ἀντίθετο.
12. Ὅταν ἔχομε ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας ὀλίγο ἢ πολὺ καιρὸ, καὶ ἔχομε ἀποκτήσει κάποια εὐλάβεια ἢ κατάνυξι ἢ ἐγκράτεια, τότε ἐρχονται οἱ «λογισμοὶ τῆς ματαιότητος» καὶ μας παροτρύνουν να ἐπιστρέψωμεν στὴν πατρίδα μας, για να οἰκοδομήσωμε, ὅπως λέγουν, πολλὰς ψυχές, να γίνωμε ὑπόδειγμα (μετανοίας) καὶ να ωφελήσωμε ὅσους ἐγνώριζαν τις ἀνομίες τῆς προηγουμένης ζωῆς μας. Ἀν τύχη δε να ἔχομε καὶ κάποια δύναμι λόγου ἢ ὀλίγη μὀρφωσι, τότε οἱ δαίμονες μας παρακινοῦν να ἐπιστρέψωμε στὸν κόσμο σαν σωτήρες τῶν ψυχῶν καὶ διδάσκαλοι, ὥστε αὐτὰ πού με τόση ἐπιμέλεια συναθροίσαμε μέσα στο λιμάνι, να τα διασκορπίσωμε κακῶς ἐξω στο πέλαγος.
13. Ἀς προσπαθήσωμε να μιμηθῶμε ὄχι τὴν γυναῖκα του, ἀλλὰ τὸν ἴδιο τὸν Λῶτ. Διότι ἡ ψυχὴ ποῦ θα ἐπιστρέψῃ ἐκεῖ ἀπ' ὅπου βγήκε, θα γίνῃ σαν τὸ χαλασμένο ἀλάτι καὶ θα μὲνη πλέον στήλη νεκρὰ καὶ ἀκίνητη.
14. Φεύγε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο «ἀμεταστρεπτί», (χωρὶς καμμία σκέψι ἐπιστροφῆς). Διότι οἱ καρδιές ποῦ ἐνοστάλησαν τὴν Αἴγυπτο, τὴν Ἱερουσαλήμ – τὴν γῆ δηλαδὴ τῆς ἀπαθείας – δεν τὴν ἀντίκρυσαν.
15. Μερικοὶ πού στὴν ἀρχὴ (τῆς ἐπιστροφῆς τοὺς) λόγω τῆς πνευματικῆς τοὺς ἀνωριμότητος

εγκατέλειψαν τον τόπο τους και έν συνεχεία (ανδρώθηκαν πνευματικά) και εκαθαρίστηκαν τελείως από τα πάθη τους, μπορεί να επιστρέψουν πάλι στον τόπο τους, με τον σκοπό ίσως να σώσουν και άλλους αφού εσώθηκαν οι ίδιοι, πράγμα ωφέλιμο για τις ψυχές. (Ας γνωρίζουν όμως ότι) ο Μωϋσής εκείνος ο θεόπτης αν και απεστάλη από τον ίδιο τον Θεόν για να σώση το γένος των ομοφύλων του, αντιμετώπισε πολλούς κινδύνους, όταν επέστρεψε από την έρημο στην Αίγυπτο, δηλαδή αντιμετώπισε πολλούς σκοτασμούς, όταν επέστρεψε στον κόσμο.

16. Είναι προτιμότερο να λυπήση κανείς τους γονείς του παρά τον Κύριον. Διότι αυτός και μας έπλασε και μας έσωσε. Ενώ οι γονείς πολλές φορές κατέστρεψαν αυτούς που αγάπησαν και τους έστειλαν στην κόλασι.

17. Ξένος πραγματικά είναι εκείνος πού σαν να ευρίσκεται ανάμεσα σε ξενόγλωσσους ανθρώπους ησυχάζει και σιωπά έχοντας πλήρη συναίσθησι του τι κάνει.

18. Δεν φεύγομε μακριά από τους συγγενείς μας ή τους τόπους μας, επειδή τους μισούμε. Μη γένοιτο! Αλλά για να αποφύγωμε την βλάβη πού μας προκαλούν.

19. Όπως σε όλα τα άλλα έτσι και σ' αυτό έχομε διδάσκαλο τον Κύριον. Διότι και ο ίδιος πολλές φορές εγκατέλειψε τους κατά σάρκα οικείους του. Και όταν άκουσε από μερικούς την ειδοποίησι: «Η μήτηρ σου και οι αδελφοί σου ζητούσί σε», αμέσως ο καλός μας Διδάσκαλος μας υπέδειξε το «απαθές μίσος», απαντώντας: «Μήτηρ μου και αδελφοί μου εισίν, οι ποιούντες το θέλημα του Πατρός μου του έν τοίς ουρανοίς» (Ματθ. ιβ' 47-50).

20. Ας είναι για σένα πατέρας εκείνος πού και θέλει και μπορεί να κοπιάση μαζί σου, για να κάνη ελαφρότερο το φορτίο των αμαρτημάτων σου. Μητέρα, η κατάνυξις, η οποία έχει την δύναμι να σε αποπλύνη από τον ρύπο της αμαρτίας. Αδελφός, εκείνος που κουράζεται και συναγωνίζεται μαζί σου στον δρόμο που ανεβάζει στον ουρανό. Σύζυγο αχώριστο απόκτησε την μνήμη του θανάτου. Τέκνα σου φίλτατα ας είναι οι στεναγμοί της καρδιάς. Ως δούλο έχει το σώμα σου. Ως φίλους τις άγιες αγγελικές δυνάμεις, οι οποίες μπορούν να σε βοηθήσουν την ώρα του θανάτου σου, εφ' όσον γίνουν φίλοι σου. «Αύτη η γενεά ζητούντων τον Κύριον» (Ψαλμ. κγ' 6).

21. Ο πόθος του Θεού σβήνει τον πόθο των γονέων. Αυτός που ισχυρίζεται ότι διατηρεί και τους δύο πόθους, απατά τον εαυτό του, εφ' όσον ακούει τον Κύριον να λέγη: «Ουδείς δύναται δυσί κυρίοις δουλεύειν» κ.λ.π. (Ματθ. στ' 24).

22. Ο Κύριος είπε: «Δεν ήλθα να βάλω ειρήνη στην γη ούτε αγάπη γονέων προς τα τέκνα ή (αδελφών προς) τους αδελφούς, σε όσους απεφάσισαν να με υπηρετήσουν. Αντιθέτως ήλθα να φέρω μάχη και μάχαιρα, να διχάσω τους φίλους του Θεού από τους φίλους του κόσμου, τους υλικούς από τους πνευματικούς, τους φιλοδόξους από τους ταπεινόφρονας» (Ματθ. ι' 34). Ο δε Κύριος ευφραίνεται γι' αυτήν τη διαμάχη και τον χωρισμό, πού γίνεται για την αγάπη του.

23. Πρόσεχε, πρόσεχε, εσύ που έχεις πολλή αγάπη και «προσπάθεια» στους ιδικούς σου, μήπως και σου φανούν όλα όσα εγκατέλειψες βυθισμένα στα νερά (των δακρύων και του πόνου). Και έτσι επιστρέψης πίσω και παρασυρθής και σύ και βυθισθής στα νερά και στον κατακλυσμό της φιλοκοσμίας. Μη συγκινηθής από τα δάκρυα των γονέων ή των φίλων σου, διότι διαφορετικά πρόκειται να δακρύζης αιωνίως.

24. Όταν σε περικυκλώσουν σαν μέλισσες, ή μάλλον σαν σφήκες, οι συγγενείς σου, θρηνούντες για σένα, προσήλωσε τότε αμέσως το βλέμμα της ψυχής σου στον θάνατο και στις αμαρτωλές πράξεις σου, ώστε με τον ένα πόνο να κατορθώσης να αποδιώξης τον άλλον.

25. Υπόσχονται σ' εμάς με πονηρία οι ιδικοί μας (κατά την σάρκα), αλλά όχι ιδικοί μας (κατά το πνεύμα), ότι θα κάνουν ό,τι μας αρέσει, (εάν μείνωμε κοντά τους). Ο πραγματικός τους όμως σκοπός είναι να μας εμποδίσουν από τον εκλεκτό δρόμο που διαλέξαμε και έν συνεχεία να μας παρασύρουν στον ιδικό τους σκοπό.

26. Όταν αναχωρήσωμε από τους τόπους μας, ας διαλέξωμε μέρη όπου θα υπάρχη ολιγωτέρα παρηγορία, ολιγώτερες αφορμές για κενοδοξία και περισσότερες για ταπεινώσι. Αλλιώςτικα φεύγομε και πετούμε μαζί με τα πάθη μας.

27. Απόφευγε να εκθειάζεις και να φανερώνης την ευγενική σου καταγωγή και την κοσμική σου δόξα, για να μη φανής άλλος στα λόγια και άλλος στα πράγματα.
28. Κανείς δεν παρέδωσε τόσο πολύ τον εαυτόν του στην ξενιτεία, όσον ο μέγας εκείνος, (δηλαδή ο Αβραάμ), ο οποίος άκουσε τα λόγια: «Έξελθε έκ της γής σου και έκ της συγγενείας σου και έκ του οίκου του πατρός σου» (Γεν. ιβ΄ 1), παρ'όλο πού εκαλείτο να μεταβή σε χώρα αλλόγλωσσο και βαρβαρική.
29. Μερικές φορές ο Κύριος δοξάζει υπερβολικά κάποιον πού εξενιτεύθηκε όπως ο μέγας (Αβραάμ). Όμως είναι καλό η δόξα αυτή, παρ'όλο που δίδεται εκ Θεού, να αποκρούεται με την ασπίδα της ταπεινώσεως.
30. Όταν οι δαίμονες ή και οι άνθρωποι μας επαινούν σαν για μεγάλο κατόρθωμα για την ξενιτεία μας, τότε εμείς ας συλλογισθούμε Εκείνον που εξενίτευσε για μας και ήλθε από τον ουρανό στην γη, και με την σκέψη αυτή θα διαπιστώσωμε ότι εμείς είς τον αιώνα του αιώνος δεν θα κατορθώσωμε να ξεχρεώσωμε μία τέτοια ξενιτεία.
31. Είναι επικίνδυνη, η «προσπάθεια» προς κάποιον ιδικό μας ή και ξένο. Αυτή μπορεί σιγά-σιγά να μας τραβήξη προς τον κόσμο και να σβήση τελείως την φλόγα της κατανύξεως.
32. Όπως είναι ακατόρθωτο να κοιτάζη κανείς με το ένα μάτι τον ουρανό και με το άλλο την γη, έτσι είναι αδύνατον να μη κινδυνεύση η ψυχή εκείνου, πού δεν εξενίτευσε τελείως από όλους -ιδικούς του και ξένους- όχι μόνο με το σώμα, αλλά και με τον λογισμό.
33. Με πολύ κόπο και μόχθο θα αποκτήσωμε καλό ήθος και καλή εσωτερική κατάστασι. Είναι όμως δυνατόν εκείνο πού με πολύ κόπο κατωρθώσαμε, να τα χάσωμε μέσα σε μια στιγμή. Διότι «φθειρουνσιν ήθη χρηστά ομιλίας κακαί» (Α΄ Κορ. ιε΄ 33), κοσμικές και συγχρόνως άκοσμες.
34. Αυτός που μετά την απάρνησι του κόσμου συναναστρέφεται με κοσμικούς ή παραμένει κοντά τους, οπωσδήποτε ή θα πέση στα δίχτυα τους ή θα μολύνη την καδιά του με κοσμικές σκέψεις. Αλλά και αν ακόμη δεν μολυνθή έτσι, θα μολυνθή κατακρίνοντας εκείνους που μολύνονται.

Περί των ονείρων των αρχαρίων

ΤΟ ΟΤΙ ο νούς που διαθέτω είναι ολωσδιόλου ατελής και γεμάτος από άγνοια, δεν είναι δυνατόν να το κρύψω. Ο λάρυγγας διακρίνει τα φαγητά, και η ακοή την έννοια των λόγων. Την αδυναμία των οφθαλμών την φανερώνει το δυνατό φως του ηλίου και την αμάθεια της ψυχής μου την αποκαλύπτουν τα λόγια μου. Ο νόμος όμως της αγάπης αναγκάζει να επιχειρή κανείς πράγματα πού υπερβαίνουν την δύναμί του.

Νομίζω λοιπόν -δεν δογματίζω- ότι ύστερα απ'όσα ελέχθησαν περί ξενιτείας, ή μάλλον μαζί με αυτά, πρέπει να επακολουθήσουν και να λεχθούν ολίγα περί των ονείρων. Τόσα, όσα χρειάζονται, ώστε ούτε σ'αυτόν τον δόλο των δολίων δαιμόνων να είμαστε αμήνητοι.

36. Όνειρο είναι μία κίνησις του νου, ενώ το σώμα ευρίσκεται ακίνητο.
37. Φαντασία είναι μία εξαπάτησις των οφθαλμών, όταν το μυαλό κοιμάται. Φαντασία είναι μία παρασάλευσις του νου, ενώ το σώμα είναι ξύπνιο. Φαντασία είναι ένα θέαμα πού δεν υπάρχει στην πραγματικότητα.
38. Είναι φανερή η αιτία που θελήσαμε, μετά τους προηγούμενους λόγους, να ομιλήσωμε για τα όνειρα. Αφού εγκαταλείψωμε για τον Κύριον τα σπίτια μας και τους οικείους μας και με την ξενιτεία για την αγάπη του Χριστού πωλήσωμε τον εαυτό μας, τότε οι δαίμονες επιχειρούν να μας ταράζουν με όνειρα. Παρουσιάζουν δε σ'αυτά τους ιδικούς μας ότι θρηνούν, πεθαίνουν, καταστεναχωρούνται και βασανίζονται εξ αιτίας μας. Εκείνος λοιπόν πού πιστεύει στα όνειρα ομοιάζει μ'αυτόν που κυνηγά την σκιά του και προσπαθεί να την πιάση (Σοφ. Σειράχ λδ΄ 2).
39. Οι δαίμονες της κενοδοξίας εμφανίζονται στον ύπνο μας σαν προφήτες. Συμπεραίνουν σαν πανούργοι πού είναι, μερικά από τα μέλλοντα να συμβούν και μας τα προαναγγέλλουν. Και όταν αυτά πραγματοποιηθούν, εμείς μένομε έκθαμβοι, και υπερηφανεύεται ο λογισμός μας με την ιδέα

ότι πλησιάσαμε στο προορατικό χάρισμα.

40. Σε όσους τον πιστεύουν, ο δαίμων αυτός φάνηκε πολλές φορές αληθινός προφήτης. Σε όσους όμως τον περιφρονούν πάντοτε αποδείχθηκε ψεύτης. Διότι, σαν πνευματική ύπαρξις πού είναι, βλέπει όσα συμβαίνουν μέσα στην ατμόσφαιρα, και μόλις αντιληφθή ότι κάποιος πεθαίνει, τρέχει αμέσως σ' εκείνους πού είναι ελαφρόμυαλοι και τους το προλέγει με τα όνειρα.

41. Τίποτε μελλοντικό δεν γνωρίζουν οι δαίμονες από προγνωστική δύναμη. Διότι τότε θα μπορούσαν και οι μάγοι να μας προλέγουν τον θάνατό μας.

42. Στον ύπνο μας πολλές φορές οι δαίμονες «μετασχηματίζονται εις αγγέλους φωτός» (Β' Κορ. ια' 14) και σε μορφές αγίων Μαρτύρων, τους οποίους παρουσιάζουν να έρχονται προς το μέρος μας. Έτσι αφού ξυπνήσωμε μας βυθίζουν σε υπερηφάνεια και χαρά.

43. Το σημείο από το οποίο θα διακρίνης την πλάνη είναι τούτο: Οι άγγελοι μας δείχνουν την κόλασι, την Κρίσι και τον χωρισμό, και έτσι μας κάνουν να ξυπνούμε έντρομοι και περίλυποι.

44. Εάν αρχίσωμε να πιστεύωμε στους δαίμονες κοιμώμενοι, ύστερα θα εμπαιζώμεθα από αυτούς και ξύπνιοι. Εκείνος που πιστεύει στα όνειρα είναι εντελώς άσοφος και άπειρος, ενώ αυτός πού δεν πιστεύει τίποτε είναι πραγματικά συνετός και σοφός.

45. Πίστευε μόνο σ' εκείνα πού σου αναγγέλλουν για την κόλασι και την Κρίσι. Εάν όμως δημιουργήται μέσα σου απόγνωσις, τότε και αυτά τα όνειρα προέρχονται από τους δαίμονες.

Βαθμίσ τρίτη! Δρόμος πού οδηγεί στην ισάριθμη Αγία Τριάδα. Εκείνος που ανέβηκε άς μη κοιτάξη δεξιά ή αριστερά.

Λ Ο Γ Ο Σ Τ Ε Τ Α Ρ Τ Ο Σ

Περί υπακοής

(Διά την μακαρίαν και αείμνηστον υπακοήν)

ΠΡΟΧΩΡΩΝΤΑΣ προς τά εμπρός ο λόγος έφθασε ομαλά και κανονικά στους πύκτας και αθλητάς του Χριστού. Διότι όπως πρίν από τον καρπό αναφαίνεται το άνθος, έτσι και πρίν από την υπακοή προηγείται η ξενιτεία, είτε του σώματος είτε του θελήματος. Με τις δύο αυτές αρετές, ωσάν με χρυσές πτέρυγες ανέρχεται άκοπα στον ουρανό η οσία ψυχή. Ίσως μάλιστα γι' αυτό κάποιος πνευματοφόρος άνθρωπος να έψαλλε: «Τις δώσει μοι πτέρυγας ωσεις περιστεράς, και πετασθήσομαι» -με την πράξι- «και καταπαύσω»- με την θεωρία και την ταπεινώσι; (Ψαλμ. νδ' 7).

2. Αν συμφωνήτε και σεις, δεν πρέπει ούτε το εξωτερικό σχήμα των ανδρείων αυτών πολεμιστών να παραβλέσωμε και να μη το παρουσιάσωμε με πλήρη περιγραφή. Πώς δηλαδή κρατούν γερά την ασπίδα της πίστεως και εμπιστοσύνης προς τον Θεόν και τον γυμναστή τους, και με αυτήν, θα ελέγαμε, αποκρούουν κάθε λογισμό απιστίας ή μεταβάσεως και αναχωρήσεως (από την Μονή). Πώς έχουν ανεσπασμένη συνεχώς την μάχαιρα του Πνεύματος και φονεύουν κάθε ιδικό τους θέλημα πού θα αναφανή. Πώς έχουν φορέσει τους σιδερένιους θώρακες της υπομονής και της πραότητας και μ' αυτούς αποκρούουν κάθε υβρεολογία, κάθε λέξι πού σουβλίζει και κάθε λόγο που ρίπτεται εναντίον τους σαν βέλος. Πώς φορούν και την «περικεφαλαίαν του σωτηρίου» (Εφεσ. ζ' 17), τη σκέπη δηλαδή πού τους παρέχει η ευχή του Γέροντος. Και δεν στέκονται με δεμένα τα πόδια, αλλά το ένα το προβάλλουν - είναι πρόθυμοι δηλαδή για υπηρεσία -, και το άλλο το έχουν ακίνητο - είναι πρόθυμοι δηλαδή για προσευχή.

3. Υπακοή είναι η τελεία απάρνησις της ψυχής μας[1], η οποία φανερώνεται καθαρά με τα έργα του σώματος. Ή και το αντίθετο: Υπακοή είναι νέκρωσις των μελών του σώματος, ενώ ο νους είναι ζωντανός. Υπακοή σημαίνει ενέργεια χωρίς εξέτασι, θάνατος εκούσιος, ζωή χωρίς περιέργεια, αμεριμνία για κάθε σωματικό κίνδυνο, αμεριμνία για το τι θα απολογηθής στον Θεόν, να μη φοβήσαι τον θάνατο, να ταξειδεύης στην θάλασσα χωρίς κίνδυνο, να οδοιπορής στην ξηρά ξέγνοιαστα σαν να κοιμάσαι.

4. Υπακοή σημαίνει ενταφιασμός της ιδικής μας θελήσεως και ανάστασις της ταπεινώσεως. Δεν

αντιλέγει ο νεκρός ούτε ξεχωρίζει τα καλά από εκείνα που του φαίνονται ως πονηρά. Διότι ο Γέροντάς του, που του εθανάτωσε με τρόπο θεάρεστο την ψυχή, αυτός θα δώσει λόγο για όλα. Υπακοή σημαίνει να αποθέσωμε την ιδική μας διάκρισι στην πλούσια διάκρισι του Γέροντος.

5. Η αρχή της νεκρώσεως και κάποιου μέλους του σώματος και κάποιου θελήματος της ψυχής φέρνει πόνο. Στο μέσον της νεκρώσεως, άλλοτε αισθανόμεθα πόνο και άλλοτε όχι. Και στο τέλος επέρχεται παύσις και αναισθησία του πόνου. Τότε μόνο φαίνεται να πονή και να υποφέρει ο ζωντανός αυτός νεκρός και μακαρίτης, όταν βλέπη πώς κάνει το θέλημά του. Και τούτο, διότι φοβείται το βάρος του πταισματού του.

6. Όλοι εσείς που επιχειρήσατε να αποδυθήτε και να εισέλθετε στο στάδιο αυτό του ψυχικού μαρτυρίου, όσοι θέλετε να σηκώσετε στον τράχηλό σας τον ζυγό του Χριστού, όσοι φροντίζετε να φορτώσετε στον τράχηλο κάποιου άλλου το ιδικό σας φορτίο, όσοι σπεύδετε να γράψετε σε συμβόλαιο την πώλησί σας και θέλετε αντί αυτής να γραφή σε σας ελευθερία, όσοι, τέλος, υποβαστάζεσθε και ανυψώνεσθε από χέρια άλλων και διανύετε έτσι το μεγάλο τούτο πέλαγος, ας γνωρίζετε ότι επιχειρήσατε να βαδίσετε μία σύντομη, αλλά και τραχεία οδό, η οποία μία και μόνη πλάνη κρύβει: Αυτήν που λέγεται ιδιορρυθμία. Αυτός που απαρνήθηκε εντελώς την ιδιορρυθμία σε όσα του φαίνονται καλά και πνευματικά και θεάρεστα, αυτός έφθασε στο τέρμα της οδού, προτού αρχίσει να την βαδίζει. Διότι αυτό ακριβώς είναι η υπακοή: Να μην εμπιστεύεται κανείς τον εαυτόν του σε όλα τα καλά μέχρι τέλους της ζωής του.

7. Όταν πρόκειται να κλίνωμε τον αυχένα μας στον Κύριον, και να εμπιστευθούμε τον εαυτόν μας σε άλλον, με λογισμό ταπεινοφροσύνης και με κύριο σκοπό να εξασφαλίσωμε την σωτηρία μας, πρίν από την είσοδό μας στην ζωή της υπακοής, αν τυχόν διαθέτωμε κάποια πονηρία και σύνεσι, ας εξετάσωμε ερευνητικά και -ας το πώ έτσι- ας δοκιμάσωμε τον κυβερνήτη. Για να μην πέσωμε σε ναύτη αντί σε κυβερνήτη, σε ασθενή αντί σε ιατρό, σε εμπαθή αντί σε απαθή, σε πέλαγος αντί σε λιμάνι, και έτσι προξενήσωμε στον εαυτό μας βέβαιο ναυάγιο.

Μετά την είσοδό μας όμως στο στάδιο της ευσεβείας και της υποταγής, ποτέ πλέον και σε τίποτε απολύτως ας μη εξετάζωμε τον καλό αγωνοθέτη μας, έστω και αν παρατηρήσωμε σ' αυτόν, σαν σε άνθρωπο, μερικά μικρά ίσως σφάλματα. Διότι διαφορετικά τίποτε δεν ωφελούμεθα από την υποταγή, εάν τον εξετάζωμε και τον κρίνωμε.

8. Όσοι θέλουν να τρέφουν πάντοτε αδίστακτη εμπιστοσύνη στους Γέροντες, επιβάλλεται να διατηρούν αλησμόνητα και ανεξάλειπτα στην καρδιά τους τα πνευματικά τους κατορθώματα. Ωστε, όταν οι δαίμονες προσπαθούν να ενσπείρουν μέσα τους αμφιβολία, να τα ενθυμούνται και να τους αποστομώνουν.

Όσοδέ η εμπιστοσύνη προς τον Γέροντα θάλλει μέσα στην καρδιά, τόσο το σώμα προθυμοποιείται σε κάθε διακονία. Ενώ, όταν σκοντάψη στην απιστία, θα πέση, διότι «πάν ό ούκ έκ πίστες, αμαρτία εστίν» (Ρωμ. ιδ' 23).

9. Από τον λογισμό που σου υποβάλλει να εξετάσης ή να κατακρίνης τον Ηγούμενο, τινάξου μακρυνά σαν από πορνεία. Μη δώσης καθόλου άδεια στον όφι αυτόν ούτε τόπο ούτε είσοδο ούτε αρχή. Και απάντησε στον δράκοντα: «Ω απατεών, δεν ανέλαβα εγώ να κρίνω τον Ηγούμενο, αλλά εκείνος να κρίνη εμένα. Δεν διωρίσθηκα εγώ κριτής του, αλλά αυτός ιδικός μου».

10. Οι πατέρες ωνόμασαν την ψαλμωδία όπλο, την προσευχή τείχος, τα καθαρά δάκρυα λουτρό, ενώ την μακαρία υπακοή την εχαρακτήρισαν ως μαρτύριο. Χωρίς αυτήν, κανείς από τους εμπαιθείς δεν θα κατορθώση να ιδή τον Κύριον.

11. Ο υποτακτικός καταδικάζει ο ίδιος τον εαυτό του. Και αν μόν για την αγάπη του Κυρίου υπακούη τελείως - έστω και αν αυτό δεν φαίνεται τελείως - τότε έχει απαλλαγή από κάθε καταδίκη. Εάν όμως ικανοποιή σε μερικά πράγματα το θέλημά του - έστω και αν φαίνεται εξωτερικά ότι υπακούει - τότε σηκώνει ο ίδιος το φορτίο του. Στην περίπτωση αυτή, αν ο Γέροντας δεν παύη να τον ελέγχει, έχει καλώς. Αν όμως εσιώπησε, τότε δεν ξεύρω τι να ειπώ!

12. Όσοι υποτάσσονται έν Κυρίω με απλότητα, αυτοί τελείωνουν καλά τον δρόμο τους, διότι,

αποφεύγοντες την λεπτολόγο εξέτασι του Γέροντος, δεν προσελκύουν κατεπάνω τους την πανουργία των δαιμόνων.

13. (Αφού έλθωμε στο Κοινόβιο), πρίν από όλα ας εξομολογηθούμε τις αμαρτίες μας στον καλό μας δικαστή, (τον Γέροντα), και μόνο σ' αυτόν, αν όμως μας προστάξει, και ενώπιον όλων. Διότι πληγές που φανερώνονται, δεν χειροτερεύουν, αλλά θεραπεύονται.

14. Φθάνοντας κάποτε σ' ένα Κοινόβιο παρηκολούθησα μία φοβερή και εκπληκτική κρίσι ενός καλού κριτού και ποιμένου. Ενώ ευρισκόμουν εκεί, έτυχε να έλθη για μοναχός κάποιος πού ήταν προηγουμένως ληστής. Αυτόν λοιπόν ο άριστος εκείνος ιατρός και ποιμήν διέταξε να απολαύση επί επτά ημέρες κάθε ανάπαυσι, και μόνη απασχόλησι να έχη το να παρατηρή την ζωή και την τάξι της Μονής.

Μετά δε την εβδόμη ημέρα τον εκάλεσε ιδιαιτέρως ο ποιμήν και τον ερώτησε αν του άρεσε να συγκατοικήση μαζί τους. Όταν δε τον είδε να συγκατατίθεται με όλη του την ειλικρίνεια, τον ερώτησε πάλι τι αμαρτήματα διέπραξε στον κόσμο. Αφού λοιπόν τον είδε να τα εξομολογήται την ίδια στιγμή και με προθυμία όλα, για να τον δοκιμάση του είπε πάλι: «Θέλω όλα αυτά να τα φανερώσης εμπρός σε όλη την αδελφότητα». Και εκείνος έχοντας μισήσει ολωσδιόλου την αμαρτία του και περιφρονώντας κάθε εντροπή του το υποσχέθηκα αδίστακτα. «Και αν θέλης ακόμη, του λέγει, τα εξομολογούμαι και στο κέντρο της Αλεξανδρείας».

Ύστερα απ' αυτό, ο Ποιμήν συναθροίζει στο Κυριακό όλα τα (λογικά του) πρόβατα, διακόσια τριάκοντα τον αριθμό. Και ενώ ετελείτο η θεία Λειτουργία -ήταν ημέρα Κυριακή- μετά την ανάγνωσι του Ευαγγελίου, δίδει εντολή και οδηγείται προς τον Ναό ο αθώος πλέον εκείνος κατάδικος.

Τον έσυραν μερικοί αδελφοί κτυπώντας τον ελαφρά, με τα χέρια δεμένα πίσω, φορώντας τρίχινο σάκκο και έχοντας ριγμένη στάχτη στο κεφάλι του. Και μόνη η θέα του δυστυχημένου αυτού εδημιούργησε κατάπληξι σε όλους, ώστε αμέσως να ξεσπάσουν σε δάκρυα και ολολυγμούς, εφ' όσον κανείς δεν εγνώριζε τι ακριβώς συνέβαινε. Έπειτα μόλις επλησίασε στην πύλη της Εκκλησίας, η ιερά εκείνη κεφαλή, ο φιλόανθρωπος κριτής, του εφώναξε με δυνατή φωνή: «Στάσου! Είσαι ανάξιος να εισέλθης εδώ μέσα».

Εκείνος τότε εταράχθηκε από την φωνή του Ποιμένου πού την άκουσε από το Ιερό. (Όπως αργότερα μας εβεβαίωνε με όρκους, του εφάνηκε ότι άκουσε βροντή και όχι φωνή ανθρώπου). Πέφτει αμέσως έντρομος με το πρόσωπο στην γη, συγκλονισμένος ολόκληρος από τον φόβο. Ενώ δε εκείτετο κάτω και έβρεχε το χώμα με τα δάκρυά του, εκείνος ο θαυμάσιος ιατρός, ο οποίος μεταχειριζόταν τα πάντα για την σωτηρία του, και συγχρόνως έδιδε σε όλους ένα υπόδειγμα σωτηρίας και αληθινής ταπεινώσεως, τον προστάζει να ειπή εμπρός σε όλους όλα τα αμαρτήματά του ένα-ένα ξεχωριστά.

Τότε αυτός άρχισε να εξομολογήται με τρόμο όλα του τα αμαρτήματα ένα-ένα λέγοντας πράγματα που εξένιζαν κάθε ανθρώπινη ακοή. Όχι μόνο σαρκικά αμαρτήματα παρά φύσιν, κατά φύσιν, με ανθρώπους, με ζώα, αλλά ακόμη και μαγείες και φόνους και άλλα, τα οποία δεν πρέπει ούτε να ακούση ούτε να γράψη κανείς. Έπειτα από την εξομολόγησι αυτή, προστάζει ο Ποιμήν να καρή αμέσως μοναχός και να συγκαταριθμηθή στους αδελφούς.

15. Εγώ τότε εθαύμασα την σοφία του Οσίου εκείνου και τον ερώτησα ιδιαιτέρως, για ποιο λόγο προέβη στην παράδοξη αυτή ενέργεια. Εκείνος δε πού ήταν πράγματι ιατρός ψυχών, μου απήντησε ότι το έκανε αυτό για δύο λόγους:

«Πρώτον, χάριν αυτού του ιδίου, ώστε με την εντροπή της παρούσης εξομολογήσεως να τον απαλλάξω από την μέλλουσα εντροπή – πράγμα που ασφαλώς έγινε. Διότι, αδελφέ μου Ιωάννη, δεν εσηκώθηκε από το έδαφος, μέχρις ότου επέτυχε την άφεσι όλων των αμαρτιών του. Και μην αμφιβάλλης γι' αυτό, διότι κάποιος από τους αδελφούς πού παρευρίσκονταν εκεί πήρε θάρρος και μου είπε: «Έβλεπα την ώρα εκείνη κάποιον φοβερό και επιβλητικό άνδρα πού κρατούσε στα χέρια του ένα χαρτί γραμμένο και ένα κοντύλι από καλάμι. Και κάθε φορά πού ο ριγμένος στο έδαφος

εξωμολογείτο μία αμαρτία του, εκείνος με το κοντύλι την διέγραφε». Αυτό είναι πολύ φυσικό, σύμφωνα και με τα λόγια (του Δαβίδ): «Είπα, εξαγορεύσω κατ'εμού την ανομίαν μου τώ Κυρίω, και σύ αφήκας την ασέβειαν της καρδιάς μου» (Ψαλμ. λα΄ 5). Δεύτερον, το έκανα αυτό, επειδή έχω μερικούς αδελφούς με ανεξομολόγητες αμαρτίες. Και με το παράδειγμα αυτό τους παρακινώ και εκείνους στην εξομολόγησι, χωρίς την οποία κανείς δεν θα επιτύχη την άφεσι των αμαρτιών του».

16. Είδα και άλλα πολλά αξιοθαύμαστα και αξιομνημόνευτα πράγματα, κοντά στον αείμνηστο εκείνο Ποιμένα και το ποιμνίό του, από τα οποία τα περισσότερα θα προσπαθήσω να σας τα παρουσιάσω. Διότι έμεινα κοντά τους αρκετό καιρό, εξετάζοντας την ζωή τους, η οποία μου προξενούσε υπερβολικό θαυμασμό καθώς έβλεπα πώς οι επίγειοι εκείνοι άγγελιοι μιμούντο τους ουρανίους!

Συνδέονταν μεταξύ τους με αδιάρρηκτο δεσμό αγάπης, χωρίς η μεγάλη αυτή αγάπη -πράγμα πολύ θαυμαστό- να έχει δημιουργήσει μεταξύ τους παρρησία ή αργολογία. Πρίν από όλα εφρόντιζαν να μη τραυματίσουν σε τίποτε την συνείδησι του αδελφού. Εάν τυχόν ευρισκόταν κανείς με μίσος προς τους άλλους, ο Ποιμήν τον εξώριζε ως κατάδικο στο ιδιαίτερο και απομονωμένο Μοναστήρι[2].

Όταν κάποτε ένας αδελφός ωμίλησε στον Ποιμένα υβριστικά εις βάρος άλλου αδελφού, την ίδια στιγμή διέταξε ο οσιώτατος Ποιμήν να εκδιωχθή. «Δεν ανέχομαι -είπε- να υπάρχη στην Μονή και ορατός και αόρατος διάβολος».

Στους οσίους αυτούς μοναχούς είδα ομολογουμένως ωφέλιμα και αξιοθαύμαστα πράγματα. Είδα μία αδελφότητα, έν Κυρίω συναθροισμένη και ενωμένη, πού κατέκτησε σε θαυμαστό βαθμό τόσο την πρακτική εργασία των εντολών, όσο και την θεωρία.

Ασκούσαν και εγύμναζαν τον εαυτό τους τόσο πολύ στα πνευματικά, ώστε να περιττεύη η υπόμνησις του Γέροντος. Ο καθένας αυτοπροαίρετα ξυπνούσε και παρακινούσε τον άλλον στην πνευματική επαγρύπνησι. Υπήρχαν μάλιστα στο πρόγραμμα της ζωής τους ωρισμένα ιερά γυμνάσματα καλομελετημένα και παγιωμένα.

Έτσι, αν συνέβαινε κάποτε στην απουσία του Γέροντος να παρασυρθή κάποιος στην κακολογία ή στην κατάκρισι ή στην αργολογία, τότε ένας αδελφός κάνοντάς του ένα σχεδόν ανεπαίσθητο νεύμα του υπενθύμιζε την αρετή και τον συνέφερε. Εάν τυχόν δεν έδειχνε συναίσθησι, ο αδελφός πού του έκανε την υπόμνησι έβαζε μετάνοια και έφευγε.

Ως προς το θέμα των συνομιλιών, αν χρειαζόταν να ειπούν κάτι, είχαν σαν μοναδική και παντοτεινή συζήτησι την ανάμνησι του θανάτου και την σκέψι της αιωνίου κολάσεως.

17. Δεν θα σας αποσιωπήσω και το ασυνήθιστο και θαυμαστό έργο του μαγείρου τους. Βλέποντάς τον να έχη παντοτεινή περισυλλογή και δάκρυα στο διακόνημά του, τον ικέτευα να μου ειπή πώς αξιώθηκε να λάβη ένα τέτοιο χάρισμα, και εκείνος στην επιμονή μου αποκρίθηκε: «Ποτέ δεν σκέφθηκα ότι υπηρετώ ανθρώπους, αλλά τον Θεόν. Έκρινα τον εαυτόν μου ανάξιο για κάθε είδους ανάπαυσι και η θέα αυτής της φωτιάς μου ενθυμίζει συνεχώς την μελλοντική φλόγα της κολάσεως».

18. Ακούσατε και άλλο παράδοξο κατόρθωμα των μοναχών αυτών: Ακόμη και την ώρα της τραπέζης, δεν διέκοπταν την νοερά εργασία της προσευχής. Με κάποιο συγκεκριμένο αλλά μυστικό νεύμα υπενθύμιζαν οι μακάριοι ο ένας στον άλλον την επιμέλεια της εσωτερικής προσευχής. Και αυτό, όχι μόνο στην τράπεζα, αλλά και σε κάθε συνάντησι και σύναξί τους.

Όταν τυχόν έπεφτε κάποιος σε παράπτωμα, τότε τον παρακαλούσαν και τον ικέτευαν πολύ οι άλλοι, να επιτρέψη να μεριμνήσουν αυτοί, να απολογηθούν αυτοί στον Ποιμένα και να δεχθούν την επίπληξι.

Ο μέγας εκείνος Ποιμήν το αντελήφθηκε αυτό και τους έβαζε ελαφρότερες τιμωρίες, γνωρίζοντας ότι ο τιμωρούμενος είναι αθώος. Ωστόσο όμως δεν επιζητούσε να μάθη τον πραγματικό ένοχο.

Πού να συναντήσης σ'εκείνους εκδηλώσεις πού να ενθυμίζουν αργολογία ή αστειολογία!

Εάν επίσης άρχιζε κάποιος να φιλονικία με τον πλησίον του, ο τρίτος που τύχαινε να περάσει από εκεί έβαζε μετάνοια και διέλυε την οργή. Όταν δε αντιλαμβανόταν πώς έμενε μέσα τους μνησικακία, το ανέφερε αμέσως στον Δεύτερο -μετά τον Γέροντα- και αυτός εφρόντιζε να συμφιλιωθούν πρίν δύση ο ήλιος (πρβλ. Έφ. δ' 26). Εάν όμως εσκήρυναν την στάσι τους και επέμεναν, τότε ετιμωρούντο με αποχή από το φαγητό έως ότου συμφιλιωθούν, ή απεβάλλοντο από την Μονή.

Η διαγωγή τους αυτή, ή τόσο αξιέπαινος και προσεκτική, δεν ήταν πράγμα μάταιο και ανωφελές, αλλά αντιθέτως παρουσίαζε πολλούς εμφανείς καρπούς.

Πολλοί από τους οσίους εκείνους αναδείχθηκαν σπουδαίοι στην πρακτική και στην θεωρητική ζωή, στην διάκρισι και στην ταπεινοφροσύνη. Αντίκρυζε δε κανείς σ' αυτούς ένα θέαμα εκπληκτικός και αγγελοπρεπές: Ολόλευκοι ηλικιωμένοι μοναχοί, σεβάσμιοι και ιεροπρεπείς, να τρέχουν δεξιά και αριστερά, ασκώντας την υπακοή και έχοντας ως μεγαλύτερό τους καύχημα την ταπεινώσι τους.

19. Είδα εκεί άνδρας πού είχαν πενήντα περίπου χρόνια στην υπακοή, και τους κέτευα να μου ειπούν ποια πνευματική παρηγορία απέκτησαν ύστερα από τόσο κόπο. Άλλοι ωμολογούσαν ότι έφθασαν σε άβυσσο ταπεινοφροσύνης και με αυτήν αποκρούουν επιτυχώς κάθε επίθεσι του εχθρού. Άλλοι έλεγαν ότι υπομένουν αναίσθητα και ανώδυνα κάθε κακολογία και ύβρι.

Είδα και άλλους ανάμεσα σ' αυτούς τους αιμνήστους, οι οποίοι ήταν ολόλευκοι από το γήρας και αγγελοειδείς. Είχαν φθάσει σε βαθύτατη ακακία και απλότητα, απλότητα «σεσοφισμένη», κατωρθωμένη με την αγαθή τους προαίρεσι και την βοήθεια του Θεού, όχι αλογίκευτη και ασύνετη σαν εκείνη ωρισμένων κοσμικών γερόντων, πού τους ονομάζουν φλύαρους και «ξεκουτιασμένους».

Εφαινοντο δε εξωτερικά τελείως ήπιοι, προσηνείς, φαιδροί, χωρίς τίποτε το επίπλαστο και επιτηδευμένο κα νοθευμένο στους λόγους και στην συμπεριφορά τους. Πράγματα πού δεν συναντώνται εύκολα! Εσωτερικά, στα βάθη της ψυχής τους ανέπνεαν σαν άκακα νήπια τον Θεόν και τον Γέροντα. Το δε νοερό τους βλέμμα το είχαν στραμμένο - ωργισμένο και αλύγιστο - εναντίον των δαιμόνων και των παθών.

20. Δεν θα επαρκέσει όμως, ώ ιερέ φίλε μετά της θεοφιλούς συνοδίας σου, ο χρόνος της ζωής μου, προκειμένου να εξιστορήσω τις αρετές και την ουρανομίμητη ζωή των μακαρίων εκείνων μοναχών. Αλλά είναι προτιμότερο να κοσμήσω τον ακόσμητο λόγο μου με τους ιδρώτας εκείνων, και να σας διεγείρω έτσι σε θεάρεστο ζήλο και μίμησι, παρά με τις ιδικές μου πτωχές παραινήσεις, διότι «χωρίς πάσης αντιλογίας το έλαττον υπό του κρείττονος κατακοσμεΐται» (πρβλ. Εβρ. ζ' 7).

Μόνο σας παρακαλώ, μην υποψιασθήτε καθόλου ότι σας γράφω κάτι πλαστό, διότι μία τέτοια δυσπιστία καταστρέφει την ωφέλεια.

21. Ας συνεχίσωμε λοιπόν την προηγούμενη διήγησι. Στο Κοινόβιο αυτό είχε κοινοβιάσει πρίν από μερικά έτη κάποιος Ισίδωρος που καταγόταν από την Αλεξάνδρεια, από αρχοντική τάξι. Αυτόν τον επρόλαβα και εγώ εκεί. Όταν τον υποδέχθηκε ο οσιώτατος εκείνος Ποιμήν, είδε ότι ήταν κακότροπος, σκληρόκαρδος, φοβερός, επιβλητικός και αγέρωχος. Και εσκέφθηκε με ένα ανθρώπινο τέχνασμα να νικήση την πανουργία των δαιμόνων.

Λέγει λοιπόν στον Ισίδωρο: «Αν πραγματικά απεφάσισες να σηκώσης τον ζυγό του Χριστού, εκείνο πού πρίν απ' όλα σου ζητώ είναι να ασκής την υπακοή». «Όπως το σίδερο στον σιδηρουργό, έτσι αγιώτατε πάτερ, παραδίδομαι στην υπακοή», αποκρίθηκε εκείνος. Ικανοποιημένος τότε ο μέγας Ποιμήν από την απάντησι και την παρομοίωσι, προχώρησε αμέσως και έδωσε στον σιδερένιο Ισίδωρο το γύμνασμά του:

«Θέλω, αδελφέ, να κάθεται στην πύλη της Μονής και με φυσικότητα σε καθέναν πού θα εισέρχεται ή θα εξέρχεται, να βάζης μετάνοια λέγοντας, «προσευχήσου για μένα, πάτερ, διότι είμαι επιληπτικός». Ο Ισίδωρος υπήκουσε σαν άγγελος στον Κύριον.

Συνεπλήρωσε επτά χρόνια σ' αυτήν την άσκησι, και έφθασε έτσι σε βαθύτατη ταπεινώσι και κατάνυξι.

Τότε ο αείμνηστος εκείνος Ποιμήν, αφού πέρασε η «νομική επταετία» και μετά από την αφάνταστη υπομονή του Ισιδώρου, απεφάσισε να τον συγκαταριθμήσει στους αδελφούς -ήταν υπεράξιος- και επι πλέον να τον χειροτονήσει κληρικό.

Εκείνος όμως μέσω άλλων αδελφών, καθώς και εμού του ταπεινού, ικέτευσε τον Ποιμένα να τον αφήσει να τελειώσει τον δρόμο του με την ίδια άσκησι. Στην παράκλησί του αυτή άφινε να υποδηλωθή κάπως αμυδρά ότι έφθανε στο τέλος του, ότι επλησίαζε η ώρα πού θα τον καλούσε ο Κύριος κοντά του. Έτσι και έγινε. Ο Διδάσκαλος τον άφησε στην ίδια θέση, και ύστερα από δέκα ημέρες «δι' αδοξίας ενδόξως εξεδήμησε» προς τον Κύριον. Επτά δε ημέρες μετά την κοίμησί του παρέλαβε κοντά του και τον θυρωρό της Μονής.

Του είχε ειπεί, ότι «εάν βρω παρρησία στον Κύριον, σύντομα θα σε έχω κοντά μου, για να είμαστε και εκεί αχώριστοι». Έτσι και έγινε, ώστε να φανερωθή απόλυτα και να επικυρωθή (από τον Θεόν) η ακαταίσχυντος υπακοή και η θεομίμητος ταπεινώσις του.

22. Όταν ακόμη ζούσε ο μέγας αυτός Ισιδώρος, τον ερώτησα τι εργασία είχε ο νους του, καθώς ευρισκόταν εκεί εμπρός στην πύλη της Μονής. Και δεν μου το απέκρυψε ο αείμνηστος θέλοντας να με ωφελήσει.

«Στην αρχή μόν, μου είπε, συλλογιζόμενοι ότι πωλήθηκα για τις αμαρτίες μου και ως έκ τούτου με πολλή πικρία και βία και αιματηρό αγώνα έκανα τις μετάνοιες. Όταν όμως συμπληρώθηκε ένας χρόνος, τότε πλέον η καρδιά μου δεν αισθανόταν λύπη, αλλά επερίμενα από τον Θεόν τον μισθό της υπομονής μου. Και όταν επέρασε άλλος ένας χρόνος, τότε ένοιωθα τον εαυτό μου με βαθειά συναίσθησι ως ανάξιο να διαμένη στην Μονή, να βλέπη και να συναντά τους πατέρες, να μεταλαμβάνη των θείων Μυστηρίων και να αντικρύζη οποιοδήποτε πρόσωπο. Ρίχνοντας δε κάτω το βλέμμα και πιο κάτω ακόμη την σκέψι περί του εαυτού μου, ικέτευα τους εισερχομένους και εξερχομένους να προσεύχονται για μένα».

23. Κάποτε, ενώ καθόμαστε μαζί στην τράπεζα, ο μέγας εκείνος Ηγούμενος έγειρε στο αυτί μου το αγίο του στόμα και μου λέγει: «Θέλεις να σου δείξω θεϊκό φρόνημα μέσα σε βαθύτατο γήρας»; Αφού δε εγώ τον παρεκάλεσα γι' αυτό, φωνάζει ο δίκαιος κάποιον από το δεύτερο τραπέζι, πού ωνομαζόταν Λαυρέντιος και είχε σαράντα οκτώ περίπου χρόνια στο Μοναστήρι -ήταν μάλιστα και ο δεύτερος κατά σειράν πρεσβύτερος στο ιερατείο της Μονής. Ήλθε λοιπόν ο Λαυρέντιος, έβαλε μετάνοια στον Ηγούμενο και εκείνος του έδωσε την ευλογία του. Αφού όμως σηκώθηκε, δεν του είπε τίποτε απολύτως, αλλά τον άφησε να ίσταται όρθιος εμπρός στο τραπέζι και χωρίς να τρώγη (ενώ ευρισκόμεθα ακόμη στην αρχή του γεύματος). Και έμεινε στην θέση αυτή όρθιος μία ολόκληρη ώρα, ίσως και δύο, ώστε εγώ έφθασα στο σημείο να εντρέπωμαι και να ατενίσω ακόμη κατά πρόσωπον τον εργάτη αυτόν της αρετής, πού ήταν ολόλευκος γέρον ογδόντα ετών. Περίμενε εκεί, χωρίς να λάβη απάντησι, μέχρι τέλους του φαγητού, οπότε, όταν εμείς σηκωθήκαμε, τον στέλνει ο Όσιος στον μέγα Ισιδώρο, πού ανέφερα ενωρίτερα, να του ειπή την αρχή του τριακοστού ενάτου Ψαλμού, (δηλαδή: «Υπομένων υπέμεινα τον Κύριον και προσέσχε μοι, και εισήκουσε της δεήσεώς μου»).

Ύστερα από αυτό εγώ σαν πονηρότατος δεν παρέλειψα να εξετάσω και να δοκιμάσω τον γέροντα. Τον ερώτησα λοιπόν, τι σκεπτόταν όλη αυτή την ώρα, όρθιος, εμπρός στο τραπέζι. «Ουδέποτε -μου απήντησε- έβαλα στο νου μου ότι με διατάζει ο Ηγούμενος, αλλ' ο Θεός, διότι στο πρόσωπο του Ποιμένος ετοποθέτησα την εικόνα του Χριστού. Διά τούτο, πάτερ Ιωάννη, την ώρα εκείνη προσευχόμενοι στον Θεόν, σαν να ευρισκόμουν όχι εμπρός σε τραπέζι ανθρώπων, αλλ' ενώπιον του θείου θυσιαστηρίου. Δεν δέχθηκα κανέναν πονηρό λογισμό εναντίον του Ποιμένος, εξ αιτίας της εμπιστοσύνης και της αγάπης πού τρέφω απέναντί του, διότι, όπως έχει λεχθή, «η αγάπη ού λογίζεται το κακόν» (Α' Κορινθ. ιγ' 5). Επί πλέον όμως, γνώριζε και τούτο, πάτερ, ότι αυτός πού θα παραδώση τον εαυτόν του αυτοπροαίρετα στις αρετής της απλότητος και της ακακίας, δεν παραχωρεί πλέον στον πονηρό «χώραν ή ώραν», για να τον βλάβη.

24. Καθώς αληθινά ήταν εκείνος ο δίκαιος ο σωτήρ και ποιμήν των λογικών προβάτων, με την χάρι του Θεού, παρόμοιον του εχάρισε ο Θεός και τον οικονόμο της Μονής, σώφρονα, περισσότερο από

κάθε άλλον, και πρᾶο ὅσο ελάχιστοι. Μία φορά λοιπόν για να ωφεληθούν οι υπόλοιποι αδελφοί, ο μέγας (Γέροντας) τον επέπληξε άδικα μέσα στο Κυριακό και διέταξε, άκαιρα, να τον βγάλουν έξω! Εγώ δε, γνωρίζοντας ὅτι είναι αθῶος σε εκείνο πού τον κατηγορούσε ο Ποιμίν, απολογήθηκα υπέρ αυτού ιδιαίτέρως.

«Το γνωρίζω και εγώ, πάτερ, ὅτι είναι αθῶος, μου απήντησε ο σοφός. Αλλά ὅπως είναι πράγμα οικτρό, να αρπάξης το ψωμί από το στόμα του πεινασμένου νηπίου, ἔτσι αδικεί και τον εαυτό του και τον εργάτη ο υπεύθυνος των ψυχών, όταν δεν του προξενή κάθε ὥρα στεφάνους, ὅσους γνωρίζει ὅτι μπορεί να υπομείνη είτε με ὕβρεις είτε με ατιμίες είτε με εξευτελισμούς και εμπαιγμούς. Διότι ἔτσι προκαλεί τρεις πολύ μεγάλες αδικίες:

Πρώτον, στερείται ο ίδιος τον μισθό από την επιτίμησι.

Δεύτερον, ὅτι ενώ μπορούσε να ωφελήση και άλλους με την αρετή εκείνου, δεν το ἔπραξε.

Και τρίτον -το πιο σοβαρό- ὅτι πολλές φορές και αυτοί που φαίνονται καλοί και υπομονητικοί, όταν παραμεληθούν πολύν καιρό και ως δῆθεν ενάρετοι δεν ελέγχονται πλέον ούτε ονειδίζονται από τον Γέροντα, υποβαθμίζονται και χάνουν την πραότητα και την υπομονή που είχαν. Διότι ὅσο καλό και καρποφόρο και παχύ και αν είναι το ἔδαφος της ψυχῆς, όταν του λείψη το πότισμα με το νερό της ατιμίας, τότε θα χορταριάση και θα βλαστήση αγκάθια υπερηφανείας και πορνείας και αφοβίας. Τούτο γνωρίζοντας ο μέγας εκείνος Απόστολος, ἔγραψε προς τον Τιμόθεο: «Επίστηθι, επενέχθητι, επίπληξον αυτοίς ευκαίρως, ακαίρως» (πρβλ. Β΄ Τιμοθ. δ΄ 2).

Εγώ δε ἔφερνα αντιρρήσεις στον (σοφό αυτόν) οδηγό προβάλλοντας ως δικαιολογία την αδυναμία των ανθρώπων της εποχῆς μας και συνεπώς τον φόβο μήπως οι πολλοί, με την άδικη επίπληξι -ακόμη ἴσως και με την ὄχι άδικη- φθάσουν στο σημείο να αποσπασθούν από το Κοινόβιο.

Μου απήντησε τότε το κατοικητήριο αυτό της σοφίας:

«Ἡ ψυχῆ, η οποία εδέθηκε χάριν του Χριστοῦ με τον Ποιμένα με αγάπη και εμπιστοσύνη, υπομένει μέχρις αίματος και δεν απομακρύνεται και μάλιστα εάν τυχόν ἔχη ευεργετηθῆ από αυτόν στη θεραπεία ψυχικών της τραυμάτων. Και ενθυμείται τους λόγους εκείνου που εἶπε: «Οὔτε ἄγγελιο ούτε αρχαί ούτε δυνάμεις ούτε τις κτίσις ετέρα δυνήσεται χωρίσαι ημάς από της αγάπης του Χριστοῦ» (Ρωμ. η΄ 38-39). Την ψυχῆ ὅμως η οποία δεν εδέθηκε και δεν ενώθηκε σφικτά και δεν προσκολλήθηκε στον Ποιμένα, θα απορώ πολύ, εάν την ιδώ να μη συνεχίζῃ ἄσκοπα την παραμονή της στο Μοναστήρι, εφ΄ ὅσον ἔχει συνδεθῆ με επιφανειακή υποταγή».

Και πραγματικά δεν διεψεύσθη ο μέγας αυτός Ποιμίν, αλλά και ωδήγησε και ετελειοποίησε και προσέφερε στον Χριστό καθαρά και άμωμα θύματα.

25. Ἄς ακούσωμε τώρα και ἄς θαυμάσωμε θεϊκή σοφία πού ευρέθηκε μέσα σε «οστράκινα» σώματα. Ὅσο καιρό ἤμουν εκεί, εκαμάρωνα την πίστι και την υπομονή και την αδάμαστη καρτερία των νεωτέρων αδελφών στις επιτιμήσεις, στις περιφρονήσεις και στις διώξεις -μερικές φορές- ὄχι μόνο ἕκ μέρους του Γέροντος, αλλά και των πολύ μικροτέρων αδελφών. Και χάριν πνευματικῆς οικοδομῆς ερώτησα έναν αδελφό, που λεγόταν Αββάκυρος και εἶχε δεκαπέντε χρόνια στην Μονή.

Τον αδελφό αυτόν ἔβλεπα να τον μαλώνουν ὅλοι σχεδόν, και μερικές φορές μάλιστα να τον διώχνουν ακόμη και από την τράπεζα οι διακονηταί, επειδή εἶχε ἕκ φύσεως το ελάττωμα να είναι ὀλίγο φλύαρος.

Του εἶπα λοιπόν: «Γιατί, αδελφέ Αββάκυρε, βλέπω κάθε ἡμέρα να σε διώχνουν από την τράπεζα και πολλές φορές να κοιμάσαι νηστικός»; Εκείνος μου αποκρίθηκε: «Πίστεψέ με, πάτερ, ὅτι με δοκιμάζουν οι πατέρες μου, αν κάνω για μοναχός. Αλλά δεν το κάνουν στα αληθινά. Και εγώ γνωρίζοντας τον σκοπό του μεγάλου, (δηλαδή του Γέροντος), και των αδελφών, τα υπομένω ὅλα χωρίς κόπο. Και να, πού συμπλήρωσα δεκαπέντε ολόκληρα χρόνια με τον λογισμό αυτόν. Ἐτσι ἄλλωστε μου εἶπαν από την πρώτη στιγμή πού ἦλθα εδῶ, ὅτι μέχρι τριάντα χρόνια δοκιμάζουν αυτούς που απαρνούνται τον κόσμον και εισέρχονται στην Μονή. Και δικαίως, πάτερ Ιωάννη! Διότι εάν δεν υποβληθῆ σε δοκιμασία ο χρυσός, δεν θεωρεῖται καθαρός».

Αυτός λοιπόν ο γενναίος Αββάκυρος αγωνίσθηκε δύο ακόμη χρόνια -μετά την επίσκεψί μου στο Μοναστήρι-, και έτσι εξεδήμησε προς Κύριον. Και πρίν ξεψυχήση είπε προς τους πατέρας: «Ευχαριστώ, ευχαριστώ τον Κύριον και σας. Διότι με το να με πειράζετε εσείς για να με σώσετε, δεν με επείραζαν οι δαίμονες δεκαεπτά ολόκληρα έτη»!

Ο ποιμήν, που πάντοτε έκρινε δίκαια, διέταξε να τον ενταφιάσουν σαν ομολογητή -του άξιζε- ανάμεσα στους πρό αυτού Αγίους της Μονής.

26. Θα ζημιώσω οπωσδήποτε τους ζηλωτάς των καλών, εάν θάψω στο μνήμα της σιωπής το κατόρθωμα και άθλημα του Μακεδονίου, του πρώτου διακόνου της Μονής.

Αυτός, ο ιδιαίτερα ηγαπημένος από τον Κύριον, όταν κάποτε επλησίαζε η εορτή των αγίων Θεοφανείων, παρεκάλεσε τον ποιμένα -δύο ημέρες πρίν από την εορτή- να μεταβή στην Αλεξάνδρεια για κάποια του ανάγκη, υποσχόμενος ότι θα επιστρέψη το γρηγορότερο, για την Ακολουθία και ετοιμασία της εορτής.

Ο μισόκαλος όμως διάβολος έφερε εμπόδιο στον αρχιδιάκονο και ωδήγησε τα πράγματα έτσι ώστε, αφού επήρε την ευλογία του Ηγουμένου και έφυγε, να μη προφθάση να επιστρέψη στην Μονή την ημέρα της αγίας εορτής, σύμφωνα με την διορία πού είχε λάβει από τον Γέροντα.

Όταν λοιπόν επέστρεψε, μία ημέρα αργότερα, τον βγάζει ο Ποιμήν από την θέσι των διακόνων και τον κατεβάζει στην τάξι των τελευταίων αρχαρίων. Και ο καλός υπηρέτης και διάκονος της υπομονής και αρχιδιάκονος της καρτερίας δέχεται τον ορισμό και την απόφασι του Πατρός χωρίς την παραμικρή λύπη, σαν να επιτιμήθηκε άλλος και όχι αυτός. Και όταν συμπλήρωσε σαράντα ημέρες στην θέση αυτή, ο σοφός Γέροντας τον επανέφερε πάλι στην κανονική του σειρά. Την επομένη όμως ημέρα ο αρχιδιάκονος τον ικετεύει να τον τοποθετήση πάλι στην ίδια τιμωρία και ατιμία, διότι -έλεγε- έπεσε στην Αλεξάνδρεια σε ασυγχώρητο αμάρτημα.

Ο Όσιος κατάλαβε βεβαίως ότι αυτό δεν ήταν αλήθεια και ότι του το ζητούσε από ταπεινώσι, ωστόσο όμως υποχώρησε στην καλή επιθυμία του εργάτου. Έτσι έβλεπε κανείς έναν ολόλευκο και σεβάσμιο γέροντα να ευρίσκεται στην τάξι των αρχαρίων και να τους παρακαλή όλους από καρδίας να προσεύχωνται γι' αυτόν, επειδή -όπως έλεγε- έπεσε στην πορνεία της παρακοής. Ο μέγας αυτός Μακεδόσιος εμπιστεύθηκε στην ταπεινότητά μου την αιτία για την οποία προσέτρεξε στην ταπεινωτική αυτή κατάστασι: «Ποτέ άλλοτε, μου είπε, δεν αισθάνθηκα μέσα μου, όπως τώρα, τόση ανακούφισι από πολέμους και τόση γλυκύτητα από το θεϊκό φως»!

27. Ίδιον των αγγέλων είναι το να μη πέφτουν, ίσως διότι και δεν μπορούν (πλέον) να πέσουν, όπως λέγουν ωρισμένοι. Των ανθρώπων είναι ίδιον να πέφτουν, αλλά και να σηκώνονται πάλι όταν πέσουν. Μόνο στους δαίμονας συμβαίνει, αφού μια φορά έπεσαν, να μην υπάρχη πλέον περίπτωσης να σηκωθούν.

Ο οικονόμος της Μονής αυτής επήρε το θάρρος να μου διηγηθή τα επόμενα: «Όταν ήμουν νέος και είχα διακόνημα να περιποιούμαι τα ζώα, συνέβη να πέσω σε σοβαρό ψυχικό παράπτωμα. Έχοντας όμως την συνήθεια να μην αποκρύπτω ποτέ τον όφι της αμαρτίας στην φωλιά της καρδίας μου, τον άρπαξα από την ουρά και τον εφάνέρωσα αμέσως στον ιατρό - λέγοντας ουρά εννώ την έκβασι της πράξεως. Εκείνος τότε χαμογέλασε και κτυπώντας με ελαφρά στο πρόσωπο, μου λέγει: «Γύρισε πίσω, παιδί μου, συνέχισε το διακόνημά σου όπως και πρίν, και μη φοβείσαι τίποτε». Εγώ έχοντας υπερβολική πίστι στο πρόσωπό του, επείσθηκα στα λόγια του. Ύστερα από λίγες ημέρες έλαβα εσωτερική πληροφορία ότι εθεραπεύθηκα, και συνέχισα την πορεία μου με χαρά, αλλά και με τρόπο».

28. Σε κάθε είδος κτισμάτων παρατηρούνται, όπως λέγουν μερικοί, πολλές διαφορές. Και μεταξύ των αδελφών μιας συνοδίας παρατηρούνται διαφορές στην πνευματική πρόοδο και στον τρόπο της σκέψεως και διαθέσεως. Γι' αυτόν τον λόγο, όταν ο ιατρός των ψυχών, (ο Γέροντας δηλαδή του Κοινοβίου εκείνου), διέκρινε σε μερικούς αδελφούς την τάσι να επιδεικνύωνται στους κοσμικούς επισκέπτες της Μονής, τους εξευτέλιζε εμπρός σ' εκείνους και τους ανέθετε περιφρονητικές υπηρεσίες. Με τον τρόπο αυτόν τους έκανε, ώστε να εξαφανίζωνται άλλη φορά, όταν έρχονταν

κοσμικοί επισκέπτες. Και μπορούσε να ιδή κανείς ένα πράγμα ανέλπисто και θαυμαστό: Η κενοδοξία των μοναχών αυτών να εκδιώκη τον εαυτόν της και να τους κάνει να απομακρύνονται από τους ανθρώπους ολοταχώς.

29. Μη θέλοντας ο Κύριος να μου στερήσει την ευχή ενός οσίου μοναχού, μία εβδομάδα πρίν αναχωρήσω από το Μοναστήρι αυτό, εκάλεσε κοντά του τον δεύτερο, μετά τον Ηγούμενο, ένα θαυμάσιο άνδρα που ωνομαζόταν Μηνάς. Αυτός έζησε πενήντα εννέα έτη στο Κοινόβιο και πέρασε από όλα τα διακονήματα.

Την Τρίτη λοιπόν ημέρα μετά την κοίμησί του, ενώ ετελούσαμε την καθωρισμένη Ακολουθία, ξαφνικά γεμίζει ευωδία όλος ο χώρος, όπου είχε ενταφιασθή ο Όσιος. Τότε ο μέγας, (ο Ηγούμενος δηλαδή), επέτρεψε να ξεσκεπάσωμε τον τάφο.

Και μόλις ανοίξαμε, βλέπομαι να ξεχύνεται από τα ευλογημένα πέσματά του, σαν από δύο πηγές, ευωδιαστό μύρο! Λέγει τότε σ' όλους ο διδάσκαλος: «Κοιτάτε! Να, οι ιδρώτες από τα πόδια του και τους κόπους του! Σαν μύρο προσεφέρθησαν στον Θεόν και σαν μύρο έγιναν πράγματι δεκτού!»

Και άλλα πολλά κατορθώματα του οσίου τούτου Μηνά μου διηγήθηκαν οι εκεί πατέρες. Μου είπαν και το εξής: «Κάποτε ο Γέροντας θέλησε να δοκιμάση την μεγάλη υπομονή που του είχε χαρίσει ο Θεός. Ένα βράδυ λοιπόν, όταν ανέβηκε στο ηγουμενείο και του έβαλε μετάνοια ζητώντας την καθιερωμένη ευλογία, εκείνος τον άφησε γονατιστό μέχρι την ώρα πού ξύπνησαν οι μοναχοί για τον κανόνα τους. Τότε μόνο του έδωσε την ευλογία του και του επέτρεψε να σηκωθεί, αφού τον ωνόμασε υβριστικά φιλενδείκτη και ανυπόμονο! Και όλα αυτά, διότι εγνώριζε ο Όσιος ότι τα υπομένει με γενναιότητα. Γι' αυτό και του δημιούργησε την σκηνή αυτή, ώστε όλοι να ωφεληθούν. Ο δε μαθητής του οσίου Μηνά γνωρίζοντας καλά την ζωή του διδασκάλου του, μας ανέφερε σχετικώς: «Τον εξέτασα καλά μήπως αποκοιμήθηκε στην θέσι πού είχε βάλει μετάνοια στον Ηγούμενο, και με διαβεβαίωσε ότι -γονατισμένος όπως ήταν- απήγγειλε νοερά ολόκληρο το Ψαλτήριο!»

30. Δεν θα παραλείψω να στολίσω το στεφάνι του λόγου και με τούτο το σμαράγδι: Ανοίξα μία φορά συζητήσι περί ησυχαστικής ζωής με μερικούς από τους ηρωϊκούς εκείνους γέροντες. Και αυτοί με χαμογελαστό πρόσωπο και ιλαρό ύφος μου απήντησαν: «Εμείς, πάτερ Ιωάννη, σαν υλικοί που είμαστε, κάνουμε και μία ζωή υλικώτερη. Διότι έχουμε την γνώμη, πώς ανάλογος προς την αδυναμία μας, πρέπει να είναι και ο πόλεμος πού θα διεξάγωμε. Συλλογισθήκαμε, ότι είναι καλύτερο να παλεύωμε με ανθρώπους, οι οποίοι άλλοτε είναι αγριεμένοι και άλλοτε μετανοούν, παρά με τους δαίμονας, οι οποίοι πάντοτε οπλίζονται εναντίον μας γεμάτοι μανία».

31. Ένας άλλος πάλι από τους αιμνήστους εκείνους, ο οποίος έτρεφε απέναντί μου πολλήν κατά Θεόν αγάπη και οικειότητα, μου είπε κάποτε φιλικά:

«Εάν πραγματικά, πάνσοφε, υπάρχει μέσα σου και ζή η ψυχή σου την ενέργεια εκείνου πού είπε «πάντα ισχύω έν τω ενδυναμούντί με Χριστώ» (Φίλιπ. δ' 13), εάν κατήλθε και σε σένα, όπως και στην Παρθένο, το Άγιον Πνεύμα ως δρόσος αγνείας, εάν δύναμις υπομονής του Υψίστου σε επεσκίασε (πρβλ. Λουκ. α' 35), τότε ζώσε σαν άνδρας, όπως ο Χριστός ο Θεός, στην μέση σου την ποδιά της υπακοής, σήκω από το δείπνο της ησυχίας, και νίψε τα πόδια των αδελφών με συντετριμμένο πνεύμα. Ή καλύτερα κυλίσου κάτω από τα πόδια μιας συνοδίας με ταπεινωμένο φρόνημα.

» Τοποθέτησε αυστηρούς και άγρυπνους φρουρούς στην πύλη της καρδιάς σου. Συγκράτησε μέσα στο σώμα τον ασυγκράτητο νου πού περισπάται (από τις μέριμνες του Κοινοβίου). Εξάσκησε την «νοεράν ησυχίαν», ενώ τα μέλη του σώματος κινούνται συνεχώς (στα διάφορα διακονήματα) -πράγμα πού είναι το πιο παράδοξο απ' όλα. Γίνε «απτόητος ψυχή» μέσα στους θορύβους (της κοινοβιακής ζωής).

» Χαλίνωσε την γλώσσα σου πού ορμά με πάθος στην αντιλογία. Πάλευε ενάντια στην δέσποινα, (την κοιλία δηλαδή), «εβδομηκοντάκις επτά» κάθε ημέρα. Κάρφωσε επάνω στο ξύλο της ψυχής σου σαν σε άλλο σταυρό το αμόνι, τον νου σου δηλαδή, ούτως ώστε όταν σφυροκοπείται συνεχώς

και εμπαιίζεται και υβρίζεται και χλευάζεται, να μη βλάπτεται καθόλου, αλλά να παραμένη τελείως καθαρός, άθικτος και αλύγιστος. Ξεντύσου το ιδικό σου θέλημα σαν ρούχο εντροπής και γυμνός προχώρει στο στάδιο του μοναχικού αγώνος –πράγμα πού σπάνια συναντάται. Φόρεσε τον θώρακα της πίστεως προς τον αγωνοθέτη, (τον Γέροντα), θώρακα πού δεν καταστρέφεται και δεν πληγώνεται από την απιστία και την αμφιβολία.

» Περίορισε με το χαλινάρι της αγνότητας την αφή που πηδά εμπρός σου ασυγκράτητη. Χαλίνωσε τους οφθαλμούς πού θέλουν κάθε στιγμή να περιεργάζονται το παράστημα και το κάλλος των σωμάτων, με την σκέψη του θανάτου. Φίμωσε και κλείσε στην μέριμνα του εαυτού του τον περιεργο νου και εμπόδισέ τον από το να θέλη να κατακρίνη ως αμελή τον αδελφό, και δείχνε χωρίς να το δείχνης κάθε αγάπη και συμπάθεια προς τον πλησίον σου.

» Τότε, φίλτατε πάτερ, θα καταλάβουν όλοι ότι είμαστε αληθινοί μαθηταί του Χριστού, όταν μέσα στην συνοδιά έχωμε μεταξύ μας αγάπη (πρβλ. Ιωάν. ιγ' 35).

» Έλα, έλα, μου έλεγε πάλι ο καλός φίλος. Έλα να συγκατοικήσης μαζί μας. Πίνε κάθε στιγμή τον χλευασμο σαν τρεχούμενο και δροσερό νερό. Άλλωστε και ο Δαβίδ, αφού περιεργάσθηκε όλα τα τερπνά πού υπάρχουν κάτω από τον ουρανό, έλεγε με θαυμασμό: «Ποιο είναι ωραιότερο και τερπνότερο; Κανένα άλλο παρά το να συγκατοικούν αδελφοί μαζί!» (πρβλ. Ψαλμ. ρλβ' 1). Εάν όμως δεν αξιωθήκαμε ακόμη να αποκτήσωμε το αγαθό μιας τέτοιας υπομονής και υπακοής, τότε θα είναι καλύτερα, συναισθανόμενοι την αδυναμία μας, να ασκητεύωμε μόνοι μας, μακριά από το αθλητικό στάδιο (του Κοινοβίου). Να μακαρίζωμε δε αυτούς πού αγωνίζονται σ' αυτό αθλητικά και να τους ευχώμεθα καλή υπομονή».

Τα λόγια του καλού πατρός και εξαιρετικού διδασκάλου πού επάλαιψε μαζί μο με τρόπο ευαγγελικό και προφητικό, ή καλύτερα φιλικό, με ενίκησαν. Γι' αυτό και χωρίς καμμία αμφιβολία απεφάσισα να δώσω τα πρωτεία στην μακαρία υπακοή.

32. Ενθυμήθηκα και μία άλλη αξιόλογη αρετή των μακαρίων αυτών μοναχών, και αφού σας την παραθέσω, θα τελειώσω τον περίπατο μέσα στο όμοιο με παραδεισένιο κήπο Κοινοβίό τους, για να σας παρουσιάσω έν συνεχεία τά ιδικά μου λόγια, τα χωρίς κάλλος, τα ανωφελή και ακανθώδη.

Συνέβη πολλές φορές να διακρίνη ο Ποιμήν μερικούς αδελφού που συζητούσαν μεταξύ τους την ώρα της Ακολουθίας. Και τους επέβαλε, μολοντί ήσαν κληρικοί -συγκεκριμένα Ιερείς- να ίστανται έξω από την Εκκλησία μία εβδομάδα και να βάζουν μετάνοια σε όλους όσους εισέρχονταν και εξέρχονταν.

Άλλη φορά βλέπω έναν από τους αδελφούς να παρακολουθή την ψαλμωδία με πραγματική συναίσθηση περισσότερη από κάθε άλλον. Μάλιστα στην αρχή των Ακολουθιών έδειχνε από τις κινήσεις και το ύφος του προσώπου του ότι συζητούσε με κάποιον. Εζήτησα λοιπόν από τον μακάριο να μου εξηγήση αυτή του την στάσι. Και εκείνος πού δεν συνήθιζε να αποκρύπτει κάτι πού θα ωφελούσε, μου απήντησε: «Έχω την συνήθεια, πάτερ Ιωάννη, να συμμαζεύω στην αρχή της Ακολουθίας τους λογισμούς, τον νου και όλο τον ψυχικό μου κόσμο. Και μόλις τους συγκαλέσω, τους φωνάζω: «Δεύτε προσκυνήσωμεν και προσπέσωμεν Χριστώ τώ βασιλεί και Θεώ ημών».

Παρηκολούθησα και τον μάγειρο και ιδού τι τον συνέλαβα να κάνη: Είχε ένα «πτυχίον», (ένα σημειωματάριο δηλαδή), κρεμασμένο στην ζώνη του για να σημειώνη -έτσι μου εξήγησε- καθημερινά τους λογισμούς του και να τους ανακοινώνη όλους στον Γέροντα! Και αυτό όχι μόνο τον μάγειρο, αλλά και πολλούς άλλους αδελφούς της Μονής είδα να το κάνουν. Και αυτή η τακτική ήταν εντολή του μεγάλου, (του Ηγουμένου), όπως άκουσα.

33. Κάποτε ο Ηγούμενος έδωξε έναν αδελφό, ο οποίος του κατηγόρησε κάποιον άλλον ως φλύαρο και πολυλογία. Αυτός τότε περίμενε καρτερικά στην πύλη της Μονής επτά ημέρες, παρακαλώντας θερμά να συγχωρηθή και να γίνη πάλι δεκτός. Μόλις το έμαθε αυτό ο φιλόψυχος εκείνος Ηγούμενος, εξέτασε καλά και όταν άκουσε ότι δεν είχε φάγει τίποτε στις ημέρες πού πέρασαν, του εδήλωσε ότι, αν ήθελε οπωσδήποτε να παραμείνη στην Μονή, θα τον κατέτασσε στην τάξι των μετανοούντων. Ο μετανοημένος αδελφός το δέχθηκε με ευχαρίστησι. Τότε ο Ποιμήν διέταξε να τον

οδηγήσουν στο ιδιαίτερο Μοναστήρι, όπου έμεναν όσοι πενθούσαν για διάφορες πτώσεις τους. Αυτό και έγινε. Και τώρα, αφού ενθυμήθηκα το Μοναστήρι αυτό των μετανοούντων, ας πούμε ολίγα και γι' αυτό.

Σε απόστασι ενός «σημείου», (δηλαδή ενάμισυ χιλιομέτρου), από την μεγάλη Μονή ευρισκόταν ο απαράκλητος εκείνος τόπος πού ονομαζόταν Φυλακή. Εκεί δεν υπήρχε ποτέ περίπτωση να ιδής καπνό ή κρασί ή λάδι στο φαγητό ή τίποτε άλλο, εκτός από ψωμί και μερικά χόρτα.

Στην Φυλακή αυτή έκλεινε ο Ηγούμενος χωρίς δικαίωμα εξόδου, όσους μετά την κουρά τους έπεφταν σε μεγάλα αμαρτήματα. Δεν τους έκλεινε στο ίδιο δωμάτιο, αλλά χωριστά τον καθένα ή το πολύ ανά δύο. Και τους άφινε εκεί, μέχρις ότου θα τον πληροφορούσε ο Κύριος για τον καθένα. Τους είχε ορίσει και έναν εξάαιρετο υπεύθυνο -«τοποποιόν»- ονόματι Ισαάκ, ο οποίος τους υποχρέωνε σε αδιάλειπτο σχεδόν προσευχή, και τους διέθετε μεγάλη ποσότητα θαλλών (κλάδων φοινίκων), για να πλέκουν και να αποδιώκουν την ακηδία.

Αυτός ήταν σε γενικές γραμμές ο τρόπος της ζωής, η κατάσταση και η πολιτεία «αυτών πού επιζητούσαν πραγματικά να αντικρύσουν το πρόσωπον του Θεού Ιακώβ» (Ψαλμ. κγ' 6).

34. Το να θαυμάζη κανείς τους κόπους των Αγίων είναι καλό. Το να ζηλεύη να τους μιμηθή είναι σωτήριο. Αλλά το να θέλη διά μιάς να τους μιμηθή είναι παράλογο και ακατόρθωτο.

35. Όταν μας δαγκώνουν οι έλεγχοι και οι επιπλήξεις των άλλων, ας ενθυμούμεθα τα αμαρτήματά μας. Μέχρις ότου ο Κύριος, πού βλέπει την αγωνιστικότητα των βιαστών του, σβήση τα αμαρτήματά μας και μεταβάλη σε χαρά την οδύνη της καρδιάς μας. Διότι όπως λέγει και ο Ψαλμωδός: «Όσο μεγάλες ήταν οι οδύνες στην καρδιά μου, τόσο δυνατές υπήρξαν και οι παρηγορίες σου, οι οποίες στην κατάλληλη ώρα εύφραναν την ψυχή μου» (Ψαλμ. 93, 19).

36. Ας μη λησμονούμε εκείνον πού έλεγε προς τον Κύριον: «Πόσες θλίψεις μου έδειξες! Θλίψεις πολλές και κακές! Δεν με εγκατέλειπες όμως, αλλά με επεσκέφθηκες με στοργή και με εξωογόνησες και με ανύψωσες και πάλι μετά την πτώσι μου από τα βάθη της γης όπου είχα πέσει» (Ψαλμ. ο' 20).

37. Μακάριος όποιος, ενώ κάθε ημέρα κακολογείται και εξουθενείται για την αγάπη του Κυρίου, βιάζει τον εαυτό του και υπομένει. Μαζί με τους Μάρτυρες αυτός θα χορεύση και μεταξύ των Αγγέλων θα παρουσιασθή με παρρησία.

Μακάριος ο μοναχός, ο οποίος θεωρεί τον εαυτό του κάθε ώρα άξιο για κάθε ατιμία και κάθε εξουδένωσι.

Μακάριος εκείνος που ενέκρωσε τελείως το θέλημά του και παρέδωσε την φροντίδα της ψυχής τους στον εν Κυρίω οδηγό και διδάσκαλό του. Αυτός θα σταθή στα δεξιά του Σταυρωθέντος.

38. Όποιος αποκρούει τον έλεγχο, είτε δίκαιο είτε άδικο, αυτός αρνήθηκε την σωτηρία του. Ενώ εκείνος πού τον δέχεται, είτε με δυσκολία είτε χωρίς δυσκολία, αυτός γρήγορα θα επιτύχη την άφεσι των πταισμάτων του.

39. Δείχνε νοερώς ενώπιον του Θεού την ειλικρινή πίστι και αγάπη πού τρέφεις προς τον πνευματικό σου Πατέρα και ο Θεός με μυστικό τρόπο θα τον πληροφορήση, ώστε και εκείνος να τρέφη απέναντί σου ανάλογη εύνοια και οικειότητα.

Όποιος φανερώνει (στον Γέροντά του) τον όφι πού κρύπτεται μέσα του, αποδεικνύει ότι έχει δυνατή και αληθινή πίστι (προς αυτόν). Όποιος όμως τον αποκρύπτει, αυτός περιπλανάται ακόμη σε δύσβατα μέρη.

40. Εάν κάποιος επιθυμή να διαπιστώση την πραγματική φιλαδελφία και αγάπη πού έχει, ας το βεβαιωθή με το εξής: Να παρατηρήση εάν πενθή για τα σφάλματα του αδελφού του και εάν αγάλλεται για την πρόοδο και τα χαρίσματά του.

41. Εκείνος πού στις συζητήσεις επιθυμεί να επιβάλλη την γνώμη του, η οποία μπορεί να είναι και ορθή, ας γνωρίζη ότι νοσεί από την νόσο του διαβόλου, (δηλαδή από την υπερηφάνεια). Και εάν

μέν αυτό γίνεται στις συζητήσεις με ίσους, ίσως να θεραπευθή κάποτε με την επίπληξι των μεγαλύτερων. Εάν όμως με μεγαλύτερους ή πιο σοφούς, τότε το πάθος του είναι ανθρωπίνως αθεράπευτο.

42. Αυτός που δεν υποχωρεί στα λόγια, είναι φανερό πώς δεν υποχωρεί και στα έργα. Διότι «ο έν ολίγω άπιστος, και έν πολλώ άπιστος έστι» (Λουκ. ις΄ 10) και ανένδοτος και μάταια κοπιάζει και από την ευλογημένη υποταγή τίποτε δεν κερδίζει, παρά μόνο ενοχή.

43. Αυτός που απέκτησε τελείως καθαρά συνείδησι στο θέμα της υποταγής στον Γέροντα, δεν φοβείται τον θάνατο, αλλά τον περιμένει κάθε ημέρα σαν ύπνο ή καλύτερα σαν ζωή. Και τούτο, επειδή είναι βέβαιος ότι κατά την ώρα εκείνη του θανάτου όχι αυτός, αλλ΄ ο Γέροντάς του θα δώσει λόγο για τα έργα του.

44. Εάν κάποιος αναλάβη έν Κυρίω χωρίς πίεσι έκ μέρους του Ηγουμένου κάποια υπηρεσία και επάνω στην εκτέλεσί της υποστή κάποια ανέλπιστη πτώσι, ας μην αποδίδη την αιτία σ΄ αυτόν πού έδωσε το όπλο, αλλά σ΄ αυτόν πού το έλαβε. Διότι ενώ επήρε το όπλο για να κτυπήση τον εχθρό, αυτός το έστρεψε κατά της καρδιάς του. Αν όμως εδέχθηκε την υπηρεσία για την αγάπη του Κυρίου με πίεσι του Γέροντος, και αν είχε αναφέρει από πρίν στον Γέροντα την αδυναμία του, ας έχη θάρρος, διότι και αν έπεσε, δεν απέθανε.

45. Μου διάφυγε, αγαπητοί, να σας παραθέσω και τούτο το γλυκό ψωμί της αρετής: Είδα σ΄ εκείνο το Κοινόβιο υποτακτικούς, οι οποίοι με τρόπο θεάρεστο επαίδευαν οι ίδιοι τον εαυτό τους με ύβρεις και εξευτελισμούς. Έτσι ήταν προετοιμασμένοι να υπομένουν τις ύβρεις, πού τους έρχονταν απ΄ έξω, έφ΄ όσον συνήθισαν να μη ταραάζονται από τους εξευτελισμούς.

46. Την ψυχή που συνηθίζει να εξομολογήται, η σκέψις της εξομολογήσεως την συγκρατεί σαν χαλινάρι και δεν την αφήνει να αμαρτήση. Αντιθέτως τις αμαρτίες πού δεν σκέπτεται κανείς να τις εξομολογήθη, συνεχώς σαν σε σκοτάδι τις διαπράττει άφοβα.

47. Όταν, στην απουσία του Γέροντος, τον φανταζώμεθα σαν να παρευρίσκεται ανάμεσά μας, και αποφεύγωμε κάθε συζήτησι ή λόγο ή φαγητό ή ύπνο ή ό,τι δήποτε άλλο από εκείνα πού γνωρίζομε ότι τον δυσαρεστούν, τότε εξασκούμε αληθινά ανόθευτη υπακοή. Οι νόθοι μαθηταί χαίρονται για την απουσία του διδασκάλου, ενώ οι γνήσιοι την θεωρούν ζημία τους.

48. Ερώτησα κάποτε έναν από τους καλύτερους μοναχούς, παρακαλώντας τον να μου εξηγήση πώς η υπακοή κρύβει μέσα της την ταπείνωση. Και εκείνος μου απήντησε: «Ο ευγνώμων υποτακτικός και αν ακόμη αναστήση νεκρούς και αν αποκτήση το χάρισμα των δακρύων ή την απαλλαγή από τους πολέμους (των παθών), οπωσδήποτε συλλογίζεται ότι αυτά τα κατόρθωσε η ευχή του Πνευματικού του Πατρός. Και έτσι ο ίδιος παραμένει ξένος από την ματαιία οίησι. Διότι πώς θα μπορέση να υπερηφανευθή για εκείνο πού -όπως λέγει- το επέτυχε με την βοήθεια του Πατρός του και όχι με την ιδική του αξία και προσπάθεια»;

49. Ο ησυχαστής που ασκείται μόνος του δεν μπορεί να τα εφαρμόση αυτά. Η δε οίησις ασκεί δικαιώματα επάνω του, και του υποβάλλει τον λογισμό, ότι με την ιδική του αξία και προσπάθεια επέτυχε τα κατορθώματά του. Ενώ ο υποτακτικός νικά και εξουδετερώνει τους δύο δόλους των δαιμόνων[3] και μένει για πάντα δούλος και υπήκοος του Χριστού.

50. Αγωνίζεται σαν πυγμάχος ο δαίμων εναντίον των υποτακτικών και προσπαθεί, άλλοτε να τους ρίχνη σε σαρκικούς μολυσμούς και να τους σκληρύνη την καρδιά, άλλοτε σε ξαφνική οργή και ταραχή, σε πνευματική ξηρότητα και ακαρπία, στην λαιμαργία και στην οκνηρία για προσευχή, άλλοτε στον ύπνο και στον σκοτισμό του νου. Και όλα αυτά, για να τους απομακρύνη από την άθλησι της υπακοής, με την ιδέα ότι τίποτε δεν ωφελήθηκαν από αυτήν, αλλά και ότι έμειναν πίσω στα πνευματικά. Και δεν τους αφήνει να εννοήσουν ότι πολλές φορές επιτρέπει σκόπιμα ο Θεός να απομακρυνθούν οι αρετές που νομίζομε ότι έχομε, για να δημιουργηθή μέσα μας βαθύτατη ταπεινοφροσύνη.

51. Αποκρούσθηκε πολλές φορές με την υπομονή η απάτη του προηγούμενου δαίμονος. Κατόπιν «έτι τούτου λαλούντος, ήλθεν έτερος άγγελος» (Ιώβ α΄ 16-18), ήλθε δηλαδή άλλος κακός δαίμων, ο

οποίος προσπαθεί να μας εξαπατήσει με διαφορετικό τρόπο. (Για τον τρόπο αυτό γίνεται λόγος ευθύς στην συνέχεια).

52. Συνήνητσα υποτακτικούς οι οποίοι με την ευχή και σκέπη του Γέροντός των έγιναν ευκατάνυκτοι, γλυκομίλητοι, εγκρατείς, με αγωνιστικό ζήλο, απολέμητοι (από τα πάθη), με πνευματική θερμότητα... Σ' αυτούς λοιπόν κατέφθασα οι δαίμονες και τους έσπειραν μυστικά τον λογισμό, ότι είναι ικανοί και άξιοι τώρα για το ανώτερο βραβείο της ησυχαστικής ζωής, η οποία θα τους οδηγήσει στην απάθεια. Και έτσι εξαπατήθηκαν και από το λιμάνι ανοίχθηκαν στο πέλαγος. Εκεί όμως τους έπιασε η τρικυμία και, μη έχοντας κυβερνήτη, εκινδύνευσαν να πνιγούν στην αλμυρή και ακάθαρτη θάλασσα (των παθών).

53. Χρειάζεται μερικές φορές να θολώσει και να αναταραχθεί και να εξαγριωθεί η θάλασσα (της ψυχής), για να εκβρασθούν πάλι στην ξηρά ο βούρκος και η σαπρία και τα χορτάρια, πού οι ποταμοί των παθών κατέβασαν μέσα της. Εάν παρατηρήσωμε, θα ιδούμε ότι μετά από την αναταραχή αυτής της θαλάσσης επικρατεί βαθειά γαλήνη.

54. Αυτός πού άλλοτε υπακούει και άλλοτε παρακούει στον πνευματικό του Πατέρα ομοιάζει με άνθρωπο πού βάζει στους οφθαλμούς του άλλοτε κολλύριο και άλλοτε ασβέστη. (Ποίον το όφελος;). Διότι «εάν ένας κτίζι -όπως λέγει η Γραφή- και ένας γκρεμίζι, τι καλό προκύπτει παρά μόνο κόπο»; (Σοφ. Σειρ. λδ' 23).

55. Μην απατάσαι, ώ υιέ και υπήκοε του Κυρίου, από το πνεύμα της οίησης και παρουσιάζεις τα αμαρτήματά σου σαν να τα έπραξε άλλο πρόσωπο και όχι εσύ. Διότι είναι αδύνατο να απαλλαγής κανείς από την αισχύνη χωρίς να αισθανθή αισχύνη. Συνηθίζουν πολλές φορές οι δαίμονες να μας καταφέρνουν ή να μην εξομολογούμεθα ή να παρουσιάζωμε τις αμαρτίες μας σαν να τις διέπραξε κάποιος άλλος ή να επιρρίπτωμε σε άλλους την αιτία.

56. Ξεγύμνωσε, ξεγύμνωσε το τραύμα σου στον ιατρό. Μη εντραπής, αλλά λέγε: «Ιδικό μου, πάτερ, είναι το τραύμα, ιδική μου η πληγή! Η ιδική μου ραθυμία το προξένησε και όχι κάτι άλλο. Κανείς άλλος δεν είναι αίτιος της αμαρτίας μου, ούτε άνθρωπος ούτε διάβολος ούτε σώμα ούτε άλλο τίποτε, παρά μόνο η αμέλεια μου». Την ώρα πού εξομολογείσαι να είσαι και στην συμπεριφορά και στην όψι και στον λογισμό σκυφτός σαν κατάδικος, και αν μπορείς βρέχε με δάκρυα τα πόδια του πνευματικού ιατρού και δικαστού σαν να είναι του Χριστού.

57. Εάν όλα εξαρτώνται από την συνήθεια, τότε οπωσδήποτε και τα καλά. Και η καλή συνήθεια έχει περισσότερη δύναμη, διότι δέχεται την ισχυρή συμπαράσταση του Θεού. Δεν θα κοπιάσης, υιέ μου, πολλά έτη για να αντικρύσης μέσα σου την μακαρία ανάπαυση, εάν από την αρχή παραδώσης ολόψυχα τον εαυτό σου στις ατιμίες.

58. Μη το θεωρήσεις ανάξι να εξομολογηθής τις αμαρτίες σου στον βοηθό σου, (στον Γέροντά σου δηλαδή), με ταπεινώσι και συντριβή ωσάν στον ίδιο τον Θεόν. Εγώ συνήνητσα καταδίκους οι οποίοι με την αξιολύπητη και δακρυσμένη όψι τους και με τις απελπισμένες κραυγές και ικεσίες τους εμαλάκωσαν την αυστηρότητα του δικαστού και μετέτρεψαν την οργή του σε καλωσύνη και ευσπλαγχνία. Γι' αυτόν τον λόγο και ο Ιωάννης ο Πρόδρομος από εκείνους πού τον επλησίαζαν επιζητούσε πρίν από το βάπτισμα την εξομολόγησι, όχι διότι ο ίδιος την χρειαζόταν, αλλά διότι επεδίωκε την σωτηρία τους.

59. Ας μην εκπλαγούμε διότι μας πολεμούν (οι πονηροί λογισμοί που εξομολογηθήκαμε) και μετά την εξομολόγησι. Είναι προτιμότερο να παλεύουμε με τους λογισμούς παρά με την οίηση.

60. Ας μη σε ελκύουν και ενθουσιάζουν και συνεπαίρνουν οι διηγήσεις για τους ησυχαστάς και αναχωρητάς. Διότι εσύ βαδίζεις στην στρατιωτική πορεία του Πρωτομάρτυρος, (του Χριστού δηλαδή πού «εγένετο υπήκοος μέχρι θανάτου»).

61. Και όταν ακόμη πέσης, μην εγκαταλείπης τον στίβο (του Κοινοβίου), αφού τότε ιδιαιτέρως έχεις μεγαλύτερη ανάγκη από ιατρό. Εκείνος πού ενώ έχει συμπαράστασι εσκόνταψε στις πέτρες, χωρίς συμπαράστασι όχι μόνο θα εσκόνταφε αλλά και θα εθανατώνετο.

62. Μόλις νικηθούμε από κάποιον πειρασμό στο Κοινόβιο, καταφθάνουν αμέσως οι δαίμονες και

αρπάζοντας την εύλογη ή καλύτερα παράλογη αυτή αφορμή μας προτρέπουν (να εγκαταλείψουμε την σύγχυσι της κοινοβιακής ζωής) και να ακολουθήσωμε την ησυχαστική ζωή. Και αυτό, για να προσθέσουν οι εχθροί μας μία πληγή ακόμη στην ήττα μας.

63. Όταν ο ιατρός προβάλλη αδυναμία να μας θεραπεύσει, τότε είναι ανάγκη να αναζητήσωμε άλλον, διότι σπάνια θεραπεύεται κανείς χωρίς την βοήθεια του ιατρού.

64. Εκείνο το πλοίο πού με έμπειρο κυβερνήτη συνήντησε ναυάγιο, χωρίς κυβερνήτη οπωσδήποτε θα έχανετο. Σ' αυτό ποιος άραγε θα διανοηθή να φέρη αντιρρήσεις;

65. Από την υπακοή γεννάται η ταπείνωσις. Από την ταπείνωσι η απάθεια, αφού, όπως λέγει και ο Ψαλμωδός, «έν τη ταπεινώσει ημών εμνήσθη ημών ο Κύριος και ελυτρώσατο ημάς έκ των εχθρών ημών» (Ψαλμ. ρλε' 23-24). Συνεπώς τίποτε δεν εμποδίζει να ειπούμε ότι από την υπακοή γεννάται η απάθεια, η οποία απάθεια προξενεί την τελεία ταπείνωσι. Όπως από τον Μωϋσή αρχίζει ο Νόμος, έτσι από την ταπείνωσι αρχίζει να δημιουργήται η απάθεια. Και όπως η Θεοτόκος Μαρία, η θυγατέρα της συναγωγής, ετελειοποίησε την συναγωγή, έτσι και η απάθεια, η θυγατέρα της ταπεινώσεως, ετελειοποίησε την ταπείνωσι.

66. Αξίζουν κάθε τιμωρία από τον Θεόν οι άρρωστοι πού εγνώρισαν την ικανότητα του ιατρού και ωφελήθηκαν από αυτόν, και έπειτα, πρίν τελειώση η θεραπεία, τον εγκατέλειψαν και εδιάλεξαν άλλον.

67. Μη φεύγης από τα χέρια εκείνου πού σε προσέφερε στον Κύριον. Και σε ολόκληρη την ζωή σου κανέναν άλλο να μη σεβασθής όπως αυτόν.

68. Ένας στρατιώτης χωρίς πολεμική πείρα, είναι επικίνδυνο να ξεχωρίση από την στρατιωτική παράταξι και να πολεμή μόνος του τον εχθρό. Και είναι επίσης επικίνδυνο, ένας μοναχός χωρίς πολλή πείρα και άσκησι στον πόλεμο εναντίον των παθών, να προχωρήση στην ησυχαστική ζωή. Στις περιπτώσεις αυτές ο μέν στρατιώτης κινδυνεύει από σωματικό θάνατο, ο δε μοναχός από ψυχικό. Όπως λέγει η Γραφή, «αγαθοί οι δύο υπέρ τον ένα» (Εκκλ. δ' 9). Είναι δηλαδή καλύτερο να ασκούν την ησυχαστική ζωή δύο -υποτακτικός και Γέροντας- και με την χάρι και ενέργεια του Αγίου Πνεύματος να καταπολεμούν τις «προλήψεις».

69. Όποιος αποστειρεί τον τυφλό από τον χειραγωγό του, το ποίμνιο από τον ποιμένα του, τον περιπλανώμενο από τον οδηγό του, το νήπιο από τον πατέρα του, τον άρρωστο από τον ιατρό του, το πλοίο από τον κυβερνήτη του, προξενεί και στους δύο κινδύνους. Και όποιος επιχειρήση να παλαίψη αβοήθητος με τα πονηρά πνεύματα, οπωσδήποτε θα θανατωθή.

70. Όσοι πηγαίνουν για πρώτη φορά στο ιατρείο, ας ενθυμούνται και ας σημειώνουν τους πόνους, και όσοι στην ζωή της υπακοής, την ταπείνωσι πού είχαν. Στους πρώτους η ελάττωσις των πόνων θα είναι, όσο καμμία άλλη, η βεβαία απόδειξις ότι βελτιώθηκε η υγεία τους, και στους δευτέρους η αύξησις της αυτομεμνίας.

71. Η συνείδησίς σου ας είναι ο καθρέπτης της υπακοής σου, και αυτό είναι αρκετό.

72. Όποιος ασκεί ησυχαστική ζωή, αυτός και ο Γέροντάς του, έχει ως αντιπάλους μόνο τους δαίμονες. Όποιος ασκείται στο Κοινόβιο παλεύει και με δαίμονες και με ανθρώπους. Ο πρώτος παρατηρώντας συνεχώς τον διδάσκαλό του, τηρεί με περισσότερη ακρίβεια τις εντολές του. Ο δεύτερος πολλές φορές τις παραβιάζει κάπως με την απουσία του Ηγουμένου. Εκείνοι όμως οι κοινοβιάτες οι οποίοι θα δείξουν ζήλο και καρτερία, με την υπομονητική αντιμετώπισι των προσκομμάτων, θα αναπληρώσουν με το παραπάνω την έλλειψι και θα κερδήσουν διπλούς στεφάνους.

73. Ας προφυλάττωμε τον εαυτό μας με κάθε προσοχή και επαγρύπνησι. Διότι το λιμάνι πού είναι γεμάτο με πλοία, συνήθως τά συντριβει με ευκολία, και μάλιστα εάν έχουν κρυφές φθορές από το σαράκι του θυμού.

74. Εμπρός στον Γέροντα ας δείχνουμε τελεία σιωπή και άγνοια. Ο σιωπηλός άνδρας είναι υιός της φιλοσοφίας, πού πάντοτε (με την σιωπή) αυξάνει τις γνώσεις του. Είδα υποτακτικό πού άρπαξε την

ομιλία από το στόμα του Γέροντος και απελπίσθηκα για την υποταγή του, βλέποντας ότι αποκτά από αυτήν υπερηφάνεια και όχι ταπεινώσι.

75. Με όλη μας την προσοχή ας σταθούμε άγρυπνοι και προσεκτικοί για να διακρίνωμε το πότε και πώς πρέπει να προτιμάται το διακόνημα από την προσευχή, διότι αυτό δεν επιτρέπεται να γίνεται πάντοτε. «Πρόσεχε σεαυτώ» (Δευτ. ιε´ 9), όταν ευρίσκεσαι με άλλους αδελφούς και μη βιάζεσαι να φανής σε κανένα πράγμα δικαιότερος και καλύτερος από αυτούς. Διότι έτσι διαπράττεις δύο κακά: Εκείνους τους προσβάλλεις με τον ψεύτικο και επιφανειακό ζήλο σου, και στον εαυτό σου δημιουργείς οπωσδήποτε υψηλοφροσύνη.

76. Εργάζου με ζήλο στο εσωτερικό της ψυχής σου, χωρίς να το δείχνης καθόλου εξωτερικά, ούτε με το ύφος και τις κινήσεις ούτε με λόγο ούτε με κάποια νύξι. Και τούτο βεβαίως, εφ´όσον έχεις παύσει να εξουθενώνης τον πλησίον σου. Εάν όμως είσαι επιρρεπής σ´ αυτό, τότε γίνε όμοιος με τους αδελφούς σου (χωρίς δηλαδή ιδιαίτερη εσωτερική εργασία), και όχι ανόμοιος με την οίηση (πού σου προξενεί η εσωτερική σου εργασία).

77. Είδα έναν απρόκοφτο μαθητή που εκανχάτο εμπρός σε άλλους για τα κατορθώματα του διδασκάλου του. Ενόμιζε ότι θα δοξαζόταν με το σιτάρι, (τον πνευματικό πλούτο δηλαδή), του Γέροντός του. Αλλά μάλλον απεδοκιμάσθη, διότι όλοι του είπαν: «Και πώς ένα τόσο καλό δένδρο έβγαλε άκαρπο κλωνάρη»;

78. Δεν αποδεικνυόμαστε υπομονητικοί, όταν υποφέρωμε γενναία τους εξευτελισμούς του Γέροντος, αλλά όταν μας καταφρονή και μας υβρίξη ο οιοσδήποτε άνθρωπος. Διότι τον πνευματικό μας πατέρα τον υπομένομε και από σεβασμό και από υποχρέωσι.

79. Πίνε πρόθυμα τον εξευτελισμό από κάθε άνθρωπο σαν να είναι «ύδωρ ζωής». Να νομίζης ότι θέλει να σε ποτίση με φάρμακο καθαρτικό της λαγνείας. Διότι τότε θα προβάλλη στην ψυχή σου αγνότης αναφαιρέτη και το φως του Θεού δεν θα λείψη από την καρδιά σου.

80. Αν κανείς βλέπη αναπαυμένους έκ μέρους του τους αδελφούς του Κοινοβίου, ας μη καυχάται με τον λογισμό του, διότι οι κλέπτες ευρίσκονται γύρω του.

81. Μνημόνευε συνεχώς τον λόγο του Κυρίου: «Όταν πάντα ποιήσητε τα προστεταγμένα, λέγετε ότι αχρείοι δούλοι έσμεν, ό οφείλομεν ποιήσαι, πεποιήκαμεν» (Λουκ. ιζ´ 10). Την αξία δε των κόπων μας κατά την ώρα του θανάτου θα την καταλάβωμε.

82. Το Κοινόβιο είναι επίγειος ουρανός. Γι´ αυτό ας κάνουμε την καρδιά μας να αισθάνεται όπως οι άγγελοι που υπηρετούν τον Κύριον.

Όσοι ευρίσκονται μέσα στον ουρανό αυτόν, άλλοτε μέν αισθάνονται σκληρή σαν πέτρα την καρδιά τους και άλλοτε πάλι παρηγορούνται με την κατάνυξι. Έτσι και την οίησι αποφεύγουν και από τους κόπους των παρηγορούνται με την χάρι των δακρύων.

83. Ολίγη φωτιά έχει την δύναμι να μαλακώση πολύ κερί. Και πολλές φορές μία μικρή ατιμία πού γευθήκαμε, όλη την αγριότητα της καρδιάς και την αναισθησία και την πώρωσι αμέσως την κατεπράυνε και την κατεγλύκανε και την εξαφάνισε.

84. Αντελήφθηκα κάποτε δύο μοναχούς, πού κάθονταν και παρατηρούσαν κρυφά και άκουγαν τους στεναγμούς και τους κόπους των αγωνιστών. Αλλά ο μέν ένας το έκανε για να μιμηθή τον ζήλο τους, ο δε άλλος για να τα αποκαλύψη ειρωνικά και εμπαικτικά, όταν θα εδίδετο ευκαιρία, και έτσι να ανακόψη τον εργάτη του Θεού από τον καλόν αγώνα του.

85. Μην ασκής την «άλογον σιωπήν» και δημιουργής έτσι ταραχή και πικρία στους άλλους. Ούτε να είσαι νωθρός στους τρόπους και στο βάδισμά σου, την στιγμή πού σε προστάζουν να δείξης προθυμία και ενεργητικότητα. Διότι έτσι καταντάς χειρότερος από τους μανιακούς και τους ταραχοποιούς.

86. Όπως λέγει και ο Ιώβ, είδα τέτοια φαινόμενα πολλές φορές (πρβλ. Ιώβ ιγ´ 1): Ψυχές δηλαδή πού διακρίνονταν για φυσική νωθρότητα ή ακόμη και για φυσική «σβελτάδα», οι οποίες επαινέθηκαν ως δήθεν ειρηνικές ή δραστήριες και αμέσως συγκινήθηκαν και υπερηφανεύθηκαν. Βλέποντας

αυτό εθαύμασα για τις πολυποίκιλες μορφές της κακίας!

87. Όποιος ζή σε Κοινόβιο δεν ωφελείται τόσο από την ψαλμωδία, όσο από την (εσωτερική) προσευχή. Διότι οι φωνές των ψαλτών δημιουργούν σύγχυσι και εμποδίζουν την κατανόησι των ύμνων.

88. Πάλευε συνεχώς να συγκεντρώνης τον νου σου πού σκορπίζεται σε ρεμβασμούς. Ο Θεός δεν ζητεί από τους υποτακτικούς του Κοινοβίου (όπως από τους ησυχαστάς) προσευχή αρρέμβαστη. Γι' αυτό να μην αθυμής, επειδή κλέπτεται ο νους σου. Αντίθετα να ευθυμής πού πάντοτε τον επαναφέρει. Άλλωστε μόνο στους αγγέλους παρατηρείται το «άσυλον», το να μην κλέπτεται δηλαδή ο νους των.

89. Όποιος είναι αποφασισμένος εσωτερικά να μην φύγη από το στάδιο της πάλης μέχρι τελευταίας αναπνοής, ύστερα και από χίλιους ακόμη σωματικούς και ψυχικούς θανάτους, αυτός δεν θα πέση εύκολα σε κάτι τέτοιο, (στο να εγκαταλείψη δηλαδή το Μοναστήρι του). Εκείνο πού συνήθως δημιουργεί τα σκάνδαλα και τις συμφορές αυτές είναι ο εσωτερικός δισταγμός της καρδιάς και η έλλειψις εμπιστοσύνης προς τον τόπο όπου ευρίσκεται.

90. Εκείνοι πού αλλάζουν εύκολα Μοναστήρι είναι τελείως απρόκοφοι. Διότι τίποτε δεν συντελεί τόσο στην ακαρπία, όσο η έλλειψις υπομονής.

91. Εάν ευρέθηκες σε ένα άγνωστο ιατρείο και ιατρό, ας συμπεριφέρεσαι σαν περαστικός και ας πλουτήσης αθόρυβα την πείρα σου με όλα όσα θα παρατηρήσης εκεί. Και όταν βλέπης ότι θεραπεύονται εκεί οι ασθένειές σου και μάλιστα ο όγκος της υπερηφανείας σου - το πιο σπουδαίο και περιζήτητο - τότε αποφάσισε να παραμείνης. Τότε πούλησε τον εαυτό σου με τον χρυσό της ταπεινώσεως, το συμβόλαιο της υπακοής, τα γράμματα της διακονίας (υπηρεσίας) και με μάρτυρες τους αγγέλους.

92. Σχίσσε τελείως εμπρός σ' αυτούς το χαρτί του ιδικού σου θελήματος. Αν γυρίζης ακόμη από το ένα Μοναστήρι στο άλλο, αθετείς το συμβόλαιο και το τίμημα με το οποίο σε εξηγόρασε ο Χριστός.

93. Ο τόπος της ασκήσεώς σου ας είναι για σένα μνήμα πρίν από το μνήμα. Να σκέπτεσαι ότι κανείς δεν βγαίνει από το μνήμα πρίν από την κοινή ανάστασι. Μερικοί οι οποίοι βγήκαν, θυμήσου ότι απέθαναν. Ας ικετεύσωμε τον Κύριον να μη το πάθωμε κι εμείς.

94. Οι πιο οκνηροί μοναχοί, όταν αντιληφθούν βαρειά την εντολή της εργασίας, κοιτάζουν να προτιμήσουν την προσευχή. Όταν όμως την αντιληφθούν ξεκούραστη, αποφεύγουν την προσευχή σαν να είναι φωτιά.

95. Συμβαίνει να εγκαταλείψη ένας μοναχός την εργασία του, για να ξεκουράση κάποιον αδελφό, ο οποίος του το ζήτησε. Συμβαίνει όμως αυτό και από οκνηρία. Άλλες φορές πάλι, δεν την εγκαταλείπει από κενοδοξία, και άλλες από προθυμία.

96. Εάν εβιάσθηκες και συνωμολόγησες να εγκαταβιώσης (σε μία Μονή), και βλέπεις έν τω μεταξύ ότι δεν προοδεύεις σ' αυτήν πνευματικά, μη διστάζης να την αποχωρισθής. Πλήν όμως γνώριζε ότι ο εκλεκτός μοναχός παντού είναι εκλεκτός και ο απρόκοφος παντού είναι απρόκοφος.

97. Τα υβριστικά λόγια προξενούν στους κοσμικούς πολλούς χωρισμούς και διασπάσεις. Ομοίως και στα Κοινόβια οι γαστριμαργίες δημιουργούν όλες τις πτώσεις και τις αθετήσεις των υποσχέσεων.

98. Εάν κυριαρχήσης επάνω στην δέσποινα, (στην κοιλία), τότε ο οποιοσδήποτε ασκητικός τόπος σε οδηγεί στην απάθεια. Εάν όμως κυριαρχή αυτή επάνω σου, τότε παντού κινδυνεύεις, εκτός από το μνήμα (όπου θα σε θάψουν).

99. «Ο Κύριος δίδει σοφία στους τυφλούς» (Ψαλμ. ρμε' 8). Δηλαδή τους οφθαλμούς των υποτακτικών τους φωτίζει, ώστε να βλέπουν τις αρετές του διδασκάλου, και τους σκοτίζει, ώστε να μη βλέπουν τα ελαττώματά του. Ενώ ο μισόκαλος διάβολος κάνει το αντίθετο.

100. Ας έχουμε, αγαπητοί, ως υπόδειγμα τελείας υποταγής τον υδράργυρο, ο οποίος και όταν κυλιέται κάτω απ' όλα, μένει εντελώς άθικτος από ακαθαρσίες. Οι επιμελείς μοναχοί ας προσέχουν ιδιαίτερα τον εαυτό τους, μήπως κατακρίνοντας τους αμελείς, καταδικασθούν περισσότερο από αυτούς. Εάν ο Λώτ ανεδείχθη δίκαιος, νομίζω πώς οφείλεται στο ότι, ενώ ζούσε ανάμεσα σε τόσο αμαρτωλούς, δεν φάνηκε ποτέ να τους κατακρίνη.

101. Πάντοτε βέβαια, περισσότερο όμως κατά την ώρα της ψαλμωδίας, ας διατηρήσωμε ησυχία και αταραξία. Διότι οι δαίμονες προσπαθούν με τις ταραχές να χαλούν την προσευχή.

102. «Διακονητής» σημαίνει, να ευρίσκεσαι σωματικά εμπρός σε ανθρώπους και με τον νου σου να κτυπάς την πύλη του ουρανού διά της προσευχής.

103. Οι ύβρεις και οι εξουδενώσεις και τα παρόμοια είναι για την ψυχή του υποτακτικού σαν την πικρή αψιθιά. Ενώ οι έπαινοι, οι τιμές και τα εγκώμια ομοιάζουν με το μέλι, και προξενούν στους ηδυπαθείς υπερβολική γλυκύτητα. Ας εξετάσωμε όμως την φύσι και την ενέργεια του καθενός. Τα πρώτα καθαρίζουν όλη την εσωτερική λάσπη, ενώ τα δεύτερα αυξάνουν την χολή των παθών.

104. Ας είμεθα αμέριμνοι και ας έχουμε εμπιστοσύνη σε εκείνους οι οποίοι ανέλαβαν έν Κυρίω την φροντίδα των ψυχών μας, έστω και αν μερικά προστάγματά τους φαίνονται επιζήμια στην ψυχή μας. Τότε, τότε ακριβώς δοκιμάζεται η πίστις μας προς αυτούς μέσα στο χωνευτήριο της ταπεινώσεως. Το γνώρισμα της τελείας εμπιστοσύνης είναι αυτό: Ενώ βλέπομε πράγματα αντίθετα από ό,τι περιμένουμε, υποτασσόμεθα αδίστακτα σε εκείνους πού μας προστάζουν.

105. Από την υπακοή γεννάται η ταπεινώσις, όπως άλλωστε το είπαμε προηγουμένως. Από την ταπεινώσι γεννάται η διάκρισις. Περί αυτού ομιλεί πολύ έξοχα και βαθυστόχαστα και ο μέγας Κασσιανός στον λόγο του «περί διακρίσεως»[4]. Από την διάκρισι γεννάται η δ ι ο ρ α σ ι ς και από αυτήν η π ρ ό ο ρ α σ ι ς.

Ποιος άραγε δεν θα θελήση να τρέξη στον ωραίο αυτό δρόμο της υπακοής, βλέποντας ετοιμασμένα εμπρός του τόσο σπουδαία αγαθά! Για την μεγάλη αυτή αρετή έλεγε και ο εκλεκτός εκείνος ψαλμωδός: «Ετοίμασες, ώ Θεέ, από καλωσύνη την παρουσία σου μέσα στην καρδιά του πτωχού υποτακτικού» (πρβλ. Ψαλμ. ξζ' 11).

106. Μη λησμονήσης ποτέ στη ζωή σου τον μεγάλο εκείνο αθλητή, που δεκαοκτώ ολόκληρα έτη δεν άκουσε μία φορά με τα εξωτερικά του αυτιά από τον Γέροντά του την ευχή «σ ω θ ε ί η ς» (είθε να σωθής). Με τα εσωτερικά του όμως αυτιά άκουε καθημερινά από τον Κύριον όχι το «σωθείς» που είναι ευχή αβεβαία, αλλά το «ε σ ώ θ η ς» πού είναι κάτι το οριστικό και βέβαιο[5].

107. Απατούν τον εαυτό τους μερικοί υποτακτικοί, οι οποίοι βλέποντας τον Γέροντα πειθήνιο και συγκαταβατικό, ζητούν εντολές σύμφωνες με τα θελήματά τους. Όταν όμως το επιτυγχάνουν αυτό, ας γνωρίζουν ότι έχασαν τελείως τον στέφανο της μαρτυρικής ομολογίας. Διότι υπακοή σημαίνει αποξένωσις από την υποκρισία και από κάθε προσωπική επιθυμία.

108. Συμβαίνει να δεχθή ένας υποτακτικός κάποια εντολή από τον Γέροντα. Αντιλαμβάνεται όμως ότι ο Γέροντας δεν είναι ευχαριστημένος με αυτό που επρόσταξε, και γι' αυτό δεν την εκτελεί. Ένας άλλος όμως υποτακτικός πού και αυτός το αντιλαμβάνεται, υπακούει και την εκτελεί αδιακρίτως. Εδώ αξίζει να εξετάσωμε ποιος από τους δύο ενήργησε περισσότερο θεάρεστα[6].

109. Είναι πράγμα αδύνατον το να πολεμήση ο διάβολος (όσους πράττουν) το θέλημά του. Ας σε πείσουν σ' αυτό οι αμελείς μοναχοί, οι οποίοι μπορούν και παραμένουν στο ησυχαστήριό τους ή το Κοινόβιό τους (χωρίς να πολεμούνται καθόλου από λογισμούς φυγής).

110. Το ότι πολεμούμεθα να αναχωρήσωμε από τον τόπο της ασκήσεώς μας, αποδεικνύει ότι εκεί ευαρεστούμε τον Θεόν, εφ' όσον το να μας πολεμή ο εχθρός σημαίνει βέβαια ότι και εμείς τον πολεμούμε.

111. Δεν θα τα αποκρύψω κατά τρόπον άδικο ούτε θα τα κρατήσω για τον εαυτό μου κατά τρόπον απάνθρωπο. Δεν θα αποσιωπήσω αυτά πού δεν επιτρέπεται να αποσιωπηθούν. Εκείνος ο φίλος μου, ο μέγας Ιωάννης ο Σαββαΐτης μου διηγήθηκε πολλά αξιόκουστα πράγματα. Πόσο δε ήταν ο άνδρας

αυτός απαθής και ειλικρινής και ακέραιος στα λόγια και στα έργα, το γνωρίζεις και σύ, όσπε πάτερ, από ιδική σου πείρα. Αυτός λοιπόν μου διηγήθηκε τα επόμενα:

«Στο Μοναστήρι μου, στην Ασία -από εκεί προερχόταν ο ενάρετος αυτός- ευρισκόταν ένα ηλικιωμένος μοναχός πολύ αμελής και ακόλαστος. Αυτό το λέγω όχι για να τον κρίνω, αλλά για να παρουσιάσω την αλήθεια. Αυτός λοιπόν -δεν γνωρίζω πώς- απέκτησε έναν νεαρό υποτακτικό, ονόματι Ακάκιο, με απλότητα ψυχής, αλλά και σύνεσι λογισμού. Τα όσα δε υπέφερε από τον Γέροντα αυτόν θα φανούν στους πολλούς απίστευτα. Όχι μόνο με ύβρεις και ατιμίες αλλά και με κτυπήματα δυνατά τον εβασάνιζε κάθε ημέρα. Η υπομονή πού έδειχνε ο Ακάκιος φαινόταν ανόητη, αλλά δεν ήταν. Είχε την θέσι της.

» Βλέποντας τον εγώ να ταλαιπωρήται τόσο πολύ καθημερινά σαν αγορασμένος δούλος, τον ερωτούσα πολλές φορές όταν τον συναντούσα: «Πώς είσαι, αδελφέ Ακάκιε; Πώς πέρασες σήμερα;» Και αμέσως μου έδειχνε άλλοτε το μάτι του μελανιασμένο, άλλοτε πρησμένο τον τράχηλο και άλλοτε κτυπημένο το κεφάλι του. Εγώ γνωρίζοντας ότι είναι εργάτης της αρετής, του έλεγα: «Καλά πηγαίνομε! Καλά! Κάνε υπομονή και θα ωφεληθής».

» Αφού πέρασε εννέα έτη στην υπακοή του σκληρού Γέροντα, εξεδήμησε προς Κύριον. Πέντε ημέρες μετά από την ταφή του στο κοιμητήριο των πατέρων, ο Γέροντας του Ακακίου επήγε σ'ένα μεγάλο Γέροντα, εκεί πλησίον, και του λέγει: «Πάτερ, ο αδελφός Ακάκιος απέθανε!» Εκείνος μόλις το άκουσε, του αποκρίνεται: «Πίστεψέ με, Γέροντα! Δεν το πιστεύω». Αυτός τότε του λέγει: «Έλα να ιδής!» Σηκώνεται τότε γρήγορα και μαζί με τον Γέροντα του «μακαρίου πύκτου», φθάνει στο κοιμητήριο και φωνάζει στον νεκρό σαν σε ζωντανό -και πράγματι, αν και νεκρός ζούσε- και του λέγει: «Αδελφέ Ακάκιε, απέθανες»; Εκείνος δε ο καλός υποτακτικός, δείχνοντας υπακοή και μετά θάνατον, αποκρίθηκε στον μεγάλο Γέροντα: «Πώς είναι δυνατόν, πάτερ, να πεθάνη ο άνθρωπος πού είναι εργάτης της υπακοής»;

» Τότε ο Γέροντας που εθεωρείτο πνευματικός πατήρ του, κυριεύθηκε από φόβο και έπεσε κατά πρόσωπον στη γη γεμάτος δάκρυα. Έν συνεχεία εξήτησε από τον Ηγούμενο της Λαύρας ένα κελλί κοντά στο μνήμα και έζησε με καθαρότητα την υπόλοιπη ζωή του, ομολογώντας συνεχώς στους πατέρες ότι διέπραξε φόνο».

Εμένα μου φαίνεται, πάτερ Ιωάννη, ότι εκείνος που ωμίλησε στον νεκρό ήταν ο ίδιος ο μέγας Ιωάννης. Η μακαρία αυτή ψυχή και ένα άλλο περιστατικό μου διηγήθηκε σαν να επρόκειτο για κάποιον άλλο. Ήταν όμως αυτός ο ίδιος, όπως κατώρθωσα να το εξακριβώσω αργότερα.

112. Μου διηγήθηκε ότι στο ίδιο αυτό Μοναστήρι της Ασίας έγινε κάποιος υποτακτικός σ'έναν μοναχό πρᾶο, επιεική και ήσυχο. Επειδή λοιπόν έβλεπε ότι ο Γέροντάς του τον ετιμούσε και τον ανέπαυε, επήρε μία καλή απόφαση -για τους πολλούς όμως επικίνδυνη- και παρεκάλεσε τον Γέροντα να τον απολύσει. Είχε άλλωστε και άλλον υποτακτικό και το πράγμα δεν ήταν κάτι το πολύ θλιβερό.

Αναχωρεί λοιπόν και με συστατική επιστολή του Γέροντός του γίνεται δεκτός σε ένα από τα Κοινόβια του Πόντου. Την πρώτη νύκτα της εισόδου του στο Κοινόβιο βλέπει στον ύπνο του ότι λογοδοτούσε σε κάποιους. Μετά το τέλος της τόσο φοβερής αυτής λογοδοσίας, είδε ότι του έμενε ένα υπόλοιπον χρέους πού ήταν εκατό λίτρες χρυσού. Ξυπώντας ερμήνευσε το όραμα και είπε: «Ταπεινέ Αντίοχε -έτσι ωνομαζόταν- έχομε πράγματι πολύ χρέος ακόμη!»

» Συνεπλήρωσα -διηγείται ο Αντίοχος- τρία έτη σ' αυτό το Κοινόβιο, κάνοντας αδιάκριτο υπακοή και δεχόμενος από όλους θλίψεις και περιφρονήσεις σαν ξένος - άλλος ξένος μοναχός εκτός από εμένα δεν υπήρχε εκεί. Τότε λοιπόν βλέπω πάλι στον ύπνο μου κάποιον, ο οποίος μου έδωσε απόδειξι ότι εξώφλησα δέκα λίτρες από το χρέος μου. Όταν ξύπνησα, κατάλαβα την σημασία του οράματος, και είπα: «Μόνο δέκα; Και πότε άραγε θα κατορθώσω να εξοφλήσω όλο το χρέος μου»; Και τότε είπα στον εαυτό μου: «Ταπεινέ Αντίοχε, χρειάζεσαι ακόμη περισσότερο κόπο και ατιμία!» Και άρχισα από τότε να υποκρίνομαι τον τρελλό, χωρίς όμως να αμελώ καθόλου το διακόνημά μου. Οπότε και οι σκληροί εκείνοι πατέρες, επειδή με έβλεπαν σ' αυτήν την κατάσταση και προθυμία, μου επέβαλλαν όλα τα βαρύτερα έργα της Μονής.

» Αφού λοιπόν επέμενα σ' ένα τέτοιον αγώνα δέκα τρία έτη, είδα και πάλι στον ύπνο μου εκείνους πού είχαν έλθει στην αρχή, να μου υπογράφουν την τελειωτική εξόφλησι του χρέους μου. Και από τότε όταν οι πατέρες της Μονής αυτής με στεναχωρούσαν σε κάτι, το υπέφερα με γενναιότητα ενθυμούμενος το χρέος μου».

Αυτά, πάτερ Ιωάννη, μου διηγήθηκε ο πάνσοφος Ιωάννης (ο Σαββαΐτης), σαν να συνέβησαν σε κάποιον άλλο. Γι' αυτό και άλλαξε το όνομά του σε Αντίοχο. Αυτός ήταν πού έσχισε πραγματικά το χειρόγραφο του χρέους του με την γενναία υπομονή του.

113. Ας ακούσωμε τώρα καί πόσο διακριτικός έγινε ο Όσιος από την τελεία υπακοή του: Όταν έμενε στην Μονή του Αγίου Σάββα, προσήλθον τρεις νεαροί μοναχοί, που ήθελαν να γίνουν υποτακτικοί του. Αμέσως τους δέχθηκε με χαρά και τους προσέφερε φιλοξενία, για να τους αναπαύση από τον κόπο της οδοιπορίας. Αφού πέρασαν τρεις ημέρες, τους λέγει ο Γέροντας:

» Εγώ, αδελφοί μου, είμαι έκ φύσεως άνθρωπος πόρνος και δεν μπορώ να δεχθώ κανένα από σας!»! Εκείνοι όμως δεν εσκανδαλίσθησαν, διότι εγνώριζαν πόσο καλλιεργούσε ο Γέροντας την αρετή. Επειδή λοιπόν, αν και πολύ τον παρεκάλεσαν, δεν κατώρθωσαν διόλου να τον πείσουν, πέφτουν στα πόδια του και τον ικετεύουν, να τους ορίση έστω, πώς και πού πρέπει να μονάσουν.

Υπεχώρησε τότε ο Γέροντας επειδή κατάλαβε, πώς ό,τι θα τους ειπή θα το δεχθούν με ταπεινώσι και υπακοή, και λέγει στον πρώτο:

«Εσένα τέκνο μου, ο Κύριος σε θέλει να μονάσης σε τόπο ησυχαστικό, με υποταγή σε πνευματικό πατέρα».

Έπειτα λέγει στον δεύτερο:

«Πήγαινε, πούλησε τα θελήματά σου και παράδωσέ τα στον Θεόν. Σήκωσε στους ώμους τον σταυρό σου, ζήσε με υπομονή σε κοινοβιακή αδελφότητα, και οπωσδήποτε θα βρής θησαυρό στους ουρανούς».

Τέλος λέγει και στον τρίτο:

«Ας έχης συνεχώς αχώριστο μαζί με την αναπνοή σου το ρητό που λέγει: «Ο υπομείνας εις τέλος ούτος σωθήσεται» (Ματθ. ι' 22). Και πήγαινε να βρής για Γέροντά σου, εί δυνατόν, τον πιο ελεγκτικό και απότομο άνθρωπο. Κάνε σ' αυτόν υπομονή και πίνε καθημερινά τις περιφρονήσεις και τις ύβρεις σαν μέλι και γάλα».

Τότε ο αδελφός ερώτησε τον μέγα Ιωάννη: «Εάν όμως, πάτερ, ζή με αμέλεια; Τι να κάνω σ' αυτήν την περίπτωση»; Και ο Γέροντας του απήντησε: «Και εάν ακόμη τον ιδής να πορνεύη, και τότε μη φύγης, αλλά λέγε μέσα σου: «Εταίρε, έφ' ώ πάρει»; (Ματθ. κς' 50) -δηλαδή, «φίλε μου, γιατί ήλθες εδώ; για να εξετάζης τις αμαρτίες των άλλων»; Κάνοντας έτσι θα ιδής να σβύνη μέσα σου η υπερηφάνεια και να μαραίνεται η σαρκική πύρωσις.

114. Όλοι όσοι ποθούμε τον φόβο του Κυρίου, ας αγωνισθούμε με όλη μας την δύναμι (εναντίον των παθών μας), για να μην αποκτήσωμε μέσα στο γυμναστήριο της αρετής πονηρία και κακία και σκληρότητα και πανουργία και κακεντρέχεια και οργή. Συμβαίνει αυτό! Δεν είναι κάτι το παράδοξο! Διότι όσο είναι ο άνθρωπος απλούς πολίτης ή απλούς ναύτης ή γεωργός, δεν τον πολεμούν και τόσο οι εχθροί του βασιλέως. Μόλις ιδούν όμως ότι έλαβε το χρίσμα και την ασπίδα και την μάχαιρα και το ξίφος και το τόξο, και φόρεσε την στρατιωτική στολή, τότε τρίζουν τα δόντια τους εναντίον του και με κάθε τρόπο προσπαθούν να τον φονεύσουν. Γι' αυτό ας μη κοιμηθούμε.

115. Είδα μικρά παιδιά αθώα και εκλεκτά πού επήγαν στο σχολείο για σοφία και μόρφωσι και ωφέλεια, και δυστυχώς σε τίποτε δεν επρόκοψαν, παρά μόνο στην σκληρότητα και πονηρία και κακία εξ αιτίας της συναναστροφής με τους άλλους μαθητάς! Όποιος έχει νού, ας εννοήση τι θέλω να ειπώ.

Είναι αδύνατον αυτοί πού επιδίδονται ολόψυχα στην εκμάθησι μιας τέχνης, να μη προοδεύουν ημέρα με την ημέρα. Άλλοι αντιλαμβάνονται την πρόοδό τους. Σε άλλους όμως προς ωφέλειάν

τους δεν επιτρέπει ο Θεός να την γνωρίζουν.

116. Ο καλός έμπορος μετρά κάθε βράδυ το κέρδος ή την ζημία της ημέρας. Και δεν μπορεί να έχει ακριβή γνώσι του πράγματος, εάν δεν κρατά κάθε τόσο σημειώσεις. Η εξέτασις της κάθε ώρας παρουσιάζει έτοιμο τον λογαριασμό της ημέρας.

117. Ο ανόητος μοναχός δαγκώνεται, όταν τον περιφρονούν ή τον επιπλήττουν, και προσπαθεί να φέρη αντίρρησι και να δικαιολογηθή ή αντίθετα βάζει γρήγορα μετάνοια σ' αυτόν πού τον επιπλήττει, όχι από ταπεινώσι, αλλά διότι θέλει να σταματήσουν οι ονειδισμοί.

Γι' αυτό, όταν σε περιγελούν να σιωπάς και να δέχεσαι με ευχαρίστησι τους καυστήρες αυτούς πού προξενούν στην ψυχή ολόλαμπρη αγνότητα. Δείξε την μετάνοιά σου στον ιατρό, όταν σταματήση να σε ελέγχει, διότι κατά την διάρκεια του θυμού του ίσως να μη δέχεται την μετάνοιά σου.

118. Οι κοινοβιάτες προς όλα βέβαια τα πάθη, αλλά περισσότερο προς τα εξής δύο πρέπει συνεχώς να αγωνιζόμεσθε: την κοιλιοδοουλεία και τον θυμό. Διότι μέσα στο πλήθος αφθονούν οι αφορμές των παθών αυτών.

Όσους ασκούν την υπακοή, ο διάβολος τους παρακινεί να επιθυμούν αρετές πού δεν ταιριάζουν σ' αυτούς, (αλλά στους ησυχαστάς). Και τους ησυχαστάς πάλι τους παρακινεί σε όσα δεν ταιριάζουν σ' αυτούς, (αλλά στους κοινοβιάτες).

119. Στους απρόκοφτους υποτακτικούς, εάν ανοίξης τον νου τους, θα βρής σκέψεις πλανεμένες.

Θα βρής δηλαδή να επιθυμούν την ησυχαστική ζωή, την πιο αυστηρή νηστεία, την αρέμβαστη προσευχή, την τελεία ακενοδοξία, την διαρκή μνήμη του θανάτου, την συνεχή κατάνυξι, την απόλυτη αοργησία, την βαθειά σιωπή, την πιο υψηλή αγνότητα. Όλα αυτά πού επιθυμούσαν οικονομήσε ο Θεός να μη τα γευθούν στην αρχή της κοινοβιακής τους ζωής. Και αυτοί απατήθηκαν και μετεπήδησαν (στην ησυχαστική ζωή), για να τα αναζητήσουν ματαίως εκεί. Τους παρεκίνησε ο εχθρός να τα αναζητήσουν πρίν από την ώρα τους, για να μην υπομείνουν και τα κατορθώσουν στην ώρα τους.

120. Στους ησυχαστάς ο απατεών διάβολος μακαρίζει τις αρετές των κοινοβιατών: την φιλοξενία δηλαδή, την εξυπηρετικότητα, την αδελφосύνη και την συμβίωσι και την περιποίηση των αρρώστων. Και τούτο για να επιτύχη ο πλάνος να τους οδηγήση -όπως και τους προηγούμενους- στην ανυπομονησία (και στην αποτυχία).

121. Είναι πράγματι σπάνιοι εκείνοι πού ασκούν όπως πρέπει την ησυχαστική ζωή. Αυτοί είναι όσοι απέκτησαν την παρηγορία της θείας χάριτος, η οποία τους ξεκουράζει στους κόπους και τους βοηθεί στους πολέμους.

122. Ανάλογα με τα πάθη πού υπάρχουν μέσα μας, πρέπει να κοιτάζωμε και να εκλέξωμε τους Γέροντες, όπου θα υποταγούμε.

Δηλαδή: Αν είσαι επιρρεπής στην λαγνεία, διάλεξε ως γυμναστή σου έναν ασκητικό και αυστηρότατο στην νηστεία Γέροντα. Μη διαλέξης κανέναν σπουδαίο και θαυματουργό, ο οποίος όμως φιλοξενεί πρόθυμα και στρώνει τραπέζι στον καθένα. Εάν πάλι είσαι υψαύχην (υπερήφανος), διάλεξε Γέροντα απότομο και ανυποχώρητο, και όχι κανέναν πράο και φιλεύσπλαχνο.

123. Ας μη ζητούμε Γέροντες προγνωστικούς και προορατικούς, αλλά πρό πάντων και οπωσδήποτε ταπεινούς και κατάλληλους για την θεραπεία των ασθενειών μας – πράγματα πού θα φαίνονται και από τον τρόπο της ζωής τους και από τον τόπο και την κατάστασι της ασκήσεώς τους.

124. Ας έχης σαν καλό παράδειγμα υπακοής τον δίκαιο και ενάρετο Αββάκυρο πού αναφέραμε προηγουμένως, και ας σκέπτεσαι πάντοτε, όπως εκείνος, ότι σε δοκιμάζει ο Γέροντας, (όταν σε αντιμετωπίξη σκληρά ή περιφρονητικά), και έτσι ποτέ δεν θα αστοχήσης.

125. Όταν, ενώ ο πατήρ σε επιπλήττει ακατάπανυστα, εσύ αποκτάς περισσότερη εμπιστοσύνη και αγάπη απέναντί του, γνώριζε ότι το Άγιον Πνεύμα κατώκησε αόρατα στην ψυχή σου και η δύναμις του Υψίστου σε επεσκίασε. Πλήν όμως εσύ να μη καυχάσαι ούτε να χαίρεσαι, διότι υπομένεις με

γενναιότητα τις ύβρεις και τις ατιμίες, αλλά μάλλον να θρηνής, και να σκέπτεσαι ότι οπωσδήποτε κάτι άσχημο διέπραξες και τον έκανες να ταραχθή και να κινηθή εναντίον σου.

126. Μη παραξενευθής για ό,τι πρόκειται να ειπώ. Έχω σ' αυτό συνήγορο τον ίδιο τον Μωϋσή. Είναι προτιμότερο να αμαρτήσωμε στον Θεόν, παρά στον Γέροντά μας. Διότι εάν παροργίσωμε τον Θεόν, έχει την δύναμι ο διδάσκαλός μας να μας συμφιλιώση με αυτόν. Εάν όμως εξοργίσωμε τον διδάσκαλό μας, δεν έχουμε πλέον κανένα για να μεσιτεύση σ' αυτόν προς χάριν μας. Εγώ έχω και την γνώμη ότι και τα δύο (και ο παροργισμός του Θεού και ο παροργισμός του Γέροντος) έχουν την ίδια βαρύτητα, (αφού ο Γέροντας είναι αντιπρόσωπος του Θεού).

127. Ας εξετάσωμε και ας δείξωμε διάκρισι και προσοχή στο εξής σημείο: Σε ποιες περιπτώσεις, ενώ μας κατηγορεί ο Ποιμήν πρέπει να υπομένωμε ευχάριστα και σιωπηλά, και σε ποιες περιπτώσεις πρέπει να του δίδωμε εξηγήσεις. Η γνώμη μου είναι: Σε όσα προξενούν στον εαυτό μας ατιμία, να σιωπούμε, διότι η ώρα αυτή είναι ώρα πνευματικού κέρδους. Όταν όμως οι κατηγορίες αναφέρονται και σε άλλο πρόσωπο, να απολογούμεθα για να μη σαλευθή ο δεσμός της αγάπης και της ειρήνης.

128. Όσοι απεχώρησαν από την υπακοή, αυτοί θα σου παραστήσουν καλύτερα την ωφέλειά της. Διότι τότε κατάλαβαν σε ποιο ουρανό εξούσαν.

129. Εκείνος που τρέχει να φθάση την απάθεια και τον Θεόν, κάθε ημέρα πού δεν συνέβη να τον κακολογήσουν, σκέπτεται ότι ζημιώθηκε πολύ.

130. Όπως τα δένδρα πού σείονται από τους ανέμους ρίχνουν βαθιές ρίζες, έτσι και όσοι ζούν σε υπακοή αποκτούν δυνατές και ακλόνητες ψυχές.

131. Εκείνος πού ζούσε ησυχαστική ζωή και αντελήφθηκε την αδυναμία του, και έν συνεχεία επήγε και πουλήθηκε στην υπακοή, ήταν άνθρωπος τυφλός πού χωρίς κόπο βρήκε το φώς του και αντίκρυσε τον Χριστόν.

132. Μείνατε σταθεροί, μείνατε σταθεροί, και πάλι σας λέγω, μείνατε σταθεροί στον δρόμο πού τρέχετε, αδελφοί μου αθληταί. Και ας ηχούν στα αυτιά σας τα λόγια εκείνου του σοφού πού τονίζουν για σας: «Ο Κύριος τους εδοκίμασε σαν χρυσάφι στο χωνευτήριο, ή καλύτερα στο Κοινόβιο, και σαν ολοκαύτωμα θυσίας τους δέχθηκε στους κόλπους του» (πρβλ. Σοφ. Σολομ. γ' 6).

Βαθμίσ ισάριθμη με τους Ευαγγελιστάς. Σύ, αθλητά, πού έφθασες σ' αυτήν, μείνε σταθερός και τρέχε χωρίς φόβο.

Λ Ο Γ Ο Σ Π Ε Μ Π Τ Ο Σ

Περί μετανοίας

(Διά την πραγματικήν και γνησίαν μετάνοια και διά τους αγίους καταδίκους και διά την Φυλακήν)

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ κάποτε, (την ημέρα της Αναστάσεως), έτρεξε πρίν από τον Πέτρο (στον τάφο του Κυρίου). Και εμείς ετοποθετήσαμε τον λόγο της υπακοής πρίν από τον λόγο της μετανοίας. Διότι ο Ιωάννης έγινε τύπος υπακοής, ενώ ο Πέτρος μετανοίας.

2. Μετάνοια σημαίνει ανανέωσις του βαπτίσματος. Μετάνοια σημαίνει συμφωνία με τον Θεόν για νέα ζωή. Μετανοών σημαίνει αγοραστής της ταπεινώσεως. Μετάνοια σημαίνει μόνιμος αποκλεισμός κάθε σωματικής παρηγορίας. Μετάνοια σημαίνει σκέψις αυτοκατακρίσεως, αμεριμνησία για όλα τα άλλα και μέριμνα για την σωτηρία του εαυτού μας. Μετάνοια σημαίνει θυγατέρα της ελπίδος και αποκήρυξις της απελπισίας. Μετανοών σημαίνει κατάδικος απηλλαγμένος από αισχύνη.

Μετάνοια σημαίνει συμφιλίωσις με τον Κύριον, με έργα αρετής αντίθετα προς τα παραπτώματά μας. Μετάνοια σημαίνει καθαρισμός της συνειδήσεως. Μετάνοια σημαίνει θεληματική υπομονή όλων των θλιβερών πραγμάτων. Μετανοών σημαίνει επινοητής τιμωριών του εαυτού του.

Μετάνοια σημαίνει υπερβολική ταλαιπωρία της κοιλίας (με νηστεία) και κτύπημα της ψυχής με υπερβολική συναίσθησι.

3. Τρέξατε και ελάτε. Ελάτε όλοι όσοι παρωργίσατε τον Θεόν, για να ακούσετε αυτά που έχω να σας διηγηθώ. Συγκεντρωθήτε για να ιδήτε αυτά που μου έδειξε ο Θεός προς οικοδομήν. Ας τοποθετήσωμε πρώτη και ας προτιμήσωμε μια διήγησι πού αναφέρεται σε τιμημένους εργάτες της αρετής πού ζούσαν χωρίς τιμή.

4. Όσοι ανέλπιστα επέσαμε σε κάποια αμαρτία, ας τα ακούσωμε αυτά και ας τα κρατήσωμε και ας τα μιμηθούμε. Σηκωθήτε και καθήσατε (να ακούσετε) εσείς πού είσθε πεσμένοι από τις αμαρτίες. Δώστε προσοχή στον λόγο μου, αδελφοί μου. Ανοίξατε τα αυτιά σας όλοι εσείς πού θέλετε με πραγματική επιστροφή να συμφιλιωθήτε πάλι με τον Θεόν.

5. Όταν άκουσα εγώ ο μικρός και αδύνατος ότι ήταν σπουδαίος και θαυμαστός ο τρόπος της ζωής και η ταπεινώσις αυτών πού έμεναν στην απομονωμένη Μονή, την λεγόμενη Φυλακή, η οποία υπαγόταν στον εξαιρετο εκείνο φωστήρα πού προαναφέραμε, παρεκάλεσα τον όσιο να την επισκεφθώ. Και πράγματι υπεχώρησε στην παράκλησί μου ο μέγας Ποιμήν, μη θέλοντας ποτέ να λυπήση άνθρωπο.

Μόλις έφθασα λοιπόν στη Μονή αυτών πού μετανοούσαν, και στον τόπο αυτών πού αληθινά πενθούσαν, αντίκρυσα πραγματικά, αν μπορούμε να το ειπούμε, πράγματα πού οφθαλμός αμελούς ανθρώπου δεν είδε και αυτί ραθύμου δεν άκουσε και νους ανθρώπου σκνηρού δεν εφαντάσθηκε (πρβλ. Α΄ Κορ. β΄ 9). Είδα και άκουσα πράγματα και λόγια πού έχουν την δύναμι να εκβιάσουν το έλεος του Θεού, τρόπους και μορφές ασκήσεως πού μπορούσαν να κάμψουν σύντομα την φιλανθρωπία Του.

Άλλους από τους ενόχους αυτούς και όχι πλέον ενόχους, τους είδα να ίστανται όλη την νύκτα μέχρι το πρωί στην ύπαιθρο. Να έχουν τα πόδια ακίνητα. Από την πίεσι του ύπνου και την βία πού εξασκούσαν επάνω στην φύσι τους να πηγαίνουν πέρα-δώθε κατά τρόπο αξιολύπητο. Να μη προσφέρουν στον εαυτό τους καμμία ανάπαυσι. Αντίθετα δε να τον επιπλήττουν, να τον ξυπνούν και να του επιτίθενται με «ατιμίες» και ύβρεις. Άλλους τους είδα να ατενίζουν τον ουρανό με ύφος αξιολύπητο, και με οδυρμούς και κραυγές να επικαλούνται από εκεί την βοήθεια.

Άλλους να ίστανται στην προσευχή δένοντας τά χέρια πίσω σαν τους καταδίκους, σκύβοντας το σκυθρωπό τους πρόσωπο κάτω, κρίνοντας και καταδικάζοντας τον εαυτό τους ανάξιο να ατενίση προς τον ουρανό. Να μην έχουν να ειπούν ή να προσφέρουν κάτι στον Θεόν, από την αμηχανία πού τους προκαλούσε η σκέψις και η συναίσθησις της αμαρτωλότητός των. Να μην ευρίσκουν πώς ή από πού να αρχίσουν την ικεσία. Να παρουσιάζουν μόνο στον Θεό μία ψυχή αμίλητη και έναν νου άφωνο γεμάτο από σκοτισμό και από κάποια απελπισία.

Άλλοι πάλι να κάθωνται στο έδαφος σε σάκκο και σποδό, να έχουν το πρόσωπο χωμένο στα γόνατα και να κτυπούν το μέτωπο στη γη. Άλλοι να κτυπούν συνεχώς το στήθος τους, να καταδικάζουν και να ανακαλούν την αμαρτωλή τους ψυχή και ζωή. Μερικοί από αυτούς έβρεχαν το έδαφος με τα δάκρυσά τους. Και μερικοί πού δεν είχαν δάκρυα επλήγωναν το σώμα τους με δυνατά κτυπήματα. Άλλοι, πού δεν μπορούσαν να υποφέρουν την πίεση της καρδιάς, ωλόλυζαν για την ψυχή τους ωσάν για νεκρό. Και άλλοι εβογγούσαν εσωτερικά και εμπόδιζαν να εξέλθη από το στόμα το βογγητό. Μερικές όμως φορές, μη μπορώντας να συγκρατηθούν, αναστέναζαν απότομα.

Είδα εκεί μερικούς που έδειχναν σαν παράφρονες, τόσο με τα φερσίματά τους, όσο και με το κλείσιμο στον εαυτό τους. Έδειχναν σαν αποσβολωμένοι από την πολλή αδημονία, γεμάτοι σκοτισμό και σχεδόν αναισθητοι για κάθε πράγμα της παρούσης ζωής. Είχαν πλέον βυθίσει τον νους τους στην άβυσσο της ταπεινώσεως, και με το πύρ της θλίψεως είχαν τηγανίσει και καταξηράνει τά δάκρυα των οφθαλμών τους. Άλλους να κάθωνται με σύννοια, να σκύβουν στην γη, να κινούν αδιάκοπα το κεφάλι τους, να αναστενάζουν και να μουγκρίζουν ωσάν λεόντες μέσα από τα βάθη της καρδιάς των, μέσα από τα δόντια τους.

Μερικοί από αυτούς προσεύχονταν γεμάτοι ελπίδα και επιζητούσαν τελεία άφεσι. Άλλοι από ανέκφραστη ταπεινώσι κατεδίκαζαν και έκριναν τον εαυτό τους ανάξιο συγχωρήσεως, και έκραζαν πώς δεν μπορούν να απολογηθούν στον Θεόν. Μερικοί εκλιπαρούσαν να τιμωρηθούν εδώ, για να ελεηθούν εκεί. Άλλοι πού ήταν συντετριμμένοι από το βάρος της συνειδήσεως, έλεγαν με ειλικρινή

πόθο: «Είμαστε ευχαριστημένοι, εάν ούτε κολασθούμε ούτε αξιωθούμε της επουρανίου βασιλείας».

Είδα εκεί μέσα ψυχές ταπεινές και συντετριμμένες πού ελύγιζαν από το βάρος του φορτίου των αμαρτιών και με τις κραυγές τους προς τον Θεόν μπορούσαν να κάνουν και τις αναισθητες πέτρες να ραγίσουν. Σκυμμένοι προς την γή εκραύγαζαν: «Το γνωρίζουμε. Το γνωρίζουμε. Μας αξίζει κάθε τιμωρία και κάθε κόλασις. Και δικαίως. Και αν ακόμη συναθροίζαμε όλη την οικουμένη να πενθή για εμάς, δεν θα ήταν αρκετό να μας δικαιώση για τα τόσα μας χρέη. Ένα όμως μόνο παρακαλούμε, ένα δυσωπούμε, ένα ικετεύουμε: «Μη τώ θυμώ σου ελέγξης ημάς, μηδέ τη οργή σου παιδεύσης ημάς» (Ψαλμ. στ´ 2). Μήτε να μας τιμωρήσης με την δικαία κρίσι σου. Αλλά να μας αντιμετωπίσης με την επιείκειά σου και αρκεί αυτή να μας απαλλάξη ολίγο από την βαρεία απειλή σου και από τις κρυφές και άγνωστες τιμωρίες της κολάσεως. Δεν τολμούμε να ζητήσουμε τελεία άφεσι, διότι πώς να το κάνουμε αυτό; Άνθρωποι, πού δεν εφυλάξαμε καθαρό το μοναχικό μας επάγγελμα, αλλά το εμολύναμε και μάλιστα μετά από την φιλανθρωπία και συγχώρησι πού προηγήθηκε, (την συγχώρησι των μετά το βάπτισμα και πρό της κουράς αμαρτιών).

Μπορούσε εκεί, αγαπητοί μου, μπορούσε εκεί να ιδή κανείς να πραγματοποιούνται πλήρως τα λόγια του Δαβίδ. Μπορούμε να ιδή «ανθρώπους πού ήταν ταλαιπωρημένοι και κυρτωμένοι συνεχώς μέχρι το τέλος της ζωής τους, πού όλη την ημέρα περπατούσαν σκυθρωποί, που ανέδιδαν δυσσομία από τις σαπισμένες πληγές του σώματός τους, ανθρώπους πού δεν εφρόντιζαν τον εαυτόν τους, πού ξεχνούσαν να φάγουν τον άρτο τους, πού έπιναν το ύδωρ αναμεμειγμένο με δάκρυα, και έτρωγαν χώμα και στάχτη μαζί με τον άρτο, πού είχαν τα οστά κολλημένα στο δέρμα και ωμοιάζαν με ξηρό χορτάρι» (Ψαλμ. λζ´ 7, 6, ρα´ 5, 10, 6, 12). Τίποτε άλλο δεν μπορούσες να ακούσης από αυτούς, παρά μόνο τούτα τα λόγια: ουαί – ουαί, αλλοίμονο – αλλοίμονο, δίκαια – δίκαια, λυπήσου μας – λυπήσου μας, Δέσποτα. Άλλοι έλεγαν: ελέησέ μας – ελέησέ μας. Και άλλοι ακόμη πιο λυπητερά: συγχώρησέ μας – συγχώρησέ μας, Δέσποτα, εάν είναι δυνατόν.

Μπορούσες να ιδής εκεί φλογισμένες γλώσσες πού εκρέμονταν έξω από το στόμα όπως των σκύλων. Άλλοι ετιμωρούσαν τον εαυτό τους στον καύσωνα, και άλλοι τον εβασάνιζαν στο ψύχος. Μερικοί εδοκίμαζαν από το ύδωρ τόσο, όσο μόνο για να μην αποθάνουν από την δίψα. Και μερικοί αφού έτρωγαν ολίγο από τον άρτο, τον υπόλοιπο τον επετούσαν με το χέρι μακρυνά, λέγοντας πώς είναι ανάξιοι να γευθούν την τροφή των λογικών ανθρώπων, αφού διέπραξαν τα έργα των άλογων ζώων.

Πού να εμφανισθή ανάμεσα σ´ αυτούς γέλιο; Πού αργολογία; Πού θυμός; Πού οργή; Αυτοί δεν εγνώριζαν αν υπάρχει ακόμη οργή μεταξύ των ανθρώπων, διότι το πένθος είχε σβήσει τελείως τον θυμό μέσα τους. Πού να συναντήσεις την αντιλογία; Πού εορτή; Πού παρηρησία; Πού ευχαρίστησι και περιποίησι του σώματος; Πού ίχνος κενοδοξίας; Πού ελπίδα τρυφής; Πού ενθύμησις οίνου; Πού γεύσι φρούτων; Πού παρηγορία χύτρας; Πού γλύκισμα για τον λάρυγγα; Όλων τούτων η ελπίδα είχε σβήσει γι´ αυτούς. Πού να συναντήσης σ´ αυτούς μέριμνα για επίγεια πράγματα; Πού κατάκρισι κάποιου ανθρώπου; Πουθενά!

Όσα έλεγαν και εκραύγαζαν αυτοί προς τον Κύριον ήταν τα εξής: Μερικοί, ωσάν να ίσαντο εμπρός στην πύλη του ουρανού, εκτυπούσαν δυνατά το στήθος και έλεγαν προς τον Θεόν: «Άνοιξέ μας, άνοιξε, ώ δικαστά, άνοιξέ μας, αφού εμείς με τις αμαρτίες μας εκλείσαμε για τον εαυτό μας την πύλη». Άλλοι έλεγαν: «Επίφανον το πρόσωπόν σου μόνον, και σωθησόμεθα» (Ψαλμ. οθ´ 4). Ένας έλεγε: «Επίφανον τοίς έν σκότει και σκιά θανάτου καθημένοις ταπεινοίς» (Ησ. θ´ 2). Άλλος πάλι: «Άς μας προλάβουν γρήγορα, Κύριε, οι οικτιρμοί σου, διότι εχαθήκαμε, διότι απελπισθήκαμε, διότι εσβήσαμε τελείως» (Ψαλμ. οη´ 8).

Μερικοί από αυτούς έλεγαν: «Θα φανερωθή άραγε πλέον σ´ εμάς ο Κύριος»; Και άλλοι: «Εξώφλησε άραγε η ψυχή μας το χρέος το ανυπέβλητο»; Άλλος: «Θα καταπραυνθή άραγε τώρα πλέον από εμάς ο Κύριος; Θα τον ακούσωμε άραγε να λέγη σ´ εμάς τους δεμένους μ´ άλυτα δεσμά, «εξέλθετε»; Και σ´ εμάς πού ευρισκόμαστε στον άδη της μετανοίας, «είσθε συγχωρημένοι»; Έφθασε άραγε η κραυγή μας στα αυτιά του Κυρίου»;

Όλοι επερνούσαν τον καιρό τους έχοντας συνεχώς εμπρός στους οφθαλμούς των τον θάνατο και

λέγοντας:

«Άραγε ποια θα είναι η κατάληξις; Άραγε ποια θα είναι η απόφασις; Άραγε ποιο θα είναι το τέλος μας; Άραγε υπάρχει επαναφορά; Άραγε υπάρχει συγχώρησις σ' εμάς τους σκοτεινούς, τους ταπεινούς, τους καταδικούς; Άραγε μπόρεσε η δέησις μας να φθάση ενώπιον του Κυρίου ή εγύρισε πίσω ταπεινωμένη και ντροπιασμένη; Άραγε, αν έφθασε, τι κατώρθωσε; πόσο Τον εξευμένισε; πόσο ωφέλησε; πόσο ενήργησε; διότι εβγήκε από ακάθαρτα στόματα και σώματα και δεν έχει πολλή δύναμι. Άραγε μας συμφιλίωσε τελείως με τον Κριτή; Άραγε έν μέρει; Άραγε για τα μισά τραύματά μας; επειδή είναι πράγματι μεγάλα και χρειάζονται πολλούς ιδρώτες και μόχθους. Άραγε μας επλησίασαν καθόλου οι φύλακές μας (άγγελοι) ή ίστανται ακόμη μακριά; Εάν εκείνοι δεν μας πλησίασουν, όλοι μας οι κόποι είναι μάταιοι και ανωφελείς, διότι η προσευχή μας, εάν δεν την πάρουν οι προστάτες μας άγγελοι, ερχόμενοι πλησίον μας, και την προσφέρουν στον Κύριον, δεν έχει δύναμη παρησίας ούτε φτερά καθαρότητος για να φθάση σ' Αυτόν».

Γι' αυτά πολλές φορές και μεταξύ τους απορούσαν και έλεγαν: «Άραγε, αδελφοί, κατορθώνομε τίποτε; Άραγε επιτυγχάνωμε αυτό πού ζητούμε; Άραγε μας δέχεται πάλι ο Θεός; Άραγε μας ανοίγει την θύρα»;

Και οι άλλοι απαντούσαν:

«Ποιος ξέρει -όπως το είπαν οι αδελφοί μας οι Νινευίτες- μήπως μεταμεληθή ο Κύριος και μας λυτρώση από την μεγάλη έστω τιμωρία; (Ιωνά γ' 9). Εμείς όμως ας πράξωμε ό,τι εξαρτάται από εμάς. Και αν μέν μας ανοίξη, πολύ καλά, ειδημή «ευλογητός Κύριος ο Θεός», ο οποίος δίκαια μας έκλεισε έξω. Πλήν όμως ας επιμείνωμε κτυπώντας μέχρι το τέλος της ζωής μας, και ίσως, βλέποντας την πολλή μας αναίδεια και επιμονή, μας ανοίξη ο Αγαθός».

Γι' αυτό και έλεγαν παρακινώντας τους εαυτούς των:

«Δ ρ ά μ ω μ ε ν, α δ ε λ φ ο ί, δ ρ ά μ ω μ ε ν. Έχομεν ανάγκη δρόμου και μάλιστα δρόμου σκληρού, διότι έχομε μείνει πίσω από την καλή μας συνοδιά. Ας τρέξωμε χωρίς να λογαριάζωμε την ακάθαρτη και ταλαιπωρη σάρκα μας. Αν την φονεύσωμε και εμείς, όπως μας εφόνευσε και αυτή».

Έτσι και έκαναν οι μακάριοι εκείνοι υπόδοκοι.

Έβλεπεσ σ' αυτούς γόνατα αποσκληρυμένα από τις πολλές μετάνοιες. Οφθαλμούς λυωμένους και βυθισμένους στο βάθος των κόγχων. Απογυμνωμένοι από τρίχες, με μάγουλα πληγωμένα και φλογισμένα από την φλόγα των θερμών δακρύων.

Έβλεπεσ πρόσωπα ωχρά και καταμαραμένα πού δεν ξεχώριζαν καθόλου από πρόσωπα νεκρών. Στήθη που επονούσαν από τα κτυπήματα και αιματηρά πτύελα που προέρχονταν από τα γρονθοκοπήματα του στήθους.

Πού να ευρεθή εκεί στρώμα; Πού καθαρό ή στερεό ένδυμα; Όλα ήταν σχισμένα, ακάθαρτα και σκεπασμένα με ψείρες. Πού να συγκριθή με την ιδική τους ταλαιπωρία η ταλαιπωρία των δαιμονισμένων; Πού εκείνων που θρηνούν τους νεκρούς; Πού εκείνων πού ζούν εξόριστοι; Πού η τιμωρία των καταδικασμένων για φόνο; Ούτε συγκρίνεται η αθέλητη παιδευσις και τιμωρία αυτών με την ιδική τους την θεληματική.

Και σας παρακαλώ, αδελφοί, να μη τα θεωρήσετε σαν μύθους όσα σας είπα. Ικέτευαν οι άνθρωποι αυτοί πολλές φορές τον μεγάλο εκείνο δικαστή -τον Ποιμένα τους εννοώ, τον άγγελο πού ζούσε μεταξύ των ανθρώπων- να περισφίγξη τα χέρια και τον τράχηλό τους με σιδερένια δεσμά, και να δέση τα πόδια τους στο τιμωρητικό ξύλο, και να μη λυθούν από αυτά πρίν τους δεχθή το μνήμα. Ακόμη δε ούτε και σε μνήμα να τους βάλουν!

Δεν θα κρύψω καθόλου ούτε την ελεημένη ταπείνωσι αυτών των πραγματικά μακαρίων ούτε την συντετριμμένη προς τον Θεόν αγάπη και μετάνοιά τους.

Καθ' όν χρόνον οι καλοί αυτοί κάτοικοι της χώρας της μετανοίας επρόκειτο να αναχωρήσουν προς τον Κύριον και να παρασταθούν εμπρός στο αδέκαστο βήμα, βλέποντας ότι τελειώνει πλέον η ζωή

τους, μέσω του προϊσταμένου τους εκλιπαρούσαν με όρκους τον Μέγαν, (τον Ηγούμενο δηλαδή), να μην αξιωθούν ανθρωπίνης ταφής, αλλά να πεταχθούν σαν άλογα ζώα ή στο ρεύμα του ποταμού ή στα θηρία του αγρού.

Και πολλές φορές υπήκουσε και το έκανε ο λύχνος εκείνος της διακρίσεως, δίδοντας εντολή να τους κηδεύσουν χωρίς καμμία τιμή και ψαλμοδία.

Πόσο δε φοβερό και οικτρό ήταν το θέαμα της τελευταίας ώρας τους! Όταν δηλαδή οι συγκατάδικοι αντελαμβάνονταν πώς κάποιος πρίν από αυτούς επρόκειτο να αποθάνη, ενώ ακόμη είχε τις αισθήσεις του, τον περικύκλωναν. Και με δίψα, με πένθος, με επιθυμία, με αξιολύπητο ύφος και λυπητερά λόγια, κουνώντας το κεφάλι, υπέβαλλαν ερωτήσεις σ' αυτόν πού έφευγε και με θερμή συμπάθεια του έλεγαν:

«Τι γίνεται αδελφέ και συγκατάδικε; Πώς βλέπεις τα πράγματα; Τι λέγεις; Τι ελπίζεις; Τι καταλαβαίνεις; Επέτυχες με τους κόπους σου αυτό πού εξητούσες ή δεν το κατόρθωσες; Άνοιξες ή ακόμη αισθάνεσαι ως ένοχος; Έφθασες ή απέτυχες; Έλαβες κάποια πληροφορία ή έχεις αβεβαία ελπίδα; Έλαβες άνεσι και ελευθερία ή ταλαντεύεται και αμφιβάλλει ακόμη ο λογισμός σου; Αισθάνθηκες μέσα στην καρδιά σου κάποιο φωτισμό ή βλέπεις ότι παραμένει ακόμη στο σκότος και στην ατιμία; Άκουσες μέσα σου καμμία φωνή να σου λέγη: «Ίδε υγιής γέγονας»; (Ιωάν. ε' 14) ή «αφέωνται σοι αί αμαρτίαι»; (Λουκ. ζ' 48) ή «η πίστις σου σέσωκέ σε»; (Λουκ. ζ' 50). Η μήπως αισθάνεσαι πώς ακούεις ακόμη την φωνή: «Αποστραφήτωσαν οι αμαρτωλοί είς τον άδην» (Ψαλμ. θ' 18) και «δήσαντες αυτού (=αφού του δέσετε) χείρας και πόδας εμβάλετε είς το σκότος» (Ματθ. κβ' 13) και «αρθήτω (=ας εκδιωχθή) ο ασεβής, ίνα μη ίδη την δόξαν Κυρίου»; (Ησ. κστ' 10). Τι λέγεις, αλήθεια, αδελφέ; Πές μας, σε ικετεύουμε, για να μάθωμε κι εμείς τι πρόκειται να συναντήσωμε. Για σένα πλέον έκλεισε η προθεσμία και δεν θα σου δοθή άλλη είς τον αιώνα».

Σ' αυτά τα ερωτήματα άλλοι από τους ετοιμοθανάτους απαντούσαν: «Ευλογητός Κύριος, ός ούκ απέστησε (= απεμάκρυνε) την προσευχήν ημών, και το έλεος αυτού άφ' ημών» (Ψαλμ. ξε' 20). Άλλοι πάλι έλεγαν «Ευλογητός ο Κύριος πού δεν μας παρέδωσε στα δόντια τους να μας φάγουν» (Ψαλμ. ρκγ' 6). Άλλοι γεμάτοι οδύνη έλεγαν: «Άραγε θα κατορθώση η ψυχή μας να περάση το αδιαπέραστο ύδωρ, δηλαδή το πλήθος των πονηρών πνευμάτων του αέρος»; (πρβλ. Ψαλ. ρκγ' 5). Δεν ετολμούσαν ακόμη να ξεθαρρέψουν, αλλά εσκέπτονταν συνεχώς τί γίνεται σ' εκείνο το κριτήριο.

Και άλλοι από αυτούς απαντούσαν με άλλα πιο οδυνηρά λόγια: «Άλλοίμονο στην ψυχή πού δεν εφύλαξε το μοναχικό επάγγελμα άσπιλο. Αυτή και μόνο την ώρα θα καταλάβη τι την περιμένει».

Εγώ δε πού είδα σ' αυτούς και άκουσα τούτα, παρ' ολίγο θα απελπιζόμουν βλέποντας και συγκρίνοντας την αδιαφορία μου με την ιδική τους κακοπάθεια.

Άλλά και η διαμονή και η διαρρύθμισις του τόπου αυτού ποια ήταν! Ήταν γεμάτη σκότος, γεμάτη δυσωδία, εντελώς ρυπαρά και ξηρά. Γι' αυτό και πολύ σωστά ωνομάσθηκε Φυλακή και καταδίκη. Έτσι και μόνη η θέας της τοποθεσίας έφθανε για να διδάσκη την πλήρη μετάνοια και το πένθος.

Αυτά όμως πού για τους άλλους είναι δύσκολα, απαράδεκτα και ανεπιθύμητα, σε αυτούς που εξέπεσαν από την αρετή και τον πνευματικό πλούτο γίνονται ευχάριστα και ευπρόσδεκτα. Διότι η ψυχή πού εστερήθηκε την προηγούμενη παρρησία προς τον Θεόν, πού έχασε την ελπίδα της απαθείας, πού διέρρηξε την σφραγίδα της αγνότητας, πού της έκλεψαν τον πλούτο των χαρισμάτων, πού αποξενώθηκε από την θεία παρηγορία, πού αθέτησε το συμβόλαιό της με τον Κύριον, πού έσβησε μέσα της το χαριτωμένο πύρ των δακρύων, και πού πληγώνεται αναπολώντας αυτά και κεντάται οδυνηρά... όχι μόνο τους προηγούμενους κόπους τους δέχεται ολοπρόθυμα, αλλά, πολύ περισσότερο, επινοεί με ευσεβείς ασκήσεις να οδηγηθή στον θάνατον —εάν βέβαια απέμεινε μέσα της κάποιος σπινθήρ αγάπης ή φόβου του Κυρίου, όπως ακριβώς συνέβαινε σ' αυτούς τους μακαρίους.

Έχοντας στον νου τους αυτά και αναλογιζόμενοι το ύψος από το οποίο εξέπεσαν, έλεγαν: «Εμνήσθημεν ημερών αρχαίων (Ψαλμ. ρμβ' 5), την πρώτη δηλαδή φλόγα του ζήλου μας». Άλλοι

εφώναζαν προς τον Θεόν: «Πού είσι τα ελέη σου τα αρχαία Κύριε, ά έδειξας τη ψυχή ημών έν τη αληθεία σου; Μνήσθητι του ονειδισμού και του μόχθου των δούλων σου» (πρβλ. Ψαλμ. πη΄ 50-51).

Άλλος: «Ποιος να με εγύριζε στον παρελθόντα καιρό, στις ημέρες πού με επροστάτευε ο Θεός, τότε πού ο φωτεινός λύχνος Του έφεγγε επάνω από την κεφαλή μου, την κεφαλή της καρδιάς μου»; (Ιώβ κθ΄ 2-3).

Με πόση νοσταλγία ενθυμούντο τα προηγούμενα κατορθώματά τους, και κλαίοντας γι΄ αυτά σαν μικρά παιδιά, έλεγαν:

«Πού είναι η καθαρότης της προσευχής; Πού το θάρρος και η παρρησία της; Πού το γλυκύ δάκρυ αντί του τωρινού πικρού; Πού η ελπίς της τελείας αγνότητος και καθάρσεως; Πού η προσδοκία της μακαρίας απαθείας; Πού η πίστις προς τον Γέροντα; Πού η ενέργεια της προσευχής του σ΄εμάς; Εχάθησαν όλα αυτά, εξέλιπαν σαν να μην υπήρξαν καθόλου, εξαφανίσθηκαν σαν ανύπαρκτα και διελύθησαν».

Ενώ έλεγαν αυτά και εθηνούσαν, μερικοί προσεύχονταν να καταληφθούν από δαιμόνιο. Άλλοι ικέτευαν τον Κύριον να αποκτήσουν λέπρα. Άλλοι, να χάσουν την όρασί τους, και να γίνουν σ΄ όλους αξιολύπητο θέαμα. Άλλοι, να πέσουν παράλυτοι στο κρεβάτι, αρκεί μόνο να μη δοκιμάσου τά (μελλοντικά) εκείνα κολαστήρια.

Εγώ τότε, αγαπητοί μου, ξεχάσθηκα, εισήλθα ολόκληρος μέσα στο πένθος τους, και ο νους μου αιχμαλωτίσθηκε εντελώς, χωρίς να μπορώ να τον επαναφέρω. Ας επιστρέψωμε όμως πάλι στην σειρά του λόγου.

Αφού παρέμεινα τριάντα ημέρες σ΄ αυτήν την φυλακή, επιστρέφω ο ανυπομόνητος στο μεγάλο Κοινόβιο, στον Μέγαν, (τον Ηγούμενο δηλαδή). Αυτός δε ο πάνσοφος βλέποντάς με σαν να είμαι άλλος άνθρωπος και σαν να τα έχω χαμένα, κατάλαβε την αιτία και μου λέγει: «Τι συμβαίνει, πάτερ Ιωάννη; Είδες τους άθλους των αγωνιζομένων»;

Και εγώ του απήντησα: «Τους είδα, πάτερ μου, και τους εθαύμασα και εμακάρισα αυτούς πού έπεςαν και πενθούν, περισσότερο από εκείνους πού δεν έπεςαν και δεν πενθούν για τον εαυτό τους, διότι με την πτώσι τους εσηκώθηκαν και εστάθηκαν σε μία κατάστασι πού δεν κινδυνεύουν πλέον». Εκείνος δε μου είπε: «Πραγματικά, έτσι είναι».

Και έν συνεχεία με την απευδή του γλώσσα μου διηγήθηκε: «Πρό δεκαετίας είχα εδώ έναν αδελφό με υπερβολικό ζήλο, αγωνιστή, και τόσο σπουδαίο, ώστε, καθώς τον έβλεπα να καίη μέσα του τέτοια φλόγα, έτρεμα και εφοβόμουν υπερβολικά τον φθόνο του διαβόλου, μήπως με την μεγάλη ταχύτητα που έτρεχε σκοντάψη σε κάποια πέτρα το πόδι του, πράγμα που συμβαίνει συνήθως σ΄ αυτούς πού προχωρούν με ταχύτητα. Και αυτό (δυστυχώς) έγινε.

» Και αμέσως μετά την πτώσι του, αργά το βράδυ, έρχεται σε μένα, μου αποκαλύπτει γυμνό το τραύμα του, ζητεί έμπλαστρο, παρακαλείνα το καυτηριάσω, ανησυχεί υπερβολικά. Βλέποντας όμως τον ιατρό να μη θέλη να του φερθή απότομα -εφ΄ όσον άλλωστε άξιζε να τον συμπαθήση κανείς- ρίχνεται κάτω στο έδαφος, αγκαλιάζει τα πόδια μου, τα λούζει με άφθονα δάκρυα και ζητεί να καταδικασθή στην φυλακή αυτή που είδες.

«Είναι αδύνατο, εφώναζε, να μην πάω εκεί».

» Έτσι αναγκάζει να μεταβληθή η ευσπλαγγνία του ιατρού σε σκληρότητα – πράγμα σπάνιο μεταξύ των αρρώστων και εντελώς παράδοξο. Τρέχει γρήγορα και παίρνει θέσι ανάμεσα στους μετανοούντας, συμμερίζεται το πένθος τους και συμμετέχει σ΄ αυτό πρόθυμα. Πληγώθηκε δε στην καρδιά από την λύπη για την αγάπη του Θεού σαν με ξίφος, με αποτέλεσμα να αποδημήση σε οκτώ ημέρες προς τον Κύριον, αφού προηγουμένως εξήτησε να μην αξιωθή ενταφιασμού. Εγώ όμως αντιθέτως, ως άξιο, και εδώ στο Κοινόβιο τον έφερα, και τον έθαψα μαζί με τους άλλους πατέρας. Έτσι μετά την εβδόμη ημέρα της σκλαβιάς, την ογδόη ημέρα ελύθηκε από τα δεσμά και ελευθερώθηκε[1].

Υπάρχει δε κάποιος[2] που αντελήφθηκε πολύ καλά, πώς ο προηγούμενος μοναχός δεν σηκώθηκε

από τα ταπεινά πόδια μου, πρίν εξευμενίση τον Θεόν. Και δεν είναι άξιον απορίας. Διότι μέσα στην καρδιά του έβαλε την πίστι της πόρνης εκείνης του Ευαγγελίου, και με μία παρομοία πληροφορία κατάβρεξε και αυτός με τα δάκρυστά του τα δικά μου αχρεία πόδια. Όπως δε είπε ο Κύριος, «πάντα δυνατά τώ πιστεύοντι» (Μαρκ. θ' 23).

6. Είδα ψυχές πού έρρεπαν με μανία στους σαρκικούς έρωτες. Αυτές λοιπόν αφού έλαβαν αφορμή μετανοίας από την γεύσι του αμαρτωλού έρωτος, μετέστρεψαν αυτόν τον έρωτα σε έρωτα προς τον Κύριον. Έτσι ξεπέρασαν αμέσως κάθε αίσθημα φόβου και εκεντρίστηκαν στην άπληστη αγάπη του Θεού. Γι' αυτό και ο Κύριος στην αγνή εκείνη πόρνη (Λουκ. ζ' 37-48) δεν είπε ότι εφοβήθηκε, αλλά «ότι ηγάπησε πολύ» και κατόρθωσε εύκολα να αποκρούση τον ένα έρωτα με τον άλλον.

7. Δεν το αγνοώ, θαυμαστοί μου φίλοι, ότι σε μερικούς τα κατορθώματα των μακαρίων αυτών ανθρώπων πού σας διηγήθηκα θα φανούν απίστευτα, σε άλλους δύσπιστα και σε άλλους ότι δημιουργούν απόγνωσι. Ο γενναίος όμως άνδρας μάλλον θα ωφεληθή. Θα πάρη από αυτά ένα κεντρί και ένα πυρωμένο βέλος και θα φύγη με φλογερό ζήλο στην καρδιά του. Αλλά και αυτός πού έχει ολιγώτερη προθυμία, θα καταλάβη την αδυναμία του, θα αποκτήση εύκολα ταπεινοφροσύνη με την αυτομεμψία και θα τρέξη πίσω από τον προηγούμενο. Δεν γνωρίζω μάλιστα μήπως και τον προφθάση. Αντίθετα ο αμελής άνδρας δεν πρέπει ούτε να πλησιάση (και να ακούση) αυτά που διηγήθηκα, μη τυχόν πέση σε τελεία απόγνωσι και σκορπίση και αυτό (το ολίγο) πού μέχρι τώρα κατορθώνει, και εφαρμοσθή έτσι σ' αυτόν ο λόγος της Γραφής: «Από αυτόν πού δεν έχει -προθυμία- και αυτό που νομίζει ότι έχει θα του αφαιρεθή» (Ματθ. κε' 29).

8. Δεν είναι δυνατόν σ' εμάς πού επέσαμε στον λάκκο των ανομιών, να ανελκυσθούμε από εκεί, εάν δεν καταδυθούμε στην άβυσσο της ταπεινώσεως των μετανοούντων.

9. Διαφορετική είναι η θλιμμένη ταπεινώσις των πενθούντων και διαφορετικός ο έλεγχος και η καταδίκη της συνειδήσεως αυτών πού ακόμη περιπίπτουν σε αμαρτίες. Διαφορετική επίσης είναι «η μακαρία πλουτοταπεινώσις» που αποκτούν με την ενέργεια της θείας χάριτος οι τέλειοι. Ας μη βιασθούμε να γνωρίσωμε την τρίτη κατάστασι με λόγια, διότι αδίκως θα τρέξωμε. Της δευτέρας καταστάσεως γνώρισμα είναι η πλήρης υποδοχή και υπομονή κάθε ατιμίας. Εκείνον δε (πού ανήκει στην πρώτη περίπτωσι), τον άνθρωπο δηλαδή που πενθεί, τον τυραννούν πολλές φορές οι αμαρτωλές συνήθειες και αναμνήσεις του παρελθόντος. Και αυτό βέβαια δεν είναι κάτι το παράδοξο.

10. Ο λόγος για τις ένοχες πράξεις και για τις πτώσεις είναι σκοτεινός και ακατανόητος για κάθε ψυχή. Είναι δύσκολο να γνωρίζωμε ποιες πτώσεις μας προέρχονται από αμέλεια, ποιες από σκόπιμη εγκατάλειψι του Θεού και ποιές από αποστροφή του Θεού. Το μόνο πού κάποιος μου εξήγησε είναι, ότι όσες μας συμβαίνουν από σκόπιμη παραχώρησι του Θεού έχουν σύντομη επανόρθωσι, διότι ο Θεός πού μας παρέδωσε δεν μας αφήνει επί πολύ αιχμαλώτους σε αυτές.

11. Όσοι επέσαμε, ας πολεμήσωμε πρό πάντων τον δαίμονα της λύπης. Διότι αυτός έρχεται δίπλα μας την ώρα της προσευχής, μας ενθυμίζει την προηγουμένη μας παρρησία και προσπαθεί να αχρηστεύση την προσευχή μας.

12. Μη τρομάξης όταν πέφτης κάθε ημέρα, και μη εγκαταλείψης τον αγώνα. Αντιθέτως να ίστασαι ανδρείως και οπωσδήποτε να ευλαβηθή την υπομονή σου ο φύλαξ άγγελός σου. Όσο είναι ακόμη πρόσφατο και ζεστό το τραύμα, τόσο και ευκολώτερα θεραπεύεται. Ενώ τα τραύματα πού εχρόνισαν, σαν παραμελημένα και αποσκληρυμένα, δύσκολα θεραπεύονται, και χρειάζονται για να ιατρευθούν πολύ κόπο και νυστέρι και ξυράφι και το εδώ πύρ των καυτηριασμών, (δηλαδή το πύρ των εδώ θλίψεων, έν αντιθέσει με το μελλοντικό πύρ της κολάσεως).

13. Πολλά ψυχικά τραύματα πού εχρόνισαν είναι ανίατα. Στον Θεόν όμως όλα είναι δυνατά.

Πρίν από την πτώσι οι δαίμονες αποκαλούν τον Θεόν φιλόνητο. Μετά όμως από την πτώσι τον αποκαλούν σκληρό.

14. Εάν μετά από την μεγάλη σου πτώσι πέσης και σε κάποιο μικρό αμάρτημα και σου ειπή ο λογισμός, «είθε να μην έπεφτες σ' εκείνο το μεγάλο, τούτο το μικρό δεν είναι τίποτε το σπουδαίο»,

μην τον παραδεχθής αυτόν τον λογισμό. (Και τα μικρά πράγματα έχουν την σημασία τους). Πολλές φορές μάλιστα μερικά μικρά δώρα κατεπράϋναν τον μεγάλο θυμό του δικαστού.

15. Όποιος πραγματικά εξοφλεί αμαρτίες, την ημέρα που δεν επένθησε την θεωρεί χαμένη, έστω και αν έπραξε κατ' αυτήν μερικά άλλα καλά έργα.

16. Κανείς από τους πενθούντας άς μη περιμένη την πληροφορία της συγχωρήσεως την στιγμή του θανάτου. Διότι κάτι που είναι άγνωστο είναι και αβέβαιο. Γι' αυτό και κάποιος έλεγε: «Άφησέ με να αισθανθώ αναψυχή με την πληροφορία της συγχωρήσεως, πριν αποθάνω και πριν απέλθω από την ζωή αυτή απληροφόρητος» (πρβλ. Ψαλμ. λη' 14).

17. Όπου εμφανισθή το Πνεύμα του Κυρίου, ο δεσμός για τις αμαρτίες ελύθηκε. Όπου εμφανισθή απέραντη ταπεινώσις, ο δεσμός για τις αμαρτίες ελύθηκε. Όσοι τυχόν (έφυγαν από την ζωή) χωρίς αυτά τα δύο, άς μη πλανώνται. Είναι δεμένοι.

18. Μόνο αυτοί που ζούν στον κόσμο, μένουν ξένοι προς τις πληροφορίες που ανέφερα, και μάλιστα στην πρώτη, (στην εμφάνισι της χάριτος του Αγίου Πνεύματος). Μερικοί από τους κοσμικούς αγωνίζονται με την ελεημοσύνη, και καταλαβαίνουν την ωφέλειά της την ώρα του θανάτου των.

19. Όποιος θρηνεί τον εαυτό του, δεν βλέπει τον θρήνο ή την πτώσι ή την επίπληξι του άλλου.

20. Ο σκύλος που εδαγκώθηκε από κάποιο θηρίο, εξαγριώνεται περισσότερο προς αυτό και από τον πόνο της πληγής μαίνεται σφοδρότερα εναντίον του. (Παρόμοια συμπεριφέρεται προς τους δαίμονες ο μοναχός που επληγώθηκε από αυτούς).

21. Όταν η συνειδησις παύση να μας ελέγχι για αμαρτίες, ας προσέξωμε μήπως αυτό δεν οφείλεται στην καθαρότητα, αλλά στην κόπωσι και άμβλυνσι αυτής, της συνειδήσεως, εξ αιτίας πλήθους αμαρτιών.

22. Απόδειξις ότι έσβησε το χρέος των αμαρτιών μας είναι το να θεωρούμε πάντοτε χρεώστη τον εαυτό μας.

23. Τίποτε δεν υπάρχει ίσο ή ανώτερο από τους οικτιρμούς του Θεού. Γι' αυτό όποιος απελπίζεται σφάζη ο ίδιος τον εαυτό του.

24. Σημείο της πραγματικής και επιμελούς μετανοίας είναι το να θεωρούμε τον εαυτό μας άξιο για όλες τις θλίψεις που μας συμβαίνουν -τις ορατές (που προέρχονται από τα πράγματα και από τους ανθρώπους) και τις αόρατες (που προέρχονται από τους δαίμονας)- και για πολύ περισσότερες.

25. Ο Μωϋσής αφού αξιώθηκε να ιδή τον Θεόν στην βάτο, επέστρεψε πάλι στην Αίγυπτο, η οποία υποδηλοί το πνευματικό σκότος, και ίσως υποχρεώθηκε να κατασκευάζη πλίνθους στον Φαραώ, ο οποίος υποδηλοί τον διάβολο. Πλήν όμως πάλι ανέβηκε στην βάτο, και όχι μόνο σ' αυτήν, αλλά και στο όρος Σινά, (το οποίο υποδηλοί τα ύψη των αρετών). Όποιος εννόησε το παράδειγμα, ποτέ δεν θα απελπισθή για την σωτηρία του. Επώχευσε και ο μέγας Ιώβ, αλλ' έπειτα απέκτησε διπλάσιο πλούτο.

26. Στους ραθύμους οι πτώσεις μετά την μοναχική τους κλήσι είναι πολύ σοβαρές. Διότι πλήττουν την ελπίδα (της πνευματικής προόδου και κατακτήσεως) της απαθείας. Και διότι τους δημιουργούν την ιδέα ότι θα θεωρούνται ευτυχείς, εάν έστω κατορθώσουν και σηκωθούν από τον λάκκο (της αμαρτίας).

27. Πρόσεχε! Πρόσεχε καλά! Δεν είμαστε υποχρεωμένοι να επιστρέψωμε από τον ίδιο δρόμο που επλανηθήκαμε, αλλά από άλλον συντομώτερο, (από τον δρόμο δηλαδή της ταπεινώσεως).

28. Είδα δύο που εβιάδιζαν (πρόν τον Θεόν) καθ' όμοιο τρόπο και εις τον ίδιο καιρό. Ο ένας ήταν ηλικιωμένος και με περισσότερους ασκητικούς κόπους. Ο άλλος ήταν ένας νεαρός μαθητής, και «προέδραμε τάχιον» (= έτρεξε γρηγορότερα) από τον ηλικιωμένο, και «ήλθε πρώτος εις το μνημείον» (Ιωάν. κ' 4) της ταπεινώσεως.

29. Ας προσέξωμε όλοι, και ιδιαίτερα όσοι εγνωρίσαμε πτώσεις, να μη προσβληθή η καρδιά μας

από την νόσο του ασεβούς Ωριγένους[3]. Διότι η βδελυκτή αυτή νόσος, προβάλλοντας την φιλανθρωπία του Θεού, γίνεται ευπρόσδεκτη στους φιληδόνους.

«Με την μελέτη μου και την περισυλλογή μου θα ανάψη μέσα μου πυρ» (Ψαλμ. λη' 4). Μάλλον με την μετάνοιά μου θα ανάψη μέσα μου το πύρ της προσευχής, και αυτό θα κάψη κάθε αμαρτία[4].

30. Όρος για σένα και τύπος και υπογραμμός και παράδειγμα μετανοίας ας είναι οι προηγούμενοι άγιοι κατάδικοι, και δεν θα σου χρειασθή σε όλη την ζωή κανένα άλλο βιβλίο, έως ότου λάμψη εμπρός σου ο Χριστός, ο Υιός του Θεού και Θεός, κατά την ημέρα της αναστάσεως - εννοώ της πνευματικής αναστάσεως πού θα σου φέρη η πραγματική και επιμελής μετάνοια.

Εσύ πού μετανόησες, ανέβηκες στην Πέμπτη βαθμίδα.

Εκαθάρισες με την μετάνοια τις πέντε αισθήσεις και με την εκουσία τιμωρία και κόλασι εγλύτωσες την ακουσία.

I.M.Παρακλήτου

[1] Η εβδόμη ημέρα, αντίστοιχη προς το «νομικόν» Σάββατο, συμβολίζει την παρούσα ζωή των πειρασμών και θλίψεων. Η δε ογδόη υπερέχει του Σαββάτου και εικονίζει την μέλλουσα μακαριότητα και αιωνιότητα, εφ' όσον ευρίσκεται έξω από τον χρόνο πού ανακυκλείται με τις ημέρες της εβδομάδος και εφ' όσον είναι η ημέρα της Αναστάσεως του Κυρίου.

[2] Κατά πάσα πιθανότητα αυτός θα είναι ο ίδιος ο Ηγούμενος και το αποκρύπτει από ταπεινοφροσύνη, για να μη φανή ως διορατικός.

[3] Ο Ωριγένης (185-254 μ.Χ.) υπήρξε σπανία προσωπικότης. Φλογερός στην πίστι, μεγαλοφυής στην διάνοια, βαθύς και συναρπαστικός στην ερμηνεία της Γραφής, πολυμαθέστατος, πολυγραφώτατος και πατήρ της θεολογικής επιστήμης. Οι μεγάλοι Καππαδόκαι Πατέρες πολύ τον εκτιμούσαν. Δυστυχώς όμως περιέπεσε σε ωρισμένες πλάνες (αιωνιότης κόσμου, προϋπαρξίς ψυχών, μη αιωνιότης κολάσεως κ.λ.π.) Τον έκτο μ.Χ. αιώνα, στους χρόνους δηλαδή της Κλίμακος, ετάρασε την Εκκλησία και ιδιαίτερα τον μοναχισμό η λεγομένη Τρίτη φάσις των ωριγενιστικών ερίδων, οπότε η Ε' Οικουμενική Σύνοδος (553 μ.Χ.) κατεδίκασε επισήμως τις κακοδοξίες του. Έτσι μέσα σ' αυτό το δυσμενές κλίμα δικαιολογείται η βαρειά αυτή έκφρασις της Κλίμακος για τον Ωριγένη.

[4] Η έννοια του χωρίου είναι, ότι θα εξαλειφθούν οι αμαρτίες μόνο κατά την διάρκεια της παρούσης ζωής με το πύρ της έν μετάνοια προσευχής και όχι στην μέλλουσα ζωή με το πύρ της δικαιοκρισίας του Θεού, όπως εσφαλμένα υπεστήριζε ο Ωριγένης ομιλώντας περί μη αιωνιότητος της κολάσεως και περί αποκαταστάσεως των πάντων.

Λ Ο Γ Ο Σ Ε Κ Τ Ο Σ

Περί μνήμης θανάτου

ΠΡΙΝ ΑΠΟ κάθε λόγο προηγείται η σκέψις. Έτσι και η μνήμη του θανάτου και των αμαρτιών μας προηγείται από τα δάκρυα και το πένθος. Διά τούτο και τα ετοποθετήσαμε στην φυσική τους θέσι και σειρά του λόγου.

2. Η μνήμη του θανάτου είναι καθημερινός θάνατος. Και η μνήμη της εξόδου μας από την ζωή αυτή, είναι συνεχής στεναγμός.

3. Η δειλία του θανάτου είναι φυσικό ιδίωμα του ανθρώπου, το οποίον οφείλεται στην παρακοή του Αδάμ. Ο τρόμος όμως του θανάτου αποδεικνύει ότι υπάρχουν αμαρτίες για τις οποίες δεν εδείχθηκε μετάνοια.

4. Δειλιάζει ο Χριστός εμπρός στον θάνατο, αλλά δεν τρέμει, για να δείξη καθαρά τα ιδιώματα των δύο Του φύσεων, (θείας και ανθρώπινης).

5. Όπως ο άρτος είναι αναγκαίτερος από κάθε άλλη τροφή, έτσι και η σκέψις του θανάτου από

κάθε άλλη πνευματική εργασία.

6. Η μνήμη του θανάτου σ' αυτούς που ζουν στο Κοινόβιο δημιουργεί κόπους, λεπτολόγησι των αμαρτιών τους και γλυκειά υποδοχή των «ατιμιών». Ενώ στους ησυχαστάς που ζούν μακριά από θορύβους προξενεί απελευθέρωσι από βιοτικές φροντίδες, αδιάλειπτη προσευχή και φυλακή του νου – αρετές που είναι και μητέρες και θυγατέρες της μνήμης του θανάτου.

7. Όπως ξεχωρίζει ο κασσίτερος από το ασήμι, όσο και αν ομοιάζουν εξωτερικά, έτσι είναι καταφανής και έκδηλη στους διακριτικούς η φυσική από την παρά φύσιν δειλία του θανάτου.

8. Αληθής απόδειξις εκείνων που με όλη τους την καρδιά συναισθάνονται και ενθυμούνται τον θάνατο είναι η θεληματική απροσπάθεια προς κάθε κτίσμα και η τελεία απάρνησις του ιδίου θελήματος.

Εκείνος που καθημερινά περιμένει τον θάνατο είναι οπωσδήποτε δόκιμος και σπουδαίος αγωνιστής. Ενώ εκείνος που τον επιθυμεί κάθε ώρα είναι άγιος.

9. Δεν είναι πάντοτε καλή η επιθυμία του θανάτου. Υπάρχουν βέβαια εκείνου που αμαρτάνουν συνεχώς παρασυρόμενοι από την κακή συνήθεια και οι οποίοι ζητούν με ταπείνωσι τον θάνατο (για να παύσουν πλέον να αμαρτάνουν).

Υπάρχουν όμως και αυτοί που δεν αποφασίζουν να μετανοήσουν και που επικαλούνται τον θάνατο από απελπισία.

Είναι ακόμη και εκείνοι που έχουν την υπερήφανη ιδέα για τον εαυτό τους ότι έγιναν απαθείς, και άρα δεν φοβούνται πλέον τον ερχομό του θανάτου.

Υπάρχουν τέλος και άλλοι -εάν βέβαια υπάρχουν τέτοιοι και στην εποχή μας- οι οποίοι επιζητούν να εκδημήσουν (προς Κύριον), διότι τους παρακινεί η μυστική ενέργεια του Αγίου Πνεύματος.

10. Μερικοί ευσεβείς έχουν την απορία και ζητούν να μάθουν, γιατί άραγε, αφού τόσο πολύ μας ευεργετεί η μνήμη του θανάτου, ο Θεός μας απέκρυψε την ώρα του, χωρίς να καταλαβαίνουν ότι με αυτόν ακριβώς τον τρόπο ο Θεός επιτυγχάνει θαυμάσια την σωτηρία μας!

Διότι κανείς δεν θα προσερχόταν αμέσως στο βάπτισμα ή στην μοναχική πολιτεία, εάν εγνώριζε την ώρα του θανάτου του. Θα περνούσε όλες τις ημέρες της ζωής του μέσα στην αμαρτία και μόνο όταν πλησίαζε η ώρα του θανάτου του θα έτρεχε προς το βάπτισμα και την μετάνοια. Εφ' όσον όμως θα είχε ζυμωθεί με την κακία, από την μακροχρόνιο συνήθεια, θα έμενε τελείως αδιόρθωτος.

11. Όταν πενήθης για τις αμαρτίες σου, μην ακούσης ποτέ τον «κύνα» εκείνον, ο οποίος σου παρουσιάζει τον Θεόν φιλόνητο. Διότι ο σκοπός του είναι να βγάλει από μέσα σου το πένθος και τον «άφοβον φόβο»[1]. Μην τον ακούσης, παρά μόνο όταν τυχόν ιδής τον εαυτόν σου να παρασύρεται σε βαθεία απόγνωσι.

12. Αυτός που θέλει να διατηρή πάντοτε μέσα του την μνήμη του θανάτου και της Κρίσεως του Θεού, ενώ συγχρόνως αφίνει τον εαυτό του να περισπάται σε φροντίδες και μέριμνες υλικές, ομοιάζει με εκείνον που ενώ κολυμβά, θέλει ταυτόχρονα να κτυπά παλαμάκια.

13. Η ζωνρά μνήμη του θανάτου ολιγοστεύει τα φαγητά. Και όταν περικόπτονται με ταπεινοσύνη τα φαγητά, κόπτονται μαζί και τα πάθη.

14. Η αναλγησία (σκληρότης) της καρδιάς φέρνει πάρωσι στον νου, και τα πολλά φαγητά ξηραίνουν τις πηγές των δακρύων. Η δίψα και η αγρυπνία πιέζουν την καρδιά. Και όταν πιεσθή η καρδιά, εκπηδούν τα δάκρυα.

15. Αυτά που είπαμε, στους γαστριμάργους φαίνονται σκληρά, ενώ στους οκνηρούς απίστευτα. Ο «πρακτικός» όμως άνθρωπος θα τα δοκιμάση και θα τα βρή με προθυμία. Αυτός που θα τα βρή και θα τα γευθή, θα χαμογελάση ικανοποιημένος. Ενώ εκείνος που ακόμη τα αναζητεί, θα σκυθρωπάση περισσότερο.

16. Οι Πατέρες ορίζουν ότι η τελεία αγάπη είναι «άπτωτος», (διότι μας προστατεύει από κάθε

πτώσι). Παρόμοια και εγώ ορίζω ότι η τελεία συναίσθησις του θανάτου είναι «άφοβος», (διότι μας απαλλάσσει από κάθε άλλο φόβο).

17. Ο νους του «πρακτικού» μπορεί να ασκή πολλών ειδών εργασίες. Να σκέπτεται δηλαδή την αγάπη προς τον Θεόν, να ενθυμείται τον Θεόν, να ενθυμείται την ουράνιο βασιλεία, να ενθυμείται τον ζήλο των Μαρτύρων, να ενθυμείται ότι ο Θεός είναι πανταχού παρών, όπως ο Ψαλμωδός πού έλεγε, «προωρώμην τον Κύριον» κλπ. (Ψαλμ. ιε' 8). Να ενθυμείται ακόμη τους αγίους αγγέλους, τον χωρισμό της ψυχής του από το σώμα, την συνάντησι με τα τελώνια του αέρος, την απόφασι του Κριτού, την κόλασι.

Από μεγάλες εργασίες αρχίσαμε, (όπως είναι η αγάπη του Θεού), και καταλήξαμε σ' αυτές που μας προστατεύουν από πτώσεις, (όπως είναι ο φόβος της κολάσεως).

18. Κάποια φορά ένα Αιγύπτιος μοναχός μου διηγήθηκε τα εξής: «Αφ' ότου παγιώθηκε δυνατά μέσα στην καρδιά μου η μνήμη του θανάτου, (δεν είχα καθόλου όρεξι για φαγητό). Και κάποτε πού χρειάσθηκε να παρηγορήσω λίγο το πηλίνο σώμα μου, Η μνήμη αυτή σαν δικαστής μου το απηγόρευσε. Και το πλέον αξιοθαύμαστο είναι ότι, παρ' όλο που προσεπάθησα, δεν κατόρθωσα να την αποδιώξω».

19. Ένας άλλος πού ασκήτευε εδώ στην περιοχή που ονομάζεται Θολάς, πολλές φορές με την σκέψι του θανάτου εγινόταν εκτός εαυτού. Και σαν λιπόθυμο ή επιληπτικό τον ανεσήκωναν, αναίσθητο σχεδόν, οι εκεί ευρισκόμενοι αδελφοί.

20. Δεν θα παραλείψω να σου παρουσιάσω και την ιστορία του Ησυχίου του Χωρηβίτου. Αυτός ζούσε αμελέστατα χωρίς το παραμικρό ενδιαφέρον για την ψυχή του. Κάποτε λοιπόν συνέβη να ασθενήση βαρύτατα και να φθάση στο σημείο, ώστε επί μία ώρα ακριβώς να φαίνεται ότι απέθανε.

Συνήλθε όμως πάλι, οπότε μας ικετεύει όλους να φύγωμε αμέσως. Και αφού έκτισε την πόρτα του κελιού του, έμεινε κλεισμένος μέσα δώδεκα χρόνια, χωρίς να ομιλήση καθόλου με κανένα. Όλο αυτό το διάστημα δεν γευόταν τίποτε άλλο, εκτός από ψωμί και νερό. Καθόταν μόνο εκστατικός εμπρός σε εκείνα πού είδε στην έκστασί του. Τόσο πολύ σκεπτικός, ώστε ποτέ πλέον δεν άλλαξε η έκφρασίς του. Και πάντοτε σαν αφηρημένος, χύνοντας αθόρυβα και συνεχώς θερμά δάκρυα.

Μόνο όταν πλησίασε η ώρα του θανάτου του, αποφράξαμε την πόρτα και εισήλθαμε μέσα. Και αφού πολύ τον παρακαλέσαμε, τούτο μόνο είπε: «Συγχωρήστε με, αδελφοί. Αυτός που εγνώρισε τι σημαίνει μνήμη θανάτου, δεν θα μπορέση ποτέ πλέον να αμαρτήση». Εμείς εθαυμάζαμε βλέποντας τον άλλοτε αμελέστατο να έχη μεταμορφωθή τόσο απότομα με την μακαριστή αυτή αλλαγή και μεταμόρφωσι. Και αφού τον εθάψαμε με ευλάβεια στο κοιμητήριο πού ευρίσκεται κοντά στο κάστρο, ύστερα από μερικές ημέρες αναζητήσαμε το άγιό του λείψανο, αλλά δεν τον ευρήκαμε. Με το θαυμαστό αυτό σημείο ο Κύριος πληροφόρησε πόσο ευάρεστα δέχθηκε την επιμελημένη και αξιέπαινη μετάνοιά του, όλους εκείνους πού θα απεφάσιζαν να διορθωθούν, ύστερα και από πολλή ακόμη αμέλεια.

21. Μερικοί θεωρούν ότι η θαλασσία άβυσσος δεν έχει όρια. Και την ονομάζουν περιοχή απύθμενον. Παρόμοια και η σκέψις του θανάτου δημιουργεί στην ψυχή τέτοια κατάστασι, ώστε και η αγνότης και η έν γένει πνευματική εργασία να παρουσιάζεται άφθαστος, (χωρίς τέρμα δηλαδή). Αυτό το επιβεβαιώνει και ο προηγούμενος Όσιος. Όσοι τον μιμούνται, προσθέτουν φόβο στον φόβο, ακατάπαυστα, μέχρις ότου εξαντληθή και αυτή η δύναμις των οστών τους.

22. Ας βεβαιωθούμε ότι και τούτο είναι δώρον Θεού, μέσα σε όλα τα αγαθά Του. Αρκεί να σκεφθούμε ότι πολλές φορές, αν και πλησιάζομε σε τάφους, είμαστε αδάκρυτοι και ασυγκίνητοι. Ενώ αντίθετα πολλές φορές, χωρίς να αντικρύζομε κάτι παρόμοιο, κατανυσσόμεθα.

23. Όποιος νεκρώθηκε για όλα τα γήινα, αυτός ενθυμείται τον θάνατο. Εκείνος όμως πού διατηρεί μαζί τους δεσμούς δεν ευκαιρεί για κάτι τέτοιο, αφού άλλωστε με την συμπεριφορά του γίνεται ο ίδιος εχθρός του εαυτού του.

24. Μη θέλης να δείχνης σε όλους με λόγια την αγάπη σου, αλλά καλύτερα ζήτη από τον Θεόν να τους την φανερώση εκείνος με τρόπο μυστικό. Διαφορετικά δεν θα σου επαρκέση ο χρόνος και για

συνομιλίες και για κατάνυξι.

25. Μην απατάσαι, ανόητε εργάτη, ότι με τον επόμενο χρόνο θα αναπληρώσης τον χρόνο πού έχασες. Διότι και της κάθε ημέρας ο χρόνος δεν επαρκεί ώστε να εκπληρώσωμε όπως πρέπει τις καθημερινές μας υποχρεώσεις προς τον Δεσπότη.

26. Δεν είναι δυνατόν, είτε κάποιος, δεν είναι δυνατόν να περάσουμε με ευλάβεια την σημερινή ημέρα, εάν δεν την λογαριάσωμε σαν την τελευταία της ζωής μας. Και είναι αξιοθαύμαστο, ότι κάτι παρόμοιο εξέφρασαν και οι Έλληνες φιλόσοφοι, οι οποίοι εχαρακτήρισαν την φιλοσοφία «μελέτη θανάτου».

Βαθμής έκτη! Όποιος την ανέβηκε, δεν πρόκειται πλέον να αμαρτήση, εφ' όσον ασφαλώς είναι αληθινός ο λόγος εκείνος της Γραφής: «Μιμνήσκου τά έσχατά σου, και είς τον αιώνα ού μη αμάρτης» (Σοφ. Σειράχ ζ' 36).

I.M.Παρακλήτου

[1] Τι εννοεί με την έκφρασι αυτή γίνεται κατανοητό από αυτό που αναφέρει κατόπιν στην παράγραφο 16.

Λ Ο Γ Ο Σ Ε Β Δ Ο Μ Ο Σ

Περί του χαροποιού πένθους

ΤΟ ΚΑΤΑ ΘΕΟΝ πένθος είναι η σκυθρωπότητα της ψυχής, η διάθεσις της πονεμένης καρδιάς, η οποία δεν παύει να ζητή με πάθος εκείνο για το οποίο είναι διψασμένη. Και όσο δεν το κατορθώνει, τόσο περισσότερο κοπιάζει και το κυνηγά και τρέχει πίσω του με οδυνηρό κλάμα.

2. Ας το χαρακτηρίσωμε και έτσι: Πένθος είναι ένα χρυσό καρφί της ψυχής. Το καρφί αυτό απογυμνώθηκε από κάθε γήϊνη προσήλωσι και σχέσι, και καρφώθηκε από την ευλογημένη λύπη (στην πόρτα) της καρδιάς για να την φρουρή.

3. Κατάνυξις είναι ένας συνεχής βασανισμός της συνειδήσεως, ο οποίος με την νοερά εξομολόγησι κατορθώνει να δροσίξη την φλογισμένη καρδιά.

4. Εξομολόγησις σημαίνει το να λησμονούμε την ίδια την φύσι μας. Κάποιος εξ αιτίας της «ελησμονούσε ακόμη να φάγη τον άρτο του» (Ψαλμ. ρα' 5).

5. Μετάνοια είναι το να στερηθής κάθε σωματική παρηγορία, χωρίς καθόλου να λυπηθής.

6. Χαρακτηριστικό εκείνων πού προώδευσαν κάπως στο μακάριο πένθος είναι η εγκράτεια και η σιωπή των χειλέων. Εκείνων πού προώδευσαν περισσότερο, η αοργησία και η αμνησικακία. Και αυτών πού έφθασαν στην τελειότητα, η ταπεινοφροσύνη, η δίψα της ατιμίας, η εκούσια πείνα των ακουσίων θλίψεων, το ότι δεν κατακρίνουν τους αμαρτάνοντας, και το ότι αισθάνονται υπερβολική συμπάθεια προς αυτούς.

Ευπρόσδεκτοι ενώπιον του Θεού οι πρώτοι. Αξιέπαινοι οι δεύτεροι. Μακάριοι όμως οι τελευταίοι πού πεινούν για θλίψη και διψούν για ατιμία. Διότι αυτοί θα χορτάσουν από τροφή πού δεν χορταίνεται.

7. Όταν κατακτήσης το πένθος, κράτα το με όλη τη δύναμί σου. Διότι προτού αποκτηθή μόνιμα και οριστικά, χάνεται εύκολα από τους θορύβους και τις μέριμνες του σώματος και την καλοπέρασι, και μάλιστα από την πολυλογία και την αστειολογία, και διαλύεται όπως το κερι από την φωτιά.

8. Ανώτερη από το βάπτισμα αποδεικνύεται η μετά το βάπτισμα πηγή των δακρύων (της μετανοίας), αν και είναι κάπως τολμηρό αυτό που λέγω. Διότι εκείνο μας καθαρίζει από τα προηγούμενά μας κακά, ενώ τούτο, το βάπτισμα των δακρύων, από τα μετέπειτα. Και το πρώτο, εφ' όσον το ελάβαμε όλοι στην νηπιακή ηλικία, το εμολύναμε. Ενώ με το δεύτερο καθαρίζομε πάλι και το πρώτο. Και εάν η φιλανθρωπία του Θεού δεν το είχε χαρίσει αυτό στους ανθρώπους, οι σωζόμενοι θα ήταν πράγματι σπάνιοι και δυσεύρετοι.

9. Οι στεναγμοί και η κατήφεια φωνάζουν δυνατά προς τον Κύριον. Τά δάκρυα πού προέρχονται

από φόβο μεσιτεύουν. Και τά δάκρυα πού προέρχονται από την παναγία αγάπη μας φανερώνουν ότι η ικεσία μας έγινε δεκτή.

10. Αφού τίποτε δεν ταιριάζει τόσο με την ταπεινοφροσύνη, όσο το πένθος, και τίποτε πάντως δεν είναι τόσο πολύ αντίθετό της, όσο το γέλιο.

11. Να κρατής σφικτά την μακαρία χαρμολύπη, η οποία προέρχεται από την ευλογημένη κατάνυξι· και ακατάπαυστα να την καλλιεργής μέχρις ότου σε ανυψώσει από τά γήϊνα και σε παρουσίαση καθαρών εμπρός στον Χριστόν.

12. Ακατάπαυστα να αναπαριστάνης μέσα σου και να περιεργάζεσαι την άβυσσο του σκοτεινού πυρός, τους άσπλαχνους υπηρέτες, τον Κριτή πού δεν θα συμπαθή και δεν θα συγχωρή πλέον, το απέραντο χάος με τις καταχθόνιες φλόγες, το οδυνηρό κατέβασμα στα χάσματα και στους υπογείους και φοβερούς τόπους... και όλες τις παρόμοιες εικόνες. Έτσι από τον πολύ τρόπο θα εξαφανισθή από μέσα μας η λαγνεία και θα ενωθή η ψυχή μας με την άφθαρτη αγνεία. Δηλαδή θα δεχθή μέσα μας το άφθαρτο πύρ της αγνείας, το κατά πολύ λαμπρότερο (από το πύρ των κολάσεων και) του πένθους.

13. Στάσου έντρομος όταν προσεύχεσαι και ικετεύης τον Θεόν, σαν τον κατάδικο εμπρός στον δικαστή, ώστε και με την εξωτερική εμφάνισι και με την εσωτερική στάσι να σβήσης τον θυμό του δικαίου Κριτού. Διότι δεν αντέχει να παραβλέπη την ψυχή εκείνη, η οποία σαν την χήρα της παραβολής ίσταται εμπρός Του γεμάτη οδύνη και κουράζει τον Ακούραστο (πρβλ.. Λουκ. ιη΄ 1-8).

14. Σε όποιον απέκτησε το χάρισμα του εσωτερικού δακρύου, ο κάθε τόπος είναι κατάλληλος για πένθος. Αυτός όμως που ασκεί ακόμη το εξωτερικό δάκρυ, άς μην παύση να ερευνά και να ευρίσκη τους καταλλήλους τόπους και τρόπους.

15. Ο κρυμμένος θησαυρός είναι περισσότερο ασφαλισμένος από τον εκτεθειμένο στην αγορά. Βάσει αυτής της εικόνας άς κατανοήσωμε και το προηγούμενο.

16. Μην συμπεριφέρεσαι σαν εκείνους πού μετά την ταφή των νεκρών τους άλλοτε θρηνούν γι' αυτούς και άλλοτε (στα νεκρόδειπνα τρώουν, πίνουν και) μεθούν. Αλλά να ομοιάσης με τους καταδίκους στα μεταλλεία πού τους μαστιγώνουν κάθε ώρα οι δήμιοι.

17. Εκείνος που άλλοτε επιδίδεται στο πένθος και άλλοτε στην τρυφή και στα γέλια ομοιάζει μ' εκείνον πού διώχνει τον «κύνα» της φιληδονίας πετροβολώντας τον με ψωμί. Έτσι εξωτερικά φαίνεται ότι τον διώχνει, ενώ στην πραγματικότητα τον προσκαλεί κοντά του.

18. Να είσαι «σύννους». Να είσαι αφιλένδεικτος, (να μην αγαπάς δηλαδή να επιδεικνύεσαι). Να παρατηρής την καρδιά σου και να είσαι στραμμένος προς αυτήν ωσάν μέσα σε κάποια έκστασι, διότι οι δαίμονες φοβούνται την «σύννοια», όπως οι κλέπτες τους σκύλους.

19. Δεν είναι εδώ, αγαπητοί μου, ο γάμος στον οποίον έχομε προσκληθή. Οπωσδήποτε λοιπόν Εκείνος πού μας εκάλεσε εδώ, μας εκάλεσε για να πενήσωμε τους εαυτούς μας.

20. Μερικοί, ενώ δακρύζουν, δεν δείχνουν καμμία προσπάθεια, ώστε να καλλιεργήσουν, κατά την ευλογημένη εκείνη ώρα, την σκέψι η οποία προκάλεσε το δάκρυ, αλλά άκαιρα και άστοχα την αντιπαρέρχονται. Και δεν συλλογίζονται ότι δάκρυ χωρίς αιτία και χωρίς έννοια δεν έχει θέσι στα λογικά πλάσματα, αλλά μόνο στα άλογα. Το δάκρυ γεννάται από ωρισμένες σκέψεις. Και οι σκέψεις έχουν ως πατέρα τον λογικό νου.

21. Η κατάκλισις σου στο κρεβάτι, άς σου είναι προτύπως της κατακλίσεώς σου στον τάφο, και τότε θα κοιμηθής λιγώτερο. Και αυτή η απόλαυσις του φαγητού στην τράπεζα, άς σου υπενθυμίξη το θλιβερό εκείνο φαγητό πού θα κάνουν τα σκουλήκια το σώμα σου, και τότε λιγώτερο θα φάγης. Και όταν πίνης νερό, να μή λησμονής την δίψα στην φλόγα της κολάσεως, οπότε θα περιορίσης οπωσδήποτε την φυσική σου επιθυμία.

Και όταν ο Γέροντας μας προσφέρει την τιμημένη ατιμία, την επίπληξι και την επιτίμησι, άς σκεφθούμε την φοβερή απόφασι του Κριτού, και τότε την παράλογη εκείνη λύπη και την πικρία πού εισχωρεί μέσα μας θα την κατασφάξωμε σαν με δίστομη μάχαιρα με την πραότητα και την

υπομονή.

22. «Με την πάροδο του χρόνου -λέει ο Ιώβ (ιδ' 11)- σπανίζεται η θάλασσα» (χάνει δηλαδή τα νερά της και αποσύρεται βαθύτερα από την παραλία). Κατά παρόμοιο τρόπο, με την πάροδο του χρόνου και την υπομονή, ολίγον κατ' ολίγον εμφυτεύονται και τελειοποιούνται μέσα μας τα προηγούμενα.

23. Η μνήμη του αιωνίου πυρός ας κοιμηθή κάθε βράδυ μαζί σου και ας ξυπνήση πάλι μαζί σου. Με τον τρόπο αυτό δεν θα σε κυριεύση ποτέ η ραθυμία στον καιρό της ψαλμωδίας.

24. Ας σε παρακινή τουλάχιστον στην άσκησι του πένθους το μαύρο σου ένδυμα. Όλοι βέβαια όσοι θρηγούν νεκρούς, φορούν μαύρα. Εάν λοιπόν μέχρι τώρα δεν πενήθης, ας πενήθης για τον λόγο αυτό, (για το ότι δηλαδή φορείς μαύρα). Εάν όμως πενήθης, να αυξήσης το πένθος σου και τον θρήνο, διότι εξ αιτίας των αμαρτιών σου άφησες την άνετη ζωή και αναγκάσθηκες να ασπασθής τον σκληρό (και πένθιμο μοναχικό) βίο.

25. Όπως σε όλα τα άλλα, έτσι και στην περίπτωση των δακρύων ο καλός και δίκαιος Κριτής μας λαμβάνει υπ' όψι Του και την φυσική προδιάθεσι και δύναμι του καθενός. Είδα μικρές σταγόνες να χύνονται με πόνο σαν αίμα. Και είδα βρύσες δακρύων πού έτρεχαν χωρίς δυσκολία. Εγώ τουλάχιστον εβαθμολόγησα τους αγωνιστές ανάλογα με τον πόνο και όχι με το ποσόν των δακρύων. Και ο Θεός νομίζω παρόμοια θα τους έκρινε.

26. Σε όσους πενθούν δεν αρμόζει να θεολογούν, διότι η θεολογία συνήθως διασκορπίζει το πένθος τους. Επειδή εκείνος πού θεολογεί είναι σαν να κάθεται σε διδασκαλικό θρόνο, ενώ εκείνος πού πενθεί «επί κοπρίας και σάκκου». Και αυτό νομίζω ότι εννοούσε ο Δαβίδ, ο οποίος, αν και σοφός και διδάσκαλος, όταν θρηγούσε για τις αμαρτίες του, απαντούσε σ' εκείνους πού τον παρακαλούσαν να ψάλη: «Πώς άσομαι την ωδήν Κυρίου επί γής αλλοτρίας; δηλαδή στην γη της εμπαθείας;» (πρβλ. Ψαλμ. ρλστ' 4).

27. Μερικά από τα κτίσματα είναι αυτό-κίνητα και μερικά ετερο-κίνητα. Το ίδιο συμβαίνει και στην κατάνυξι, (άλλοτε δηλαδή έρχεται μόνη της και άλλοτε με την ιδική μας προσπάθεια και βία). Όταν, χωρίς καμμία ιδική μας προσπάθεια και ενέργεια, κατανυχθή η ψυχή μας και υγρανθή και μαλακώση από τα δάκρυα, ας τρέξωμε (να αρπάξωμε την ευκαιρία). Διότι αυτό σημαίνει ότι ο Κύριος μας επισκέφθηκε απρόσκλητος και μας έδωσε το σφουγγάρι της θεαρέστου λύπης και το δροσιστικό ύδωρ των ευλαβικών δακρύων, για να εξαλείψωμε το χειρόγραφο των αμαρτιών μας. Αυτή την κατάστασι φύλαξέ την σαν κόρη οφθαλμού, μέχρις ότου υποχωρήση, διότι είναι περισσότερο δυνατή και αποτελεσματική σε σύγκρισι με εκείνη που δημιουργείται από τον ιδικό μας ζήλο και αγώνα.

28. Δεν κατέκτησε το κάλλος του πένθους εκείνος που πενθεί όταν θέλη, αλλά εκείνος πού πενθεί για τον λόγο πού θέλει. Ούτε αυτός πού πενθεί για ό,τι θέλει, αλλά αυτός που πενθεί όπως ο Θεός θέλει.

29. Πολλές φορές το κατά Θεόν πένθος αναμειγνύεται με το άχαρο δάκρυ της κενοδοξίας. Αυτό θα το αναγνωρίσωμε με τρόπο επιτυχή και ευσεβή, όταν συλλάβωμε τον εαυτό μας να πενήθαι και συγχρόνως να ενεργή με (κακότητα και) πονηρία.

30. Κατάνυξι στην κυριολεξία σημαίνει να έχη ο μοναχός στην ψυχή του αμετεώριστη οδύνη, χωρίς να επιτρέπη στον εαυτό του καμμία παρηγορία. Το μόνο πού συλλογίζεται συνεχώς είναι η αναχώρησις του από την ζωή αυτή. Και εκείνο πού περιμένει σαν δροσιστικό ύδωρ είναι η παρηγορία του Θεού, ο οποίος «παρηγορεί τους ταπεινούς» (Β' Κορ. ζ' 6) μοναχούς.

31. Όσοι απέκτησαν με πραγματική καρδιακή συναίσθησι το πένθος, εμίσησαν ακόμη και αυτήν την ζωή τους, σαν αιτία κόπων και δακρύων και πόνων. Το δε σώμα τους το απεστράφησαν σαν εχθρό.

32. Όταν, σε όσους φαίνονται ότι πενθούν κατά Θεόν, διακρίνωμε οργή η υπερηφάνεια, ας θεωρήσωμε ότι τα δάκρυά τους προέρχονται από δαιμονικά πάθη, διότι «ποία κοινωνία -λέγει η Γραφή- φωτί προς σκότος»; (Β' Κορ. στ' 14).

33. Γέννημα της νοθευμένης κατανύξεως είναι η οίησις, ενώ της επαινετής η παράκλησις. Όπως η φωτιά καίει και εξαφανίζει την «καλαμιά», έτσι και το αγνό δάκρυ εξαφανίζει κάθε εξωτερική και εσωτερική ακαθαρσία.
34. Ο περί των δακρύων λόγος από πολλούς Πατέρες χαρακτηρίζεται ασαφής κάπως, σκοτεινός και δυσερμήνευτος, και μάλιστα όταν πρόκειται για δάκρυα των αρχαρίων. Πολλές και διάφορες, λένουν, είναι οι αιτίες πού τα γεννούν. Προέρχονται δηλαδή, από την ιδιοσυγκρασία, από την χάρι του Θεού, από θλίψη δαιμονική, από θλίψη θεάρεστη, από κενοδοξία, από πορνεία, από αγάπη, από μνήμη θανάτου και από πολλά άλλα.
35. Με φόβο Θεού ας δοκιμάσωμε και ας διακρίνωμε τα ιδιώματα όλων αυτών των δακρύων. Και ας φροντίσωμε να καλλιεργούμε τα καθάρα και άδολα δάκρυα πού προέρχονται από την μνήμη του θανάτου μας. Σ' αυτά τα δάκρυα δεν έχει θέσι ούτε η οίησις ούτε η κλοπή (από τον διάβολο), αλλά μάλλον η κάθαρσις, η πρόοδος στην αγάπη του Θεού, το πλούσιμο από τις αμαρτίες και η απάθεια.
36. Το να αρχίση κάποιος πού πενθεί με επαινετά δάκρυα και να καταλήξη σε άσχημα, δεν είναι και τόσο περίεργο. Το να αρχίση όμως με δάκρυα που προέρχονται από τα πάθη ή έστω από την φυσική ιδιοσυγκρασία, και να τα μεταποιήση σε πνευματικά, είναι πράγματι κάτι το αξιέπαινο. Αυτό το ζήτημα το γνωρίζουν πολύ καλά όσοι ρέπουν προς την κενοδοξία.
37. Μην εμπιστεύεσαι στις πηγές των δακρύων σου πρίν από την τελεία κάθαρσι. Δεν μπορούμε να παραδεχθούμε ως καλόν τον οίνο πού μόλις μετά το πατητήρι τον εβάλαμε στα βαρέλια. Όλα βέβαια τά κατά Θεόν δάκρυά μας είναι ωφέλιμα. Κανείς δεν έχει αντίρρησι σ' αυτό. Ποια όμως είναι η ωφέλειά τους, θα το γνωρίσουμε στην ώρα του θανάτου μας.
38. Όποιος περνά την ζωή του συνεχώς με το κατά Θεόν πένθος, δεν παύει από του να εορτάζη καθημερινά. Εκείνον όμως πού συνεχώς πανηγυρίζει υλικά και σωματικά, τον περιμένει το αιώνιο πένθος.
39. Δεν μπορεί να έχουν χαρές οι κατάδικοι των φυλακών. Ούτε οι πραγματικοί μοναχοί πανηγύρια. Γι' αυτό ίσως εκείνος ο καλλίπενθος έλεγε με στεναγμό: «Εξάγαγε έκ φυλακής την ψυχήν μου (Ψαλμ. ρμα' 8), για να ευφρανθώ στο άρρητο και απεριγραπτο φώς σου».
40. Να γίνης σαν βασιλεύς στην καρδιά σου, καθισμένος στον υψηλό θρόνο της ταπεινοφροσύνης. Να διατάξης το γέλιο να απομακρυνθή, και αμέσως να απομακρύνεται· το κλάμα να έλθη, και αμέσως να έρχεται· και στον δούλο μας, το σώμα, πού είναι συγχρόνως και τύραννος, να επιτελέση κάποιο έργο και αμέσως να το επιτελή (πρβλ. Ματθ. η' 9).
41. Όποιος εφόρεσε το μακάριο και χαριτωμένο πένθος σαν νυμφική διπλοίδα, αυτός εγνώρισε τον «πνευματικό γέλωτα» της ψυχής. Ποιος είναι άραγε ο μοναχός αυτός πού εδαπάνησε τόσο θεάρεστα τον καιρό του στην μοναχική ζωή, ώστε ούτε μία ημέρα ούτε μία ώρα ούτε μία στιγμή να μην την εξώδευσε επιζήμια, αλλά την προσέφερε στον Κύριον, με την σκέψι ότι είναι αδύνατον την ίδια ημέρα να την συναντήση δύο φορές στην ζωήν του.
42. Μακάριος είναι ο μοναχός πού έφθασε στο σημείο να αντικρύζη με τα μάτια της ψυχής τις αγγελικές δυνάμεις. Άπλωτος όμως είναι ο μοναχός πού ακατάπαυστα βρέχει το πρόσωπό του με την ροή των δακρύων του, πού αναβλύζουν από τους οφθαλμούς του με την μνήμη του θανάτου και των αμαρτιών του. Δεν δυσκολεύομαι μάλιστα να πιστεύσω, ότι από την δεύτερη αυτή κατάστασι edιάβηκε η πρώτη.
43. Συνήνητσα μερικούς επαίτες και πτωχούς πού δεν είχαν εντροπή και πού με μερικά αστεία έκαναν και τις καρδιές των βασιλέων να καμφθούν και να τους συμπαθήσουν. Και συνήνητσα πάλι ανθρώπους πτωχούς από αρετές, οι οποίοι εχρησιμοποίησαν όχι αστεία, αλλά λόγια ταπεινώσεως και σκοτεινής απογνώσεως βγαλμένα από το βάθος της απελπισμένης καρδιάς τους. Με τα λόγια αυτά, χωρίς εντροπή και με επιμονή, ανέκραζαν προς τον επουράνιο Βασιλέα και κατώρθωσαν με την βία τους να παραβιάσουν την απαραβίαστη θεϊκή φύσι και ευσπλαγχνία.
44. Εκείνος που υπερηφανεύεται μέσα του για τα δάκρυά του και κατακρίνει με τον νου του όσους δεν δακρύζουν, ομοιάζει μ' εκείνον ο οποίος εξήτησε από τον βασιλέα όπλο εναντίον των εχθρών

του και μ' αυτό εφόνευσε τον εαυτό του.

45. Ο Θεός, αγαπητοί μου, δεν έχει ανάγκη από δάκρυα ούτε επιθυμεί να πενθή ο άνθρωπος από την οδύνη της καρδιάς του, αλλά μάλλον να τον βλέπη να αγάλλεται και να ευθυμιά εσωτερικά από την αγάπη του προς Αυτόν.

46. Θανάτωσε την αμαρτία, και τότε θα είναι περιττά τα δάκρυα της οδύνης στους οφθαλμούς σου. Όπου δεν υπάρχει πληγή, δεν χρειάζεται νυστέρι. Στον Αδάμ πριν από την παράβασι δεν υπήρχαν δάκρυα, όπως ακριβώς και (στους δικαίους) μετά την ανάστασι των νεκρών, εφ' όσον θα έχη καταργηθή η αμαρτία και «θα έχη εξαφανισθή η οδύνη, η λύπη και ο στεναγμός» (Ησ. λε' 10).

47. Είδα σε μερικούς πένθος. Είδα και άλλους οι οποίοι πενθούσαν, διότι δεν είχαν πένθος, οι οποίοι, μολονότι στην πραγματικότητα έχουν πένθος, ζούν σαν να μην έχουν, και με την καλή αυτή άγνοια παραμένουν ασφαλισμένοι (από τον δαίμονα της κενοδοξίας). Και γι' αυτούς μάλλον έχει λεχθεί στην Γραφή: «Κύριος σοφοί τυφλούς» (Ψαλμ. ρμε' 8).

48. Πολλές φορές, συνήθως στους πιο επιπολαίους, και τα δάκρυα προκαλούν έπαρσι. Γι' αυτό και σε μερικούς δεν δίδονται, ώστε με την στέρησι και την αναζήτησί τους να ελεεινολογούν τους εαυτούς των και να τους καταδικάζουν, γεμάτοι στεναγμούς και κατήφεια και λύπη ψυχής και βαθειά σκυθρωπότητα και αμηχανία. Και έτσι αναπληρώνεται χωρίς κίνδυνο η έλλειψις του πένθους, έστω και αν αυτοί νομίζουν ότι δεν έχουν κανένα συμφέρον από αυτά.

49. Εάν προσέξωμε, θα αντιληφθούμε τους δαίμονας να μας πολεμούν με έναν γελοίο τρόπο: Όταν είμαστε χορτασμένοι, μας δημιουργούν κατάνυξι, και αντιθέτως, όταν νηστεύωμε, μας σκληρύνουν. Αυτό το κάνουν για να μας εξαπατήσουν με τα νοθευμένα δάκρυα, κι έτσι να μας ρίξουν στην τρυφή, πού είναι η μητέρα των παθών. Δεν πρέπει λοιπόν να τους ακούμε, αλλά μάλλον να κάνουμε το αντίθετο.

50. Εγώ, καθώς σκέπτομαι την ποιότητα της κατανύξεως, μένω έκθαμβος. Πώς αυτό πού ονομάζεται πένθος και λύπη είναι συμπεπλεγμένο με την χαρά και την ευφροσύνη, όπως το μελί με το κερι! Και τι διδασκόμεθα από αυτό; Ότι η κατάνυξις είναι καθ' εαυτό δώρο του Κυρίου. Και στην ψυχή πού κατανύσσεται υπάρχει μία αληθινή ηδονή, διότι ο ίδιος ο Θεός με μυστικό τρόπο παρηγορεί τους «συντετριμμένους τη καρδιά».

Για να αποκτήσωμε γνήσιο και καθαρό πένθος και οδύνη ωφέλιμη, (αφού και τα αντίθετα διδάσκουν), ας ακούσωμε μια ψυχοφελή και πολύ αξιοθρήνητη διήγησι:

Έμενε εδώ κάποιος μοναχός Στέφανος, ο οποίος είχε ασπασθή την ερημική και ησυχαστική ζωή. Αγωνίσθηκε πολλά έτη στην μοναχική παλαίστρα. Ήταν στολισμένος με νηστείες, και ιδιαιτέρως με δάκρυα και με άλλα ενάρετα κατορθώματα. Είχε το κελλί του στην κατάβασι του αγίου τούτου όρους, (κάτω από την Αγία Κορυφή), στο σημείο πού ευρίσκεται το σπήλαιο του Προφήτου Ηλιού.

Αυτός λοιπόν ο αείμνηστος για πιο ακριβή και κοπιαστική μετάνοια και άσκησι, επήγε στον τόπο όπου έμεναν οι αναχωρηταί, που ονομάζεται Σίδδης. Παρέμεινε εκεί μερικά χρόνια με υπερβολικές στερήσεις και σκληρή άσκησι, εφ' όσον ο τόπος ήταν «απαράκλητος» και αδιάβατος σχεδόν από ανθρώπους – απείχε περίπου εβδομήντα μίλια από το κάστρο. Έπειτα, γύρω στο τέλος της ζωής του, ανεβαίνει ο γέροντας αυτός στο κελλί του, κάτω από την Αγία Κορυφή. Είχε μάλιστα και δύο υποτακτικούς από την Παλαιστίνη πολύ ευλαβείς, οι οποίοι και του εφύλαγαν το κελλί πριν επιστρέψη.

Αφού επέρασαν ολίγες ημέρες έπεσε σε ασθένεια, με την οποία και ετελείωσε την ζωή του. Την παραμονή του θανάτου του περιέπεσε σε έκστασι και με τα μάτια ανοικτά παρατηρούσε δεξιά και αριστερά της κλίνης του. Σαν να τον ανέκριναν κάποιοι, απαντούσε -τον άκουγαν όλοι οι παρευρισκόμενοι- και άλλοτε έλεγε: «Ναι, πράγματι, αληθινά, πλην όμως ενήστευσα τόσα έτη γι' αυτό». Άλλοτε: «Όχι. Είναι ψέμα. Αυτό δεν το έκανα». Έπειτα από λίγο: «Αυτό ναι, αληθινά το έπραξα, αλλά έκλαυσα, έκανα διακονήματα αγάπης». Και πάλι: «Αληθινά με κατηγορείτε». Μερικές φορές για ωρισμένα απαντούσε: «Ναι, αληθινά, ναι. Γι' αυτά δεν έχω τι να απολογηθώ. Ο Θεός είναι ελεήμων».

Ήταν αλήθεια ένα θέαμα φρικτό και φοβερό. Ένα δικαστήριο αόρατο και χωρίς έλεος. Και το φοβερώτερο, ότι τον κατηγορούσαν και για πράγματα που δεν είχε διαπράξει. Ο ησυχαστής αυτός και αναχωρητής για ωρισμένα πταίσματά του -αλλοίμονο!- έλεγε: «Γι' αυτά δεν έχω τι να ειπώ». Και είχε σαράντα περίπου έτη μοναχός, χωρίς να του λείπη και το δάκρυ!

Αλλοίμονο! Και πάλι αλλοίμονο! Πού ήταν τότε η φωνή εκείνη του προφήτου Ιεζεκιήλ, για να τους ειπή: «Εν ώ εύρω σε, εκεί και κρίνω σε, είπεν ο Θεός» (πρβλ. Ιεζ. λγ' 12-16). Αλλά δεν κατώρθωσε να χρησιμοποιήσει μία τέτοια απολογία. Γιατί άραγε; Άγνωστον. Ας έχη δόξα ο Θεός, ο μόνος που γνωρίζει. (Ας σημειωθεί και τούτο): Ο μοναχός αυτός -μου το διηγήθηκαν αψευδείς μάρτυρες- στην έρημο (είχε τόσο χάρη), ώστε να τρέφη με τα χέρια του και λεοπάρδαλι.

Και ενώ συνεχιζόταν η αυστηρά αυτή δικαστική ανάκρισις, αποχωρίσθηκε το σώμα του, χωρίς να αφήση καμμία ένδειξι για την κρίσι ή το πόρισμα ή την απόφασιν και το τέλος της δίκης.

51. Η χήρα που έχασε τον άνδρα της και έμεινε με το μονάκριβο παιδί της, αυτό έχει σαν μόνη παρηγορία της μετά τον Κύριον. Παρόμοια και για την ψυχή που αμάρτησε δεν υπάρχει άλλη καμμία παρηγορία την ώρα του θανάτου εκτός από τους κόπους του λαιμού, (την νηστεία δηλαδή), και τα δάκρυα. Όσοι πενθούν έτσι, δεν θα ψάλουν ποτέ ούτε θα ξεσπάσουν σε αλαλαγμούς ύμνων, διότι όλα αυτά αφανίζουν το πένθος. Εάν επιχειρήσ με αυτά να αποκτήσης το πένθος, γνώριζε ότι ευρίσκεσαι μακριά από τον σκοπό σου. Διότι πένθος σημαίνει συνεχής και μονιμοποιημένη κατάστασις πόνου σε μία φλογισμένη (από θεϊκή αγάπη) ψυχή.

Σε πολλούς το πένθος υπήρξε πρόδρομος της μακαρίας απαθείας, διότι προευτρέπισε την ψυχή και εσάρωσε και έκαψε το υλικό των αμαρτιών και των παθών.

52. Κάποιος «δόκιμος εργάτης» του επαινετού αυτού πένθους μου ανέφερε το εξής: «Πολλές φορές πού επήγαινα να παρασυρθώ στην κενοδοξία ή στην οργή ή στην γαστριμαργία, διαμαρτυρόταν μέσα μου ο λογισμός του πένθους και μου ψιθύριζε: «Μην κενοδοξήσης, γιατί σε εγκαταλείπω». Παρόμοια και για τα άλλα πάθη. Και εγώ του απαντούσα: «Δεν θα σε παρακούσω μέχρις ότου με οδηγήσης εμπρός στον Χριστόν».

53. Η άβυσσος του πένθους αντικρύζει την (έκ μέρους του Θεού) παράκλησι. Και η καθαρότης της καρδίας δέχεται την (θεία) έλλαμψιν. Έ λ λ α μ ψ ι ς σημαίνει απεριγραπτη ενέργεια, η οποία κατανοείται χωρίς να κατανοήται και βλέπεται χωρίς να βλέπεται. Π α ρ ά κ λ η σ ι ς σημαίνει ανάψυξις της ψυχής ενός πονεμένου ανθρώπου, ο οποίος σαν νήπιο την ώρα αυτή και κλαυθυμρίζει μέσα του και φωνάζει χαρούμενα. Α ν τ ί λ η ψ ι ς σημαίνει ανανέωσις της ψυχής που κατέπεσε από την λύπη, με θαυμαστή μεταβολή των δακρύων του πόνου σε δάκρυα ανώδυνα.

54. Τα δάκρυα του θανάτου γεννούν τον φόβο. Ο φόβος γεννά την αφοβία, και έτσι προβάλλει η χαρά. Και όταν λήξη η χαρά που δεν λήγει, προβάλλει το άνθος της ευλογημένης αγάπης.

55. Όταν έρχεται στην ψυχή σου χαρά, να την διώχνης με το χέρι της ταπεινοφροσύνης. Διότι δεν πρέπει να είσαι «ευπαράδεκτος», μήπως και αντί βοσκό υποδεχθής λύκο.

56. Μη βιάζεσαι να φθάσης την θεωρία, ενώ δεν ήλθε ακόμη η ώρα της. Άφησε καλύτερα να κυνηγήση εκείνη και να φθάση το κάλλος της ταπεινώσεώς σου, οπότε και θα ενωθή μαζί σου με αιώνιο πάναγνο γάμο.

57. Στις αρχές, καθώς το νήπιο αντικρύζει τον πατέρα του, γεμίζει όλο από χαρά. Όταν όμως ο πατέρας απουσιάση ωρισμένο καιρό σκόπιμα και έπειτα επιστρέψη, τότε το παιδί είναι γεμάτο και από χαρά και από λύπη. Από χαρά, διότι είδε αυτόν που ποθούσε, και από λύπη, διότι τόσο καιρό στερήθηκε την καλλονή του προσώπου του.

58. Μερικές φορές κρύπτεται η μητέρα από το βρέφος της, και ενώ αυτό την αναζητεί κλαίοντας, εκείνη χαίρεται. Μ' αυτόν τον τρόπο το μαθαίνει να προσκολλάται πάντοτε κοντά της, και αναφλέγει έντονα την αγάπη και το φίλτρο που έχει γι' αυτήν. (Αυτά έχουν κάποιο μυστικό νόημα). «Ο έχων ώτα ακούειν, ακουέτω» (Ματθ. ια' 15), λέγει ο Κύριος[1].

59. Εκείνος που άκουσε την καταδικαστική απόφασιν του θανάτου του, δεν θα ενδιαφερθή πλέον για

προγραμματισμούς θεατρικών παραστάσεων. Και εκείνος πού πενθεί πραγματικά, δεν θα σκεφθή ποτέ την τρυφή ή την δόξα ή τον θυμό και την έξαψη της οργής.

60. Πένθος σημαίνει μονιμοποιημένη κατάσταση οδύνης στην ψυχή που μετανοεί. Η οδύνη αυτή γεννά καθημερινά οδύνη επάνω στην οδύνη, σαν γυναίκα «τίκτουσα και ωδίνουσα».

61. Ο Κύριος είναι δίκαιος και όσιος. Και σε όποιον ασκείται κανονικά στην ησυχία, ανάλογα του χαρίζει κατάνυξι. Και όποιον ασκείται στην υποταγή κανονικά, κάθε ημέρα τον ευφραίνει. Όποιος όμως δεν ζή καθαρά και ανόθευτα την μία από τις δύο αυτές ασκήσεις στερείται το πένθος.

62. Διώξε τον εκείνον τον «κύνα» που πλησιάζει, όταν πενήθης υπερβολικά για τις αμαρτίες σου, και σου ψιθυρίζει ότι ο Θεός είναι άσπλαγχος και ασυμπαθής. Διότι, εάν προσέξης την τακτική του, θα διαπιστώσης ότι πρίν από την αμαρτία σου παρουσιάζει τον Θεόν ευσπλαγχνικό και συγχωρητικό.

63. Η επίμονος απασχόλησις και άσκησις (στο πένθος) δημιουργεί την συνεχή καλλιέργειά του. Η συνεχής καλλιέργεια οδηγεί στην γεύσι του. Και εκείνο που γευόμεθα και συναισθανόμεθα την αξία του είναι δύσκολο να μας το αφαιρέσουν.

64. Οσονδήποτε υψηλή και αν είναι η ασκητική μας ζωή, εάν δεν υπάρχει πόνος στην καρδιά μας, αποβαίνει νοθευμένη και ανωφελής.

65. Πρέπει, πρέπει οπωσδήποτε, για να το ειπώ έτσι, όσοι εμολύνθηκαν και μετά το βάπτισμα, να αφαιρέσουν την πίσσα από τα χέρια τους, με φωτιά και με λάδι, με την ακατάπαυστη δηλαδή φλόγα της καρδιάς τους και με το λάδι της θείκης ευσπλαχνίας.

66. Είδα εγώ σε μερικούς ένα ακρότατο όριο πένθους. Να βγάζουν δηλαδή από το στόμα τους αίμα, πού προερχόταν από την πικραμένη και πληγωμένη καρδιά τους. Και ενθυμήθηκα τα λόγια του Ψαλμωδού: «Επλήγην ωσει χόρτος και εξηράνθη η καρδιά μου» (Ψαλμ. ρα΄ 5).

67. Τα δάκρυα του φόβου (του Θεού) περιέχουν μέσα τους τον τρόμο και την προφύλαξι. Τα δάκρυα όμως της αγάπης, πρίν από την κατάκτησι της τελείας αγάπης, είναι κάπως εκτεθειμένα σε κίνδυνο, εκτός εάν το ευλογημένο πύρ της αγάπης τον καιρό της ενεργείας του πυρακτώση πολύ την καρδιά. Είναι δε αξιοθαύμαστο, ότι τα δάκρυα του φόβου, ο οποίος είναι ταπεινότερο και κατώτερο πράγμα, είναι ασφαλέστερα στον καιρό τους από τα δάκρυα της αγάπης.

68. Υπάρχουν ουσίες που ξηραίνουν τις πηγές των δακρύων μας, και άλλες πού επί πλέον δημιουργούν μέσα στις πηγές βόρβορο και γεννούν θηρία. Και παράδειγμα του ενός είναι ο Λώτ πού συνενυρέθη παράνομα με τις θυγατέρες του, ενώ του άλλου ο διάβολος πού εξέπεσε από την αγγελική του κατάσταση[2].

69. Είναι μεγάλη η κακία των εχθρών μας: Τις μητέρες των αρετών τις μετατρέπουν σε μητέρες κακιών! Και τις αιτίες της ταπεινώσεως τις κάνουν αιτίες υπερηφανείας.

70. Πολλές φορές οδηγεί τον νου μας σε κατάνυξι και η τοποθεσία που μένομε και η θέα που έχει. Ας σε πείσουν γι΄ αυτό ο Κύριος, ο Ηλίας και ο Ιωάννης, οι οποίοι προσεύχονταν κατά μόνας (σε διαλεγμένους ερημικούς τόπους).

71. Συνήντησα πολλές φορές μέσα στον θόρυβο των πόλεων δάκρυα. (Προέρχονταν από δαιμονική συνεργία). Ήταν για να μας σπρώξουν προς τον κόσμο, με την ιδέα ότι δεν βλαπτόμεθα καθόλου από τον θόρυβο. Σ΄ αυτό αποσκοπούσαν οι πονηροί δαίμονες.

72. Ένας λόγος πολλές φορές υπήρξε ικανός να διασκορπίση το πένθος. Είναι δε αξιοθαύμαστο, εάν ένας λόγος μπόρεσε να το συγκεντρώση πάλι.

73. Δεν θα κατηγορηθούμε, αγαπητοί μου, δεν θα κατηγορηθούμε την ώρα του θανάτου μας, διότι δεν εθαυματουργήσαμε ή διότι δεν εθεολογήσαμε ή διότι δεν εγίναμε θεωρητικοί. Οπωσδήποτε όμως θα δώσωμε λόγο στον Θεόν διότι δεν επενθήσαμε συνεχώς.

Βαθμίσ εβδόμη! Όποιος αξιώθηκε να την ανεβή, ας βοηθήση κι εμένα.

Διότι αυτός πλέον εβοηθήθηκε, αφού με την εβδομή βαθμίδα έπλυνε τις κηλίδες της παρούσης ζωής.

I.M.Παρακλήτου

[1] Ως μητέρα θα νοηθή η χάρις του Αγίου Πνεύματος. Εδώ έχομε εμφανή επίδρασι των ομιλιών του Μακαρίου του Αιγυπτίου, όπου συχνά γίνεται λόγος για την επουράνιο μητέρα, την χάρι δηλαδή του Πνεύματος: «Αί ψυχαι αί έν τη νηπιότητι του κόσμου τυγχάνουσαι και υπό των παθών συνεχόμεναι... την επουράνιον μητέρα, το Πνεύμα το Άγιον, κλαυθμώ και βοή ζητούσαι επί μηδενί επαναπαυόμεναι του κόσμου τούτου...» (ομιλ. 84).

[2] Παλαιός σχολιαστής σημειώνει: «Υλες πού ξηραίνουν τις πηγές των δακρύων είναι ο οίνος, όταν πίνεται χωρίς μέτρο», όπως συνέβη στην περίπτωση του Λώτ (Γεν. ιθ' 30-36). Και συμπληρώνει: «Άλλες ύλες, ας τις ειπούμε έτσι, είναι, νομίζω, η εξουσία και η υπερβολική τιμή. Αυτές προκαλούν την υπερηφάνεια με την οποία εξέπεσε ο διάβολος».

Λ Ο Γ Ο Σ Ο Γ Δ Ο Ο Σ

Περί αοργησίας

ΟΠΩΣ ΤΟ νερό, πού χύνεται λίγο-λίγο στην φωτιά, την σβήνει τελείως, έτσι και το δάκρυ του αληθινού πένθους σβήνει όλη την φλόγα του θυμού και της εξημμένης οργής.

Γι' αυτό και τα ετοποθετήσαμε, στην σειρά του λόγου, το ένα πρίν και το άλλο μετά.

2. Αοργησία σημαίνει ακόρεστη επιθυμία για ατιμία, όμοια με την απέραντη επιθυμία των κενοδόξων για έπαινο. Αοργησία σημαίνει νίκη κατά της ανθρώπινης φύσεως, πού φαίνεται με την αναισθησία απέναντι στις ύβρεις και πού αποκτάται με αγώνας και ιδρώτας.

3. Πραότης σημαίνει να παραμένη ακίνητη και ατάραχη η ψυχή, τόσο στις ατιμίες όσο και στους επαίνους.

4. Η αρχή της αοργησίας είναι να σιωπούν τα χείλη, ενώ η καρδιά ευρίσκεται σε ταραχή. Το μέσον είναι να σιωπούν οι λογισμοί, ενώ η ψυχή ευρίσκεται σε ολίγη ταραχή. Και το τέλος, να επικρατή στην θάλασσα της ψυχής μόνιμη και σταθερά γαλήνη, όσο και αν φυσούν οι ακάθαρτοι άνεμοι.

5. Οργή σημαίνει να διατηρής συνεχώς μέσα σου κάποιο μίσος, να ενθυμήσαι δηλαδή το κακό πού σου έγινε. Οργή σημαίνει να επιθυμής να εκδικηθής αυτόν που σε παρώζυνε.

6. Οξυχολία σημαίνει έξαψις της καρδιάς πού γίνεται παρευθύς και διά μιάς. Πικρία σημαίνει μία εσωτερική κίνησις εστερημένη από κάθε ευχαρίστησι και εδραιωμένη μέσα στην ψυχή.

7. Θυμός σημαίνει ευμετάβλητη και ευέξαπτη συμπεριφορά και ασχημοσύνη της ψυχής.

8. Μόλις φανή το φώς, υποχωρεί το σκότος. Ομοίως μόλις «μυρίση» η ταπείνωσις, εξαφανίζεται κάθε πικρία και θυμός. Μερικοί ενώ είναι ευμετάβλητοι στην συμπεριφορά τους εξ αιτίας του θυμού, έν τούτοις αμελούν να φροντίσουν για την θεραπεία τους. Και δεν ακούουν οι ταλαίπωροι αυτόν που είπε: «Η ορμή του θυμού οδηγεί τον άνθρωπο στην πτώση» (Σοφ. Σειράχ α' 22).

9. Μία απότομη κίνησις ενός μύλου[1] μπορεί σε μία στιγμή να συντρίψη περισσότερο καρπό και σιτάρι της ψυχής απ' ό,τι η σιγανή κίνησις ενός άλλου μύλου μία ολόκληρη ημέρα.

10. Ένα απότομο φούντωμα της φωτιάς από σφοδρό άνεμο μπορεί να κάψη και να αφανίση τον αγρό της καρδιάς περισσότερο απ' ό,τι η μικρή φωτιά πού καίει αργά.

11. Δεν πρέπει να μας διαφεύγη, αγαπητοί μου, ότι για ωρισμένον καιρό οι πονηροί δαίμονες κρύπτονται ολίγον και δεν μας πολεμούν. Και αυτό, για να πέσωμε σε αμέλεια θεωρώντας ως μικρά τα μεγάλα πάθη, και έτσι να πέσωμε σε αθεράπευτη ασθένεια.

12. Μία πέτρα με πολλές αιχμές και ανωμαλίες, όταν συγκρούεται και κτυπάται με άλλες πέτρες, συντρίβει όλα τα απότομα και σκληρά σημεία της και γίνεται στρογγυλή. Ομοίως και μία θυμώδης και απότομη ψυχή, όταν συναναστρέφεται και συζή με σκληρούς και θυμώδεις ανθρώπους,

υφίσταται ένα έκ των δύο: Ή υπομένει και θεραπεύει το τραύμα της. Ή αναχωρεί και γνωρίζει την αδυναμία της, την αδυναμία της, πού σαν σε καθρέπτη της την έδειξε καθαρά ή άνανδρος φυγή της.

13. Θυμώδης σημαίνει να γίνεσαι θεληματικά επιληπτικός, και από αθέλητη κακή συνήθεια να πέφτης κάτω και να συντριβεις ολοσχερώς.

14. Σε όσους μετανοούν τίποτε δεν είναι πιο αταίριαστο από την ταραχή του θυμού. Διότι η μετάνοια και η επιστροφή χρειάζονται πολλή ταπείνωση, ενώ ο θυμός δείχνει άνθρωπο γεμάτο από υπερηφάνεια.

15. Εάν το όριο της πιο τελείας πραότητας είναι, ενώ ευρίσκεται εμπρός σου αυτός πού σε παροξύνει, να τον αντιμετωπίσης με εσωτερική γαλήνη και αγάπη, τότε οπωσδήποτε το έσχατο όριο του θυμού είναι, ενώ απουσιάζει αυτός πού σε ελύπησε, να κάνης ότι συγκρούεσαι μαζί του με διάφορα λόγια και κινήματα θηριώδη.

16. Εάν το Άγιο Πνεύμα ονομάζεται και είναι «ειρήνη ψυχής», ενώ η οργή «ταραχή καρδιάς», τότε οπωσδήποτε τίποτε άλλο δεν εμποδίζει την παρουσία Του μέσα μας όσο ο θυμός.

17. Γνωρίζομε πώς είναι πάμπολλα τα τέκνα του θυμού. Και όλα είναι φοβερά. Ένα όμως τέκνο του πού το γεννά χωρίς να το θέλη, αν και νόθο, είναι ωφέλιμο: Είδα ανθρώπους πού άναψαν από την μανία του θυμού και έβγαλαν από μέσα τους σαν έμετο την μακροχρόνιο μνησικακία τους. Έτσι με το ένα πάθος απηλλάγησαν από το άλλο! Και η μακροχρόνια λύπη τους διελύθη! Διότι εκείνος πού τους ελύπησε ή εζήτησε συγχώρησι ή έδωσε τις απαιτούμενες εξηγήσεις.

Αντιθέτως είδα άλλους πού κατά τρόπο απαράδεκτο έδειξαν ότι ήσαν δήθεν μακρόθυμοι. Έτσι με την σιωπή εναποθήκευσαν μέσα τους την μνησικακία. Αυτούς τους ελεεινολόγησα περισσότερο από τους πρώτους, διότι με το μελάνι (της μνησικακίας) έδιωξαν από την ψυχή τους το περιστέρι, (την ειρήνη δηλαδή και την χάρι του Αγίου Πνεύματος).

18. Χρειάζεται να προσέξωμε πολύ αυτόν τον όφι (του θυμού). Διότι τον βοηθεί και η ίδια η φύσις μας, όπως ακριβώς και τον όφι του σαρκικού πάθους. Είδα μερικούς πού ωργίσθηκαν και από την πικρία τους αρνήθηκαν να φάγουν. Με την απαράδεκτη αυτή εγκράτειά τους επήραν επάνω στο πρώτο δηλητήριο και δεύτερο.

Αντιθέτως είδα άλλους πού επιάσθηκαν από εύλογη δήθεν αφορμή του θυμού κι εξέσπασαν στην γαστριμαργία. Έτσι από τον λάκκο έπεσαν στον γκρεμό. Είδα όμως και άλλους συνετούς πού σαν καλοί ιατροί εκράτησαν την μεσαία οδό, και με την κανονική λήψι της τροφής παρηγορήθηκαν και ωφελήθηκαν υπερβολικά.

19. Μερικές φορές η ψαλμωδία, όταν είναι μετρία, καταπραΰνει άριστα τον θυμό. Και μερικές φορές, όταν είναι άμετρη και άκαιρη, δημιουργεί φιληδονία. Γι' αυτό ας την χρησιμοποιούμε διακριτικά ανάλογα με τις περιστάσεις.

20. Ευρέθηκα κάποτε εξ αιτίας μιας ανάγκης έξω από ένα κελλί ερημιτών. Ενώ εκαθόμουν εκεί, τους άκουσα να μάχωνται γεμάτοι πικρία και θυμό εναντίον κάποιου ο οποίος απουσίαζε -αυτός τους είχε λυπήσει σε κάτι- και σαν πέρδικες μέσα σε κλουβί να ορμούν επάνω στο πρόσωπό του σάν να ήταν παρών. Εκείνο πού τους συμβούλευσα από πνευματικό ενδιαφέρον ήταν να εγκαταλείψουν την ερημική ζωή, για να μη καταντήσουν από άνθρωποι δαίμονες.

Είδα επίσης και μερικούς άλλους με καρδιά υποδουλωμένη στην λαγνεία και στην γαστριμαργία. Αυτοί φαίνονταν γεμάτοι πραότητα και κολακευτική ευγένεια και φιλαδελφία και ευπροσηγορία. Εκείνο πού τους συμβούλευσα ήταν να ασπασθούν την ερημική ζωή -το ξυράφι κατά της λαγνείας και της γαστριμαργίας- για να μη καταντήσουν ελεεινά από λογικοί άνθρωποι άλογα ζώα.

Μερικοί όμως μου έλεγαν ότι παρασύρονται αξιοθρήνητα και στα δύο κακά, (και στον θυμό και στην φιληδονία). Αυτούς τους εμπόδισα αυστηρά από το να έχουν ιδικό τους πρόγραμμα. Και συνέστησα φιλικά στους Γέροντές τους να τους ορίζουν άλλοτε την μία (την κοινοβιακή) και άλλοτε την άλλη (την ερημιτική) ζωή. Και σε όλα να κλίνουν τον αυχένα και να υποτάσσωνται στον πνευματικό τους επιστάτη.

21. Ο φιλήδονος βλάπτει και ατιμάζει τον εαυτό του μόνο. Ίσως και τον συνένοχό του. Ενώ ο θυμώδης πολλές φορές σαν λύκος αναστατώνει όλη την ποίμνη και τραυματίζει πολλές ταπεινές ψυχές.

22. Είναι βαρύ να ταραχθή από τον θυμό ο οφθαλμός της καρδιάς, να συμβή δηλαδή εκείνο πού είπε ο Ψαλμωδός: «Εταράχθη από θυμού ο οφθαλμός μου» (Ψαλμ. στ' 8). Είναι όμως πιο βαρύ να εκδηλωθή με τα χείλη η εσωτερική ορμή του θυμού. Το να εκδηλωθή όμως και με χειροδικία είναι πράγμα ολωσδιόλου εχθρικό και ξένο προς την μοναχική και αγγελική και θεϊκή ζωή.

23. Εάν θέλεις ή μάλλον νομίζεις ότι πρέπει να αφαιρέσης το κάρφος από τον οφθαλμό του άλλου, πρόσεξε μήπως αντί ιατρικής σμίλης χρησιμοποίησης κανένα δοκάρι, οπότε θα ανοίξης ή θα καταστρέψης εντελώς τον οφθαλμό. Δοκάρι είναι ο βαρύς λόγος και οι απρεπείς εξωτερικοί τρόποι. Ενώ το άλλο, (η ιατρική σμίλη), είναι η με επιείκεια διδασκαλία και ο με μακροθυμία και καλωσύνη έλεγχος. Ο Απόστολος λέγει «έλεγξον, επιτίμησον, παρακάλεσον» (Β' Τιμ. δ' 2), όχι όμως και «τύψον» (κτύπα). Εάν όμως σπανίως χρειασθή και αυτό, άς γίνη, όχι όμως από σένα.

24. Ας εξετάσωμε και θα διαπιστώσωμε ότι πολλοί θυμώδεις εκτελούν με προθυμία την νηστεία και την αγρυπνία και την ησυχαστική ζωή. Και τούτο, διότι ο δαίμων τους σπρώχνει με την πρόφασιν της μετανοίας και του πένθους σε εκείνα πού αυξάνουν και ερεθίζουν το πάθος τους.

25. Εάν ένας λύκος, (ένας δηλαδή άγριος και θυμώδης μοναχός), με την βοήθεια ενός δαίμονος μπορή να αναστατώση την ποίμνη, οπωσδήποτε και ένα αδελφός γεμάτος από θεϊκή σοφία, σαν εκλεκτός ασκός γεμάτος από λάδι, με την βοήθεια ενός Αγγέλου μπορεί να αποτρέψη το κύμα και να γαληνεύση το πλοίο. Ο αδελφός αυτός θα λάβη από τον Θεό τόσο μισθό, όση καταδίκη ο πρώτος, και θα γίνη σε όλους καλό παράδειγμα και αιτία ωφελείας.

26. Η αρχή της μακαρίας ανεξικακίας είναι το να γίνονται δεκτές οι ατιμίες με εσωτερική πικρία και οδύνη. Το μέσον, να αντιμετωπίζονται χωρίς λύπη. Και το τέλος, εάν υπάρχει τέλος, να θεωρούνται ως έπαινοι. Χαίρε ο πρώτος. Ενδυναμώνου ο δεύτερος. Ο τρίτος όμως είσαι μακάριος, διότι αγάλλεσαι έν Κυρίω.

27. Παρατήρησα ένα άθλιο θέαμα ανάμεσα σε οργίλους ανθρώπους, πού συνέβαινε εξ αιτίας του εγωϊσμού τους χωρίς να το αντιλαμβάνονται. Τι συνέβαινε; Έπεφταν στο πλήθος της οργής και για την ήττα τους αυτή πάλι ωργίζονταν. Βλέποντάς τους να τιμωρούν την πρώτη πτώσι με δευτέρα, εθαύμαζα. Παρατηρώντας τους να εκδικούνται την μία αμαρτία με την άλλη, τους ελυπόμουν. Και κατάπληκτος από την πανουργία των δαιμόνων, παρ' ολίγο να πέσω σε απόγνωσι για την ζωή μου.

28. Εάν κάποιος βλέπη ότι νικάται εύκολα από τον εγωϊσμό, τον θυμό, την πονηρία και την υποκρισία, και εάν εξ αιτίας αυτού απεφάσισε να σύρη εναντίον τους την δίστομο μάχαιρα της πραότητας και ανεξικακίας, πρέπει να πάη σε ένα σωτήριο «κναφείον», δηλαδή σε ένα Κοινόβιο πού να έχη πολύ σκληρούς αδελφούς -εάν βέβαια επιθυμεί να πετάξη από επάνω του αυτά τα πάθη. Και εκεί, με τις ύβρεις και τις ατιμίες και τις ταραχές και τις τρικυμίες των αδελφών θα τεντώνεται και θα δέχεται κτυπήματα νοητά -ίσως και αισθητά- και θα ξύνεται και θα δέχεται λακτίσματα και θα ποδοπατήται. Έτσι θα μπορέση να πλύνη και να εξαφανίση την ακαθαρσία πού υπάρχει στο ένδυμα της ψυχής του.

Οι ονειδισμοί αποπλύνουν την ψυχή από τα πάθη. Σε αυτό ας σε πείση και η φράσεις πού χρησιμοποιεί ο λαός. Μερικοί κοσμικοί δηλαδή, όταν εξυβρίσουν κάποιον κατά πρόσωπον, λέγουν με καύχησι: «Τον τάδε τον έλουσα»! Και αυτό αποτελεί πραγματικότητα.

29. Άλλη είναι η αοργησία πού παρατηρείται στους αρχαρίους εξ αιτίας του πένθους, και άλλη είναι η ακινησία (και νέκρωσις) της οργής πού παρατηρείται στους τελείους. Στην πρώτη περίπτωση, η αοργησία συγκρατείται σαν με χαλινάρι από το δάκρυ, ενώ στην δευτέρα η οργή ομοιάζει με όφι πού τον εθανάτωσε το μαχαίρι της απαθείας.

Είδα τρεις μοναχούς πού εξυβρίστηκαν συγχρόνως. Ο πρώτος απ' αυτούς δαγκώθηκε και ταράχθηκε, αλλά δεν ωμίλησε. Ο δεύτερος χάρηκε για τον εαυτό του, αλλά λυπήθηκε για τον υβριστή. Και ο τρίτος αφού αναλογίσθηκε την ψυχική βλάβη του υβριστού έχυσε θερμά δάκρυα.

Έτσι έχεις εμπρός σου τον εργάτη του φόβου, τον μισθωτό και τον εργάτη της αγάπης.

30. Όπως ο πυρετός του σώματος είναι μόνον ένας κατ' ουσίαν, αλλά έχει πολλές αφορμές που τον δημιουργούν, έτσι και η εμφάνισις και η έξαψις του θυμού, καθώς βέβαια και των άλλων παθών μας, οφείλονται σε πολλές και διάφορες αιτίες. Γι' αυτό και είναι αδύνατο να ορίσωμε τον ίδιο τρόπο αντιμετώπισεώς των. Έχω δε την γνώμη ότι ο τρόπος της θεραπείας πρέπει να επαφίεται περισσότερο στην επιμέλεια και στην φροντίδα των ιδίων των ασθενών. Η δε αρχή της θεραπείας θα είναι να γνωρίση ο ασθενής την αιτία του πόνου και οδύνης του. Και εφόσον ευρεθή η αιτία, τότε εμείς που ασθενούμε θα πάρωμε την κατάλληλη αλοιφή από την πρόνοια του Θεού και τους πνευματικούς ιατρούς μας.

31. Ας στήσωμε κατά κάποιο τρόπο ένα φανταστικό δικαστήριο. Όσοι θέλουν να μας ακολουθήσουν με την χάρι του Κυρίου, ας εισέλθουν σ' αυτό το δικαστήριο και ας εξετάσουν κάπως μαζί μας τα προηγούμενα πάθη και τις αιτίες των. Ας δεθώ λοιπόν ο θυμός ο τύραννος με τα δεσμά της πραότητος. Ας κτυπηθή από την μακροθυμία, ας συρθη από την αγία αγάπη, ας παρουσιασθή στο δικαστικό τούτο βήμα του λόγου και ας ανακριθώ καταλλήλως:

«Λέγε μας, ώ παράφρον και άσεμνε, τα ονόματα του πατέρα σου και της μητέρας που κακώς σε εγέννησαν, καθώς και των υιών σου και των βδελυκτών θυγατέρων σου. Και όχι μόνο αυτά, αλλά να μας εξηγήσης επί πλέον, ποιοι είναι αυτοί που σε πολεμούν και σε φονεύουν».

Και αυτός, ο θυμός δηλαδή, απαντώντας θα μας ειπή περίπου τα εξής:

«Οι αιτίες που με γεννούν είναι πολλές. Και ο πατέρας μου δεν είναι ένας. Μητέρες μου είναι η κενοδοξία, η φιλαργυρία και η γαστριμαργία, μερικές φορές και η πορνεία. Εκείνος που με εγέννησε ονομάζεται τύφος, δηλαδή έπαρσις. Οί δε θυγατέρες μου ονομάζονται μνησικακία, έχθρα, δικαιολογία και μίσος. Οι εχθροί μου από τους οποίους τώρα κρατούμαι δεμένος είναι οι αντίπαλοι των θυγατέρων μου, η αοργησία δηλαδή και η πραότης. Αυτή που με επιβουλεύεται ονομάζεται ταπεινοφροσύνη. Για το ποιος την εγέννησε, ας ερωτήσετε την ίδια στο ιδικό της κεφάλαιο.

Στην ογδόη βαθμίδα έχει τοποθετηθή ο στέφανος της αοργησίας. Όποιος τον εφόρεσε λόγω του ηπίου χαρακτήρος του, ίσως δεν φορεί άλλον. Όποιος όμως τον εφόρεσε κατόπιν ιδρώτων, αυτός υπερέβη εντελώς τις οκτώ κατηγορίες της κακίας[2].

I.M.Παρακλήτου

[1] Εδώ παρουσιάζεται με μύλο το πάθος του θυμού. Όπως ο μύλος συντριβεί το σιτάρι, έτσι και ο θυμός καταστρέφει τις αρετές και την πνευματική πρόοδο της ψυχής.

[2] Εννοεί τα οκτώ πρωταρχικά πάθη, δηλαδή την γαστριμαργία, την πορνεία, την φιλαργυρία, τον θυμό, την λύπη, την ακηδία, την κενοδοξία και την υπερηφάνεια, περί των οποίων γίνεται συχνός λόγος στα ασκητικά κείμενα.

Λ Ο Γ Ο Σ Ε Ν Α Τ Ο Σ

Περί μνησικακίας

ΟΜΟΙΑΖΟΥΝ, οι μόνον ευλογημένες και όσιες αρετές με την κλίμακα του Ιακώβ, οι δε ανόσιες κακίες με την αλυσίδα που έπεσε από τα χέρια του κορυφαίου Αποστόλου Πέτρου (πρβλ. Πράξ. ιβ' 7). Διότι οι μόνον πρώτες, καθώς η μία οδηγεί στην άλλη, ανεβάζουν στον ουρανό εκείνον που το επιθυμεί. Ενώ οι άλλες, οι κακίες, έχουν τη συνήθεια να γεννούν η μία την άλλη και να συσφίγγονται μεταξύ τους. Διά τούτο και μόλις προηγουμένως ακούσαμε τον ασύνετο θυμό να ονομάζη ιδικό του τέκνο την μνησικακία. Τώρα λοιπόν που το καλεί ο καιρός, ας ομιλήσωμε και γι' αυτήν.

2. Μνησικακία σημαίνει κατάληξις του θυμού, φύλαξ των αμαρτημάτων, μίσος της δικαιοσύνης, απώλεια των αρετών, δηλητήριο της ψυχής, σαράκι του νου, εντροπή της προσευχής[1], εκκοπή της δεήσεως, αποξένωσις της αγάπης, καρφί εμπηγμένο στην ψυχή, αίσθησις δυσάρεστη που αγαπάται μέσα στην γλυκύτητα της πικρίας της, συνεχής αμαρτία, ανύστακτη παρανομία, διαρκής κακία. Και τούτο το σκοτεινό και δύσμορφο πάθος, η μνησικακία δηλαδή, ανήκει στα πάθη που

γεννώνται από άλλα πάθη και όχι σε αυτά που γεννούν. Γι' αυτό δεν σκοπεύουμε να ομιλήσουμε πολύ περί αυτής.

3. Όποιος κατέπαυσε την οργή, αυτός εφόνευσε την μνησικακία, διότι για να γεννηθούν τέκνα πρέπει να ζή ο πατέρας.

4. Όποιος απέκτησε την αγάπη, έγινε ξένος της οργής. Εκείνος όμως που διατηρεί την έχθρα, συσσωρεύει στον εαυτόν του άσκοπα ενοχλητικά βάρη.

5. Η τράπεζα και το γεύμα της αγάπης διαλύουν το μίσος, και τα ειλικρινή δώρα μαλακώνουν την ωργισμένη ψυχή. Η απρόσεκτη συμπεριφορά κατά την τράπεζα είναι μητέρα της παρρησίας. Και από το παράθυρο της αγάπης κάνει την εμφάνισή της στην τράπεζα η γαστριμαργία.

6. Είδα μίσος να διασπά πολυχρόνιο πορνικό δεσμό, και είδα -πράγμα παράδοξο!- μνησικακία να τον διατηρή πλέον οριστικά διαλελυμένο. Θαυμαστό πράγματι θέαμα! Ένας δαίμων να θεραπεύη από άλλον δαίμονα! Πρόκειται μάλλον για έργο της προνοίας και επεμβάσεως του Θεού, και όχι της θελήσεως των δαιμόνων.

7. Η μνησικακία ευρίσκεται μακριά από την φυσική και αυθόρμητη και στερεωμένη αγάπη. Σ' αυτήν όμως την αγάπη πλησιάζει εύκολα η πορνεία, και βλέπεις στο περιστέρι να εισχωρή ανεπαίσθητα η ψείρα.

8. Να μνησικακής πολύ εναντίον των δαιμόνων και να εχθρεύεσαι πολύ και διαρκώς την σάρκα σου. Η σάρκα είναι ένας αχάριστος και δόλιος φίλος, και όσο την περιποιείται κανείς, τόσο περισσότερο αυτή βλάπτει.

9. Η μνησικακία γίνεται και ερμηνευτής των Γραφών, προσαρμόζοντας και εξηγώντας τα λόγια του Αγίου Πνεύματος κατά τις ιδιές της διαθέσεις. Ας την καταισχύνη όμως η προσευχή που μας παρέδωσε ο Ιησούς, (το «Πάτερ ημών»), την οποία δεν μπορούμε να την ειπούμε όπως αυτός, εάν μνησικακούμε.

10. Αν δεν μπορείς, μολονότι επάλαιψες πολύ, να διαλύσης εντελώς το σκάνδαλο της μνησικακίας, δείξε στον εχθρό σου, έστω με λόγια, ότι μετενόησες. Έτσι θα συμβή να εντραπή την παρατεινομένη υποκρισία σου, και να τον αγαπήσης ολοκληρωτικά, κεντώμενος και καιόμενος σαν με πύρ από τις τύψεις της συνειδήσεως.

11. Τότε θα καταλάβης ότι απηλλάγης από αυτήν την «σαπίλα», την μνησικακία δηλαδή, όχι όταν προσεύχεσαι για εκείνον που σε ελύπησε ούτε όταν του προσφέρης δώρα ούτε όταν του στρώσης τράπεζα, αλλά όταν μάθης πώς του συνέβη κάποια συμφορά, ψυχική ή σωματική, και πονέσης και κλαύσης σαν να επρόκειτο για τον εαυτό σου.

12. Ησυχαστής που διατηρεί μνησικακία ομοιάζει με εμφολεύουσα ασπίδα, η οποία περιφέρει μέσα της θανατηφόρο δηλητήριο. Η ανάμνησις των παθημάτων του Ιησού θα θεραπεύση την ψυχή που μνησικακεί, διότι θα αισθάνεται υπερβολική εντροπή, ενώ θα αναλογίζεται την ιδική Του ανεξικακία.

13. Στο σάπιο ξύλο γεννώνται σκουλήκια. Ομοίως και σε ανθρώπους με πραότατη επιφανειακή συμπεριφορά και νοθευμένη ηρεμία και ησυχία προσκολλάται η οργή. Όποιος την απεδίωξε από μέσα του, ευρήκε την άφεσι των αμαρτιών του. Όποιος αντιθέτως προσκολλάται σ' αυτήν, εστερήθηκε τους οικτιρμούς του Θεού.

14. Μερικοί υπέβαλαν τον εαυτό τους σε κόπους και ιδρώτας για να επιτύχουν την συγχώρησι. Ο αμνησικακός όμως άνδρας τους ξεπέρασε, εφ' όσον ασφαλώς είναι αληθινός ο λόγος «άφετε - συντόμως- και αφεθήσεται υμίν - πλουσίως» (πρβλ. Λουκ. στ' 37).

15. Η αμνησικακία είναι απόδειξις της γνησίας μετανοίας. Εκείνος δε που διατηρεί την έχθρα και νομίζει ότι έχει μετάνοια, ομοιάζει μ' αυτόν που του φαίνεται στον ύπνο του ότι τρέχει.

16. Είδα μνησικάκους να παροτρύνουν άλλους στην αμνησικακία. Και έτσι αισθάνθησαν εντροπή από τα ίδια τους τα λόγια και απηλλάγησαν από το πάθος τους.

17. Ας μη θεωρήσει κανείς ασήμαντο πάθος τούτη την «σκοτομήνη», δηλαδή την μνησικακία. Διότι πολλές φορές συμβαίνει να καταλαμβάνη ακόμη και τους πνευματικούς άνδρας.

Βαθμίσ ενάτη! Όποιος την κατέκτησε, ας ζή πλέον με παρρησία την συγχώρησι των πταισμάτων του από τον Σωτήρα Χριστόν.

Ι.Μ.Παρακλήτου

[1] Η εντροπή έγκειται στο ότι αναφερόμεθα προς τον Θεόν, λέγοντας στο «Πάτερ ημών», «και άφες ημίν τα οφειλήματα ημών, ως και ημείς αφίεμεν...», καθ' ήν στιγμήν ούτε συγχωρούμε τους άλλους ούτε λησμονούμε το κακό πού τυχόν μας έχουν κάνει.

Λ Ο Γ Ο Σ Δ Ε Κ Α Τ Ο Σ

Περί καταλαλιάς

ΚΑΝΕΙΣ ΑΠΟ όσους σκέπτονται ορθά δεν θα έχη, νομίζω, αντίρρησι ότι η καταλαλιά γεννάται από το μίσος και την μνησικακία. Γι' αυτό και την ετοποθετήσαμε στην σειρά της μετά τους προγόνους της. Καταλαλιά σημαίνει γέννημα του μίσους, ασθένεια λεπτή, αλλά και παχειά· παχειά βδέλλα, κρυμμένη και αφανής, πού απορροφά και εξαφανίζει το αίμα της αγάπης. Σημαίνει υπόκρισις αγάπης, αιτία της ακαθαρσίας, αιτία του βάρους της καρδιάς, εξαφάνισις της αγνότητας.

2. Υπάρχουν κόρες που διαπράττουν αίσχη, χωρίς να κοκκινίζουν. Υπάρχουν και άλλες οι οποίες φαίνονται ντροπαλές, και όμως διαπράττουν, κρυφά, χειρότερα αίσχη από τις προηγούμενες. Κάτι παρόμοιο παρατηρούμε και στα πάθη της ατιμίας. Τέτοιες κόρες είναι η υποκρισία, η πονηρία, η λύπη, η μνησικακία, η εσωτερική καταλαλιά της καρδιάς. Άλλη εντύπωσι δημιουργούν εξωτερικά και άλλος είναι ο στόχος τους.

3. Άκουσα μερικούς να καταλαλούν και τους επέπληξα. Και για να δικαιολογηθούν οι εργάτες αυτοί του κακού μου απήντησαν ότι το έκαναν από αγάπη και ενδιαφέρον προς αυτόν που κατέκριναν. Εγώ τότε τους είπα να την αφήσουν αυτού του είδους την αγάπη, για να μη διαψευσθή εκείνος που είπε: «Τον καταλαλούντα λάθρα τον πλησίον αυτού, τούτον εξεδίωκον» (Ψαλμ. ρ' 5). Εάν ισχυρίζεσαι ότι αγαπάς τον άλλον, ας προσεύχεσαι μυστικά γι' αυτόν και άς μη τον κακολογήσ. Διότι αυτός ο τρόπος της αγάπης είναι ευπρόσδεκτος από τον Κύριον.

4. Επί πλέον άς μη λησμονής και τούτο, και έτσι οπωσδήποτε θα συνέλθης και θα παύσης να κρίνης αυτόν πού έσφαλε: Ο Ιούδας ανήκε στην χορεία των μαθητών, ενώ ο ληστής στην χορεία των φονέων. Και είναι άξιο θαυμασμού πώς μέσα σε μία στιγμή ο ένας επήρε την θέσι του άλλου!

5. Όποιος θέλει να νικήση το πνεύμα της καταλαλιάς, ας επιρρίπη την κατηγορία όχι στον άνθρωπο που αμάρτησε, αλλά στον δαίμονα πού τον έσπρωξε στην αμαρτία. Διότι κανείς δεν θέλει να αμαρτήση στον Θεόν, μολονότι όλοι αυτοπροαίρετα αμαρτάνομε.

6. Είδα άνθρωπο πού φανερά αμάρτησε, αλλά μυστικά μετενόησε. Και αυτόν πού εγώ τον κατέκρινα ως ανήθικο, ο Θεός τον εθεωρούσε αγνό, διότι με την μετάνοιά του Τον είχε πλήρως εξευμενίσει.

7. Αυτόν που σου κατακρίνει τον πλησίον, ποτέ μη τον σεβασθής, αλλά μάλλον να του ειπής: «Σταμάτησε, αδελφέ. Εγώ καθημερινώς σφάλλω σε χειρότερα, και πώς μπορώ να κατακρίνω τον άλλον»; Έτσι θα έχης δύο οφέλη, με ένα φάρμακο θα θεραπεύσης και τον εαυτό σου και τον πλησίον.

8. Μία οδός, και μάλιστα από τις σύντομες πού οδηγούν στην άφεσι των πταισμάτων, είναι το να μη κρίνωμε, εφ' όσον είναι αληθινός ο λόγος του Κυρίου «μη κρίνετε, και ού μη κριθήτε» (Λουκ. στ' 37). Όπως δεν συμβιβάζεται η φωτιά με το νερό, έτσι και η κατάκρισις με εκείνον που αγαπά την μετάνοια.

9. Ακόμη και την ώρα του θανάτου του, αν ιδής κάποιον να αμαρτάνη, μήτε τότε να τον κατακρίνης. Διότι η απόφασις του Θεού είναι άγνωστη στους ανθρώπους. Μερικοί έπεσαν φανερά σε μεγάλα αμαρτήματα, κρυφά όμως έπραξαν πολύ μεγαλύτερα καλά. Έτσι εξαπατήθηκαν οι

φιλοκατήγοροι, και εκείνο πού εκρατούσαν στα χέρια τους ήταν καπνός και όχι ήλιος.

10. Ας με ακούσετε, ας με ακούσετε όλοι εσείς οι κακοί κριταί των ξένων αμαρτιών. Εάν είναι αλήθεια, όπως και πράγματι είναι, ότι «έν ώ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε» (Ματθ. ζ' 2), τότε ας είσθε βέβαιοι, ότι για όσα αμαρτήματα κατηγορήσαμε τον πλησίον είτε ψυχικά είτε σωματικά, θα περιπέσωμε σ' αυτά. Και δεν είναι δυνατόν να γίνη διαφορετικά.

11. Όσοι είναι αυστηροί και σχολαστικοί κριταί των σφαλμάτων του άλλου, νικούνται από αυτό το πάθος, επειδή δεν απέκτησαν ακόμη για τα ιδικά τους αμαρτήματα ολοκληρωτική φροντίδα (γνώσι) και μνήμη. Διότι όποιος αφαιρέση «το περικάλυμμα της φιλαυτίας» και ιδή με ακρίβεια τα ιδικά του κακά, για τίποτε άλλο δεν θα φροντίση πλέον στην ζωή του, αναλογιζόμενος ότι ο χρόνος της ζωής του δεν του επαρκεί για να πενθήση τις ιδικές του αμαρτίες, έστω και αν θα εξούσε εκατό έτη, και αν θα έβλεπε ολόκληρο τον Ιορδάνη ποταμό να βγαίνει από τους οφθαλμούς του ως δάκρυ.

12. Περιεργάσθηκα καλά την κατάστασι του πένθους και δεν ευρήκα σ' αυτήν ίχνος καταλαλιάς ή κατακρίσεως.

13. Οι δαίμονες μας σπρώχνουν πειστικά ή στο να αμαρτήσωμε ή, αν δεν αμαρτήσωμε, στο να κατακρίνωμε όσους αμάρτησαν, ώστε με το δεύτερο να μολύνουν οι κακούργοι το πρώτο. Ας γνωρίζης ότι γνώρισμα των μνησικάκων και φθονερών ανθρώπων είναι και τούτο: Τις διδασκαλίες, τά πράγματα ή τα κατορθώματα του άλλου τα κατηγορούν και τα διαβάλλουν με ευχαρίστησι και ευκολία, (νικημένοι και) καταποντισμένοι άθλια από το πνεύμα του μίσους.

14. Είδα μερικούς οι οποίοι μυστικά και κρυφά διαπράττουν σοβαρώτατα αμαρτήματα, και στηριζόμενοι στην υποκριτική καθαρότητά τους, επιτιμούν με αυστηρότητα αυτούς που υποπίπτουν σε μερικά μικρά σφάλματα, τα οποία και φανερώνουν.

15. Η κρίσις είναι αναιδής αρπαγή του δικαιώματος του Θεού, ενώ η κατάκρισις όλεθρος της ψυχής αυτού ο οποίος κατακρίνει.

16. Όπως η «οίησις» και χωρίς να υπάρχει άλλο πάθος, μπορεί να καταστρέψη τον άνθρωπο, έτσι και η κατάκρισις, εάν και μόνη υπάρχει μέσα μας, μπορεί να μας καταστρέψη ολοσχερώς, αφού άλλωστε και ο Φαρισαίος εκείνος της παραβολής εξ αιτίας αυτής κατεδικάσθη.

17. Ο καλός «ραγολόγος» τρώγει τις ώριμες ρώγες των σταφυλιών και δεν πειράζει καθόλου τις άγουρες. Παρόμοια ο καλόγνωμος και συνετός άνθρωπος, όσες αρετές βλέπει στους άλλους τις σημειώνει με επιμέλεια, ενώ ο ανόητος αναζητεί τα ελαττώματα και τις κατηγορίες. Γι' αυτόν μάλιστα έχει λεχθή: «Εξηρέυνησαν ανομίαν, εξέλιπον εξερευνώντες εξερευνήσεις» (Ψαλμ. ξγ' 7).

18. Μη κατακρίνης και όταν ακόμη βλέπης κάτι με τους ίδιους τους οφθαλμούς σου, διότι και αυτοί πολλές φορές εξαπατώνται.

Βαθμής δεκάτη! Όποιος την κατέκτησε είναι εργάτης της αγάπης ή του πένθους.

Λ Ο Γ Ο Σ Ε Ν Δ Ε Κ Α Τ Ο Σ

Περί πολυλογίας και σιωπής

ΕΧΟΜΕ ΑΝΑΦΕΡΕΙ με συντομία στα προηγούμενα ότι είναι πολύ επικίνδυνο, και γι' αυτούς ακόμη πού θεωρούνται πνευματικοί, να κρίνουν τους άλλους, πράγμα πού υπεισέρχεται ανεπαίσθητα. Και είναι το να κρίνη κανείς τους άλλους σαν να κρίνη τον εαυτόν του και να τιμωρήται από την γλώσσα του. Τώρα λοιπόν η σειρά των λόγων απαιτεί να ομιλήσωμε για την αιτία και την θύρα από όπου εισέρχεται και εξέρχεται το πάθος της πολυλογίας.

2. Η πολυλογία είναι η καθέδρα της κενοδοξίας. Καθισμένη επάνω της η κενοδοξία προβάλλει και διαφημίζει τον εαυτόν της. Η πολυλογία είναι σημάδι αγνωσίας, θύρα της καταλαλιάς, οδηγός στα ευτράπελα, πρόξενος της ψευδολογίας, σκορπισμός της κατανύξεως. Είναι αυτή που δημιουργεί και πού προκαλεί την ακηδία. Είναι πρόδρομος του ύπνου, διασκορπισμός της «συννοίας», αφανισμός της φυλακής του νοός, απόψυξις της πνευματικής θερμότητας, αμαύρωσις της προσευχής.

3. Η σιωπή που ασκείται με επίγνωσι και διάκρισι είναι μητέρα της προσευχής, επιστροφή από την

αιχμαλωσία, διαφύλαξις του θείου πυρός, επιστάτης των λογισμών, σκοπός που παρατηρεί τους εχθρούς, δέσμευσις του πένθους, φίλη των δακρύων, καλλιεργητής της μνήμης του θανάτου, ζωγράφος της αιωνίου κολάσεως, επίμονος εξεταστής της Κρίσεως, πρόξενος πνευματικής ανησυχίας και λύπης, εχθρός της παρρησίας, σύζυγος της ησυχίας, αντίπαλος της αγάπης να κάνει τον διδάσκαλο, αύξησις της πνευματικής γνώσεως, δημιουργός θείων θεωρημάτων, μυστική πνευματική πρόοδος, κρυφή πνευματική ανάβασις.

4. Όποιος εγνώρισε τα παραπτώματά του, εχάλιναγώγησε την γλώσσα του, ενώ ο πολύλογος δεν εγνώρισε ακόμη καθώς πρέπει τον εαυτόν του. Ο φίλος της σιωπής προσεγγίζει τον Θεόν και συνομιλώντας μυστικά μαζί Του φωτίζεται από Αυτόν. Η σιωπή του Ιησού εδημιούργησε στον Πιλάτο σεβασμό. Και η ηρεμία και η σιωπή ενός (ταπεινού) ανδρός καταργεί την κενόδοξη καυχσιολογία ενός άλλου.

5. Ο Πέτρος, επειδή ωμίλησε, έκλαυσε πικρά. Ελησμόνησε εκείνον πού είπε: «Είπα, φυλάξω τάς οδούς μου, του μη αμαρτάνειν με έν γλώσση μου» (Ψαλμ. λη΄ 1). Και τον άλλον πού είπε: «Κρείσσον πεσείν από ύψους είς γήν ή από γλώσσης» (πρβλ. Σ. Σειράχ κ΄ 18).

6. Αλλά δεν επιθυμώ να γράψω περισσότερα γι΄ αυτά τα θέματα, παρ΄ όλον ότι με προτρέπουν σε αυτό οι πονηρίες των παθών, (με προτρέπουν δηλαδή να χρησιμοποιήσω την πολυλογία, ενώ ομιλώ για την σιωπή). Τούτο μόνο θα προσθέσω: Άκουσα κάποτε έναν μοναχό, πού ήθελε να εξετάση μαζί μου το θέμα της ησυχίας, να λέγη ότι η πολυλογία οπωσδήποτε γεννάται από τις εξής αιτίες: Ή από κακή συναναστροφή και κακή συνήθεια -αφού η γλώσσα, έλεγε, είναι μέλος του σώματος, όπως διαπαιδαγωγηθή, έτσι κατ΄ ανάγκην και θα συνηθίση- ή πάλι από κενοδοξία, πράγμα που συμβαίνει περισσότερο σε όσους έχουν πνευματικό πόλεμο, ή, μερικές φορές, από την γαστριμαργία. Γι΄ αυτό πολλοί πολλές φορές δαμάζοντας την κοιλία δεσμεύουν με βία και την γλώσσα και την καθιστούν ανίσχυρη για πολυλογία.

7. Αυτός που φροντίζει για την ώρα του θανάτου του, ωλιγόστευσε τα λόγια του. Και αυτός πού απέκτησε πένθος στην ψυχή του, απέφυγε σαν φωτιά την πολυλογία.

8. Αυτός που αγάπησε την ησυχία, ασφάλισε το στόμα του. Και αυτός που ευχαριστεείται να εξέρχεται από το κελλί του, εξέρχεται διότι τον διώχνει απ΄ εκεί το πάθος αυτό, (δηλαδή η πολυλογία).

9. Εκείνος πού εδοκίμασε την οσμή του υψίστου και θείου πυρός, αποφεύγει την συνάντησι των ανθρώπων, όπως η μέλισσα τον καπνό. Την μέλισσα την διώχνει ο καπνός, και αυτόν τον ενοχλεί η συνάντησις των ανθρώπων.

10. Πολύ ολίγοι μπορούν να κρατήσουν το νερό χωρίς κάποιο φράγμα και κάποιο βοηθητικό μέσο. Ολιγότεροι όμως είναι εκείνοι πού μπορούν να δαμάσουν ένα απύλωτο στόμα.

Βαθμίς ενδεκάτη! Όποιος ενίκησε, περιέκοψε διά μιας πλήθος από κακά.

Λ Ο Γ Ο Σ Δ Ω Δ Ε Κ Α Τ Ο Σ

Περί ψεύδους

ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΙΔΗΡΟ και την πέτρα (διά της προσκρούσεως) γεννάται η φωτιά, και από την πολυλογία και τα ευτράπελα το ψεύδος. Το ψεύδος είναι εξαφάνισις της αγάπης· και η επιορκία άρνησις του Θεού.

2. Κανείς συνετός άνθρωπος άς μη θεωρή μικρό το αμάρτημα του ψεύδους, διότι το Πανάγιον Πνεύμα εξέδωσε εναντίον του την πιο φοβερή απόφασι: «Απολείς πάντα τους λαλούντας το ψεύδος» (Ψαλμ. ε΄ 7), όπως λέγει ο Δαβίδ προς τον Θεόν. Και εάν συμβή αυτό, τι πρόκειται να πάθουν εκείνοι πού συρράπτουν επί πλέον το ψεύδος με τους όρκους;

3. Εγνώρισα μερικούς που εκαυχώντο για τα ψεύδη τους. Αυτοί κατώρθωναν και έκαναν τους άλλους να γελούν με τις αστειότητες και τις αργολογίες τους, και έτσι εξαφάνιζαν ελεεινά το πένθος των μοναχών πού τους ακροάζονταν.

4. Όταν ιδούν οι δαίμονες ότι, μόλις αρχίσει ο άθλιος ομιλητής να διηγείται τα ευτράπελα, προσπαθούμε να φύγουμε σαν από λοιμώδη ασθένεια, επιχειρούν να μας παρασύρουν με δύο απατηλούς λογισμούς: «Μη λυπήσης τον ομιλητή», μας συμβουλεύουν, ή «μη θέλεις να φανής πιο ευλαβής από όλους τους άλλους»; Φεύγε αμέσως, μην αργοπορήσης· ειδικά στην ώρα της προσευχής θα σου έρχονται στον νου αστεία. Και όχι μόνο να φεύγης, αλλά και να διαλύης με ευσεβή τρόπο το «πονηρόν συνέδριον», φέροντας στο μέσον την μνήμη του θανάτου και της Κρίσεως. Είναι καλύτερο ίσως να σε βρέξουν μερικές σταγόνες κενοδοξίας, προκειμένου να γίνης πρόξενος ωφελείας σε τόσους.

5. Η υποκρισία είναι πολλές φορές μητέρα και αιτία του ψεύδους. Τίποτε άλλο, λέγουν μερικοί, δεν είναι η υποκρισία, παρά μελέτη και δημιουργός του ψεύδους πού έχει μαζί της συμπεπλεγμένο τον ένοχο και άξιο τιμωρίας όρκο. Αυτός πού απέκτησε τον φόβο του Κυρίου, αποξενώθηκε από το ψεύδος, διότι έχει μέσα του ως αδέκαστο δικαστή την συνείδησί του.

6. Όπως σε όλα τα πάθη, έτσι και στο ψεύδος παρατηρούμε διαφορά ως προς την πνευματική βλάβη πού προξενεί. Επί παραδείγματι: Διαφορετική είναι η ενοχή ενός πού ψεύδεται από τον φόβο της τιμωρίας, και διαφορετική όταν δεν υπάρχει κίνδυνος. Άλλος πάλι είπε ψεύδος χάριν της τρυφής, άλλος χάριν της φιληδονίας, κάποιος για να κάνη τους άλλους να γελάσουν και άλλος για να επιβουλευθή και κακοποιήση τον αδελφό του.

7. Με τις τιμωρίες των κοσμικών αρχόντων το ψεύδος μειώνεται πολύ. Με το πλήθος όμως των δακρύων της κατανύξεως, εξαφανίζεται ολοσχερώς. Ο δαίμων πού μας προτρέπει στο ψεύδος προφασίζεται διαφόρους «οικονομικούς» λόγους και έτσι παρουσιάζει σαν μεγάλη αρετή αυτό πού αποτελεί απώλεια της ψυχής. Εκείνος πού πλάθει ψεύδη παρουσιάζεται ότι μιμείται την Ραάβ, (η οποία εχρησιμοποίησε το ψεύδος, για να σώση τους κατασκόπους του Ισραήλ), και νομίζει ότι με την ιδική του απώλεια προξενεί σωτηρία στους άλλους.

8. Όταν καθαρισθούμε τελειώς από το πάθος του ψεύδους, τότε, σε μία εξαιρετική περίστασι, άς το χρησιμοποιήσωμε, αλλά και πάλι με φόβο. Το νήπιο δεν γνωρίζει το ψεύδος. Ομοίως και η ψυχή πού δεν έχει πονηρία. Εκείνος πού ευφράνθηκε από τον οίνο (και εμέθυσε), θα ομολογήση ακουσίως κάθε αλήθεια. Και εκείνος πού εμέθυσε από την κατάνυξι, δεν θα μπορέση να ψευσθή.

Βαθμίς δωδεκάτη! Όποιος την ανέβηκε απέκτησε την ρίζα των καλών.

Λ Ο Γ Ο Σ Δ Ε Κ Α Τ Ο Σ Τ Ρ Ι Τ Ο Σ

Περί ακηδίας

ΠΟΛΛΕΣ ΦΟΡΕΣ ένας από τους κλάδους της πολυλογίας, όπως το είπαμε και προηγουμένως, είναι και ο παρών, ο οποίος μάλιστα αποτελεί και το πρώτο τέκνο της. Εννοώ την ακηδία. Γι' αυτό και της edώσαμε την θέσι πού της αρμόζει μέσα στην αθλία αλυσίδα των παθών.

Ακηδία σημαίνει παράλυσις της ψυχής και έκλυσις του νου, οκνηρία και αδιαφορία προς την άσκησι, μίσος προς τις μοναστικές υποσχέσεις. (Η ακηδία είναι ακόμη) αυτή που μακαρίζει τούς κοσμικούς, πού κατηγορεί τον Θεόν ότι δεν είναι ευσπλαγγνικός και φιλόανθρωπος, πού φέρνει ατονία την ώρα της ψαλμωδίας και αδυναμία την ώρα της προσευχής. Αυτή πού μας κάνει σιδερένιους στα διακονήματα, αόκνους στο εργόχειρο, σπουδαίους στην πρακτική ζωή της υπακοής (εν αντιθέσει προς την θεωρητική ζωή της ησυχίας).

2. Άνδρας που ασκεί την ζωή της υπακοής δεν γνωρίζει τί σημαίνει ακηδία, διότι φθάνει στα πνευματικά μέσω των αισθητών, (τα οποία αισθητά δεν φέρνουν ακηδία).

3. Το κοινόβιο είναι εχθρός της ακηδίας, ενώ σ' έναν ησυχαστή η ακηδία γίνεται σύζυγος αιώνιος· δεν θα τον αποχωρισθή πρίν από τον θάνατό του, και πρίν έλθη το τέλος του θα τον πολεμά καθημερινά. Μόλις αντίκρουσε το κελλί του ησυχαστού εμειδίασε και αφού τον επλησίασε έστησε κοντά την σκηνή της.

4. Ο ιατρός επισκέπτεται τους ασθενείς το πρωί, ενώ η ακηδία τους ασκητάς το μεσημέρι. Η ακηδία προτρέπει το έργο του ξενοδόχου και παρακαλεί να γίνωνται εργόχειρα για να προσφέρωνται

ελεημοσύνες. Παρακινεί να γίνονται με προθυμία επισκέψεις στους ασθενείς, υπενθυμίζουσα τον λόγο του Κυρίου: «Ἡσθένησα καὶ ἦλθετε πρὸς με» (Ματθ. κε' 36). Μας παρακαλεῖ να πηγαίνουμε στους λυπημένους καὶ στους ολιγοψύχους. «Παραμυθεῖσθε τοὺς ολιγοψύχους» (Α΄ Θεσ. ε' 14) μας λέγει αὐτὴ ἡ ολιγοψυχή. Ἐνῶ ἰστάμεθα στὴν προσευχή, μας υπενθυμίζει διάφορα ἀναγκαῖα πράγματα καὶ χρησιμοποιεῖ κάθε τέχνασμα, ὥστε να μας ἀποτραβήξῃ ἀπὸ ἐκεῖ, σαν με ἓνα καπίστρι, με κάποια αἰτία εὐλογη, αὐτὴ ἡ παράλογη.

5. Ὁ δαίμων τῆς ἀκηδίας στὸν μοναχό, τὸν ὁποῖο ἔχει καταλάβει, δημιουργεῖ τὶς τρεῖς πρώτες ὥρες -πρώτη, τρίτη καὶ ἔκτη- μῖα κατάστασι φρίκης, πονοκέφαλο καὶ πυρετό καὶ ἀνακάτωμα τοῦ στομάχου. Μόλις φθάσῃ ἡ ἐνάτη ὥρα παρατηρεῖται κάποια μικρὴ βελτίωσις. Μόλις στρωθῇ ἡ τράπεζα, ἀναπηδᾷ ὁ μοναχὸς ἀπὸ τὸ στρώμα του. Μόλις ἔλθῃ ἡ ἐπομένη ὥρα τῆς προσευχῆς, αἰσθάνεται πάλι βεβαρημένο τὸ σῶμα του. Μόλις σταθῇ να προσευχηθῇ, ἡ ἀκηδία τὸν βυθίζει πάλι στὸν ὕπνο καὶ με ἀκαιρα χασμουρητὰ του ἀρπάζει ἀπὸ τὸ στόμα τὸν στίχο τῆς προσευχῆς.

6. Ὅλα τὰ ἄλλα πάθη καταπολεμοῦνται με μῖα ἀντίστοιχη ἀρετὴ τὸ καθένα. Ἡ ἀκηδία ὁμως εἶναι γιὰ τὸν μοναχό ἓνας ψυχικὸς θάνατος πού περιέχει ὅλα τὰ κακά.

7. Ἡ ἀνδρεία ψυχὴ κατῶρθωσε να ἀναστήσῃ τὸν νοῦ πού ἦταν νεκρὸς. Ἡ ἀκηδία ὁμως καὶ ἡ ὀκνηρία κατῶρθωσαν να σκορπίσουν ὅλον τὸν πλοῦτο τῆς ψυχῆς.

8. Ἐφ' ὅσον καὶ ἡ ἀκηδία εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ οκτὼ πρωταρχικὰ πάθη τῆς ψυχῆς, καὶ μάλιστα τὸ βαρύτερο, ἀς τὸ ἀντιμετωπίσωμε καὶ αὐτὸ ἀναλόγως, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα. Πλὴν ἀς προσθέσωμε καὶ τούτο: Ὅταν δὲν γίνεται ψαλμωδία καὶ ἀκολουθία, ἡ ἀκηδία δὲν παρουσιάζεται. Καὶ ὅταν τελειώσῃ ὁ κανὼν τῆς προσευχῆς, τότε ἀνοιζαν οἱ ὀφθαλμοί.

9. Τὸν καιρὸ τῆς ἀκηδίας φαίνονται οἱ βιασταί. Καὶ τίποτε ἄλλο δὲν προξενεῖ στὸν μοναχό τόσους στεφάνους ὅσο ἡ ἀκηδία. Πρόσεξε καλὰ καὶ θα τὴν ἀντιληφθῆς να μὴν ἀφίνη τὰ πόδια σε ὀρθία στάσι, καὶ να μας σπρώχνῃ, ὅταν καθώμαστε, να γέρνουμε στὸν τοῖχο. Μας προτρέπει ἐπίσης να κοιτάζωμε ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο, δημιουργώντας φανταστικὰ κτυπήματα καὶ βήματα ποδιῶν. Ἐκεῖνος πού πενθεῖ τὸν εαυτὸ του δὲν γνωρίζει τι θα πῆ ἀκηδία.

10. Ἀς δένεται καὶ αὐτὸς ὁ τύραννος με τὴν μνήμη τῶν πταισμάτων, καὶ ἀς δέρνεται με τὸ ἐργόχειρο. Καὶ ἀφού συρθῇ με τὴν σκέψι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν καὶ σταθῇ ἐμπρὸς μας, ἀς ἐρωτᾶται καταλλήλως:

«Λέγε μας λοιπὸν καὶ σύ, παράλυτε καὶ ἐκλυτε, ποῖος εἶναι ὁ κακὸς γονεὺς σου; Ποῖα εἶναι τὰ τέκνα σου; Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ πού σε πολεμοῦν; Καὶ ποῖος ὁ φονευτὴς σου»;

Αὐτὸς δε ἀναγκαζόμενος θα μας ἀποκρινόταν:

«Ἐγὼ σε αὐτοὺς πού ἀσκοῦν πραγματικὰ τὴν ζωὴ τῆς υπακοῆς, «οὐκ ἔχω πού τὴν κεφαλὴν κλίνει». Σε ὅσους ἔχω τόπο, τοὺς εὐρίσκω στὴν ἡσυχία καὶ συζῶ μαζί τους. Οἱ ἰδικές μου μητέρες εἶναι πολλές καὶ διάφορες: Ἄλλοτε ἡ ψυχικὴ ἀναισθησία, ἄλλοτε ἡ λησμοσύνη τῶν ἄνω, καὶ μερικὲς φορές ἡ υπερβολικὴ κόπωση (εἴτε ψυχικὴ εἴτε σωματικὴ). Τα ἰδικὰ μου τέκνα εἶναι: Οἱ μετακινήσεις ἀπὸ τὸν ἓνα τόπο στὸν ἄλλο πού γίνονται μαζί μου, ἡ παρακοὴ στὸν πνευματικὸ πατέρα, ἡ λησμοσύνη τῆς Κρίσεως, καὶ μερικὲς φορές ἡ εγκατάλειψις τῆς μοναχικῆς ζωῆς. Ἰδιοὶ μου ἀντίπαλοι, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους τώρα ἔχω δεθῆ, εἶναι ἡ ψαλμωδία καὶ τὸ ἐργόχειρο. Ἐχθρικὴ σ' ἐμένα εἶναι καὶ ἡ σκέψις τοῦ θανάτου, ἀλλὰ ἐκεῖνη πού με θανατώνει τελείως εἶναι ἡ προσευχὴ, ἐνωμένη με τὴν βεβαία ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Για τὸ ποῖος ὁμως ἐγέννησε τὴν προσευχὴ ἐρωτήσατε τὴν ἴδια».

(Πρόκειται γιὰ) νίκη! Ὅποιος τὴν κατέκτησε, εἶναι δόκιμος γιὰ κάθε καλὸ ἔργο.

Λ Ο Γ Ο Σ Δ Ε Κ Α Τ Ο Σ Π Ε Μ Π Τ Ο Σ

Περὶ ἀγνείας

(Διὰ τὴν ἀφθαρτον ἀγνείαν καὶ σφωροσύνην, τὴν ὁποία κατακτοῦν φθαρτοὶ ἄνθρωποι διὰ καμάτων καὶ ἰδρώτων)

1. Ακούσαμε την μαινάδα, δηλαδή την γαστριμαργία, πού μόλις πρό ολίγου μας ανέφερε ότι ιδικός της απόγονος είναι ο σαρκικός πόλεμος. Διότι μας το διδάσκει αυτό και ο παλαιός εκείνος προπάτωρ, ο Αδάμ, ο οποίος εάν δεν είχε νικηθή από την κοιλία, δεν θα ερχόταν σε σαρκική σχέση με την σύζυγό του. Όσοι λοιπόν τηρούν την πρώτη εντολή, δεν πέφτουν στην δεύτερη παράβασι. Και παραμένουν βεβαίως υιοί του Αδάμ, χωρίς όμως να δοκιμάσουν και να γνωρίσουν την πτώσι του Αδάμ, σε μία κατάστασι ολίγο κατώτερα από τους Αγγέλους. Και τούτο, για να μη γίνη το κακό αθάνατο, όπως λέγει ο Άγιος που ονομάζεται Θεολόγος[1].

ΑΓΝΕΙΑ σημαίνει απόκτησις της ασωμάτου φύσεως. Αγνεία σημαίνει ζηλευτός οίκος του Χριστού και επίγειος ουρανός της καρδιάς. Αγνεία σημαίνει υπερφυσική απάρνησις της ανθρωπίνης φύσεως, μία αληθινά παράδοξη άμιλλα σώματος θνητού και φθαρτού προς τους ασωμάτους αγγέλους. Αγνός είναι εκείνος πού με τον ένα έρωτα απέκρουσε τον άλλο έρωτα, και έσβησε τα υλικό με το άυλο πύρ.

3. Σωφροσύνη σημαίνει γενική ονομασία όλων των αρετών. Σώφρων είναι εκείνος πού και κατά τον ύπνο δεν αισθάνεται καμμία σαρκική κίνησι ή αλλοίωσι της καταστάσεώς του. Σώφρων είναι εκείνος πού απέκτησε τελεία αναισθησία ως προς την διαφορά του φύλου. Αυτός είναι ο κανών και ο όρος της τελείας και πανάγνου αγνείας, το να συμπεριφέρεται κανείς παρόμοια και προς τα έμψυχα και προς τα άψυχα σώματα, και προς τα λογικά και προς τα άλογα.

4. Κανείς από όσους ήσκησαν την αγνεία ας μη θεωρή δικό του κατόρθωμα την απόκτησί της. Διότι το να νικήση κανείς την φύσι του είναι από τα ανέλπιστα. Όπου πραγματοποιήθηκε ήττα της φύσεως, εκεί φανερώθηκε η παρουσία του υπερφυσικού. Διότι χωρίς καμμία αντιλογία το κατώτερο καταργείται από το ανώτερο. Η αρχή της αγνείας είναι η μη συγκατάθεσις στους σαρκικούς λογισμούς, καθώς και οι αραιές καθ' ύπνον ρεύσεις χωρίς αισχρά όνειρα. Το μέσον της αγνείας είναι η παρουσία φυσικών κινήσεων στην σάρκα, μόνο εξ αιτίας πολυφαγίας, χωρίς εικόνες σαρκικές και χωρίς ρεύσεις. Το τέλος δε είναι η νέκρωσις του σώματος, αφού προηγουμένως ενεκρώθηκαν οι σαρκικοί λογισμοί.

5. Μακάριος αληθινά εκείνος πού εμπρός σε οποιοδήποτε σώμα και χρώμα και ηλικία απέκτησε τελεία αναισθησία.

6. Αγνός δεν θεωρείται εκείνος πού εφύλαξε αρρύπωτο το πλήνιο σώμα του, αλλ' εκείνος πού υπέταξε τα σωματικά μέλη στην ψυχή είναι ο τελείως αγνός.

7. Μέγας είναι εκείνος ο οποίος στην αφή παρέμεινε απαθής. Ανώτερος όμως είναι εκείνος πού έμεινε άτρωτος από την θέα, και ενίκησε την θέα του σαρκικού πυρός με την σκέψι του ουρανού κάλλους.

8. Εκείνος πού απομακρύνει τον κύνα με την προσευχή, ομοιάζει με αυτόν που παλεύει με λέοντα. Εκείνος πού τον ανατρέπει με την αντίρρησι, ομοιάζει με αυτόν πού καταδιώκει ακόμη τον εχθρό του. Και εκείνος που ολοτελώς εξουδετέρωσε τις επιθέσεις, μολονότι ζή ακόμη με την σάρκα, ήδη έχει αναστηθή από τον τάφο.

9. Αν είναι απόδειξις της αληθινής αγνείας το να μην επηρεάζεται κανείς από τις αισχρές φαντασίες πού παρουσιάζονται στον ύπνο, οπωσδήποτε το όριο της λαγνείας είναι το να παθαίνη κανείς ρεύσι από αισχρές ενθυμήσεις ζύπνιος.

10. Όποιος πολεμά τούτον τον αντίδικο με ιδρώτες και μόχθους, είναι σαν να έδεσε τον εχθρό του με ένα βούρλο. Όποιος τον πολεμά με την εγκράτεια και την αγρυπνία, είναι σαν να του πέρασε αλυσίδες. Και όποιος τον πολεμά με την ταπεινοφροσύνη και την αοργησία και την δίψα, είναι σαν να τον εφόνευσε και τον έκρυψε στην άμμο. Άμμο να θεωρήσης την ταπείνωσι, διότι η άμμος δεν παρέχει βοσκή στα πάθη, αλλά είναι χόμα και στάκτη.

11. Άλλος είναι εκείνος πού έδεσε τον τύραννο με τους αγώνες, άλλος εκείνος πού τον έδεσε με την ταπείνωσι, και άλλος εκείνος πού τον έδεσε με την παρέμβασι και εμφάνεια του Θεού. Και ομοιάζουν ο πρώτος με τον αυγερινό, ο δεύτερος με την πανσέληνο και ο τρίτος με τον ολόλαμπρο ήλιο. Ωστόσο και οι τρεις έχουν το πολίτευμά τους στους ουρανούς. Από την αυγή γεννάται το φως,

και από το φως προβάλλει ο ήλιος. Έτσι ανάλογα πρέπει να σκεφθούμε και να βρούμε το αντίστοιχο νόημα σ' αυτά που είπαμε.

12. Η αλεπού υποκρίνεται πώς κοιμάται. Ο δαίμων δε και το σώμα υποκρίνονται σωφροσύνη. Και η μὲν αλεπού, για να εξαπατήσει την όρνιθα. Ο δαίμων, για να καταστρέψει την ψυχή.

13. Μην εμπιστευθείς στην ζωή σου το πήλινο σώμα, και μη ξεθαρρέψης μαζί του, μέχρις ότου συναντήσεις τον Χριστόν.

14. Μην παίρνεις θάρρος και νομίζεις ότι λόγω της εγκρατείας σου θα σωθής από την πτώσι. Κάποιος χωρίς να τρώγη τίποτε έπεσε από τον ουρανό[2].

15. Μερικοί γνωστικοί που έδωσαν ορθό ορισμό της αποταγής, την εχαρακτήρισαν ως έχθρα προς το σώμα και μάχη προς την κοιλία.

16. Στους αρχαίους οι πτώσεις κατά κανόνα συμβαίνουν από την απόλαυσι των φαγητών. Στους μεσαιούς, και από υπερηφάνεια, πράγμα που παρατηρείται βέβαια και στους αρχαίους. Σ' εκείνους δε που πλησιάζουν προς την τελειότητα, αποκλειστικά εξ αιτίας της κατακρίσεως.

17. Μερικοί μακαρίζουν όσους γεννήθηκαν ευνούχοι, διότι, όπως λένουν, έχουν λυτρωθή από την τυραννία του σώματος. Εγώ όμως μακαρίζω όσους γίνονται καθημερινά ευνούχοι και ακρωτηριάζουν τους εαυτούς των χρησιμοποιώντας ως μάχαιρα τον υγιή λογισμό.

18. Έχω ιδεί μερικούς που έπεσαν ακουσίως, και έχω ιδεί άλλους που επιθυμούσαν την πτώσι, αλλά δεν την κατώρθωσαν· και τους ελεεινολόγησα περισσότερο από εκείνους που αμαρτάνουν κάθε ημέρα, διότι παρά την αδυναμία τους επιθυμούσαν την δυσωδία.

19. Ελεεινός όποιος πέφτει. Ελεεινότερος όμως όποιος παρασύρει και άλλον στην πτώσι. Διότι και των δύο πτώσεων την ενοχή και την εφάμαρτη ηδονή, τα παίρνει επάνω του.

20. Μην προσπαθής με εύλογα επιχειρήματα και αντιρρήσεις να αποκρούσης τον δαίμονα της πορνείας, διότι εκείνος έχει με το μέρος του τις ευλογοφανείς προφάσεις, αφού μας πολεμεί με σύμμαχο την φύσι μας.

21. Όποιος απεφάσισε να πολεμήση ή να νικήση την σάρκα του με τις ιδικές του δυνάμεις, άδικα τρέχη. Εάν ο Κύριος δεν γκρεμίση τον οίκο της σαρκός και δεν οικοδομήση τον οίκο της ψυχής, άδικα αγρύπνησε και ενήστευσε αυτός που απεφάσισε να γκρεμίση τον οίκο (πρβλ. Ψαλμ. ρκς' 1).

22. Ανάθεσε στον Κύριον την ασθένεια της φύσεώς σου, αναγνωρίζοντας πλήρως την ιδική σου αδυναμία, και τότε θα λάβης το χάρισμα της σωφροσύνης, χωρίς να το καταλάβης.

23. Σ' εκείνους που είναι έκδοτοι στις ηδονές παρατηρείται, όπως μου διηγήθηκε κάποιος απ' αυτούς που τα εδοκίμασε, μετά την ανάνηψί του, μία αίσθησις έρωτος σωμάτων, και ένα πνεύμα γεμάτο αναίδεια και απανθρωπία θρονιασμένο αισθητά στην καρδιά. Αυτό το πνεύμα προξενεί στον πολεμούμενο άνθρωπο πόνο στην καρδιά που τον καίει σαν φλογερό καμίνι. Τον κάνει επίσης να μη φοβήται τον Θεόν, να μη λογαριάξη καθόλου την μνήμη της κολάσεως, να βδελύσσεται την προσευχή, και κατά την ώρα της διαπράξεως της αμαρτίας, και τα λείψανα ακόμη των νεκρών να τα θεωρή σαν ξηρούς λίθους. Τον κάνει εκτός εαυτού και έξω φρενών, μεθυσμένον συνεχώς από την επιθυμία σωμάτων λογικών ανθρώπων και αλόγων ζώων! Και αν ο Θεός δεν συντόμευε τον χρόνο της κυριαρχίας του, δεν θα σωζόταν καμμία ψυχή (πρβλ. Ματθ. κδ' 22)· καμμία ψυχή που έχει ενδυθή το πήλινο αυτό σώμα, το αναμεμιγμένο με αίμα και ρυπαρό χυμό. Και πώς μπορεί να είναι διαφορετικά, αφού κάθε πράγμα αναζητεί με σφοδρότητα ό,τι του είναι συγγενικό; Το αίμα αναζητεί το αίμα, το σκουλήκι το σκουλήκι, ο πηλός τον πηλό. Έτσι και η σάρκα την σάρκα, έστω και αν προσπαθούμε εμείς οι βιασταί της φύσεως και ερασταί της ουρανού βασιλείας να εξαπατήσουμε με διάφορα τεχνάσματα την απατεώνα, δηλαδή την σάρκα.

24. Όσοι δεν εδοκίμασαν τον πόλεμο που προανέφερα είναι μακάριοι. Ας παρακαλούμε ώστε να σωθούμε για πάντα από την δοκιμή του, διότι εκείνοι που εγλύστρησαν μέσα σ' αυτόν τον βόθρο, πέφτουν πολύ μακριά από όσους ανεβαίνουν και κατεβαίνουν την ουρανοδόμο κλίμακα· και για να σηκωθούν έχουν ανάγκη από πολλούς ιδρώτες και αυστηρότατη νηστεία.

25. Ας εξετάσωμε μήπως και οι αόρατοι εχθροί μας, όπως συμβαίνει και στον αισθητό πόλεμο, καθώς είναι παρατεταγμένοι εναντίον μας, έχουν ο καθένας κάποια ωρισμένη ειδικότητα και εργασία, πράγμα όντως αξιοθαύμαστο.

26. Παρηκολούθησα τους πειραζομένους και είδα πτώσεις φοβερώτερες από τις συνήθειες. Όποιος διαθέτει νού ας τα ακούη. Συνηθίζει πολλές φορές ο διάβολος, και μάλιστα σ' όσους αγωνίζονται στον μοναχικό βίο, να στρέψη όλη του την ορμητικότητα και τον ζήλο και την τέχνη και την πανουργία και την εφευρετικότητα, στις παρά φύσιν και όχι στις κατά φύσιν αμαρτίες, και σ' αυτόν τον τομέα τους κάνει να πολεμούνται περισσότερο. Ως εκ τούτου συναναστρεφόμενοι μερικοί ωρισμένες φορές με γυναίκες και μη ενοχλούμενοι από σαρκική επιθυμία, εμακάρισαν τον εαυτόν τους, μη γνωρίζοντες οι ταλαίπωροι, ότι όπου υπάρχει όλεθρος μεγαλύτερος, δεν είναι απαραίτητος ο μικρότερος.

27. Έχω την γνώμη, ότι για τις δύο επόμενες αιτίες συνηθίζουν να πολεμούν και να πολιορκούν εμάς τους αθλίους οι φονικοί και πανάθλιοι δαίμονες στις παρά φύσιν αμαρτίες. Πρώτον διότι διαθέτουν ευκολώτερα τα μέσα, και δεύτερον διότι για την πτώσι αυτή υφιστάμεθα μεγαλύτερη τιμωρία. Το γνωρίζει τούτο ο μέγας ασκητής πού προηγουμένως εξουσίαζε τους αγρίους όνους και ύστερα εξουσιάζετο και περιεπαίζετο από αυτούς: πού προηγουμένως ετρέφετο με ουράνιο άρτο, και έπειτα στερήθηκε την μεγάλη αυτή χάρι. Και το πιο αξιοθαύμαστο: Μετά την μετάνοιά του, θρηνώντας πικρά ο καθηγητής μας Αντώνιος είπε: «Στύλος μέγας έπεσεν». Αλλά απέκρυσε ο σοφός τον τρόπο της πτώσεως. Εγνώριζε βέβαια ότι μπορεί να μολύνη κανείς το σώμα του με την πορνεία, χωρίς να υπάρχει ξένο σώμα[3].

28. Υπάρχει μέσα μας ένας κίνδυνος θανάτου και ένας κίνδυνος ολεθρίου πτώσεως, πού συμπορεύεται πάντοτε μαζί μας και ιδίως κατά την περίοδο της νεότητας. Αυτά δεν είχα την τόλμη να τα γράψω, διότι μου κράτησε το χέρι εκείνος πού είπε: «Τά γάρ κρυφή γινόμενα υπό τινων, αισχρόν έστι καί λέγειν καί γράφειν καί ακούειν» (πρβλ. Έφεσ. ε' 12).

29. Την ιδική μου και όχι ιδική μου, την φιλική και εχθρική τούτη σάρκα ο Παύλος την απεκάλεσε «θάνατο», λέγοντας: «Τις με ρύσεται από του σώματος και του θανάτου τούτου»; (Ρωμ. ζ' 14). Και ένας άλλος θεολόγος την ωνόμασε «εμπαθή και δούλην και νυκτερινήν»[4]. Εγώ διψούσα να μάθω για ποιο λόγο της έδωσαν τέτοιου είδους ονόματα.

30. Εάν, όπως έχει προαναφερθή, η σάρκα είναι θάνατος, τότε οπωσδήποτε αυτός πού την ενίκησε δεν πρόκειται να πεθάνη. Και «τις έστιν άρα ο άνθρωπος εκείνος, ός ζήσεται και ούκ όψεται θάνατον μολυσμού σαρκός αυτού»; (πρβλ. Ψαλμ. πη' 49). Ας ερευνήσωμε, παρακαλώ: Ποιος είναι ανώτερος; Αυτός που πέθανε και έπειτα ανεστήθη ή αυτός πού δεν πέθανε καθόλου; Εκείνος που εμακάρισε τον δεύτερο, είπε ψέματα, διότι ο Χριστός ανέστη αφού πέθανε. Εκείνος πού εμακάρισε τον πρώτο, επιθυμεί να μην απελπίζονται όσοι δοκιμάζουν τον θάνατο ή καλύτερα την πτώσι της αμαρτίας.

31. Φιλάνθρωπο ονομάζει τον Θεόν ο απάνθρωπος εχθρός, ο επικεφαλής της πορνείας, και ότι συγχωρεί εύκολα το πάθος αυτό, σαν κάτι το φυσικό. Ας παρατηρήσωμε δε την δολιότητα των δαιμόνων και θα ιδούμε ότι μετά την διάπραξι Τον ονομάζουν δικαιοκρίτη και αυστηρό. Προηγουμένως ενήργησαν έτσι, για να μας σπρώξουν στην αμαρτία. Τώρα διαφορετικά, για να μας καταποντίσουν στην απελπισία. Και όσο διαρκεί η λύπη και η απελπισία, δεν μπορούμε να ταλανίσωμε ή να κατηγορήσωμε τον εαυτόν μας ή να εκδικηθούμε τον δαίμονα για το αμάρτημα. Όταν όμως αφανισθή η απελπισία, ακολουθεί πάλι ο τύραννος πού ομιλεί για την φιλανθρωπία του Θεού.

32. Όσο άφθαρτος και ασώματος είναι ο Κύριος, τόσο ευφραίνεται με την αγνότητα και αφθαρσία του σώματός μας. Αντιθέτως οι δαίμονες, καθώς ισχυρίζονται μερικοί, με κανένα άλλο δεν χαίρονται τόσο, όσο με την δυσωδία της πορνείας, και με κανένα άλλο πάθος, όσο με τον μολυσμό του σώματος.

33. Η αγνεία είναι προσοικείωσις του Θεού και ομοίωσις προς Αυτόν, όσο είναι δυνατόν στον άνθρωπο. Μητέρα της γλυκύτητος των καρπών είναι η καλή γη και η δροσιά της βροχής, και

μητέρα της αγνείας η ησυχία μαζί με την υπακοή.

34. Η απάθεια του σώματος πού επιτυγχάνεται με την ησυχία, πολλές φορές πού επλησίασε στον κόσμο, δεν έμεινε ασάλευτη. Η απάθεια όμως πού αποκτήθηκε με την υπακοή, παρουσιάζεται παντού δόκιμη και ακράδαντη.

35. Είδα υπερηφάνεια πού προξένησε ταπεινοφροσύνη, και θυμήθηκα εκείνον πού λέγει: «Τις έγνω νούν Κυρίου»; (Ρωμ. ια΄ 34).

36. Η πτώσις είναι λάκκος και γέννημα της υπερηφανείας. Η πτώσις όμως υπήρξε πολλές φορές σ΄ όσους το θέλησαν αιτία ταπεινοφροσύνης.

37. Εκείνος πού θέλει να νικήση τον δαίμονα της πορνείας με την γαστριμαργία και τον χορτασμό, είναι όμοιος μ΄ εκείνον πού σβήνει την πυρκαϊά με το λάδι.

38. Εκείνος που προσεπάθησε να σταματήσει τούτον τον πόλεμο μόνο με την εγκράτεια, είναι όμοιος μ΄ εκείνον πού κολυμπώντας με το ένα χέρι αγωνίζεται να βγή από το πέλαγος. Να συζεύξης με την εγκράτεια την ταπείνωσι, διότι χωρίς την δεύτερη, η πρώτη αποδεικνύεται ανωφελής.

39. Όποιος θα ιδή τον εαυτόν του να υποσκελίζεται ιδιαίτερος από κάποιο πάθος, ας οπλισθή πρό πάντων εναντίον αυτού του πάθους μόνον, και μάλιστα εάν πρόκειται για τον εμφύλιο εχθρό, δηλαδή την σάρκα. Διότι εάν αυτός ο εχθρός δεν υποταγή, καθόλου δεν ωφελούμεθα από τις άλλες νίκες μας. Όταν και εμείς πατάζουμε τούτον τον Αιγύπτιο, θα αντικρύσουμε οπωσδήποτε στην βάτο της ταπεινώσεως τον Θεόν. Πειραζόμενος εγώ αισθάνθηκα ότι ο λύκος αυτός δημιουργούσε απατηλά στην ψυχή χαρά αναίτιο και δάκρυα και παρηγορία. Και σαν μικρό νήπιο ενόμιζα πώς κρατούσα στα χέρια μου καρπό και όχι καταστροφή.

40. «Πάν αμάρτημα, ό εάν ποιήση άνθρωπος, εκτός του σώματός εστί, ο δε πορνεύων είς το ίδιον σώμα αμαρτάνει» (Α΄ Κορ. ζ΄ 18). Αυτό οπωσδήποτε λέγεται, διότι μολύνουμε το ίδιο το σώμα μας, με την ρεύσι, πράγμα πού είναι αδύνατον να συμβή με άλλη αμαρτία. Εγώ ερευνώ για ποιόν λόγο συνηθίσαμε να λέγωμε, προκειμένου για οποιαδήποτε αμαρτία, μόνο ότι σφάλλουν οι άνθρωποι, ενώ όταν ακούσωμε πώς κάποιος επόρνευσε, λέγομε με οδύνη: ο τάδε έπεσε.

41. Το ψάρι φεύγει γρήγορα μακριά από το αγκίστρι, και η φιλήδονη ψυχή αποστρέφεται υπερβολικά την ησυχία.

42. Όταν ο διάβολος θελήση να συνδέση δύο μεταξύ τους με αισχρό δεσμό, εξετάζει καλά και τα δύο μέρη και αρχίζει να θέτη το πύρ από τα αδύνατα σημεία που ανακαλύπτει.

43. Πολλές φορές αυτοί πού ρέπουν στην φιληδονία φαίνονται συμπαθείς και ελεήμονες και ευκατάνυκτοι. Εκείνοι όμως πού αγωνίζονται επιμελώς για την αγνότητα δεν παρουσιάζουν με όμοιο τρόπο τις αρετές αυτές.

44. Κάποιος γνωστικός μου έθεσε ένα δυσχερέστατο πρόβλημα. «Ποια αμαρτία, μου είπε, είναι βαρύτερη απ΄ όλες, εξαιρέσει του φόνου και της αρνήσεως»; Και όταν εγώ του απήντησα «το να πέση κανείς σε αίρεση», εκείνος με ξαναρώτησε: «Και πώς η Ορθόδοξος Εκκλησία δέχεται τους αιρετικούς, και μετά τον ειλικρινή αναθεματισμό της αιρέσεώς των, τους αξιώνει της Θείας Μεταλήψεως, ενώ όποιον επόρνευσε τον δέχεται μόν μετά την εξομολόγησί του και την διόρθωσί του, αλλά τον στερεί επί χρόνους των Αχράντων Μυστηρίων, σύμφωνα με τις διατάξεις των Αποστολικών Κανόνων»; Και ενώ εγώ έμεινα κατάπληκτος με την ερώτησι, το άλυτο πρόβλημα παρέμεινε άλυτο.

45. Ας ερευνησωμε και ας μετρήσωμε και ας προσέξωμε ποια είναι η γλυκύτης πού δημιουργείται μέσα μας, όταν ψάλλωμε ηδονικά επηρεασμένοι από τον δαίμονα της πορνείας, και ποια προέρχεται από τα λόγια του Αγίου Πνεύματος και από την μυστική τους χάρι και δύναμι.

46. Μην ξεγελασθής, ώ νέε! Μου έτυχε να ιδώ μερικούς να προσεύχονται ολόψυχα για πρόσωπα πού τα αγαπούσαν πολύ. Και ενώ τους κινούσε το πνεύμα της πορνείας, ενόμιζαν ότι εκπληρώνουν τον νόμο της αγάπης!

47. Είναι δυνατόν να μολυνθή το σώμα με μία απλή επαφή, διότι δεν υπάρχει καμμία αίσθησις πιο επικίνδυνη από την αφή.

48. Να ενθυμήσαι αυτόν πού ετύλιξε το χέρι με το κάλυμμα της κεφαλής[5]. Και να ακινητοποιήσ το χέρι σου, ώστε να μην εγγίξη οποιοδήποτε μέλος είτε του ιδικού σου είτε ξένου σώματος.

49. Νομίζω πώς κανείς δεν μπορεί να λέγεται πραγματικά άγιος, αν δεν μεταποιήση το χρώμα τούτο -δηλαδή την σάρκα- σε αγιασμένο χρώμα· εάν βέβαια είναι κατορθωτή αυτή η μεταβολή.

50. Όταν πέφτουμε στο στρώμα, άς έχουμε άγρυπνη την προσοχή, διότι τότε ο νους παλεύει μόνος του με τους δαίμονες χωρίς την συνεργασία του σώματος. Και αν φανή φιλήδονος, γίνεται εύκολα προδότης.

51. Η μνήμη του θανάτου ας κοιμηθή και ας ξυπνήση μαζί σου, καθώς η μονολόγιστη ευχή του Ιησού. Καμμία βοήθεια δεν θα βρήσ στον ύπνο ανώτερη από αυτά.

52. Μερικοί αποφαινόνται δογματικά ότι οι σαρκικοί πόλεμοι και οι εκκρίσεις προέρχονται μόνο από την πολυφαγία. Εγώ όμως έχω ιδεί ανθρώπους να είναι βαρειά ασθενείς και να νηστεύουν υπερβολικά, και έν τούτοις να μολύνωνται υπερβολικά από εκκρίσεις.

53. Ερώτησα κάποτε έναν από τους πιο ικανούς διακριτικούς μοναχούς, σχετικώς με τα θέματα αυτά, και με έδιδαξε με πολλή σαφήνεια ο μακάριος.

«Συμβαίνει, μου είπε ο αιδίμος, καθ' ύπνους έκκρισις από την πολυφαγία και την ανάπαυσι. Άλλοτε προέρχεται από την υπερηφάνεια, όταν αισθανθούμε έπαρσι, διότι επί πολύν καιρό δεν μας συνέβη έκκρισις. Και άλλοτε πάλι είναι αποτέλεσμα της κατακρίσεως του πλησίον. Εξ αυτών των περιπτώσεων οι δύο πρώτες παρατηρούνται και στους αρρώστους· μάλλον και οι τρεις. Εάν δε κάποιος βλέπη τον εαυτόν του καθαρό από όλες τις αιτίες που αναφέραμε, είναι μακάριος πού έφθασε σε τέτοια απάθεια, και ό,τι έπαθε ήταν αποκλειστικά αποτέλεσμα του φθόνου των δαιμόνων. Και αυτό το επέτρεψε ο Θεός ύστερα από αρκετό καιρό, ώστε με ένα αναμάρτητο πάθημα να αποκτήση την πιο υψηλή ταπεινώσι».

54. Κανείς ας μη θελήση να συλλογίζεται την ημέρα τα άσχημα όνειρα πού είδε την νύκτα. Διότι αποτελεί και αυτό επιδίωξι των δαιμόνων, να μας μολύνουν με τα όνειρα, ενώ είμαστε ζύπνιοι.

55. Ας ακούσωμε και μία άλλη πανουργία των εχθρών μας: Ωρισμένες τροφές πού βλάπτουν το σώμα, επιφέρουν την ασθένεια αργότερα ή την άλλη ημέρα. Κάτι παρόμοιο γίνεται πολλές φορές με τις αιτίες πού μολύνουν την ψυχή.

56. Είδα μερικούς να τρώγουν απολαυστικά, και να μη πολεμούνται αμέσως. Και είδα άλλους να συνεσθίουν και να συναναστρέφονται με γυναίκες, και να μην έχουν εκείνη την ώρα κανένα πονηρό λογισμό. Έτσι απατώμενοι πήραν θάρρος και φάνηκαν αμέριμνοι. Την ώρα όμως πού ενόμισαν ότι ευρίσκονται σε ειρήνη και ασφάλεια, μέσα στο κελλί τους έπαθαν ξαφνικό όλεθρο. Ποιος ήταν ο όλεθρος; Εκείνος πού συμβαίνει σ' εμάς, στην ψυχή και στο σώμα, όταν είμαστε εντελώς μόνοι. Όποιος τον εδοκίμασε, αντιλαμβάνεται. Όποιος δεν τον εδοκίμασε δεν χρειάζεται να τον γνωρίση.

Κατά τον καιρό αυτού του πειρασμού κατάλληλη βοήθεια για μας είναι ο σάκκος, η σποδός, η ολονύκτιος ορθοστασία, η στέρησις του άρτου, η φλόγωσις της γλώσσης από την δίψα, η ελάχιστη πόσις ύδατος, η διαμονή στους τάφους, και πρό πάντων η ταπεινώσις της καρδιάς. Και ακόμη, εάν είναι εύκολο, η βοήθεια από ένα πατέρα ή αδελφό ικανό και με γηραιό φρόνημα. Διότι απορώ, εάν μπορή κάποιος μόνος του να σώση πλοίο από το πέλαγος.

57. Πολλές φορές η ίδια πτώσις είναι εκατό φορές βαρύτερη από την πτώσι ενός άλλου. Το κρίμα υπολογίζεται και από τον τρόπο και από τον τόπο και από την πνευματική προκοπή του αμαρτήσαντος και από άλλα πολλά.

58. Μου περιέγραψε κάποιος έναν παράδοξο και υψηλότατο βαθμό αγνότητος: «Κάποιος, μου είπε, ατενίζοντας σωματικό κάλλος, παρακινούμενος από αυτό εδοξολόγησε τον Δημιουργό. Και μόνο από την θέα του κινήθηκε σε αγάπη προς τον Θεόν και σε ακατάπαυστα δάκρυα. Και σε

κατελάμβανε θάμβος να βλέπης τον βόθρο του ενός να γίνεται με υπερφυσικό τρόπο αιτία στεφάνων στον άλλο». Εάν πάντοτε αυτός ο άνθρωπος είς αυτού του είδους τα θέματα έχη την ίδια αίσθησι και αντιμετώπισι, ανεστήθη άφθαρτος προς της κοινής αναστάσεως.

59. Το ίδιο μέτρο ας έχωμε υπ' όψιν μας και όσον αφορά τις μελωδίες και τα άσματα. Διότι όσοι είναι φιλόθεοι παρακινούνται σε πνευματική χαρά και αγάπη του Θεού και δάκρυα, τόσο από τα κοσμικά όσο και από τα θρησκευτικά μελωδήματα. Στους φιληδόνους όμως συμβαίνει το αντίθετο.

60. Μερικοί, όπως το είπαμε ήδη, συμβαίνει να πολεμούνται περισσότερο σε τόπους ησυχαστικών. Και δεν είναι περίεργο. Διότι εισχωρούν και κατοικούν εκεί οι δαίμονες, αφού εξωρίσθησαν από τον Κύριον χάριν της σωτηρίας μας στους ερημικούς τόπους και στην άβυσσο.

61. Πολεμούν τον ησυχαστή φοβερά οι δαίμονες της πορνείας, για να τον φέρουν στον κόσμο, αφού δήθεν δεν ωφελείται καθόλου από την έρημο.

Όταν ευρισκόμεθα στον κόσμο, απομακρύνονται από πλησίον μας, για να μείνωμε μαζί με τους κοσμικούς, αφού δήθεν εκεί δεν έχομε πόλεμο!

62. Όπου πολεμούμεθα, εκεί οπωσδήποτε πολεμούμε τον εχθρό σκληρά.

Διότι εάν δεν αντιμετωπίζη πόλεμο έκ μέρους μας, γίνεται και αυτός φίλος μας.

63. Ευρισκόμενοι για κάποια αναγκαία υπηρεσία στον κόσμο, σκεπαζόμεθα από το χέρι του Θεού, ίσως από την ευχή του Γέροντος, για να μη βλασημηθή ο Κύριος εξ αιτίας μας.

Άλλοτε δεν μας συμβαίνει πτώσις από αναισθησία, διότι έχομε από πρίν μεγάλη πείρα και έχομε χορτάσει από τα όσα παρατηρούνται και λέγονται και διαπράττονται στον κόσμο. Και άλλοτε διότι υποχωρούν θεληματικά οι δαίμονες, αφήνοντας σ' εμάς τον δαίμονα της υπερηφανείας, ο οποίος είναι ικανός να τους αναπληρώνη όλους.

64. Ακούσατε ένα άλλο τέχνασμα και μία άλλη πανουργία του απατεώνας, όσοι επιθυμείτε να εξασκήτε την αγνεία, και φυλαχθήτε.

Κάποιος που εδοκίμασε τον δόλο αυτό μου διηγήθηκε, ότι πλείστες φορές ο δαίμων της πορνείας κρύπτει εντελώς τον εαυτόν του. Έτσι υποβάλλει στον μοναχό την εντύπωσι ότι είναι ευλαβέστατος, του χορηγεί και δάκρυα ακόμη όταν κάθεται και συνομιλή με γυναίκες, παρακινώντας τον να τις διδάσκη περί μνήμης θανάτου και περί κρίσεως και περί σωφροσύνης.

Και όλα αυτά για να παρασυρθούν από τα λόγια του και την ψεύτικη ευλάβεια κα να προστρέξουν οι άθλιες στον λύκο σαν σε βοσκό. Και αφού δημιουργηθή εν τω μεταξύ ανάμεσά τους ένα κλίμα οικειότητος και θάρρους, να υποστή ο πανάθλιος την πτώσι.

65. Να αποφεύγωμε με όλη μας την δύναμι να παρατηρούμε ή να ακούμε για καρπό, πού υποσχεθήκαμε να μη τον γευθούμε ποτέ.

Θαυμάζω δε εάν θεωρήσαμε τους εαυτούς μας πιο ισχυρούς από τον Προφήτη Δαβίδ, πράγμα απαράδεκτο.

Τόσο υψηλός και τόσο μεγάλος είναι ο έπαινος της αγνείας, ώστε μερικοί από τους Πατέρας να τολμήσουν να την ονομάσουν απάθεια.

66. Ισχυρίζονται ωρισμένοι πώς είναι αδύνατον να ονομάζεται κανείς αγνός μετά την γεύσι της αμαρτίας. Εγώ όμως αντικρούοντας αυτούς αποφαίνομαι: «Είναι δυνατόν και εύκολο σ' όποιον θέλει, να μετακεντρίση την αγριέλαιον σε καλλιέλαιον». Εάν τα κλειδιά της βασιλείας των ουρανών είχαν δοθή σ' έναν παρθένο, ίσως να είχαν οι προαναφερθέντες δίκηο στην γνώμη τους. Εφ' όσον όμως δεν συμβαίνει αυτό, ας τους αποστομώση εκείνος πού και πεθερά απέκτησε και αγνός έγινε και τα κλειδιά της βασιλείας κρατεί στα χέρια του.

67. Πολύμορφος είναι ο όφις του σαρκικού πολέμου. Αυτούς πού δεν εγεύθησαν την αμαρτία τους σπρώχνει να την δοκιμάσουν μία μόνο φορά και έπειτα να σταματήσουν. Και όσους την εδοκίμασαν, με την ανάμνησι τους ερεθίζει ο άθλιος να την δοκιμάσουν πάλι. Πολλοί από τους

πρώτους δεν πολεμούν, διότι αγνοούν το κακό. Οι δεύτεροι δε, επειδή εδοκίμασαν το σιχαμερό αυτό κακό, υφίστανται ενοχλήσεις και πολέμους. Πολλές φορές όμως συμβαίνει και το αντίθετο.

68. Όταν σηκωνόμαστε από τον ύπνο ευδιάθετοι και ειρηνικοί, σημαίνει ότι χωρίς να το αντιληφθούμε μας συμπαρίστανται άγιοι Άγγελοι, και κυρίως όταν έχουμε κοιμηθή με πολλή προσευχή και νηφαλιότητα. Αλλά μερικές φορές συμβαίνει να ευρισκώμεθα σε ευχάριστη κατάσταση καθώς ξυπνούμε, και να το παθαίνουμε αυτό από όνειρα και φαντασίες που προέρχονται από τους δαίμονες.

69. Είδα τον ασεβή να υπερυψώνεται και να επαίρεται και να ταράσσεται και να μαίνεται μέσα μου σαν τους κέδρους του Λιβάνου. Και τον προσπέρασα με την εγκράτεια, και να! ο θυμός του δεν ήταν όπως πριν. Τον ανεζήτησα πάλι αφού εταπείνωσα τον λογισμό μου, και ούτε ευρέθηκε πλέον μέσα μου ο τόπος του ή το ίχνος του (πρβλ. Ψαλμ. λστ' 36).

70. Όποιος ενίκησε το σώμα, αυτός ενίκησε την φύσι. Αυτός δε που ενίκησε την φύσι, οπωσδήποτε ανέβηκε σε υπερφυσική κατάσταση. Αυτός δε που κατώρθωσε τούτο, «ηλάττωται βραχύ τι παρ' Αγγέλους», για να μην ειπώ ότι καθόλου δεν είναι ελαττωμένος από αυτούς.

71. Δεν είναι θαύμα το να μάχεται ο άυλος τον άυλο. Θαύμα όμως είναι, αληθινό θαύμα, το να κατανικήση τους άυλους εχθρούς ο υλικός άνθρωπος, μαχόμενος εναντίον τους με την εχθρική τούτη και επίβουλη ύλη, δηλαδή το σώμα.

72. Δείχνοντας και εδώ ο αγαθός Κύριος πολλή πρόνοια για μας, εμπόδισε την αναισχυντία των γυναικών με την εντροπή σαν με χαλινάρι. Διότι αν μόνες τους έτρεχαν προς τους άρρενας, δεν θα εσώζετο κανένας.

73. Άλλο χαρακτηρίζεται από τους διακριτικούς Πατέρας προσβολή και άλλο συνδυασμός και άλλο συγκατάθεσις και άλλο αιχμαλωσία και άλλο πάλη και άλλο ψυχικό πάθος.

Π ρ ο σ β ο λ ή ονομάζουν οι μακάριοι ένα απλούν λόγο ή μία τυχαία εικόνα που εμφανίζεται για πρώτη φορά στην καρδιά. Σ υ ν δ υ α σ μ ό δε, το να συζητήσης με το εμφανισθέν είτε εμπαιθώς είτε απαθώς. Σ υ γ κ α τ ά θ ε σ ι, την ηδονική στροφή της ψυχής προς το εμφανισθέν. Και α ι χ μ α λ ω σ ί α, την ορμητική και αθέλητη αρπαγή της καρδιάς· ή την εξακολουθητική συνεύρεσι με αυτό, πράγμα που εξαφανίζει την καλή μας ψυχική κατάσταση.

Π ά λ η ορίζουν ότι είναι η παράταξις μιας ίσης προς τον εχθρό δυνάμεως, με την οποία, ανάλογα με την θέλησί μας, ή νικούμε ή υφιστάμεθα ήττα. Π ά θ ο ς δε λέγουν ότι είναι εκείνο που εμφωλεύει πολύν καιρό εμπαιθώς μέσα στην ψυχή, και το οποίο από την πολλή συνήθεια έχει κάνει την ψυχή να παραδίδεται μόνη της σ' αυτό.

Εξ' όλων αυτών το μέν πρώτο δεν είναι ένοχο, το δεύτερο όχι και τόσο, το δε τρίτο εξαρτάται από την κατάσταση του αγωνιζομένου. Όσον αφορά την πάλη, αυτή θα προξενήση ή στεφάνους ή τιμωρίες. Η αιχμαλωσία διαφορετικά κρίνεται την ώρα της προσευχής και διαφορετικά τις άλλες ώρες· και αλλοιώτικα για πονηρούς λογισμούς. Το πάθος τέλος για όλους, ή τακτοποιείται με την ανάλογη μετάνοια ή τιμωρείται στην μέλλουσα κόλασι. Εκείνος λοιπόν που αντιμετωπίζει νικηφόρα και με απάθεια το πρώτο, διά μιας περιέκοψε όλα τα κακά επακόλουθα.

Ομιλούν οι πιο ακριβολόγοι από τους γνωστικούς Πατέρες και για μία άλλη έννοια, λεπτότερη από τις προηγούμενες, η οποία σύμφωνα με ωρισμένους αποκαλείται π α ρ ρ ι π ι σ μ ό ς τ ο υ ν ο ό ς. Αυτή η έννοια παρευθύς, χωρίς να μεσολαβήση χρόνος ή λόγος ή εικόνα, παρουσιάζει με περισσότερη οξύτητα το πάθος στον άνθρωπο. Ανάμεσα στα πνεύματα του κακού τίποτε δεν υπάρχει πιο ταχύ και πιο αδιόρατο. Με μόνη την λεπτή και απλή ενθύμησι, α χ ρ ό ν ω ς, α φ θ σ τ ω ς, σε πολλούς δε και α γ ν ώ σ τ ω ς παρουσιάζεται μέσα στην ψυχή. Εάν δε κάποιος μπόρεσε διά μέσου του πένθους να κατανοήση την λεπτότητα αυτού του πνεύματος, αυτός μπορεί να μας διδάξη, πώς γίνεται με μόνη την όρασι, με ένα ανεπαίσθητο βλέμμα και άγγιγμα χεριού και άκουσμα μελωδίας, χωρίς καμμία έννοια και σκέψι να πορνεύη εμπαιθώς η ψυχή!

74. Έχουν μερικοί την γνώμη ότι το σώμα οδηγείται στα πάθη από τους λογισμούς της πορνείας.

Άλλοι αντίθετα υποστηρίζουν ότι από τις σωματικές αισθήσεις γεννώνται οι πονηροί λογισμοί. Και οι μὲν πρώτοι φέρουν το επιχείρημα, πώς αν δεν προτρέξει ο νους, δεν μπορεί να ακολουθήσει το σώμα. Οι δε δεύτεροι έχουν ως στήριγμα της γνώμης τους την κακουργία του σωματικού πάθους, και λένουν: Πολλές φορές από μία γλυκύτατη όψι, από ένα άγγιγμα χεριού, από μια ωραία ευωδία ή από ένα γλυκό άκουσμα παίρνουν αφορμή οι λογισμοί να εισέλθουν στην καρδιά.

Για όλα αυτά όποιος μπορεί ας μας διδάξει ἐν Κυρίῳ. Διότι αυτά είναι πολύ αναγκαία και ωφέλιμα σε όσους ζουν την πρακτική μοναχική ζωή ἐν ἐπιγνώσει. Εἰς τους άλλους, τους ασκουμένους «ἐν ἀπλότητι καρδίας», δεν χρειάζεται να γίνεται λόγος περὶ αυτών. Ἄλλωστε ἡ γνώσις δεν εἶναι κτήμα όλων. Ούτε πάλι εἶναι κτήμα όλων ἡ μακαρία ἀπλότης, ὁ θώραξ αὐτός ἐναντίον τῶν δόλων τῶν πονηρῶν δαιμόνων.

75. Ὁρισμένα πάθη ἀρχίζουν ἀπὸ μέσα και ἐκδηλώνονται στο σώμα, ἀλλὰ δε ἀντιστρόφως. Σ' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται στον κόσμον συμβαίνει συνήθως το δεύτερο, ἐνῶ σ' ἐκείνους πού ζοῦν τον μοναχικό βίον, το πρώτο, ἀφοῦ λείπουν οἱ αφορμές. Εγὼ δε γι' αὐτό το ζήτημα λέγω: Θὰ ζητήσης στους κακοῦς σύνεσι, ἀλλὰ δε θα τὴν εὕρης[6].

76. Ἀφοῦ ἀγωνισθούμε πολύ ἐναντίον του δαίμονος, ὁ ὁποῖος εἶναι σύζυγος τῆς πηλοῦ, δηλαδή τῆς σαρκὸς μας, και ἀφοῦ τον κτυπήσωμε με τὴν πέτρα τῆς νηστείας και το ξίφος τῆς ταπεινώσεως, και τον ἐκδιώξωμε ἀπὸ τὴν καρδιά μας, ὕστερα αὐτὸς κάθεται ἐπάνω στο σώμα μας και μας σπρώχνει σε μολυσμούς γαργαλίζοντάς μας ὁ ἄθλιος και προξενώντας κάποια κινήματα ἄπρεπα και ἄκαιρα. Αὐτὸ συνήθως το παθαίνουν περισσότερο ἀπ' ὅλους ὅσοι ὑποτάσσονται στον δαίμονα τῆς υπερηφανείας. Διότι ἀφοῦ ἐπαυσαν να ἔχουν στην καρδιά συνεχεῖς πορνικούς λογισμούς, ἐπλησίασαν σ' αὐτὸ το πάθος. Και ὅτι αὐτὸ πού ἐλέχθη δε εἶναι ψευδές θα φανῆ ὡς ἐξῆς: Ὅταν εὕρουν ἡσυχον καιρό, ας ἀνακρίνουν τον εαυτὸ τους προσεκτικὰ και ὁποσδήποτε θα ἀνακαλύψουν στο βάθος τῆς καρδιάς τῶν κάποιον λογισμό, πού κρύβεται σαν ὄφις στην κοπριά. Και αὐτὸς ὁ λογισμὸς τους παρουσιάζει ὅτι δῆθεν το κατόρθωμα τῆς καρδιακῆς ἀγνείας το ἐπέτυχαν με τον ἰδικὸ τους ζῆλον και τὴν ἰδική τους προθυμία. Και δε σκέπτονται οἱ ταλαίπωροι τον γραφικὸν λόγον: «Τι γὰρ ἔχεις ὁ οὐκ ἔλαβες δωρεάν ἢ ἐκ Θεοῦ ἢ ἐξ ἐτέρων συνεργίας και ευχῆς;» (πρβλ. Α' Κορινθ. δ' 7).

Ἀς προσέξουν λοιπὸν και ἀφοῦ νεκρώσουν αὐτὸν τον ὄφι με πολλή ταπεινοφροσύνη, ας τον ἐκδιώξουν ἀπὸ τὴν καρδιά τους.

Ἐτσι, ἐὰν ἀπαλλαγούν ἀπὸ αὐτόν, θα μπορέσουν ἴσως κάποια φορὰ και αὐτοὶ να ἐκδυθὸν τους δερματίνους χιτῶνας και να ψάλουν προς τον Κύριον τον ἐπινίκιον ὕμνον τῆς ἀγνείας, ὅπως κάποτε τα ἀγνά νῆπια (πρβλ. Ματθ. κα' 15): ἐὰν βέβαια ἐκδυθέντες δε εὐρεθὸν γυμνοί· γυμνοὶ ἀπὸ τὴν ἀκακία και τὴν φυσικὴ ἀθωότητα ἐκείνων.

Παρακολουθεῖ και αὐτὸς ὁ δαίμων πολύ περισσότερο ἀπὸ τους άλλους τον καιρό. Και ὅταν δε εἴμαστε σε θέσι να προσευχηθούμε σωματικῶς ἐναντίον του, τότε κατ' ἐξοχὴν ἐπιχειρεῖ να μας πολεμᾷ ὁ ἀνόσιος.

Ἐρχεται ὡς βοηθὸς σε ὅσους δε ἀπέκτησαν ἀκόμη ἀληθινὴ καρδιακὴ προσευχὴ ὁ κόπος και ἡ ταλαιπωρία τῆς σωματικῆς προσευχῆς. Δηλαδή ἡ ἐκτασις τῶν χειρῶν, το κτύπημα του στήθους, ἡ καθαρὰ ἐνατένισις προς τον ουρανὸν, οἱ δυνατοὶ ἀναστεναγμοί, ἡ συνεχῆς γονυκλισία.

Ὅταν αὐτὰ πολλές φορές, ἐφ' ὅσον εἶναι παρόντες και ἄλλοι, δε μπορούμε να τα κάνουμε, τότε μας πολεμοῦν πολύ οἱ δαίμονες. Τότε ἀναγκαστικὰ ἴσως ὑποχωρούμε στην ἐπίθεσί τους, ἀφοῦ δε μπορούμε ἀκόμη με τὴν συγκέντρωσι του νου και με τὴν ἀόρατη δύναμι τῆς προσευχῆς να ἀντισταθούμε στους ἐχθροῦς μας.

Ἀναπήδησε γρήγορα, ἀν μπορῆς. Κρύψου για λίγο μυστικὰ. Ἀνύψωσε τους ψυχικούς σου ὀφθαλμούς, ἀν σου εἶναι δυνατόν. Εἰδεμῆ, ἀνύψωσε τους σωματικούς. Σταύρωσε τα χέρια σου ἀκίνητα, ὥστε και με τον τύπον του Σταυροῦ να καταισχύνῃς και να νικήσης τον Ἀμαλήκ.

Φώναξε δυνατὰ προς τον δυνάμενον να σε σώσει, ὅχι με ἐπιτηδευμένους φράσεις, ἀλλὰ με ταπεινά λόγια, ἀρχίζοντας ἐν πρώτοις με το «ἐλέησόν με, ὅτι ἀσθενῆς εἰμί» (Ψαλμ. ζ' 3). Τότε θα αἰσθανθῆς

την δύναμι του Υψίστου και θα αποδιώξης τους αοράτους αοράτως με αόρατη βοήθεια.

Όποιος συνήθισε να πολεμά έτσι ταχέως και με μόνη την ψυχή θα δυνηθή να εκδιώκη τους εχθρούς. Αυτό το δεύτερο είναι ανταμοιβή του πρώτου εκ μέρους του Θεού προς τους αγωνιστάς. Και δικαίως.

77. Παρευρεθείς σε κάποια σύναξι μοναχών αντελήφθηκα ότι ένας εκλεκτός αδελφός ενωχλήθηκε από πονηρούς λογισμούς. Και επειδή δεν ευρέθηκε τόπος κατάλληλος για προσευχή, πήγε στο αφοδευτήριο για σωματική ανάγκη, γιατί τον ενώχλησε δήθεν η κοιλία, και εκεί με δυνατή προσευχή επολέμησε κατά των εχθρών του. Όταν δε εγώ τον εμέμφθηκα για το ακατάλληλο του τόπου, μου απήντησε: «Προσευχήθηκα σε ακάθαρτο τόπο, εφ' όσον επρόκειτο για την εκδίωξι ακαθάρτων λογισμών και για την κάθαρσι από τον ρύπο».

78. Όλοι οι δαίμονες αγωνίζονται να σκοτίσουν προηγουμένως το νοερό μέρος της ψυχής μας, και έπειτα μας υποβάλλουν εκείνα που αγαπούν. Διότι αν ο νους δεν κλείση τα μάτια του, δεν θα κλαπή ο θησαυρός. Αυτό το επιδιώκει περισσότερο απ' όλους ο δαίμων της πορνείας. Αυτός πολλές φορές σκοτίζοντας τον ηγεμόνα νου κάνει να επιτελεσθούν πράξεις, και μάλιστα επί παρουσία ανθρώπων, πού μόνο οι παράφρονες διαπράττουν. Γι' αυτό αργότερα όταν ο νους συνέλθη, όχι μόνο όσους μας είδαν, αλλά και τον ίδιο τον εαυτό μας εντρεπόμεθα για τις άσεμνες πράξεις, τα λόγια και τα κινήματά μας, και μένομε έκθαμβοι εμπρός σ' εκείνη μας την πώρωσι. Έτσι πολλές φορές μερικοί πού το αντελήφθηκαν αυτό, εσταμάτησαν την αμαρτία.

79. Αποδοκίμαζε τον εχθρό, ο οποίος μετά την διάπραξι της αμαρτίας σε εμποδίζει από την προσευχή ή την θεοσέβεια ή την αγρυπνία. Και να ενθυμήσαι εκείνον που είπε: «Διά δε το κόπους μοι παρέχειν την υπό των προλήψεων τυραννουμένην ψυχήν, ποιήσω την εκδίκησιν αυτής έκ των εχθρών αυτής» (πρβλ. Λουκ. ιη' 5).

80. Ποιος ενίκησε το σώμα; Αυτός πού συνέτριψε την καρδιά. Και ποιος συνέτριψε την καρδιά; Αυτός που αρνήθηκε τον εαυτόν του. Γιατί πώς να μη συντριβή εκείνος πού απέθανε ως προς το θέλημα της σαρκός;

81. Συναντάται και εμπαθής εμπαθέστερος από άλλον εμπαθή, πού ακόμη και τους μολυσμούς του τους εξομολογείται αισθανόμενος ηδυπάθεια.

82. Οι ακάθαρτοι και αισχροί λογισμοί γεννώνται συνήθως στην καρδιά από τον εξαπατούντα την καρδιά, δηλαδή από τον δαίμονα της πορνείας. Αυτούς τους θεραπεύει η εγκράτεια και η παντελής περιφρόνησις.

83. Με ποια μέθοδο και με ποιο τρόπο να δέσω αυτόν τον φίλο μου, δηλαδή την σάρκα, και να τον δικάσω, όπως και τους άλλους, δεν γνωρίζω. Διότι πρίν τον δέσω λύεται, και πρίν τον δικάσω συμφιλιώνομαι μαζί του. Και πρίν τον τιμωρήσω τον λυπούμαι και κάμπτομαι. Πώς να νικήσω αυτόν πού έκ φύσεως αγαπώ; Πώς να ελευθερωθώ απ' αυτόν, με τον οποίον είμαι συνδεδεμένος αιωνίως; Πώς να καταργήσω εκείνο πού θα αναστηθή μαζί μου; Πώς να μεταβάλω σε άφθαρτο εκείνο πού έλαβε φθαρτή φύσι; τι λογικό επιχείρημα να του αντιτάξω, αφού έχει με το μέρος του τα λογικά επιχειρήματα από την φύσι;

Αν δέσω τον φίλο μου αυτόν με την νηστεία, μόλις κατακρίνω τον πλησίον μου, πάλι παραδίδομαι στα χέρια του. Αν σταματήσω την κατάκρισι και τον νικήσω, αλλά υπερηφανευθώ μέσα μου, πέφτω πάλι στα χέρια του. Είναι για μένα και συνεργάτης και εχθρός. Και βοηθός και αντίδικος. Και υποστηρικτής μαζί και επίβουλος. Όταν δέχεται περιποιήσεις πολεμεί, και όταν συνθλίβεται ατονεί. Όταν τον αναπαύωμε ατακτεί, και όταν πάλι τον αποστρεφώμεθα και τον ταλαιπωρούμε, δεν αντέχει. Αν τον λυπήσω, διατρέχω κίνδυνο. Αν τον πληγώσω, δεν θα έχω με ποιόν να αποκτήσω τις αρετές. Τον ίδιο και τον εναγκαλίζομαι και τον αποστρέφομαι!

Ποιο είναι το μυστήριο πού με περιβάλλει; Πώς εξηγείται η μείξις πού παρατηρείται σ' εμένα; Πώς στον εαυτόν μου είμαι και φίλος και εχθρός; Λέγε μου, λέγε μου, εσύ σύζυγέ μου, εσύ φύσις μου, γιατί δεν χρειάζεται να μάθω τα περί σου από άλλον. Πώς θα μείνω άτρωτος από σένα; Πώς θα κατορθώσω να διαφύγω τον κίνδυνο της φύσεως; Επειδή έδωσα υπόσχεσι στον Χριστόν να είμαι

εχθρός σου, πώς θα νικήσω την τυραννική σου εξουσία; Πώς; Διότι απεφάσισα να ασκώ βία επάνω σου.

Και η σάρκα αφού κατά κάποιον τρόπο αποκρίθηκε προς την ψυχή, φάνηκε ότι έτσι περίπου είπε: «Δεν πρόκειται να σου ειπώ κάτι που εσύ δεν το γνωρίζεις, αλλά κάτι που και οι δύο το γνωρίζουμε. Εγώ καυχώμαι ότι έχω μητέρα την (αμαρτωλή) αγάπη. Την εξωτερική πύρωσι της σαρκός την γεννώ με την περιποίηση και την έν γένει καλοπέρασι. Η δε εσωτερική φλόγα και έξαυσι των λογισμών έχουν ως αφορμές την καλοπέρασι που προηγήθηκε και τις αισχρές πράξεις που διεπράχθησαν. Εγώ όταν συλλάβω, γεννώ τις αμαρτωλές πτώσεις. Και εκείνες πάλι όταν γεννηθούν, γεννούν με την σειρά τους τον θάνατο διά της απογνώσεως.

Αν γνωρίσης καλά την ιδική μου και την ιδική σου μεγάλη ασθένεια, μου έδεσες τα χέρια. Αν ταλαιπωρήσης τον λαιμό, μου έδεσες τα πόδια, ώστε να μη μπορώ να προχωρώ. Αν συζευχθής την υπακοή, με διεζεύχθης. Αν αποκτήσης ταπεινώσι, με απεκεφάλισες.

Δέκατο πέμπτο βραβείο! Όποιος ζώντας με την σάρκα το κατέκτησε, απέθανε και ανεστήθη και ε γνώρισε ήδη από εδώ το προοίμιο της μελλοντικής αφθαρσίας.

I.M. Παρακλήτου

[1] Πρόκειται, κατά τον σχολιαστή, για τον Θεολόγο Γρηγόριο.

[2] Εννοεί τον Διάβολο, τον έκ του ουρανού πεσόντα Εωσφόρο.

[3] Το έν λόγω περιστατικό αναφέρεται στο «Γεροντικόν»: Αποφθέγματα Μ. Αντωνίου, κεφ. ιδ' (βλ. «Ο Μέγας Αντώνιος», έκδ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1971, σελ. 163). Σε μερικές όμως εκδόσεις του «Γεροντικού» παραλείπεται, σκοπίμως μάλλον.

[4] Κατά τον σχολιαστή πρόκειται για τον άγιο Γρηγόριο τον Ναζιανζηνό. Η σάρξ ονομάζεται «δούλη», διότι υποτάσσεται δουλικά στα πάθη της, και «νυκτερινή», διότι επιδίδεται σ' αυτά κυρίως την νύκτα.

[5] Αναφέρεται στην περίπτωση κατά την οποία ένας μοναχός εβοήθησε την ηλικιωμένη μητέρα του να διαβή κάποιον ποταμό. Για να μην εγγίση απ' ευθείας το χέρι της, το ετύλιξε με το κάλυμμα της κεφαλής και έτσι την εβάσταξε. Παρ' όλον ότι ήταν και προχωρημένη στην ηλικία και μητέρα Του! Το περιστατικό αναγράφεται στο «Γεροντικόν» (βλ. «Ευεργετινός», Β', Υπόθεσις κθ' 21).

[6] Δηλαδή: Οι δαίμονες, όταν επιτίθενται, δεν διακρίνονται πάντοτε για τις συνετές και μεθοδικές ενέργειές τους.

Λ Ο Γ Ο Σ Δ Ε Κ Α Τ Ο Σ Ε Κ Τ Ο Σ

Περί φιλαργυρίας

(Καθώς και περί ακτημοσύνης)

ΠΟΛΛΟΙ ΑΠΟ τους σοφούς διδασκάλους μετά από τον προηγούμενο τύραννο συνηθίζουν να τοποθετούν τον παρόντα μυρικοκέφαλο δαίμονα της φιλαργυρίας. Και για να μη μεταβάλωμε την σειρά των σοφών εμείς οι άσοφοι, ακολουθήσαμε τον ίδιο κανόνα και την ίδια απόφασι. Έτσι αφού ομιλήσωμε ολίγο με την αρρώστεια, θα ομιλήσωμε έπειτα εν συντομία και για την κατάστασι της υγείας.

2. Η φιλαργυρία είναι προσκύνησις των ειδώλων, θυγατέρα της απιστίας, προφασίστρια νόσων, μάντις γηρατειών, υποβολεύς ανομβρίας, προμηνυτής λιμών.

3. Φιλάργυρος είναι εκείνος που καταφρονεί τις ευαγγελικές εντολές και τις παραβαίνει ενσυνείδητα. Όποιος απέκτησε αγάπη διεσκόρπισε χρήματα. Όποιος όμως ισχυρίζεται πως συμβιβάζει στην ζωή του και τα δύο, αυτοαπατήθηκε.

4. Όποιος πενθεί για τις αμαρτίες του, απαρνήθηκε και το σώμα του. Διότι όταν το εκάλεσε η περίστασις, ούτε αυτό το λυπήθηκε.

5. Μη ισχυρίζεσαι ότι μαζεύεις χρήματα για τους πτωχούς. Διότι δύο μόνο λεπτά αγόρασαν την ουράνιο βασιλεία (πρβλ. Λουκ. κα' 2).
6. Ο φιλόξενος και ο φιλάργυρος συναντήθηκαν. Και ο δεύτερος αποκαλούσε τον πρώτο αδιάκριτο και ασύνετο.
7. Όποιος ενίκησε το πάθος αυτό, έπαυσε να έχει μέριμνες. Όποιος είναι δεμένος μαζί του, ποτέ δεν θα κάνει καθαρά προσευχή.
8. Αρχή της φιλαργυρίας, η πρόφασις της ελεημοσύνης. Τέλος δε αυτής, το μίσος προς τους πτωχούς. Έως ότου κάποιος συγκεντρώση τα χρήματα, κάνει ελεημοσύνες. Όταν όμως τα συγκεντρώση, σφίγγουν τα χέρια του.
9. Είδα ανθρώπους πτωχούς ως προς τα χρήματα, οι οποίοι επλούτησαν στην ζωή των «πτωχών τώ πνεύματι» δηλαδή επλούτησαν στην μοναχική ζωή. Και έπαυσαν πλέον να ενθουμούνται την προηγούμενη πτωχεία τους.
10. Ο φιλοχρήματος μοναχός είναι ξένος προς την ακηδία(!), ενθουμούμενος κάθε ώρα τον αποστολικό λόγο «Ο αργός μηδέ εσθιέτω» (Β' Θεσ. γ' 10), καθώς και το: «Αί χείρες αύται διηκόνησαν εμοί και τοίς σύν εμοί!» (Πράξ. κ' 34).
11. Η ακτημοσύνη είναι απαλλαγή από τις φροντίδες, αμεριμνία βίου, οδοιπορία ανεμπόδιστη, αποξένωσις από την λύπη, πίστις στις εντολές του Θεού.
12. Ο ακτήμων μοναχός είναι κύριος όλου του κόσμου. Έχει αναθέσει στον Θεόν την φροντίδα του, και με την πίστι του αυτή τους έχει όλους δούλους του. Δεν θα ομιλήση σε άνθρωπο για ανάγκες του. Όλα δε όσα του προσφέρονται, τα δέχεται σαν από το χέρι του Κυρίου. Ο ακτήμων εργάτης της αρετής είναι υιός της απροσπαθείας, και αυτά που έχει θεωρεί σαν να μη τα έχει. Όταν ήλθε η ώρα της αναχωρήσεως για την άσκησι, τα εθεώρησε όλα σαν σκύβαλα. Εάν όμως λυπήται για κάποιο πράγμα, σημαίνει ότι δεν έγινε ακόμα ακτήμων. Ο ακτήμων άνθρωπος έχει καθαρά προσευχή, ενώ ο φιλοκτήμων προσεύχεται έχοντας τον νου του σε υλικά πράγματα.
13. Όσοι ζουν ως υποτακτικοί, είναι ξένοι προς την φιλαργυρία. Διότι εκείνοι πού και το σώμα ακόμη παρέδωσαν, τι κρατούν λοιπόν ως ιδικό τους; Αυτοί σε ένα μόνο σημείο συνήθως υστερούν: Παρουσιάζονται εύκολοι και έτοιμοι σε τοπικές μετακινήσεις.
14. Είδα υλική περιουσία πού έκανε μερικούς μοναχούς να παραμένουν υπομονητικά στον τόπο τους. Εγώ δε περισσότερο απ' αυτούς εμακάρισα εκείνους που περιπλανώνται για την αγάπη του Κυρίου.
15. Όποιος εγεύθηκε τα ουράνια, εύκολα καταφρονεί τα επίγεια. Ο άγευστος όμως εκείνων αγάλλεται με τα γήϊνα υπάρχοντά του.
16. Όποιος ασκεί την ακτημοσύνη χωρίς λόγο και πνευματική βάση, υφίσταται δύο αδικίες: και από τα παρόντα απέχει και τα μέλλοντα στερείται.
- Ας μη φανούμε λοιπόν, ώ μοναχοί, πιο άπιστοι από τα πτηνά, πού ούτε μεριμνούν ούτε συγκεντρώνουν τροφές (πρβλ. Ματθ. ζ' 26).
17. Μέγας είναι εκείνος που απαρνείται κατά τρόπον θεάρεστο τα χρήματα. Άγιος όμως είναι εκείνος που απαρνείται το ιδικό του θέλημα. Ο μέν πρώτος θα λάβη εκατονταπλάσια είτε με χρήματα είτε με χαρίσματα. Ο δε δεύτερος θα κληρονομήση ζωήν αιώνιο.
18. Δεν θα λείψουν τα κύματα από την θάλασσα. Ούτε από τον φιλάργυρο η οργή και η λύπη.
19. Όποιος καταφρονεί τα υλικά, απηλλάγη από τις δικαιολογίες και τις αντιλογίες, ενώ ο φιλοκτήμων και για μία βελόνα ακόμη αγωνίζεται μέχρι θανάτου.
20. Η ακλόνητη πίστις θα περιορίση τις μέριμνες, ενώ με την μνήμη του θανάτου κατορθώνεται ακόμη και η απάρνησις του σώματος.
21. Στον Ιώβ δεν υπήρχε ίχνος φιλαργυρίας: γι' αυτό και όταν τα στερήθηκε όλα, έμεινε ατάραχος.

22. «Ρίζα πάντων των κακών, και είναι και λέγεται η φιλαργυρία» (Α΄ Τιμ. ζ΄ 10). Διότι αυτή είναι που δημιούργησε μίση και κλοπές και φθόνους και χωρισμούς και έχθρες και ζάλες και μνησικακίες και ασπλαγχνίες και φόνους.

23. Με ολίγη φωτιά μερικοί έκαψαν μεγάλο δάσος. Αντιθέτως με μία αρετή άλλοι εσώθηκαν από όλα τα τωρινά και προηγούμενα πάθη. Αυτή ονομάζεται απροσπάθεια. Την εγέννησε δέ η πείρα και η γεύσις της αγάπης του Θεού και η φροντίδα για την μεταθανάτιο απολογία.

24. Δεν ξεχάσθηκε από τον πολύ προσεκτικό αναγνώστη ο λόγος της μητροκάκου, δηλαδή της μητέρας όλων των κακών γαστριμαργίας.

Αναφέρει η ίδια σαν δεύτερο απόγονό της στην κακή και επάρατη τεκνογονία της τον λίθο της αναισθησίας, δηλαδή την σκληρότητα της καρδιάς. Αλλά με εμπόδισε να την τοποθετήσω (την αναισθησία) στην θέσι της ο πολυκέφαλος όφις της ειδωλολατρείας, (η φιλαργυρία), η οποία, χωρίς να ξέρω πώς, αριθμείται τρίτη στην αλυσίδα των οκτώ παθών από τους διακριτικούς Πατέρας.

Αφού λοιπόν χωρίς πολλά λόγια ετελειώσαμε τον λόγο περί φιλαργυρίας, επιθυμούμε να ομιλήσωμε τώρα περί αναισθησίας, εξετάζοντάς την τρίτη στην σειρά, αν και στην τάξι της γεννήσεώς της είναι δεύτερη. Έπειτα απ' αυτήν θα ειπούμε ολίγα λόγια περί ύπνου και αγρυπνίας, καθώς επίσης και περί της νηπιώδους και ανάνδρου δειλίας. Διότι αυτά τα νοσήματα είναι των αρχαρίων.

Ένα βραβείο ακόμη! Όποιος το κατέκτησε προχωρεί σαν άυλος προς τον ουρανό.

Δεκάτη έκτη πάλη! Όποιος ενίκησε σ' αυτήν, ή έχει αποκτήσει αγάπη ή έπαυσε να έχη μέριμνες.

Λ Ο Γ Ο Σ Δ Ε Κ Α Τ Ο Σ Ε Β Δ Ο Μ Ο Σ

Περί αναισθησίας

(Διά την νέκρωσιν της ψυχής και διά τον θάνατον του νου, πρό του σωματικού θανάτου)

ΑΝΑΙΣΘΗΣΙΑ και στα σώματα και στις ψυχές είναι απονεκρωμένη αίσθησις, η οποία από χρονία ασθένεια και αμέλεια κατέληξε να αναισθητοποιηθή.

2. Η αναλγησία είναι πολυκαιρισμένη και μονιμοποιημένη αμέλεια, ναρκωμένη σκέψις, γέννημα των «προλήψεων». Είναι παγίδα της πνευματικής προθυμίας, βρόχος της ανδρείας, άγνοια της κατανύξεως, θύρα της απογνώσεως. Είναι μητέρα της λήθης, (λησμοσύνης του Θεού και των εντολών του), και εν συνεχεία θυγατέρα της ιδικής της θυγατέρας[1]. Είναι ακόμη απόκρουσις από την ψυχή του φόβου του Θεού.

3. Ο ανάλγητος είναι άφρων φιλόσοφος. Είναι αυτός που εξηγεί το θέλημα του Θεού στους άλλους προς ιδική του κατάκρισι. Αυτός που φιλολογεί είς βάρος του εαυτού του. Αυτός πού είναι τυφλός, και διδάσκει τους άλλους πώς να βλέπουν. Ομιλεί στους άλλους για την θεραπεία του τραύματός των, ενώ συνεχώς ερεθίζει και χειροτερεύει το ιδικό του. Ομιλεί εναντίον του πάθους, και συνεχώς τρέφεται με όσα το προκαλούν. Εναντίον του πάθους προσεύχεται, και αμέσως σπεύδει να το ικανοποιήση. Ικανοποιώντας το εξοργίζεται κατά του εαυτού του και δεν εντρέπεται τα λόγια του ο ταλαίπωρος.

«Άσχημα κάνω» φωνάζει, και με ευχαρίστησι επιμένει στην αμαρτία. Το στόμα προσεύχεται εναντίον του πάθους, αλλά το σώμα υπέρ αυτού αγωνίζεται. Περί θανάτου φιλοσοφεί, και συμπεριφέρεται σαν αθάνατος. Για τον χωρισμό στενάζει, και σαν να είναι αιώνιος αμελεί και νυστάζει. Ομιλεί για την εγκράτεια, και δίνει αγώνες για την γαστριμαργία. Μακαρίζει την υπακοή, και πρώτος αυτός παρακούει.

Επαινεί τους απροσπαθείς και δεν εντρέπεται να μνησικακή και να φιλονεική για ένα κουρέλι. Παρασυρόμενος στην οργή πικραίνεται, και έν συνεχεία οργίζεται πάλι επειδή πικράθηκε. Και έτσι προσθέτει ήττα στην ήττα χωρίς να το αισθάνεται.

Διαβάζει για την Κρίσι, και αρχίζει να χαμογελά. Για την κενοδοξία, και κενοδοξεί την ώρα της αναγνώσεως. Αποστηθίζει λόγους περί αγρυπνίας, και παρευθύς καταβυθίζεται στον ύπνο.

Εγκωμιάζει την προσευχή, και την αποφεύγει σαν μαστίγιο. Μόλις χορτάσει φαγητό μετανοεί, και ύστερα από λίγο τρώει και χορταίνει περισσότερο. Μακαρίζει την σιωπή, και την εγκωμιάζει με πολυλογία. Διδάσκει περί πραότητας, και πολλές φορές οργίζεται την ώρα της διδασκαλίας. Μόλις συνήλθε από το σφάλμα του εστέναζε, και αφού κούνησε το κεφάλι πάλι υπέκυψε στο πάθος του.

Κατηγορεί το γέλιο και χαμογελαστός διδάσκει περί πένθους. Κατηγορεί πολύ εμπρός σε άλλους τον εαυτόν του ως κενόδοξο, και με την κατηγορία αυτή κοιτάζει να προσπορίση στον εαυτόν του δόξα. Με εμπάθεια ατενίζει στα ευειδή πρόσωπα, και ομιλεί περί σωφροσύνης και αγνότητος. Επαινεί τους ερημίτας και τους ησυχαστάς, ενώ περνά τον καιρό του στον κόσμο, και δεν αντιλαμβάνεται ότι έτσι εξευτελίζει τον εαυτό του. Επαινεί και δοξάζει τους ελεήμονας, αλλά υβρίζει τους πτωχούς. Πάντοτε γίνεται κατήγορος του εαυτού του, αλλά να συνέλθη δεν θέλει, για να μην ειπώ δεν μπορεί.

4. Έτυχε να ιδώ πολλούς τέτοιους που εδάκρυζαν ακούοντας περί θανάτου και περί της φοβεράς κρίσεως, και με τα δάκρυα ακόμη στα μάτια έτρεχαν γρήγορα στην τράπεζα. Και εδοκίμασα θαυμασμό, πώς κατώρθωσε η δέσποινα αυτή και οζοθήκη, δηλαδή η κοιλία, δυναμωμένη από την πολλή αναλγησία, να κατατροπώσει και το πένθος ακόμη.

5. Με την μικρή γνώσι και την ικανότητα πού διαθέτω, απεγύμνωσα τις δολιότητες και τις πληγές της πετρώδους αυτής και αποκρήμνου και μανιόδους και ανοήτου αναισθησίας. Δεν έχω διάθεσι να φιλολογώ περισσότερο εις βάρος της. Όποιος όμως δύναται με την βοήθεια του Κυρίου να παρουσιάση από πείρα και δοκιμασία κατάλληλα φάρμακα για τις πληγές αυτές, ας μη διστάξη να το κάνη. Εγώ δεν το θεωρώ εντροπή να προβάλω αδυναμία, αφού είμαι τόσο πολύ αιχμαλωτισμένος από αυτή. Αλλ' ούτε και τις δολιότητές της και τα τεχνάσματά της κατώρθωσα να καταλάβω μόνος μου· παρά μόνο αφού κάπου την συνέλαβα και την εκράτησα διά της βίας και την εβασάνισα και την εμαστίγωσα με το μαστίγιο του θείου φόβου και της αδιαλείπτου προσευχής, την ανάγκασα να ομολογήση όσα προανέφερα.

Μου φαινόταν δε ότι έλεγε η τυραννική και κακούργος: «Οι ιδικοί μου σύντροφοι ενώ βλέπουν νεκρούς, γελούν. Ενώ παρίστανται στην προσευχή, είναι εξ ολοκλήρου πετρώδεις και σκληροί και σκοτεινοί. Ενώ αντικρύζουν την αγία Τράπεζα, μένουν αναίσθητοι. Ενώ μεταλαμβάνουν από τα άγια Δώρα, είναι σαν να εγεύθησαν απλώς ψωμί. Εγώ, όταν τους βλέπω να κατανύσσονται, τους καταγελώ. Εγώ έχω μάθει από τον πατέρα πού με εγέννησε, να φονεύω ό,τι καλό γεννάται από την ανδρεία της ψυχής και τον ευσεβή πόθο. Εγώ είμαι μητέρα του γέλωτος, εγώ τροφός του ύπνου, εγώ φίλη του χορτασμού. Εγώ, όταν ελέγχωμαι δεν πονώ. Εγώ είμαι σφικτά αγκαλιασμένη με την ψευτοευλάβεια».

Κατάπληκτος δε εγώ από τα λόγια αυτής της παράφρονος, ερωτούσα το όνομα αυτού πού την εγέννησε. Και εκείνη μου απήντησε:

«Εγώ δεν έχω μία μόνο γέννησι. Η δε κυοφόρησίς μου είναι κάπως ποικίλη και άστατη. Εμένα με ενδυναμώνει ο χορτασμός της κοιλίας. Εμένα με αύξησε η πολυκαιρία. Εμένα με έχει παγιώσει η κακή συνήθεια· και όποιος την απέκτησε, ποτέ δεν πρόκειται να απαλλαγή από εμένα. Εάν μελετάς επίμονα και με πολλή αγρυπνία την αιωνία Κρίσι, ίσως με κάνης να χαλαρώσω ολίγο. Κοίταξε από ποια αιτία γεννώμαι σ' εσένα -δεν έχω σε όλους την ίδια αιτία-, και αγωνίζου εναντίον της μητέρας μου αυτής. Να προσεύχεσαι συχνά στους τάφους, ζωγραφίζοντας ανεξίτηλα την εικόνα τους στη καρδιά σου. Εάν μάλιστα αυτή δεν ζωγραφισθή με τον χρωστήρα της νηστείας, δεν πρόκειται να με νικήσης εις τον αιώνα».

I.M.Παρακλήτου

[1] Από την αναλγησία δηλαδή γεννάται η λήθη και από την λήθη γεννάται πάλι η αναλγησία.

Λ Ο Γ Ο Σ Δ Ε Κ Α Τ Ο Σ Ο Γ Δ Ο Ο Σ

Περί ύπνου και προσευχής

(Καθώς και περί της ψαλμωδίας εις συνοδίαν μοναχών)

Ο ΥΠΝΟΣ είναι σπουδαίο συστατικό της φύσεώς μας, απεικόνισης του θανάτου, αργία των αισθήσεων. Είναι μὲν ένας, αλλά όπως και η επιθυμία, έχει πλείστες αιτίες και αφορμές. Δηλαδή προέρχεται άλλοτε από την ανθρώπινη φύση, άλλοτε από τα φαγητά και άλλοτε από τους δαίμονες. Μερικές φορές ίσως και από πολύ υπερβολική νηστεία, από την οποία εξασθενημένη η σάρκα, ζητεί να αυτοπαρηγορηθῆ με τον ύπνο.

2. Όπως η πολυποσία εξαρτάται και ενισχύεται από την κακή συνήθεια, έτσι και η πολυπνία. Γι' αυτό ιδιαιτέρως στις αρχές της αποταγῆς ας αγωνισθούμε εναντίον της. Διότι είναι πολύ δύσκολο να θεραπεύση κανείς μία μακροχρόνια συνήθεια.

3. Ας παρακολουθήσωμε και θα ιδούμε πώς ενώ σημαίνει η πνευματική σάλπιγξ, δηλαδή το σήμαντρο, ορατῶς μὲν συναθροίζονται οι αδελφοί, αοράτως δε συνάγονται οι εχθροί. Έτσι άλλοι δαίμονες έρχονται στο κρεβάτι, μόλις σηκωθούμε, και μας πιέζουν να ανακλιθούμε πάλι. «Μείνε, μας λέγουν, έως ότου συμπληρωθούν οι προοιμιακοί ύμνοι, και έπειτα πηγαίνεις στην Εκκλησία». Άλλοι, ενώ παριστάμεθα στην προσευχή, έρχονται και μας βυθίζουν στον ύπνο. Άλλοι προξενούν έντονη και απροσδόκητη κοιλιακή ενόχλησι. Άλλοι μας προτρέπουν να ανοίγωμε συζητήσεις μέσα στο Κυριακό. Άλλοι παρασύρουν τον νου μας σε αισχρούς λογισμούς. Άλλοι μας κάνουν να ακουμπούμε σαν κουρασμένοι στον τοίχο. Ενίοτε μάλιστα συμβαίνει να μας προκαλούν και πάρα πολλά χασμουρητά.

Μερικοί από αυτούς επροκάλεσαν πολλές φορές γέλωτα τον καιρό της προσευχῆς, ώστε να κάνουν τον Θεόν να αγανακτήση εναντίον μας. Άλλοι μας βιάζουν να διαβάζωμε γρήγορα το Ψαλτήριο από ραθυμία, και άλλοι μας προτρέπουν να ψάλλωμε αργά από φιληδονία. Μερικές μάλιστα φορές κάθονται και στο στόμα μας και το καθιστούν κλειστό και δυσκολοάνοικτο.

4. Εκείνος πού αναλογίζεται ότι προσευχόμενος ίσταται ενώπιον του Θεού και το αισθάνεται αυτό στην καρδιά του, θα είναι στύλος ακλόνητος και δεν θα εμπαιίζεται από κανένα δαίμονα από όσους προανέφερα.

Ο πραγματικός υποτακτικός, πολλές φορές μόλις σταθή στην προσευχή, γίνεται όλος φωτεινός και πασίχαρος· διότι είναι ο πύκτης παρασκευασμένος και φλογισμένος από πρίν με την ανόθευτη διακονία και υπακοή.

5. Σε όλους είναι δυνατόν να προσεύχωνται μαζί με το πλήθος των αδελφών, σε πολλούς όμως είναι πιο ταιριαχτό μόνο με έναν ομόψυχο. Όταν υμνής τον Θεόν με το πλήθος, δεν μπορείς να κάνης άυλη προσευχή. Ας έχης όμως τότε ως νοερά εργασία την θεωρία των ψαλλομένων ή πάλι κάποια ωρισμένη προσευχή, έως ότου τελειώση ο στίχος του πλησίον σου.

6. Δεν επιτρέπεται να ασκής την ώρα της προσευχῆς κάποιο π ά ρ ε ρ γ ο, για να μην ειπώ κ ά τ ε ρ γ ο. Αυτό άλλωστε το edίδαξε σαφώς ο Άγγελος πού εμφανίσθηκε στον Μέγαν Αντώνιο.

7. Η κάμινος δοκιμάζει τον χρυσό· η δε παράστασις στην προσευχή, τον ζήλο και την αγάπη των μοναχών προς τον Θεόν.

Εργασία επαιετή! Όποιος την κατέκτησε, και τον Θεόν πλησιάζει και τους δαίμονες εκδιώκει.

Λ Ο Γ Ο Σ Δ Ε Κ Α Τ Ο Σ Ε Ν Α Τ Ο Σ

Περί αγρυπνίας

(Διά την σωματικήν αγρυπνίαν, και διά το πώς πρέπει να επιτελώμεν αυτήν)

ΣΤΟΥΣ ΕΠΗΓΕΙΟΥΣ βασιλείς, άλλοι παρίστανται άοπλοι και γυμνοί, άλλοι με ράβδους, άλλοι με ασπίδες και άλλοι με ξίφη. Είναι δε μεγάλη και ασύγκριτη η διαφορά ανάμεσα στους πρώτους και στους τελευταίους. Διότι οι πρώτοι είναι συνήθως συγγενείς και οικειακοί του βασιλέως. Και αυτά μὲν συμβαίνουν σ' αυτούς.

Εμπρός λοιπόν και εμείς να εξετάσωμε πώς παριστάμεθα ενώπιον του Θεού και Βασιλέως μας στις εσπερινές, τις νυκτερινές και τις λοιπές παραστάσεις και προσευχές.

Στην βραδυνή αγρυπνία μερικοί υψώνουν τα χέρια τους σε προσευχή, άυλοι και απηλλαγμένοι από

κάθε φροντίδα. Άλλοι την επιτελούν με ψαλμωδία. Άλλοι επιμένουν ιδιαίτερος στην ανάγνωσι. Άλλοι από αδυναμία πολεμούν ανδρείως τον ύπνο με το εργόχειρο. Και άλλοι απασχολούνται με την σκέψι του θανάτου, θέλοντας έτσι να αισθανθούν κατάνυξι. Εξ όλων αυτών οι πρώτοι και οι τελευταίοι κάνουν θεάρεστη αγρυπνία. Οι δεύτεροι μοναχική. Οι τρίτοι βαδίζουν σε κατώτερη οδό. Πάντως αναλόγως προς την προαίρεσι και την δύναμι του καθενός, δέχεται και αξιολογεί τα δώρα ο Θεός.

2. Ο άγρυπνος οφθαλμός εξήγγισε τον νου, ενώ ο πολύς ύπνος επώρωσε την ψυχή. Ο άγρυπνος μοναχός είναι εχθρός της πορνείας, ενώ ο υπνώδης είναι σύζυγός της.

3. Η αγρυπνία είναι θραύσις της σαρκικής πυρώσεως, λύτρωσις από τους μολυσμούς των ενυπνιασμών, δακρύβρεκτος οφθαλμός, απαλή καρδιά, προφύλαξις από τους λογισμούς, χωνευτήριο των φαγητών, δαμαστήριο των παθών, κολαστήριο της γλώσσης, φυγαδευτήριο των αισχρών φαντασιών.

4. Ο άγρυπνος μοναχός είναι αλιεύς των λογισμών, ικανός να τους αντιλαμβάνεται και να τους συλλαμβάνη με ευχέρεια μέσα στην νυκτερινή γαλήνη. Ο φιλόθεος μοναχός, όταν σημαίνει η σάλπιγγα της προσευχής, αναφωνεί: Εύγε! Εύγε! (πρβλ. Ιώβ λα΄ 29), ενώ ο ράθυμος οδύρεται: Αλλοίμονο! Αλλοίμονο!

5. Η προετοιμασία της τραπέζης εδοκίμασε τους γαστριμάργους και η εργασία της προσευχής εδοκίμασε τους φιλοθέους. Ο πρώτος μόλις αντικρύση την τράπεζα σκιρτά, ενώ ο δεύτερος σκυθρωπάζει.

6. Ο πολύς ύπνος είναι πρόξενος της λήθης, ενώ η αγρυπνία καθαρίζει την μνήμη.

7. Ο πλούτος των γεωργών συναθροίζεται στο αλώνι και στο πατητήριο, ενώ ο πλούτος και η γνώσις των μοναχών, στις εσπερινές και νυκτερινές προσευχές και στην νοερά εργασία.

8. Ο πολύς ύπνος είναι σύζυγος άδικος, πού αφαρπάζει το ήμισυ ή και περισσότερο ακόμη από την ζωή του ραθύμου.

9. Ο αδόκιμος μοναχός είναι άγρυπνος στις συζητήσεις. Όταν όμως ήλθε η ώρα της προσευχής, εβάρυναν τα μάτια του. Ο αποχαυνωμένος μοναχός είναι ικανός για πολυλογίες. Όταν όμως αρχίση η ανάγνωσις, δεν μπορεί ούτε να κοιτάξη από την νύστα.

Όταν θα ηχήση η εσχάτη σάλπιγγα, θα συμβή η ανάστασις των νεκρών. Κατά παρόμοιο τρόπο μόλις αρχίση η αργολογία, θα συμβή η ανάνηψις των κοιμωμένων. Είναι ύπουλος φίλος ο τύραννος πού λέγεται ύπνος. Πολλές φορές, όταν είμαστε χορτασμένοι από φαγητά υποχωρεί, ενώ όταν πεινούμε και διψούμε μας πολεμεί δυνατά. Στην προσευχή προτρέπει να κρατούμε εργόχειρο, διότι με άλλον τρόπο δεν μπορή να χαλάση την προσευχή αυτών, οι οποίοι ασκούν αγρυπνία.

Στους αρχαίους αυτός είναι ο πρώτος πόλεμος πού αντιμετωπίζουν· με τον σκοπό να τους κάνη εξ αρχής ραθύμους ή να προετοιμάση τον δρόμο για τον δαίμονα της πορνείας. Έως ότου ελευθερωθούμε από αυτόν, ας μην αφίνουμε την κοινή ψαλμωδία με το πλήθος των αδελφών· διότι έτσι πολλές φορές αισθανόμεθα εντροπή και δεν νυστάζομε.

10. Ο σκύλος είναι εχθρός των λαγών· ομοίως και ο δαίμων της κενοδοξίας είναι εχθρός του ύπνου.

11. Ο έμπορος μετρά το κέρδος, όταν τελειώση η ημέρα, και ο αγωνιστής μοναχός, όταν τελειώση η ψαλμωδία.

12. Περίμενε και πρόσχε και θα ιδής μετά από την προσευχή στίφη δαιμόνων, οι οποίοι επειδή πολεμήθηκαν εκ μέρους μας προσπαθούν να μας τραυματίσουν με τις απρεπείς φαντασίες. Κάθησε και παρατήρει, και θα ιδής αυτούς που συνηθίζουν να αφαρπάζουν τους πρώτους καρπούς της ψυχής.

13. Συμβαίνει μερικές φορές ενώ κοιμόμαστε, να μελετούμε τους στίχους των Ψαλμών. Τούτο συμβαίνει, διότι προηγήθηκε αυτή η μελέτη. Μερικές όμως φορές μας τα προκαλούν αυτά οι δαίμονες, για να μας δημιουργήσουν έπαρσι υπερηφανείας. Υπάρχει και τρίτη περίπτωση πού δεν

ήθελα να αναφέρω, αλλά κάποιος με εξηνάγκασε: Η ψυχή που μελετά ακατάπαυστα κάθε ημέρα τον λόγο του Κυρίου, συνηθίζει και στον ύπνο να προσκολλάται σ' αυτά τα νοήματα. Το δεύτερο αυτό είναι κυρίως η ανταμοιβή του πρώτου, για να απομακρύνονται από την ψυχή αμαρτίες και νυκτερινές φαντασίες!

Δεκάτη ενάτη βαθμίδα! Όποιος την ανέβηκε, εδέχθηκε φως στην καρδιά του.

Λ Ο Γ Ο Σ Ε Ι Κ Ο Σ Τ Ο Σ

Περί δειλίας

(Διά την άνανδρον δειλίαν)

ΟΠΟΙΟΣ εργάζεται την αρετή σε Κοινόβιο ή σε συνοδία, δεν είναι συνηθισμένο να πολεμήται από την δειλία. Εκείνος όμως πού ευρίσκεται σε ησυχαστικότερους τόπους, ας αγωνίζεται μήπως και τον κυριεύσει το γέννημα της κενοδοξίας και η θυγατέρα της απιστίας, δηλαδή η δειλία.

2. Η δειλία είναι νηπιακή συμπεριφορά μιας ψυχής πού εγήρασε στην κενοδοξία. Η δειλία είναι απομάκρυνσις της πίστεως, με την ιδέα ότι αναμένονται απροσδόκητα κακά.

3. Ο φόβος είναι κίνδυνος που προμελετάται. Ή διαφορετικά, ο φόβος είναι μία έντρομη καρδιακή αίσθησις, πού συγκλονίζεται και αγωνιά από αναμονή απροβλέπτων συμφορών. Ο φόβος είναι μία στέρησις της εσωτερικής πληροφoρίας. Η υπερήφανη ψυχή είναι δούλη της δειλίας· έχοντας πεποίθησι στον εαυτόν της και όχι στον Θεόν, φοβείται τους κρότους των κτισμάτων και τις σκιές.

4. Όσοι πενθούν και όσοι καταπονούνται χωρίς να υπολογίζουν κόπους και πόνους, δεν αποκτούν δειλία. Πολλές φορές όσοι υποκύπτουν στην δειλία χάνουν το μυαλό τους. Και είναι φυσικό αυτό, διότι είναι δίκαιος Εκείνος πού εγκαταλείπει τους υπερηφάνους, ώστε και οι υπόλοιποι να μάθουμε να μη υψηλοφρονούμε.

5. Όλοι όσοι φοβούνται είναι κενόδοξοι, αλλ' όμως όλοι όσοι δεν φοβούνται δεν σημαίνει ότι είναι ταπεινόφρονες, αφού και οι λησταί και οι τυμβωρύχοι δεν υποκύπτουν εύκολα στην δειλία.

6. Σε όποιους τόπους συνηθίζεις να φοβήσαι, μη διστάζης να πηγαίνης, όταν ακόμη δεν έχη ξημερώσει. Εάν δείξεις κάποια χαλαρότητα στο σημείο αυτό, τότε θα γηράση μαζί σου το νηπιακό και αξιογέλαστο τούτο πάθος. Ενώ βαδίζεις προς τα εκεί οπλίζου με την προσευχή. Μόλις φθάσης σ' εκείνους τους τόπους, ανύψωσε τα χέρια σου. Με το όνομα του Ιησού μάζιζε τους εχθρούς, διότι δεν υπάρχει ούτε στον ουρανό ούτε στην γη ισχυρότερο όπλο. Αφού απαλλαγής από την αρρώστεια αυτή, ας ανυμνήσης τον Λυτρωτή σου· διότι εάν τον ευγνωμονής, θα σε σκεπάζη παντοτινά.

7. Ποτέ δεν μπορείς διά μιας να γεμίσης την κοιλία. Παρόμοια βέβαια δεν μπορείς διά μιας να νικήσης την δειλία. Όταν έχωμε πολύ πένθος, θα υποχωρήση πιο γρήγορα· όταν όμως αυτό μας λείπη, θα παραμένουμε συνεχώς δειλοί. «Εφριζάν μου τρίχες και σάρκες» είπε ο Ελιφάζ (Ιώβ δ' 15), περιγράφοντας την πανουργία τούτου του δαίμονος.

8. Άλλωτε εδειλίασε πρώτα η ψυχή και άλλοτε το σώμα, και εν συνεχεία μεταβίβασε το ένα στο άλλο το πάθος. Αν συμβή να φοβηθή το σώμα, χωρίς όμως να εισδύση ο άκαιρος φόβος στην ψυχή, ευρισκόμεθα πλησίον στην θεραπεία. Όταν δε όλα τα δυσάρεστα και απροσδόκητα τα δεχώμεθα πρόθυμα, με συντριμμένη καρδιά, τότε ελευθερωθήκαμε πραγματικά από την δειλία.

9. Δεν ενισχύει τους δαίμονας εναντίον μας το σκότος και η ερημία των τόπων, αλλά η ακαρπία της ψυχής μας. Μερικές φορές όμως πρόκειται για οικονομική παίδευσι εκ μέρους του Θεού.

10. Εκείνος που έγινε δούλος του Κυρίου, θα φοβηθή μόνο τον ιδικό του Δεσπότη. Και εκείνος πού δεν φοβείται ακόμη Αυτόν, φοβείται πολλές φορές την σκιά του.

11. Όταν πλησιάση αοράτως ένα πονηρό πνεύμα, φοβείται το σώμα. Όταν όμως πλησιάση κάποιος Άγγελος, αγάλλεται η ψυχή των ταπεινών. Γι' αυτό, μόλις από την ενέργεια αυτή αντιληφθούμε την παρουσία του, ας τρέξουμε γρήγορα στην προσευχή, διότι ήλθε να προσευχηθή μαζί μας ο αγαθός μας φύλαξ.

Όποιος ενίκησε την δειλία, είναι φανερό ότι ανέθεσε στον Θεόν και την ζωή και την ψυχή του.

Λ Ο Γ Ο Σ Ε Ι Κ Ο Σ Τ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο Σ

Περί κενοδοξίας

(Διά την πολύμορφον κενοδοξίαν)

ΜΕΡΙΚΟΙ συνηθίζουν, όταν ομιλούν περί των παθών και των λογισμών, να κατατάσσουν την κενοδοξία σε ιδιαίτερη τάξι, χωριστά από την υπερηφάνεια. Γι' αυτό και λέγουν ότι είναι οκτώ οι πρώτοι και κυρίαρχοι πονηροί λογισμοί. Αντιθέτως ο Θεολόγος Γρηγόριος και άλλοι από τους διδασκάλους τους εμέτρησαν επτά. Σ' αυτούς περισσότερο πείθομαι και εγώ· διότι ποιος μπορεί να έχη υπερηφάνεια, αφού ενίκησε την κενοδοξία; Τόση δε μόνο διαφορά έχουν μεταξύ τους, όση έχει έκ φύσεως το παιδί από τον άνδρα και το σιτάρι από τον άρτο. Το πρώτο δηλαδή είναι η αρχή και το δεύτερο το τέλος. Τώρα λοιπόν πού το καλεί η περίστασις ας ομιλήσωμε με συντομία για την αρχή και την ολοκλήρωσι των παθών, δηλαδή την ανόσιο οίησι. Λέγω με συντομία, διότι όποιος επιχειρεί να φιλοσοφήση γι' αυτήν είς μήκος, ομοιάζει με εκείνον που ματαιοπονεί προσπαθώντας να ζυγίση τους ανέμους.

2. Η κενοδοξία είναι ως προς μέν την μορφή, μεταβολή της φυσικής τάξεως και διαστροφή των καλών ηθών και παρατήρησις παντός αξιομέμπτου πράγματος. Ως προς δε την ποιότητα, σκορπισμός των καμάτων, απώλεια των ιδρώτων, δόλιος κλέπτης του θησαυρού, απόγονος της απιστίας, πρόδρομος της υπερηφανείας, ναυάγιο μέσα στο λιμάνι, μυρμήγκι στο αλώνι, πού είναι μέν μικρό, αλλά απειλεί να κλέψη αθόρυβα όλον τον καρπό και τον κόπο του γεωργού.

3. Το μυρμήγκι περιμένει να γίνη το σιτάρι, και η κενοδοξία να συναχθή ο πνευματικός πλούτος. Και το μέν μυρμήγκι τρέχει για να κλέψη· η δε κενοδοξία χαίρεται γιατί θα διασκορπίση. Το πνεύμα της απογνώσεως χαίρεται, όταν βλέπη να πληθύνεται η κακία, ενώ το πνεύμα της κενοδοξίας χαίρεται, όταν βλέπη να πληθύνεται η αρετή. Είσοδος για το πρώτο είναι τα πλήθη των τραυμάτων, ενώ για το δεύτερο ο πλούτος των καμάτων.

4. Παρατήρησε και θα ιδής ότι αυτή η ανόσιος, δηλαδή η κενοδοξία, είναι ακμαία και μέχρι του τάφου. Θα την ιδής στα ρούχα και στα μύρα και στην νεκρική πομπή και στα αρώματα και σε πολλά άλλα.

5. Παντού λάμπει ο ήλιος άφθονα, και παντού σε κάθε έργο χαίρεται η κενοδοξία. Π.χ. όταν νηστεύω, κενοδοξώ, αλλά και όταν καταλύω για να μη φανή η αρετή μου, πάλι κενοδοξώ με την ιδέα ότι είμαι συνετός. Όταν φορώ λαμπρά ρούχα νικώμαι απ' αυτήν, αλλά και όταν τα αντικαταστήσω με ταπεινά πάλι κενοδοξώ. Όταν ομιλώ νικώμαι, αλλά και όταν σιωπώ πάλι νικώμαι. Όπως και αν την ρίξεις αυτή την τρίβολο άκανθα, ίσταται όρθιο το κεντρί της.

6. Ο κενοδόξος δείχνει ότι είναι πιστός, ενώ είναι ειδωλολάτρης. Φαινομενικά μέν σέβεται τον Θεόν, αλλά στην πραγματικότητα επιζητεί να αρέση στους ανθρώπους και όχι στον Θεόν. Κενοδόξος είναι κάθε επιδεικτικός άνθρωπος. Του κενοδόξου η νηστεία είναι χωρίς μισθό και η προσευχή άκαιρη και άστοχη. Διότι και τα δύο τα κάνει για τον ανθρώπινο έπαινο. Ο κενοδόξος ασκητής είναι διπλά αδικημένος, αφού και το σώμα του το τυραννεί, και μισθό δεν παίρνει.

7. Ποιος δεν θα γελάση με τον εργάτη της κενοδοξίας πού παρίσταται στην ψαλμωδία και επηρεαζόμενος από αυτήν, άλλοτε γελά και άλλοτε κλαίει ενώπιον όλων;

8. Αποκρύπτει πολλές φορές ο Θεός από τα μάτια μας και τα καλά που έχομε αποκτήσει. Ήλθε όμως αυτός που συνηθίζει να επαινεί, ή μάλλον να πλανά, και με τους επαίνους μας άνοιξε τα μάτια. Και μόλις αυτά άνοιξαν, εξαφανίσθηκε από μέσα μας ο πνευματικός πλούτος.

9. Εκείνος πού κολακεύει είναι υπηρέτης των δαιμόνων, οδηγός προς την υπερηφάνεια, εξολοθρευτής της κατανύξεως, αφανιστής των καλών έργων, αποπλανητής από το σωστό δρόμο. «Οι μακαρίζοντες υμάς, λέγει ο προφήτης, πλανώσιν υμάς» (Ησ. γ' 12).

10. Ίδιον των προχωρημένων στην αρετή είναι να υπομένουν γενναία και ευχάριστα τις ύβρεις. Ίδιον όμως των αγίων και των οσίων είναι να παρέρχονται αβλαβώς τους επαίνους.

11. Είδα πενθύνοντας να τους επαινούν και να εξοργίζονται γι' αυτό. Έτσι σαν σοφοί έμποροι σε πανήγυρι αντάλλαξαν το πάθος της κενοδοξίας με το πάθος της οργής.

12. «Ουδείς γινώσκει τά του ανθρώπου, εί μη το πνεύμα του ανθρώπου το έν αυτό» (Α΄ Κορ. β΄ 11). Γι' αυτό ας αισχυνθούν και άς κλείσουν το στόμα τους όσοι εγκωμιάζουν τους άλλους κατά πρόσωπον.

13. Όταν ακούσης ότι ο πλησίον σου ή ο φίλος σου σε περιεγέλασε πίσω σου ή εμπρός σου, εσύ να του δείξης αγάπη και να τον επαινέσης.

14. Είναι μεγάλο πράγμα το να αποδιώξης από την ψυχή σου τον έπαινο των ανθρώπων. Μεγαλύτερο όμως είναι το να αποδιώξης τον έπαινο των δαιμόνων.

15. Δεν έδειξε ταπεινοφροσύνη αυτός ο οποίος εξευτέλισε τον εαυτό του· γιατί πώς δεν θα σηκώση κανείς τα ιδικά του λόγια; αλλά εκείνος ο οποίος εξυβρίσθη από άλλον και παρά ταύτα δεν ελάττωσε απέναντί του την αγάπη του.

16. Επεσήμανα τον δαίμονα της κενοδοξίας να σπείρη λογισμούς σε κάποιον αδελφό, και συγχρόνως να τους φανερώνη αυτούς και σ' έναν άλλο. Και έν συνεχεία να κάνη τον δεύτερο να αποκαλύψη στον πρώτο τα μυστικά της καρδιάς του, ώστε αυτός να τον μακαρίζη ως προορατικό. Μερικές φορές ο ανόσιος δαίμων της κενοδοξίας εγγίζει και στα μέλη του σώματος και προξενεί διάφορες κινήσεις και παλμούς.

Μην τον παραδεχθής τον δαίμονα αυτόν, όταν σου ομιλή για επισκοπές ή ηγουμενίες ή διδασκαλικά αξιώματα. Πρόσεξε γιατί είναι δύσκολο να απομακρύνης τον σκύλο από το τραπέζι του κρεοπωλείου. Μόλις αυτός αντιληφθή ότι έχομε κάποια ειρηνική κατάσταση, μας προτρέπει αμέσως να εγκαταλείψωμε την έρημο και να αναχωρήσωμε για τον κόσμο. «Πήγαινε, μας λέγει, να σώσης ψυχές οι οποίες χάνονται»!

17. Άλλη είναι η μορφή των Αιθιόπων και άλλη η μορφή των ανδριάντων. Κατά παρόμοιο τρόπο άλλη είναι η μορφή της κενοδοξίας των κοινοβιατών και άλλη των ερημιτών.

18. Τις επισκέψεις των κοσμικών στην Μονή τις αντιλαμβάνεται πρώτη η κενοδοξία και προτρέπει τους πιο ελαφρούς μοναχούς να εξέλθουν να υποδεχθούν τους ερχομένους. Τους κάνει να πέφτουν στα πόδια τους, και έτσι φορεί το προσωπείο της ταπεινοφροσύνης αυτή που ξεχειλίζει από υπερηφάνεια. Κάνει συνεσταλμένο και ταπεινό τον τρόπο της συμπεριφοράς και τον τόνο της φωνής και κοιτάζει στα χέρια των επισκεπτών για να λάβη τα δώρα τους. Επί πλέον τους αποκαλεί κυρίους και προστάτας και ότι σ' αυτούς χρωστούν μετά τον Θεόν την ζωή τους οι μοναχοί.

Έν συνεχεία ενώ εκάθισαν στην τράπεζα, τους προτρέπει να εγκρατεύωνται και να επιπλήτουν αυστηρά τους κατωτέρους, διότι δήθεν αυτοί δεν εγκρατεύονται. Ενώ ήλθε η ώρα της ψαλμωδίας, τους ραθύμους τους έκανε προθύμους, τους αφώνους καλλιφώνους και τους νυσταλέους αγρύπνους. Τους προτρέπει ακόμη να καλοπιάνουν τον κανονάρχη και να τον εκλιπαρούν να τους παραχωρήση τα πρωτεία στην ψαλμωδία. Τους κάνει να τον αποκαλούν πατέρα και διδάσκαλο. Και όλα αυτά έως ότου αναχωρήσουν οι ξένοι!

Όσους τιμώνται και προτιμώνται τους ωδήγησε στην υπερηφάνεια και όσους καταφρονούνται στην μνησικακία.

19. Η κενοδοξία πολλές φορές αντί για τιμή προξένησε ατιμία. Διότι συνέβη να οργισθούν (εξ αιτίας της) οι μαθηταί της, και έτσι τους εντρόπιασε αφάνταστα (εμπρός στους άλλους). Η κενοδοξία τους οξύθυμους επί παρουσία ανθρώπων τους μετέβαλε σε πράους. Κάνει μεγάλη έφοδο σε όσους έχουν φυσικά χαρίσματα, και εκμεταλλεομένα αυτά ωδήγησε πολλές φορές τους αθλίους στην πτώσι.

20. Είδα έναν δαίμονα πού ελύπησε και εδιώξε τον αδελφό του! Ενώ δηλαδή ένας μοναχός ήταν ωργισμένος, έφθασαν κοσμικοί επισκέπτες, οπότε μετεπωλήθη ο άθλιος από την οργή στην κενοδοξία, δηλαδή εμφανίσθηκε ως πράος στα μάτια των επισκεπτών. Δεν μπορούσε βεβαίως να δουλεύη συγχρόνως και στα δύο πάθη, και στην οργή και στην κενοδοξία.

21. Αυτός που πουλήθηκε στην κενοδοξία ζή διπλή ζωή. Εξωτερικά και με το σχήμα του ζή ως μοναχός, με τις εσωτερικές του όμως σκέψεις και διαθέσεις ως κοσμικός.

22. Εάν σπεύδωμε γρήγορα να επιτύχωμε την ευαρέστησι την άνω, ας φροντίζωμε πολύ να γευθούμε και την άνω δόξα. Διότι αυτός πού γευθήκε εκείνη την δόξα, θα καταφρονήση κάθε επίγειο δόξα. Απορώ δε πώς θα μπορούσε κάποιος να καταφρονήση την δεύτερη, χωρίς να γευθή την πρώτη.

23. Πολλές φορές, ενώ μας είχε κλέψει η κενοδοξία, γυρίσαμε και την εκλέψαμε εμείς με πιο έξυπνο τρόπο. Είδα μερικούς πού άρχισαν κάποια πνευματική προσπάθεια από κενοδοξία και, μοιλονότι η αρχή ήταν αξιόμεμπτη, το τέλος υπήρξε καλό και επαινετό, διότι εν τω μεταξύ μετέστρεψαν την κακή σκέψι.

24. Όποιος υπερηφανεύεται για φυσικά χαρίσματα, δηλαδή οξύνοια, ευκολία στην μάθησι, στην ανάγνωσι και στην προφορά, ευφυΐα και άλλα παρόμοια, αυτός ουδέποτε θα αποκτήση τα υπερφυσικά αγαθά. Διότι ο άπιστος στα ολίγα θα φανή και στα πολλά άπιστος και κενόδοξος.

25. Για την απόκτησι της τελείας αγάπης και πλουσίων χαρισμάτων και θαυματουργικής και προορατικής δυνάμεως, πολλοί βασανίζουν και καταπονούν αδικώς το σώμα τους. Ελησμόνησαν οι ταλαίπωροι ότι όχι οι κόποι, αλλά κυρίως η ταπείνωσις είναι η μητέρα όλων αυτών. Όποιος απαιτεί πνευματικά δώρα αντί των κόπων του, έβαλε σαθρό θεμέλιο. Όποιος όμως θεωρεί τον εαυτόν του χρεώστη δούλο, αυτός ξαφνικά θα λάβη από τον Θεόν ανέλπιστο πνευματικό πλούτο.

26. Μη πείθεσαι στον λικμήτορα, στον δαίμονα δηλ. πού λιχνίζει και καταστρέφει, όταν σου προτείνη να παρουσιάζης τις αρετές σου, για να ωφεληθούν δήθεν όσοι σε ακούουν. «Τι γάρ ωφεληθήσεται άνθρωπος, εάν όλον τον κόσμο κερδήση ή ωφελήση, εαυτόν δε ζημιώση»; (Ματθ. ις' 26). Τίποτε δεν ωφελεί περισσότερο αυτούς πού μας βλέπουν από την ταπεινή και ειλικρινή συμπεριφορά και τον ανεπιτήδευτο λόγο. Έτσι δίδεται και στους άλλους παράδειγμα να μην υπερηφανεύονται ποτέ, πράγμα από το οποίο τι υπάρχει περισσότερο ωφέλιμο;

27. Κάποιος από τους προορατικούς Πατέρας επρόσεξε τα εξής τα οποία και διηγείτο: «Ενώ καθόμουν σε σύναξι μοναχών, ήλθαν οι δαίμονες της κενοδοξίας και της υπερηφανείας και κάθησαν δεξιά και αριστερά μου. Και ο πρώτος μου εκεντούσε την πλευρά με τον δάκτυλο της κενοδοξίας και με προέτρεπε να ειπώ σε κάποιο όραμα ή κάτι πού επετέλεσα στην έρημο.

Μόλις όμως τον απέκρουσα, λέγοντας, «αποστραφείησαν είς τα οπίσω και καταισχυθείησαν οι λογιζόμενοί μοι κακά» (Ψαλ. ξθ' 3), αμέσως ο δεύτερο ο εξ αριστερών μου ψιθύριζε στο αυτί: «Εύγε! Πολύ καλά έκανες! Έγινες μέγας, αφού ενίκησες την αναιδέστατη μητέρα μου».

Τότε εγώ, χρησιμοποιώντας εύστοχα τον επόμενο στίχο του Ψαλμού, απήντησα:

«Αποστραφήτωσαν παραυτίκα αισχυνόμενοι οι λέγοντές μοι: εύγε, εύγε πεποιήκας!» (πρβλ. Ψαλμ. ξθ' 4).

Όταν ερώτησα τον προορατικόν αυτόν, «πώς η κενοδοξία συμβαίνει να είναι μητέρα της υπερηφανείας», μου απήντησε:

«Οι μόν έπαινοι εξυψώνουν και δημιουργούν φυσίωσι· όταν δε εξυψωθή η ψυχή, την παραλαμβάνει τότε η υπερηφάνεια και «αναφέρει αυτήν έως των ουρανών και καταφέρει έως των αβύσσων» (πρβλ. Ψαλμ. ρς' 26).

28. Υπάρχει δόξα πού μας έρχεται από τον Κύριον. «Τους γάρ δοξάζοντάς με, λέγει, δοξάσω» (Α' Βασ. β' 30). Και υπάρχει δόξα πού είναι συνέπεια διαβολικής εργασίας και απάτης. «Ουαί γάρ, λέγει, όταν καλώς υμάς είπωσι πάντες οι άνθρωποι» (Λουκ. ζ' 26).

29. Θα αντιληφθής σαφώς την πρώτη δόξα, όταν την θεωρής επικίνδυνη, όταν την αποφεύγης παντοιοτρόπως και όταν αποκρύπτης την καλή σου ζωή όπου και αν ευρίσκεσαι. Την Δευτέρα δόξα αντιθέτως θα την αντιληφθής, όταν και το παραμικρό το κάνης «προς το θεαθήναι τοίς ανθρώποις» (Ματθ. κγ' 5).

Μας υποβάλλει η μιανή κενοδοξία να κάνουμε πώς έχομε αρετές πού δε έχομε, παραπλανώντας

μας με το ρητό: «Ούτω λαμψάτω το φως υμών εμπροσθεν των ανθρώπων, όπως ιδωσιν υμών τα καλά έργα» (Ματθ. ε' 16).

Πολλές φορές ο Κύριος ωδήγησε τους κενοδόξους σε ακενοδοξία με κάποιο ατιμωτικό γεγονός που επέτρεψε να συμβή.

30. Αρχή της ακενοδοξίας είναι η προφύλαξις του στόματος και η αγάπη της ατιμίας. Μέσον, η απόρριψις κάθε έργου που μας προτείνουν οι λογισμοί της κενοδοξίας. Και τέλος, εάν βεβαίως υπάρχει τέλος στην άβυσσο, το να πράττωμε ασυναίσθητα ενώπιον πλήθους κάθε τι που μας εκθέτει.

31. Μη αποκρύπτεις την αισχύνη σου, με την σκέψι να μη γίνης αιτία σκανδάλου. Όμως δεν πρέπει ίσως να χρησιμοποιείται πάντοτε το ίδιο φαρμακευτικό έμπλαστρο, αλλά να λαμβάνεται υπ' όνιν και το είδος του σφάλματος.

32. Όταν εμείς επιδιώκωμε την δόξα και όταν μόνη της μας στέλλεται από άλλους και όταν επιχειρήσωμε κάτι χάριν κενοδοξίας, τότε ας ενθυμηθούμε το πένθος μας και την μετά συντριβής και φόβου προσευχή μας, και τότε οπωσδήποτε θα την εκδιώξωμε την αναισχυντη κενοδοξία, εάν βεβαίως καλλιεργούμε πραγματικά την προσευχή. Διαφορετικά, ας φέρωμε αμέσως στην σκέψι μας την ώρα του θανάτου μας. Και αν επιμένη ακόμη, ας φοβηθούμε τουλάχιστον την καταισχύνη που ακολουθεί στην δόξα αυτή, εφ' όσον «ο υγών εαυτόν ταπεινωθήσεται» (Λουκ. ιη' 14). «Ταπεινωθήσεται» όχι μόνο στην άλλη ζωή, αλλά οπωσδήποτε και εδώ.

33. Όταν οι επαινούντες ή μάλλον οι αποπλανώντες αρχίσουν να μας επαινούν, ας ενθυμηθούμε αμέσως το πλήθος των ανομιών μας, και ασφαλώς θα ιδούμε ότι είμαστε ανάξιοι των επαίνων και των τιμών.

34. Υπάρχουν και μερικοί κενοδοξοί που θεωρούν υποχρεωμένο τον Θεόν να τους εισακούση σε ωρισμένα αιτήματά τους. Ο δε Κύριος συνηθίζει να τους προλαμβάνη και να πραγματοποιή ό,τι θα του ζητούσαν στις προσευχές τους· και τούτο, για να μη τα λάβουν με την προσευχή και αυξήσουν την οίησί τους.

35. Ως επί το πλείστον οι απλοί και απονήρευτοι δεν περιπίπτουν στο φαρμακερό αυτό πάθος, αφού άλλωστε η κενοδοξία είναι διώκτης της απλότητας και επίπλαστη συμπεριφορά.

36. Υπάρχει κάποιο σκουλήκι που, αφού αυξηθή, βγάζει πτερά και πετά στα ύψη. Ομοίως και η κενοδοξία σαν αυξηθή, γεννά την υπερηφάνεια, που είναι ο αρχηγός και η τελείωσις, (η αρχή και το τέλος), όλων των κακών.

Βαθμίς εικοστή πρώτη!

Όποιος από αυτήν, την κενοδοξία, δεν αιχμαλωτίσθηκε, δεν θα περιπέση στην εχθράν του Θεού ακέφαλο υπερηφάνεια.

Λ Ο Γ Ο Σ Ε Ι Κ Ο Σ Τ Ο Σ Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Σ

Περί υπερηφάνειας

(Διά την «ακέφαλον» υπερηφάνειαν)

Η ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑ είναι άρνησις του Θεού, εφεύρεσις των δαιμόνων, εξουδένωσις των ανθρώπων, μητέρα της κατακρίσεως, απόγονος των επαίνων, απόδειξις ακαρπίας, φυγαδευτήριο της βοήθειας του Θεού, πρόδρομος της παραφροσύνης, πρόξενος πτώσεων, αιτία της επιληψίας, πηγή του θυμού, θύρα της υποκρίσεως, στήριγμα των δαιμόνων, φύλαξ των αμαρτημάτων, δημιουργός της ασπλαχνίας, άγνοια της συμπαθείας, πικρός κριτής, απάνθρωπος δικαστής, αντίπαλος του Θεού, ρίζα της βλασφημίας.

2. Αρχή της υπερηφάνειας είναι το τέλος της κενοδοξίας. Μέσον, η εξουδένωσις του πλησίον, η αναιδής φανέρωσις των κόπων μας, ο εσωτερικός αυτοέπαινος, το μίσος των ελέγχων. Και τέλος, η άρνησις της βοήθειας του Θεού, η εξύψωσις της ιδικής μας ικανότητας, η δαιμονική συμπεριφορά.

3. Ας το ακούσωμε όλοι όσοι θέλομε να διαφύγωμε αυτόν τον βαθύ λάκκο. Πολλές φορές το πάθος αυτό αγαπά να τρέφεται από τις ευχαριστίες που εκφράζομε στον Θεόν. Διότι δεν παρουσιάζεται τόσο αναιδής, ώστε από την αρχή να μας προτρέπη να αρνηθούμε τον Θεόν.
4. Είδα άνθρωπο να ευχαριστή τον Θεόν με το στόμα και να κομπάζη με το εσωτερικό φρόνημα. Περί αυτού είναι αψευδής μάρτυς εκείνος ο Φαρισαίος που έλεγε στον Θεόν με απρεπή καύχησι: «Ο Θεός, ευχαριστώ σοι!» (Λουκ. ιη΄ 11).
5. Όπου συνέβη πτώσις, εκεί κατασκήνωσε προηγουμένως η υπερηφάνεια. Διότι το δεύτερο είναι το προμήνυμα του πρώτου.
6. Άκουσα κάποιον αξιοσέβαστο άνδρα να λέγη: «Υπόθεσε ότι είναι δώδεκα τα πάθη της ατιμίας. Εάν ένα από αυτά, την οίησι, την αγαπήσης ολόψυχα, αυτή θα αναπληρώση τον τόπο και των υπολοίπων ένδεκα».
7. Ο υψηλόφρων μοναχός αντιλέγει με σφοδρότητα, ενώ ο ταπεινόφρων δεν γνωρίζει ούτε να βλέπη τον άλλον αντιπρόσωπα. Δεν σκύβει το κυπαρίσσι να βαδίση στην γη, ούτε ο υψηλοκάριος μοναχός να αποκτήση υπακοή.
8. Ο υψηλοκάριος άνθρωπος επιθυμεί να άρχη. Και δεν μπορεί ή μάλλον δεν θέλει να οδηγηθή στην τελική απώλεια με κάποιον άλλον τυχόντα τρόπο.
9. «Υπερηφάνοις Κύριος αντιτάσσεται» (Α΄ Πέτρ. ε΄ 5), και ποιος μπορεί έπειτα να τους ελεήσει; «Ακάθαρτος παρά Κυρίω πάς υψηλοκάριος» (Παροιμ. ιε΄ 5), και ποιος θα κατορθώση έπειτα να καθαρίση έναν τέτοιο άνθρωπο;
10. Παίδευσις των υπερηφάνων είναι η πτώσις. Σκόλοψ αυτών είναι ο δαίμων. Εγκατάλειψίς τους εκ μέρους του Θεού είναι η απώλεια των φρενών. Και τα δύο πρώτα πολλές φορές εθεραπεύθησαν από ανθρώπους, αλλά το τελευταίο ανθρωπίνως είναι ανίατο.
11. Όποιος αποκρούει τους ελέγχους, εφάνέρωσε ότι το έχει τούτο το πάθος, ενώ όποιος τους δέχεται, έχει ελευθερωθή από τα δεσμά του.
12. Αν όχι εξ αιτίας άλλου πάθους, αλλά απ΄ αυτό και μόνο έπεσε κάποιος από τους ουρανούς, πρέπει να εξετάσωμε μήπως και χωρίς καμμία άλλη αρετή, αλλά με την ταπεινώσι μόνο μπορούμε να ανεβούμε στους ουρανούς.
13. Η υπερηφάνεια είναι απώλεια του πλούτου και των ιδρώτων των πνευματικών. «Εκέκραξαν, και ούκ ήν ο σώζων», επειδή ασφαλώς θα έκραξαν με υπερηφάνεια· «Προς Κύριον, και ούκ εισήκουσεν αυτών» (Ψαλμ. ιζ΄ 42), επειδή ασφαλώς δεν απέκοπταν τις αιτίες των αμαρτιών κατά των οποίων προσεύχονταν.
14. Ένας πολύ γνωστικός γέρον εσυμβούλευσε πνευματικά κάποιον υπερήφανο αδελφό. Και αυτός τυφλωμένος του λέγει: «Συγχώρησέ με, πάτερ. Δεν είμαι υπερήφανος». Και ο πάνσοφος γέρον του αποκρίνεται: «Και ποια καλύτερη απόδειξι θα μας έδινες του πάθους σου, από αυτό που είπες, το «δεν είμαι υπερήφανος»; Σε τέτοιους υπερηφάνους ανθρώπους προξενεί μεγάλη ωφέλεια η υποταγή, η σκληρότερη και ατιμωτικότερη διαγωγή, καθώς και η ανάγνωσις των υπερφυσικών κατορθωμάτων των Πατέρων. Ίσως έτσι να υπάρξη σ΄ αυτούς τους ασθενείς κάποια μικρή ελπίδα σωτηρίας.
15. Είναι εντροπή να καμαρώνη κάποιος για τον ξένο στολισμό. Ομοίως είναι εσχάτη ανοησία να υπερηφανεύεται κανείς για τα χαρίσματα του Θεού. Όσα κατορθώματα επέτυχες πριν γεννηθής, γι΄ αυτά μόνο να υπερηφανεύεσαι, διότι τα μετά την γέννησί σου τα εχάρισε ο Θεός, καθώς επίσης και αυτή την γέννησι.
16. Όσες αρετές κατώρθωσες χωρίς τον νου και την λογική, αυτές και μόνο είναι ιδικές σου, εφ΄ όσον τον νου και την λογική σου τα εδώρησε ο Θεός. Όσες νίκες επέτυχες χωρίς το σώμα σου, αυτές και μόνο οφείλονται στην ιδική σου προσπάθεια, εφ΄ όσον το σώμα δεν είναι ιδικό σου δημιούργημα, αλλά του Θεού.

17. Μη ξεθαρρεύσης, παρά μόνον όταν δεχθής την τελική απόφασι του Κριτού. Και να παρατηρής εκείνο της ευαγγελικής παραβολής, ο οποίος μετά την ανάκλισί του στο τραπέζι του γάμου εδέθηκε χειροπόδαρα και ωδηγήθηκε στο σκότος το εξώτερον.

18. Μη ανυψώνης τον αυχένα σου, ενώ είσαι πλασμένος από γη. Διότι πολλοί ερρίφθησαν από τους ουρανούς, αν και ήσαν άγιοι και άυλοι.

19. Όταν ο δαίμων καταλάβη έδαφος στην ψυχή των οπαδών του, τότε τους παρουσιάζεται, όταν κοιμώνται ή όταν είναι ξύπνιοι, υπό την μορφήν αγίου Αγγέλου ή Μάρτυρος και τους δίδει πνευματικά χαρίσματα ή τους αποκαλύπτει διάφορα μυστήρια· με τον σκοπό να εξαπατηθούν οι ταλαίπωροι και να χάσουν τελείως τα λογικά τους.

20. Και αν ακόμη είχαμε υποστή μυρίους θανάτους για την αγάπη του Χριστού, ούτε έτσι θα εξεπληρώναμε το χρέος μας. Διότι άλλο είναι το αίμα του Θεού και άλλο το αίμα των δούλων, όχι βέβαια ως προς την ουσία, αλλά ως προς την αξία.

21. Ας μη παύσωμε ποτέ να συζητούμε για τους πρό ημών Πατέρας και φωστήρας, συγκρίνοντας τους εαυτούς μας μαζί τους. Τότε θα διαπιστώσωμε ότι δεν επατήσαμε κάν το πόδι μας στον δρόμο της πραγματικής μοναχικής ζωής, και ότι δεν εφυλάξαμε οσίως τις υποσχέσεις μας, αλλ' ότι ευρισκόμαστε ακόμη στην κατάστασι των κοσμικών.

22. Μοναχός κατ' εξοχήν σημαίνει οφθαλμός της ψυχής αμετεώριστος και σωματικές αισθήσεις ακινητοποιημένες. Μοναχός είναι εκείνος πού προκαλεί εναντίον του τους δαίμονας σαν άγρια θηρία, και πού αναγκάζοντάς τους να απομακρύνωνται από κοντά του, τους παροξύνει. Μοναχός σημαίνει αδιάκοπη έκστασις του νου και ακατάπαυστη λύπη για την παρούσα ζωή. Μοναχός σημαίνει άνθρωπος πού έγινε ένα με τις αρετές, όπως ένας άλλος έγινε ένα με τις ηδονές. Μοναχός σημαίνει άσβεστο φως στον οφθαλμό της καρδιάς. Μοναχός σημαίνει άβυσσος ταπεινώσεως πού εγκρέμισε και έπνιξε μέσα της κάθε πονηρό πνεύμα.

23. Την λήθη των αμαρτημάτων την προκαλεί η υπερηφάνεια, διότι η ενθύμησις των προξενεί ταπεινοφροσύνη.

24. Υπερηφάνεια σημαίνει, εσχάτη πτωχεία μιας ψυχής πού παρουσιάζεται κατά φαντασίαν ως πλουσία, και πού νομίζει ότι ζή στο φως, ενώ ευρίσκεται μέσα στο σκοτάδι. Όχι μόνο δεν αφίνει τούτη η μιανρά να προοδεύη κάποιος, αλλά και από υψηλά τον ρίχνει κάτω.

25. Υπερήφανος σημαίνει ρόδι σαπισμένο εσωτερικώς, πού εξωτερικώς γυαλίζει το χρώμα του. Ο υπερήφανος μοναχός δεν χρειάζεται δαίμονα, διότι γίνεται πλέον ο ίδιος δαίμων και εχθρός του εαυτού του.

26. Ξένο είναι το σκοτάδι από το φως. Ομοίως ξένος είναι ο υπερήφανος από κάθε αρετή. Στις καρδιές των υπερηφάνων θα γεννηθούν λογισμοί βλασφημίας, ενώ στις ψυχές των ταπεινών ουράνιες θεωρίες. Ο κλέπτης απεχθάνεται το φως του ηλίου και ο υπερήφανος εξουθενώνει τους πράους ανθρώπους.

27. Πολλοί υπερήφανοι, δεν γνωρίζω πώς, αυταπατήθηκαν κι ενόμισαν ότι έφθασαν στο ύψος της απαθείας. Αλλά την ώρα του θανάτου είδαν την πτωχεία τους. Όποιος συνελήφθη από αυτήν, δηλαδή την υπερηφάνεια, μόνο στην βοήθεια του Κυρίου μπορεί να ελπίζει, διότι γι' αυτόν είναι μάταιο να περιμένη σωτηρία από ανθρώπους.

28. Συνέλαβα κάποτε τούτη την ακέφαλο πλάνη να πλησιάζη προς την καρδιά μου, ανεβασμένη επάνω στους ώμους της μητέρας της.

Τις έδεσα και τις δύο με τα δεσμά της υπακοής, τις εμαστίγωσα με το μαστίγιο της ευτελείας και έτσι τις ανέκρινα με ποιόν τρόπο εισέρχονται μέσα μου. Και αυτές, καθώς εμαστιγώνονταν, μου έλεγαν:

«Εμείς δεν έχομε ούτε αρχή ούτε γέννησι, διότι είμαστε αρχηγοί και γεννήτορες όλων των παθών. Εμάς μας πολεμεί υπερβολικά η συντριβή της καρδιάς πού γεννάται από την υποταγή. Εμείς δεν ανεχόμεθα κανένα να μας εξουσιάζη. Γι' αυτό και όταν ελάβαμε εξουσία στους ουρανούς,

απεστατήσαμε από εκεί.

» Εμείς με ένα λόγο γεννούμε όλα τα πάθη πού αντιστρατεύονται στην ταπεινοφροσύνη, διότι όλα όσα την ευνοούν είναι αντιμέτωπά μας. Αλλά αφού και στον ουρανό εσημειώσαμε νίκη, πώς μπορείς εσύ να μας ξεφύγεις;

» Εμείς συνηθίζουμε πολλές φορές να εμφανιζόμεθα μετά από ατιμίες, από την υπακοή, από την αοργησία, από την αμνησικακία, από την πρόθυμη διακονία.

» Τέκνα ιδικά μας είναι οι πτώσεις των πνευματικών ανθρώπων, η οργή, η καταλαλιά, η πικρία, ο θυμός, η κραυγή, η βλασφημία, η υποκρισία, το μίσος, ο φθόνος, η αντιλογία, η ιδιορρυθμία, η απείθεια.

» Ένα μόνο υπάρχει πού δεν μπορούμε να το νικήσουμε, και σου το φανερόνουμε, επειδή μας μαστιγώνεις:

» Εάν κατηγορήσ διαρκώς τον εαυτόν σου ενώπιον του Κυρίου με ειλικρίνεια, θα μας θεωρήσ ωσάν αράχνη. Ίππος επάνω στον οποίο είμαι ανεβασμένη, εγώ η υπερηφάνεια, είναι, όπως βλέπεις, η κενοδοξία. Η οσία όμως ταπεινώσις και η αυτομεμψία θα περιπαίξουν τον ίππο και τον αναβάτη του, ψάλλοντας μελωδικά την ωδή της νίκης: «Άσωμεν τω Κυρίω· ενδόξως γάρ δεδόξασται· ίππον και αναβάτην έρριμεν εις θάλασσαν» (Έξοδ. ιε´ 1) και εις άβυσσον ταπεινώσεως».

Βαθμίσ εικοστή δευτέρα! Όποιος την ανέβηκε, ενίκησε· εάν βεβαίως κατώρθωσε να την ανεβή.

Λ Ο Γ Ο Σ Ε Ι Κ Ο Σ Τ Ο Σ Τ Ρ Ι Τ Ο Σ

Περί λογισμών βλασφημίας

(οι οποίοι είναι ανέκφραστοι)

ΑΠΟ ΔΗΛΗΤΗΡΙΩΔΗ ρίζα και φοβερή μητέρα -εννοώ την μολυσμένη υπερηφάνεια- ακούσαμε προηγουμένως ότι προέρχεται ένας πολύ φοβερός απόγονος, δηλαδή η ανέκφραστη βλασφημία. Γι' αυτό είναι ανάγκη να την φέρωμε στην μέση, διότι δεν είναι τυχαίος εχθρός, αλλά εχθρός και αντίπαλος φοβερώτερος από κάθε άλλον. Το δε χειρότερο είναι, ότι δεν μπορείς εύκολα να την εκφράσης και να την εξομολογηθής ή να την στηλιτεύσης ενώπιον πνευματικού ιατρού. Εξ αιτίας αυτού πολλές φορές αυτή η ανόσιος έφερε πολλούς σε απόγνωσι και απελπισία και κατέστρεψε κάθε τους ελπίδα, όπως το σαράκι το ξύλο.

2. Αυτή λοιπόν, αυτή η παμμίαρη βλασφημία ευχαριστείται πολλές φορές κατά την διάρκεια των αγίων συνάξεων και ακόμη την φρικτή ώρα της τελέσεως των Μυστηρίων να υβρίξη τον Κύριον και τα τελούμενα άγια μυστήρια. Από αυτό αντιλαμβανόμεθα πλήρως ότι δεν τα πρόφερε τα ανείπωτα και ασεβή και ακατανόητα εκείνα λόγια η ιδική μας ψυχή, αλλά ο αντίθεος δαίμων, ο οποίος εκδιώχθηκε από τους ουρανούς, διότι και εκεί σκέφθηκε να βλασφημήση τον Κύριον.

Διότι αν ήταν ιδικά μου τα άσεμνα και απρεπή εκείνα λόγια, πώς δέχομαι το δώρο της Θείας Κοινωνίας και το προσκυνώ; Πώς μπορώ να υβρίζω και να δοξολογώ συγχρόνως;

3. Πολλούς πολλές φορές ο απατεών δαίμων της βλασφημίας τους ωδήγησε σε παραφροσύνη.

Διότι κανείς άλλος λογισμός δεν είναι τόσο δύσκολος στην εξαγόρευσί του όσο αυτός. Γι' αυτό πολλές φορές σε πολλούς εγήρασε μέσα τους. Και ως γνωστόν τίποτε δεν ισχυροποιεί τους δαίμονες και τους λογισμούς εναντίον μας, όσο το να τους τρέφωμε και να τους αποκρύπτωμε μέσα στην καρδιά μας ανεξομολόγητους.

4. Κανείς ας μη θεωρή τον εαυτόν του αίτιο για τους λογισμούς της βλασφημίας. Ο Κύριος, ο οποίος είναι καρδιογνώστης, γνωρίζει καλά ότι δεν είναι ιδικά μας αυτού του είδους τα λόγια και οι σκέψεις, αλλά των εχθρών μας.

5. Η μέθη είναι αιτία στο να σκοντάφτη κάποιος. Ομοίως και η υπερηφάνεια είναι αιτία των απρεπών λογισμών. Και εκείνος πού εσκόνταψε είναι αναίτιος γι' αυτό, αλλά θα τιμωρηθή πάντως, διότι εμέθυσε.

6. Όταν εσταθήκαμε να προσευχηθούμε, ξεσηκώθηκαν εναντίον μας οι ακάθαρτοι εκείνοι και ανείπωτοι λογισμοί. Και μόλις ετελειώσαμε την προσευχή, έφυγαν αμέσως. Διότι δεν συνηθίζουν να μάχονται εκείνους που δεν τους μάχονται.

7. Όχι μόνο τον Θεόν και τα θεία ο άθεος αυτός δαίμων βλασφημεί, αλλά και προφέρει μέσα στον νου μας μερικά αισχρότατα και άπρεπα λόγια, για να εγκαταλείψωμε την προσευχή ή για να πέσωμε σε απόγνωση. Έτσι πολλούς τους εμπόδισε από την προσευχή και πολλούς τους απεμάκρυνε από τα Μυστήρια.

Σε μερικούς κατέτηξε τα σώματα από την λύπη. Άλλους ο πονηρός αυτός και απάνθρωπος τύραννος τους εδάμασε με την νηστεία και δεν τους επέτρεψε την παραμικρή ανακούφιση.

Και κατώρθωσε να πείση όχι μόνο τους κοσμικούς, αλλά και τους μοναχούς, ότι δεν τους απολείπεται πλέον καμμία ελπίδα σωτηρίας και ότι είναι ελεεινότεροι από όλους τους απίστους και από αυτούς τους ειδωλολάτρες ακόμη.

8. Όποιος ενοχλείται από το πνεύμα της βλασφημίας και θέλει να απαλλαγεί απ' αυτό, ας εννοήσει καλά ότι αιτία αυτών των λογισμών δεν είναι η ιδική του ψυχή, αλλά ο ακάθαρτος δαίμων, που είπε κάποτε προς τον Κύριον: «Ταύτα πάντα σοι δώσω, εάν πεσών προσκυνήσης μοι» (Ματθ. δ' 9).

Για τούτο και εμείς ας τον περιφρονούμε και ας μη υπολογίζωμε καθόλου τα λεγόμενά του και ας του λέγωμε: «Υπαγε οπίσω μου, σατανά. Κύριον τον Θεόν μου προσκυνήσω και αυτό μόνω λατρεύσω» (πρβλ. Ματθ. δ' 10). «σου δε επιστρέψει ο πόνος και ο λόγος επί την κεφαλήν σου, και επί την κορυφήν σου η βλασφημία σου καταβήσεται» (πρβλ. Ψαλμ. ζ' 17) έν τώ νύν αιώνι και έν τώ μέλλοντι».

9. Όποιος προσπαθεί να παλαίψη εναντίον του δαίμονος της βλασφημίας με διαφορετικό από τον προηγούμενο τρόπο, ομοιάζει μ' εκείνον που επιχειρεί να συλλάβη την αστραπή με τα χέρια του. Διότι πώς είναι δυνατόν να συλλάβη ή να αντειπή ή να παλαίψη εναντίον εκείνου που επέρχεται στην καρδιά ξαφνικά σαν άνεμος, που είναι τα λόγια του γρηγορότερα από την ριπή του οφθαλμού, και που αμέσως γίνεται άφαντος;

10. Όλοι οι εχθροί ίστανται απέναντί μας και μάχονται και αργούν κάπως και δίνουν καιρό στον ανταγωνιστή τους. Αυτός όμως όχι! Αλλά μόλις φάνηκε έφυγε, και μόλις ωμίλησε ανεχώρησε.

11. Πολλές φορές τούτος ο δαίμων συνηθίζει να εισχωρή στον νου των πιο απλών και πιο ακεραίων, διότι αυτοί θορυβούνται και ταράσσονται υπερβολικά, πολύ περισσότερο από τους άλλους. Και σ' αυτούς, έχομε την γνώμη, ότι ο πόλεμος οφείλεται εξ ολοκλήρου στον φθόνο των δαιμόνων και όχι στην οίηση.

12. Ας παύσωμε να κρίνωμε και να κατακρίνωμε τον πλησίον, και τότε δεν πρόκειται να φοβηθούμε τους λογισμούς της βλασφημίας. Διότι αφορμή και ρίζα του δευτέρου είναι το πρώτο.

13. Εκείνος που είναι κλεισμένος σ' ένα σπίτι, ακούει τα λόγια αυτών που περνούν απ' έξω, χωρίς να συνομιλή μαζί τους.

Παρομοίως και η ψυχή που ζη με αυτοσυγκέντρωσι, ταράσσεται ακούοντας τις βλασφημίες που προφέρει διερχόμενος ο διάβολος.

14. Όποιος περιφρονεί τούτον τον δαίμονα, ελευθερώθηκε από το πάθος. Όποιος σοφίζεται να αγωνισθή εναντίον του διαφορετικά, στο τέλος νικάται. Διότι εκείνος που προσπαθεί να συλλάβη τα πνεύματα με λόγια, ομοιάζει με εκείνον που προσπαθεί να κλείση κάπου τους ανέμους. Κάποιος εκλεκτός μοναχός, ενοχλούμενος είκοσι χρόνους από τούτον τον δαίμονα, έλυωσε την σάρκα του με νηστείες και αγρυπνίες. Και αφού δεν είδε από αυτά καμμία ωφέλεια, έγραψε το πάθος σε χαρτί και επήγε και το έδωσε σε κάποιον άγιο άνδρα. Έπεσε δε κατά πρόσωπον στην γη και δεν μπορούσε να ανυψώση προς αυτόν το βλέμμα του. Ο γέροντας μόλις το διάβασε, χαμογέλασε, και αφού σήκωσε τον αδελφό, του λέγει: «Βάλε, τέκνον μου, το χέρι σου στον αυχένα μου». Αφού το έβαλε ο αδελφός, του λέγει ο μέγας εκείνος: «Ας είναι επάνω στον τράχηλό μου, αδελφέ, αυτή η αμαρτία, όσα χρόνια την είχες ή θα την έχης ακόμη. Μόνο εσύ να μην την υπολογίζης πλέον

καθόλου». Και ο αδελφός αυτός διαβεβαίωνε ότι δεν πρόφθασε να βγει από το κελλί του γέροντος, και το πάθος έγινε άφαντο. Τούτο το περιστατικό μου το διηγήθηκε δοξάζοντας τον Θεόν ο ίδιος αδελφός στον οποίο συνέβη.

Όποιος ενίκησε τούτο το πάθος απεμάκρυνε την υπερηφάνεια.

Λ Ο Γ Ο Σ Ε Ι Κ Ο Σ Τ Ο Σ Τ Ε Τ Α Ρ Τ Ο Σ

Περί πραότητος και απλότητος

(Διά τας αρετάς της πραότητος, της απλότητος και της ακακίας, τας «σεσοφισμένας», όχι τας φυσικάς, καθώς και διά την πονηρίαν)

ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ του ηλίου προτρέχει το φως της αυγής. Παρόμοια πρὶν ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνη τρέχει η πραότης. Ἀς ἀκούσωμε δε καὶ τὸ Φῶς, δηλαδὴ τὸν Χριστόν, νὰ τὴν τοποθετῇ κατ' αὐτὴν τὴν σειράν. «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, λέγει, ὅτι πρᾶος εἰμὶ καὶ ταπεινὸς τῆ καρδία» (Ματθ. ια' 29). Λοιπὸν, τὸ φυσικὸ εἶναι πρὶν λάμψη ὁ ἥλιος νὰ φωτισθούμε ἀπὸ τὸ φῶς τῆς αυγῆς καὶ ἔπειτα νὰ ατενίσουμε πλούσια τὸν ἥλιο. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν, δὲν εἶναι, ὅπως τὸ δείχνει καὶ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων, νὰ ἀντικρῦση κανεὶς τὸν ἥλιο, δηλαδὴ τὴν ταπεινώσει, πρὶν γνωρίσῃ τὸ φῶς τῆς αυγῆς, δηλαδὴ τὴν πραότητα.

2. Ἡ πραότης εἶναι μία ἀμετακίνητη κατάστασις τοῦ νοῦ, πού παραμένει ἡ ἴδια καὶ στὶς τιμές καὶ στὶς περιφρονήσεις. Πραότης σημαίνει, τὸ νὰ προσεύχεσαι εὐκρινῶς γιὰ τὸν πλησίον σου, χωρὶς νὰ ἐνοχλήσαι καθόλου ἀπὸ τὶς ταραχές πού σου προξενεῖ. Ἡ πραότης εἶναι βράχος ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἀφρισμένη θάλασσα, πού ἐντελῶς ἀκλόνητος διαλύει ὅλα τὰ κύματα, τὰ ὁποῖα τὸν κτυποῦν.

Ἡ πραότης εἶναι τὸ στήριγμα τῆς υπομονῆς, ἡ θύρα ἢ καλύτερα ἡ μητέρα τῆς ἀγάπης, ἡ προϋπόθεσις τῆς διακρίσεως, διότι ὅπως λέγει ἡ Γραφή, «διδάξει Κύριος πρᾶεὶς οδοῦς αὐτοῦ» (Ψαλμ. κδ' 9)· ἡ πρόξενος τῆς ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν, τὸ θάρρος τῆς προσευχῆς, ἡ περιοχὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διότι ὁ Κύριος λέγει: «Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ἡσύχιον»; (πρβλ. Ἠσ. ζς' 2).

Ἡ πραότης εἶναι συνεργὸς στὴν υπακοή, ὁδηγὸς στὴν ἀδελφοσύνη, χαλινὸς τῆς μανίας, κόψιμο τοῦ θυμοῦ, μίμησις τοῦ Χριστοῦ, ιδιότης τῶν Ἀγγέλων, δεσμὸς τῶν δαιμόνων, ἀσπίδα κατὰ τῆς πικρᾶς οργῆς.

3. Στὶς καρδιές τῶν πρᾶων θὰ ἀναπαύεται ὁ Κύριος, ἐνῶ ἡ ταραχώδης ψυχὴ εἶναι καθέδρα τοῦ διαβόλου. «Οἱ πρᾶεὶς κληρονομήσουσι γῆν» (Ματθ. ε' 5)· μάλλον θὰ γίνουν κυρίαρχοί τῆς, ἐνῶ οἱ οργίλοι καὶ θυμῶδεις ἄνδρες θὰ ἐξορισθοῦν ἀπὸ τὴν γῆ τους.

4. Ἡ πρᾶεὶς ψυχὴ εἶναι θρόνος τῆς ἀπλότητος, ἐνῶ ὁ νοῦς τοῦ οργίλου δημιουργὸς τῆς πονηρίας. Ἡ ἡπία ψυχὴ θὰ δεχθῇ μέσα τῆς τοὺς λόγους τῆς σοφίας ἐφ' ὅσον «οδηγήσει Κύριος πρᾶεὶς ἐν κρίσει» (Ψαλμ. κδ' 9) ἢ μάλλον στὴν διάκρισι. Ἡ εὐθεὶα ψυχὴ συζῆ με τὴν ταπεινώσει, ἐνῶ ἡ πονηρὰ εἶναι υπηρέτρια τῆς υπερηφανεΐας. Οἱ ψυχές τῶν πρᾶων θὰ γεμίσουν ἀπὸ γνώσι καὶ σύνεσι, ἐνῶ ὁ νοῦς τοῦ θυμῶδους συγκατοικεῖ με τὸ σκοτάδι καὶ τὴν ἀγνοία.

5. Αὐτὸς πού θυμῶνει καὶ αὐτὸς πού εἰρωνεύεται συναντήθηκαν μεταξύ τους. Καὶ ἦταν ἀδύνατο νὰ εὐρεθῇ ἕνας εὐθύς λόγος στὴν συζήτησί τους! Ἀν ἀνοίξῃς τὴν καρδιά τοῦ πρώτου, θὰ εὐρῆς τὴν μανία, καὶ ἀν ἐρευνήσῃς τὴν ψυχὴ τοῦ δευτέρου, θὰ ἀντικρῦσης τὴν πονηρία.

6. Ἡ ἀπλότης εἶναι μία συνήθεια καὶ συμπεριφορὰ τῆς ψυχῆς ἀποϊκίλη, πού δὲν κινεῖται σὲ κανέναν κακὸ λογισμό. Ἡ ἀκακία εἶναι μία γλυκεῖα καὶ χαρούμενη ψυχικὴ κατάσταση, ἀπηλλαγμένη ἀπὸ κάθε κακὴ σκέψι καὶ ὑπόνοια.

7. Πρῶτο γνῶρισμα τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἶναι ἡ ἀποϊκίλη ἀπλότης. Ὅσο τὴν εἶχε αὐτὴν ὁ Ἀδάμ δὲν ἀντίκρυσσε στὸν ἑαυτὸ τοῦ οὔτε ψυχικὴ γυμνότητα οὔτε σωματικὴ ἀσχημοσύνη.

8. Καλὴ βέβαια καὶ ἀξιομακάριστη εἶναι ἡ ἀπλότης πού ἔχουν μερικοὶ ἐκ φύσεως. Ὅχι ὅμως τόσο, ὅσο ἡ ἀπλότης πού ἀποκτήθηκε με κόπους καὶ ἰδρώτες καὶ με μετεγκεντρισμὸ τῆς πονηρᾶς φύσεως. Διότι ἡ μὲν πρώτη εἶναι σκεπασμένη καὶ προφυλαγμένη ἀπὸ πολυποϊκίλες μεταβολές καὶ

πάθη ενώ η Δευτέρα γίνεται πρόξενος της τελείας ταπεινοφροσύνης και πραότητας. Και η μία δεν έχει πολύ μισθό, ενώ η άλλη έχει άπειρο και απροσμέτρητο.

9. Όλοι όσοι επιθυμούμε να προσελκύσουμε προς το μέρος μας τον Κύριον, ας Τον πλησιάσουμε σαν διδάσκαλο πού κάνει μάθημα, «απλώς και απλάστως και αποικίλως και απονήρως και απεριέργως». Επειδή αυτός είναι απλούς και ασύνθετος, θέλει και οι ψυχές που Τον πλησιάζουν να είναι απλές και ακέραιες. Και δεν είναι δυνατόν να αντικρύσης ποτέ απλότητα χωρίς ταπεινώσι.

Πονηρός σημαίνει άνθρωπος πού κάνει ψευδείς προβλέψεις και πού φαντάζεται ότι αντιλαμβάνεται τους λογισμούς των άλλων από τα λόγια τους, και τα μυστικά των καρδιών τους από τις εξωτερικές κινήσεις.

10. Είδα ανθρώπους ευθείς πού έμαθαν από τους πονηρούς να πονηρεύονται, και εθαύμασα πώς τόσο γρήγορα κατώρθωσαν να χάσουν το φυσικό τους ιδίωμα και προτέρημα.

11. Όσο εύκολα αλλάζουν και ξεπέφτουν οι ευθείς, τόσο δύσκολα μπορούν να μεταβληθούν οι αντίθετοι, οι πονηροί. Πολλές φορές η πραγματική ξενιτεία και η υποταγή και η προφύλαξις του στόματος κατώρθωσαν πολλά και επέτυχαν παραδόξως να μεταβάλουν καταστάσεις αθεράπευτες.

12. Εάν «η γνώσις φυσιοί» (Α΄ Κορ. η΄ 2) τους περισσότερους, σκέψου μήπως το να είναι κάποιος ανίδεος και αμαθής φέρνει κάποια σχετική ταπεινώσι, αν και υπάρχουν –σπάνιοι βεβαίως- και αυτοί που υπερηφανεύονται για την αμάθειά τους.

13. Ζωντανή απόδειξις και υπόδειγμα της μακαρίας απλότητας υπήρξε ο τρισμακάριος Παύλος ο απλούς[1]. Κανείς δεν είδε πουθενά ούτε άκουσε ούτε πρόκειται να ιδή ποτέ τόση πνευματική πρόοδο σε τόσο σύντομο χρόνο.

14. Απλούς μοναχός σημαίνει ζώνον άλογο, αλλά και λογικό, πού κάνει υπακοή και αποθέτει εντελώς το φορτίο του στον οδηγό του. Το ήμερο ζώνον δεν θα αντιμιλήσει σ΄ εκείνον πού το δένει. Ομοίως και η ευθεία ψυχή στον ιδικό της προεστώτα. Ακολουθεί εκείνον πού την σύρει όπως θέλει και έως θυσίας δεν γνωρίζει να αντιλέγη.

15. Απονήρευτος άνθρωπος σημαίνει καθαρά φύσις της ψυχής, όπως ακριβώς επλάσθη, πού συνεργάζεται και συνομιλεί εύκολα με όλους τους ανθρώπους.

16. Ευθύτης σημαίνει απεριέργη σκέψις, ανυπόκριτη συμπεριφορά, ομιλία φυσική και ανεπιτήδευτη. Όπως ονομάζεται ο Θεός αγάπη, έτσι ονομάζεται και ευθύτης. Γι΄ αυτό και ο σοφός, δηλαδή ο Σολομών, στο «Άσμα» λέγει στην καθαρά καρδιά: «Ευθύτης ηγάπησέ σε» (α΄ 4). Καθώς επίσης και ο πατέρας του λέγει στους «Ψαλμούς»: «Χρηστός και ευθύς ο Κύριος» (κδ΄ 8). Λέγει ακόμη ότι σώζονται οι συνώνυμοί Του: «Του σώζοντος τους ευθείς τη καρδιά» (ζ΄ 11). Λέγει επίσης: «Ευθύτητα ψυχών είδε και επεσκέψατο το πρόσωπον αυτού» (πρβλ. ι΄ 7).

17. Πονηρία σημαίνει μεταβολή της ευθύτητας, σκέψις πλάνης, ψεύδη που λέγονται κατ΄ οικονομίαν, όρκοι πού έν μέρει αληθεύουν, λόγοι πού έχουν περιπλακή, καρδιά ομοία με τον βυθό της θαλάσσης, άβυσσος δολιότητος, ψευδολογία που μονιμοποιήθηκε, οίησις πού κατήντησε φυσική, αντίπαλος της ταπεινώσεως, υποκριτική μετάνοια, απομάκρυνσις του πένθους, εχθρός της εξομολογήσεως, τακτική εκείνων πού ακολουθούν την γνώμη τους, πρόξενος ηθικών πτώσεων, εμπόδιο στην ανέγερσι των πεσόντων, αντιμετώπισις των ύβρεων με φαινομενικό χαμόγελο, σκυθρωπότης ανόητη και αφύσικη, ευλάβεια επίπλαστη, ζωή ομοία με των δαιμόνων.

18. Ο πονηρός είναι συνόμιλος και συνώνυμος του διαβόλου. Γι΄ αυτό και ο Κύριος μας edίδαξε έτσι να τον αποκαλούμε -τον διάβολο- λέγοντας: «Ρύσαι ημάς από του πονηρού» (Ματθ. ζ΄ 13).

19. Η πονηρία είναι μία επιστήμη ή καλύτερα ασχημοσύνη των δαιμόνων, η οποία ενώ είναι εστερημένη από αλήθεια, προσπαθεί να το κρύπτη και να εξαπατά πολλούς.

20. Η υποκρισία είναι μία κατάσταση όπου το σώμα, οι εξωτερικές δηλαδή εκδηλώσεις, ευρίσκεται σε αντίθεσι με την ψυχή. Είναι δε η κατάσταση αυτή περιπεπλεγμένη με παντός είδους κακές σκέψεις και επινοήσεις.

21. Ας φύγωμε λοιπόν μακριά από τον κρημνό της υποκρισίας και τον λάκκο της υποουλότητος, ακούοντας τα λόγια του Ψαλμωδού: «Ότι οι πονηρευόμενοι εξολοθρευθήσονται, και ωσει χόρτος ταχύ αποξηρανήσονται, και ωσει λάχανα χλόης ταχύ αποπεσούνται» (Ψαλμ. λς΄ 2). Διότι οι τοιούτοι άνθρωποι γίνονται βοσκή των δαιμόνων.

22. Δύσκολα θα εισέλθουν οι πλούσιοι στην βασιλεία των ουρανών. Ομοίως δύσκολα θα αποκτήσουν την απλότητα οι συνετοί ανόητοι, (αυτοί δηλαδή πού ενώ είναι ανόητοι παρουσιάζονται με την πονηρία τους ως συνετοί).

23. Μία πτώσις πολλές φορές εσωφρόνισε τους κακούς και πονηρούς και τους εχάρισε χωρίς να το θέλουν την ακακία και την σωτηρία.

24. Αγωνίζου να θεωρήσ πεπλανημένη την λογική σου και την κρίσι σου[2], και έτσι θα εύρης σωτηρία και ευθύτητα έν Χριστώ Ιησού τώ Κυρίω ημών. Αμήν.

Όποιος κατώρθωσε να ανεβή έως εδώ, ας έχη θάρρος, διότι μιμούμενος τον διδάσκαλον Χριστόν εσώθηκε.

I.M.Παρακλήτου

[1] Κατήγετο εξ Αιγύπτου. Κατ' αρχήν ακολούθησε τον έγγαμο βίο, αλλά η διαγωγή της συζύγου του συνετέλεσε να τον ανταλλάξη με την αναχωρητική ζωή. Διετέλεσε μαθητής του Μ. Αντωνίου και ανήλθε σε υψηλά μέτρα αγιότητας. Η υπακοή του, η απλότης και η ακακία του υπήρξαν παροιμιώδεις. Η μνήμη του εορτάζεται στις 7 Μαρτίου.

[2] Η έννοια της παραδόξου αυτής προτροπής είναι: «Μη βασίζεσαι στην ιδική σου φρόνησι, αλλά στου πνευματικού σου οδηγού». Σχετικώς συνιστά και η Αγία Γραφή: «Μη ίσθι φρόνιμος παρά σεαυτώ» (Παρμ. γ΄ 7 - Ρωμ. ιβ΄ 16). «Ουαί οι συνετοί έν εαυτοίς και ενώπιον αυτών επιστήμονες» (Ησ. ε΄ 21).

Λ Ο Γ Ο Σ Ε Ι Κ Ο Σ Τ Ο Σ Π Ε Μ Π Τ Ο Σ

Περί ταπεινοφροσύνης

(Διά την υψίστην ταπεινοφροσύνην, η οποία αποκτάται με μυστικόν τρόπον και εξολοθρεύει τα πάθη)

ΕΚΕΙΝΟΣ που θέλει να διηγήται με λόγια αισθητά την αίσθησι και την ενέργεια της αγάπης του Κυρίου στην κυριολεξία της, και της αγίας ταπεινοφροσύνης καθώς πρέπει, και της μακαρίας αγνότητος αληθινά, και της θείας ελλάμψεως παραστατικά, και του φόβου του Θεού πραγματικά, και της εσωτερικής πληροφορίας αλάνθαστα, και φαντάζεται ότι θα δώση να καταλάβουν αυτά τα πράγματα με την εξήγησί του όσοι δεν τα έχουν γευθή προσωπικώς, αυτός ομοιάζει με εκείνον πού θέλει να εξηγήση με λόγια και παραδείγματα, πόσο γλυκό είναι το μέλι σε εκείνους πού ποτέ δεν το γευθήκαν. Και ο μέν δεύτερος άδικα φιλολογεί, για να μην ειπώ βαττολογεί, ο δε πρώτος ή αγνοεί αυτά που διηγείται ή εμπαιίζεται υπερβολικά από την κενοδοξία.

2. Ο παρών λόγος παρουσίασε ενώπιόν μας προς εξέτασι έναν θησαυρό, ο οποίος ευρίσκεται ασφαλισμένος μέσα σε οστράκινα σκεύη ή καλύτερα σε ανθρώπινα σώματα. Ένα θησαυρό πού η ποιότης του δεν μπορεί καθόλου να κατανοηθή με λόγια. Έχει δε ο θησαυρός αυτός απ' έξω μόνο μία επιγραφή, η οποία είναι ακατανόητη και παρέχει πολλήν και ατέλειωτη ερευνητική προσπάθεια σε όσους ζητούν να την εξηγήσουν με λόγια. Και η επιγραφή αυτή έχει ως εξής: «Η ΑΓΙΑ ΤΑΠΕΙΝΩΣΙΣ».

3. Όσοι οδηγούνται από το πνεύμα του Θεού, ας εισέλθουν μαζί μας στο νοερό και πάνσοφο τούτο συνέδριο και ας κρατούν νοερώς στα χέρια τους θεόγραπτες πλάκες γνώσεως.

Άρχισε λοιπόν το συνέδριο. Συγκεντρωθήκαμε και συζητήσαμε και ερευνήσαμε εξεταστικά την σημασία της σπουδαίας αυτής επιγραφής. Ένας έλεγε ότι ταπεινοφροσύνη είναι το να λησμονήσ αμέσως τα κατορθώματά σου. Άλλος, το να θεωρήσ τον εαυτό σου πιο τελευταίο και πιο αμαρτωλό από όλους. Άλλος, το να γνωρίσης καλά με τον νου σου την ιδική σου αδυναμία και ασθένεια.

Άλλος, το να προλαμβάνεις σε φιλονεικίες να διαλύεις πρώτος την οργή. Άλλος, το να γνωρίζεις καλά την χάρι και την ευσπλαγχία του Θεού. Και ένας άλλος πάλι, το να αισθάνεσαι ψυχική συντριβή και να απαρνήσαι το ιδικό σου θέλημα.

Και εγώ αφού τα άκουσα όλα αυτά, και αφού τα εξέτασα μόνος μου με πολλή περίσκεψη και προσοχή, δεν κατώρθωσα με όσα άκουσα να καταλάβω την έννοια της μακαρίας ταπεινοφροσύνης. Γι' αυτό ως έσχατος όλων, αφού εμάζευσα όπως ο σκύλος τα ψίχουλα πού έπεσαν από το τραπέζι των γνωστικών εκείνων και μακαρίων Πατέρων, κατέληξα στον εξής ορισμό:

Η ταπεινοφροσύνη είναι ανώνυμη χάρις της ψυχής η οποία μπορεί να ονομασθή μόνο από όσους την εδοκίμασαν εκ πείρας. Είναι ανέκφραστος πλούτος, ονομασία του Θεού, δωρεά του Θεού, εφ' όσον Εκείνος λέγει: «Μάθετε ούκ απ' Αγγέλου, ούκ απ' ανθρώπου, ούκ από δέλτου, αλλ' απ' εμού», δηλαδή από την ενοίκησί μου και την έλλαμπί μου και την ενέργειά μου μέσα σας, «ότι πρῶτος εἰμι και ταπεινός τη καρδία και τῷ λογισμῷ και τῷ φρονήματι, και ευρήσετε ανάπαυσιν πολέμων και κουφισμῶν λογισμῶν ταῖς ψυχαῖς υμῶν» (πρβλ. Ματθ. ια' 29).

4. Διαφορετική είναι η όψις που παρουσιάζει η οσία αυτή άμπελος όταν ακόμη επικρατή ο χειμῶνας των παθῶν, και διαφορετική όταν πλέον έλθη η άνοιξις (και η έναρξις) των καρπῶν, και διαφορετική όταν φθάση το θέρος των αρετῶν, παρ' όλον ότι όλες αυτές οι όψεις συμβάλλουν σε μία και την αυτή ευφροσύνη και καρποφορία. Γι' αυτό εμφανίζει και τα αντίστοιχα σημάδια και τις αποδείξεις των κατά καιρούς καρπῶν της.

5. Όταν αρχίξη να ανθίξη μέσα μας η σταφυλή της οσίας αυτής αμπέλου, αισθανόμεθα πάραυτα κόπωση και μίσος προς κάθε ανθρώπινη δόξα και έπαινο, ενώ συγχρόνως εξορίζομε από μέσα μας τον θυμό και την οργή. Όσο δε έν τῷ μεταξύ προχωρεί κατά την πνευματική ηλικία μέσα στην ψυχή, η βασίλισσα αυτή των αρετῶν, κάθε καλό που εκτελούμε το θεωρούμε μηδέν ή μάλλον βδέλυγμα. Κυρίως συλλογιζόμεστε ότι κάθε ημέρα που περνά αυξάνει το φορτίο των αμαρτιῶν μας εξ αιτίας κρυφῶν και ασυναισθήτων αμαρτιῶν και αμελειῶν, πού σκορπίζουν τον πλούτο της ψυχής.

Το δε πλήθος των χαρισμάτων πού μας χορηγεί ο Θεός το βλέπομε σαν αιτία μεγαλυτέρας τιμωρίας, γιατί δεν μας αξίζει. Έτσι ο νους ασφαρίζεται από τους κλέπτες κλεισμένος μέσα στο βαλάντιο της μετριοφροσύνης. Ακούει μόνο τα κτυπήματα και τα παιγνίδια τους, χωρίς να επηρεάζεται καθόλου από αυτά. Και τούτο, διότι η μετριοφροσύνη είναι ταμείο απαραβίαστο.

6. Ετολμήσαμε δι' ολίγων να φιλοσοφήσωμε για την άνθησι και την μικρή ανάπτυξι τούτου του αιθαλούς καρπού. Αλλά για το ποιο είναι το τέλειο βραβείο, ο τέλειος καρπός της ιερᾶς αυτής αρετῆς, όσοι είσθε οικείοι του Κυρίου, ερωτήσατε τον Κύριον. Για την ποσότητα και μεγαλωσύνη της οσίας αυτής αρετῆς δεν είναι δυνατόν να ομιλήσω. Για την ποιότητά της πάλι είναι ακόμη πιο αδύνατο.

Έτσι ας επιχειρήσωμε πάλι να ομιλήσωμε για τις ιδιότητές της σύμφωνα με την σκέψι πού ήλθε στον νου μας.

7. Η μετάνοια που γίνεται με συνεχή φροντίδα και το πένθος πού είναι καθαρισμένο από κάθε κηλίδα και η οσιωτάτη των αρχαρίων ταπεινώσις διαφέρουν και διακρίνονται μεταξύ τους όσο ο άρτος από την ζύμη και το αλεύρι. Διότι συντριβεται πρώτα η ψυχή και λεπτύνεται με την πραγματική μετάνοια.

Έπειτα ενώνεται κατά κάποιον τρόπο και, ας το ειπώ έτσι, συμφύρεται με τον Θεόν με το ύδωρ του αληθινού πένθους. Εν συνεχεία, αφού ανάψη με το πύρ του Κυρίου, εμφανίζεται ως στερεός άρτος η μακαρία ταπεινώσις, η άζυμος και άτυφος, (η οποία δηλαδή είναι απηλλαγμένη από την ζύμη της κακίας και την υπερφάνεια).

Και όπως κάθε μία από τις τρεις αυτές αρετές, τις όμοιες με τρίπλοκη αλυσίδα ή καλύτερα με ουράνιο τόξο, εμφανίζει την ίδια δύναμι και ενέργεια και αποβλέπει στον ίδιο στόχο, θα πρέπει οπωσδήποτε να έχουν μεταξύ τους και τις ιδιότητες κοινές. Έτσι όποιο θα ονομάσης σημάδι της μιάς, θα το εύρης να είναι γνώρισμα και της άλλης.

Αυτό δε πού είπα θα προσπαθήσω με συντομία να το αποδείξω και να το επικυρώσω.

8. Πρώτη και εξαιρετική ιδιότης της ωραίας και αξιοθαύμαστης αυτής τριάδος είναι η μετά πολλής χαράς υποδοχή της ατιμίας, την οποία δέχεται με ανοικτά τα χέρια και την εναγκαλίζεται, με την σκέψη ότι καταπαύει και κατακαίει ψυχικές ασθένειες και μεγάλες αμαρτίες. Δεύτερο γνώρισμά της είναι η εξαφάνισις κάθε εκδηλώσεως θυμού, καθώς και η μετριοφροσύνη γι' αυτή την επιτυχία. Η τρίτη δε και ανωτέρα βαθμίδα είναι η αναμφίβητος αμφιβολία για την ισχύ των καλών μας έργων, καθώς και η συνεχής έφεσις για μάθησι.

9. Όπως «τέλος νόμου και προφητών Χριστός, εἰς δικαιοσύνην παντί τῷ πιστεύοντι» (Ρωμ. ι' 4), ἔτσι και τέλος των ακαθάρτων παθῶν σε καθέναν πού δεν προσέχει εἶναι η κενοδοξία και η υπερηφάνεια. Με το να τις φονεύη δε αυτές η νοερά ἔλαφος της ταπεινοφροσύνης[1], διαφυλάττει εκείνον ο οποίος συζή μαζί της απρόσβλητον ἀπό κάθε θανατηφόρο δηλητήριο. Πού να εμφανισθῆ ἀλήθεια σ' αυτήν το δηλητήριο της υποκρισίας; Πού το δηλητήριο της καταλαλιάς; Πού να εμφωλευθῆ σ' αυτήν ὄφις; Και εἰάν πάλιν εμφωλευθῆ, δεν θανατώνεται και δεν εξαφανίζεται, ὅταν τραβηχθῆ ἔξω ἀπό την καρδιά και φανερωθῆ; Δεν συναντάς σε ὅποιον συνδέεται με αυτήν μίσος οὔτε κάποια μορφή ἀντιλογίας οὔτε καμμία οσμή ἀπειθαρχίας, ἐκτός ἀν τυχόν πρόκειται για θέματα πίστεως.

10. Ὅποιος την ενυμφεύθη εἶναι ἥπιος, προσηγής, ευκατάνυκτος, ευσπλαγγνικός περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον. Εἶναι ἀκόμη γαλήνιος, χαρωπός, ευκολοκυβέρνητος, ἄλυπος, ἄγρυπνος, ἄοκνος, και -γιατί να λέγω πολλά;- ἀπαθής· ἀφού «ἐν τη ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος και ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ των ἐχθρῶν ἡμῶν» (Ψαλμ. ρλε' 23-24) και ἐκ των παθῶν και μολυσμῶν.

11. Ὁ ταπεινόφρων μοναχός δεν πολυξετάζει τα ἄρρητα μυστήρια, ἐνώ ὁ υπερήφανος ἐρευνᾷ τα ἀκατάληπτα κρίματα του Θεοῦ.

12. Σε κάποιον ἀπό τους πλέον γνωστικούς ἀδελφούς παρουσιάσθησαν οφθαλμοφανῶς οἱ δαίμονες και τον ἐμακάρισαν. Αὐτός δε ὁ πάνσοφος τους ἀπήνησε: «Εἰάν σταματήσετε να με ἐπαινῆτε με τους λογισμούς πού φέρνετε στην ψυχή μου, τότε ἐξ αἰτίας της ἀναχωρήσεώς σας θα θεωρήσω τον εαυτόν μου μέγαν. Εἰάν ὅμως δεν σταματήσετε να με ἐπαινῆτε, τότε ἀπό τους ἰδικούς σας ἐπαίνους θα συλλογίζωμαι την ἰδική μου ἀκαθαρσία, ἐφ' ὅσον εἶναι «ἀκάθαρτος παρά Κυρίῳ πάς υψηλοκάρδιος» (Παροιμ. ις' 5). Ἡ λοιπόν ἀναχωρεῖτε και γίνομαι ἀμέσως μέγας ἢ συνεχίζετε να με ἐπαινῆτε και ἀποκτώ με την συνεργία σας περισσότερη ταπεινώσει». Οἱ δαίμονες ἀμέσως κατεπλάγησαν διότι δεν εἶχαν τι να του ἀπαντήσουν και ἐγιναν ἄφαντοι.

13. Να μην εἶναι η ψυχή σου ὡς προς το ζῶποιο τούτο νάμα, δηλαδή την ταπεινώσει, λάκκος πού ἄλλοτε την ἀναβλύζει και ἄλλοτε πάλι στερεῦει ἀπό τον καύσωνα της φιλοδοξίας και της ἐπάρσεως, ἀλλά πηγὴ ἀπαθείας πού πάντοτε θα ἀναβλύζη ἀπό τα βάθη της ποταμὸ ολόκληρο ταπεινοφροσύνης. Γνώριζε, ὦ φίλε μου, ὅτι οἱ κοιλάδες εἶναι ἐκείνες πού πληθαίνουν μέσα τους το σιτάρι και τον πνευματικὸ καρπὸ. Κοιλάδα σημαίνει ψυχή ταπεινωμένη ἀνάμεσα σε ὄρη, (δηλαδή ἀνάμεσα σε πνευματικὸς ἀρετές), η οποία πάντοτε εἶναι χωρὶς υπερηφάνεια και πάντοτε παραμένει ἀμετακίνητη.

14. Δεν λέγει ὁ Ψαλμωδός «ἐνήστευσα» οὔτε «ἀγρύπνησα» οὔτε «ἐκοιμήθηκα κατὰ γῆς», ἀλλά «ἐταπεινώθην, και ἔσωσέ με συντόμως ὁ Κύριος» (πρβλ. Ψαλμ. ριδ' 6). Η μὲν μετάνοια μας ἀνεγείρει, το δε πένθος κρούει την πύλη του ουρανοῦ, η δε οσία ταπεινώσις την ἀνοίγει. Εγὼ δε ὁμολογῶ και προσκυνῶ την τριάδα μέσα στην μονάδα και την μονάδα μέσα στην τριάδα[2].

15. Ὅλα ὅσα βλέπονται τα φωτίζει ὁ ἥλιος, και ὅλα ὅσα γίνονται με λογική τα ἐνισχύει η ταπεινώσις. Ὄταν ἀπουσιάξη το φως, ὅλα εἶναι ζοφώδη, και ὅταν ἀπουσιάξη η ταπεινώσις, ὅλα τα κατορθώματά μας εἶναι ἀχρηστα.

16. Ἐνας χώρος σε ολόκληρη την κτίσι εἶδε μία μόνο φορά τον ἥλιο[3]. Και ἕνας μόνο λογισμὸς πολλές φορές προξένησε ταπεινώσει[4]. Μία και μόνη ἡμέρα αἰσθάνθηκε ὅλος ὁ κόσμος ἀγαλλίασι[5]. Και μία μόνο ὑπάρχει ἀρετή, η ταπεινώσις, πού δεν μποροῦν να την μιμηθῶν οἱ δαίμονες.

17. Άλλο πράγμα είναι το να υπερηφανεύεται κανείς, και άλλο το να μην υπερηφανεύεται, και άλλο το να ταπεινώνεται. Ο πρώτος καθημερινώς κρίνει τους άλλους· ο δεύτερος δεν κρίνει τους άλλους, πλην όμως δεν κατακρίνει και τον εαυτόν του· ο δε τρίτος, αν και απηλλαγμένος από την καταδίκη, καταδικάζει ο ίδιος συνεχώς τον εαυτόν του.
18. Άλλο πράγμα είναι το να ταπεινοφρονή κανείς, και άλλο το να αγωνίζεται να ταπεινοφρονή, και άλλο το να επαινεί τον ταπεινόφρονα. Το πρώτο είναι των τελείων, το δεύτερο των αληθινών υποτακτικών, και το τρίτο όλων των πιστών.
19. Εκείνος πού έχει γίνει ταπεινός βαθιά και εσωτερικά, δεν κλέπεται και δεν ζημιώνεται από λόγους χειλέων. Διότι δεν προφέρει η θύρα του στόματος ό,τι δεν έχει ο θησαυρός της καρδιάς.
20. Ο ίππος πού είναι μόνος του, πολλές φορές του φαίνεται πώς τα καταφέρνει στο τρέξιμο, όταν όμως ευρίσκεται μαζί με άλλους ίππους, τότε αντιλαμβάνεται την νωθρότητά του.
21. Εάν ο λογισμός δεν καυχάται πλέον για φυσικά προτερήματα, αυτό είναι σημάδι ότι αρχίζει να έρχεται η υγεία. Αντιθέτως όσο οσφραίνεται ακόμη εκείνη την δυσσομία, δεν αισθάνεται του πνευματικού μύρου την ευωδία.
22. Ο εραστής μου, είτε η οσία ταπείνωσις, δεν επιπλήττει, δεν καταδικάζει τους άλλους, δεν επιζητεί πρωτεία, δεν χρησιμοποιεί σοφιστείες, έως ότου ενωθή μαζί μου, διότι μετά την ένωσί μας δεν υπόκειται πλέον στον νόμο.
23. Σε κάποιον αγωνιστή πού προσπαθούσε να κατακτήσει την μακαρία ταπείνωσι, οι ανόσιοι δαίμονες έσπερναν επαίνους στην καρδιά. Εκείνος τότε μηχανάται κατόπιν θείου φωτισμού κάποιο ευσεβές τέχνασμα, για να νικήσει την πονηρία των δαιμόνων. Σηκώνεται λοιπόν αμέσως και γράφει στον τοίχο του κελλίου του τα ονόματα των πλέον υψηλών αρετών, δηλαδή της τελείας αγάπης, της αγγελικής ταπεινοφροσύνης, της καθαρής προσευχής, της αφθάρτου αγνότητος και των παρομοίων. Οσάκις λοιπόν άρχιζαν να τον επαινούν οι λογισμοί, τους έλεγε: «Ας πάμε να κάνουμε τον έλεγχο». Πλησιάζοντας δε στον τοίχο edιάβαζε τα ονόματα των αρετών και απευθυνόμενος στον εαυτόν του εκραύγαζε: «Όταν τις αποκτήσης αυτές, ας γνωρίζης ότι ακόμη ευρίσκεσαι μακριά από τον Θεόν».
24. Ποια είναι η δύναμις και η ουσία τούτου του ηλίου, (δηλαδή της ταπεινοφροσύνης), δεν μπορούμε να την παρουσιάσωμε. Μόνο από τις ενέργειές της και από τις ιδιότητές της κατορθώνομε να κατανοήσωμε την βαθύτερη ουσία της.
25. Η ταπεινοφροσύνη είναι θεϊκή σκέπη πού σκεπάζει τους οφθαλμούς μας, για να μη βλέπωμε τα κατορθώματά μας. Η ταπεινοφροσύνη είναι άβυσσος ευτελείας, απρόσβλητη από κάθε κλέπτη. Η ταπεινοφροσύνη είναι «πύργος ισχύος από προσώπου εχθρού» (Ψαλμ. ξ' 4). «Ο εχθρός δεν έχει να ωφεληθή από αυτόν, τον ταπεινό, και ο υιός ή μάλλον ο λογισμός της ανομίας δεν θα μπορέσει να τον κατοικήσει. Αντιθέτως δε αυτός θα κατακόψη ενώπιόν του όλους του εχθρούς του και όσους τον μισούν θα τους κατατροπώσει» (πρβλ. Ψαλμ. πη' 23).
26. Ο μεγάλος τούτος ιδιοκτήτης του ιδικού του πλούτου, δηλαδή η ταπείνωσις, αντιλαμβάνεται μέσα στην ψυχή και άλλα εκλεκτά γνωρίσματα, εκτός από όλα εκείνα που προαναφέραμε. Διότι εκείνα πού προαναφέραμε, εκτός από ένα[6], υποδηλώνουν απλώς στους άλλους τον πνευματικό πλούτο.
27. Θα γνωρίσης και δεν θα απατηθής ότι απέκτησες μέσα σου την οσία αυτή ουσία, δηλαδή την ταπείνωσι, από το πλήθος του αρρήτου φωτός και από τον απερίγραπτο έρωτα της προσευχής. Πρίν κατακτηθούν αυτά προηγείται μία κατάσταση, κατά την οποία η καρδιά δεν περιφρονεί τους αμαρτάνοντας ούτε κατακρίνει τα αμαρτήματά τους. Και πρίν από αυτή την κατάσταση προηγείται άλλη, κατά την οποία η καρδιά μισεί κάθε κενοδοξία.
28. Όποιος επέτυχε την πλήρη γνώσι του εαυτού του, αυτός έσπειρε σε γη αγαθή. Όποιος δεν έσπειρε κατ' αυτόν τον τρόπο, δεν πρόκειται να ιδή να ανθίζει μέσα του η ταπεινοφροσύνη. Όποιος επέτυχε την γνώσι του εαυτού του, αυτός αισθάνθηκε τον φόβο του Κυρίου, και βαδίζοντας με την αίσθησι αυτή έφθασε στην πύλη της αγάπης.

29. Η ταπείνωση είναι η πύλη της ουρανίου βασιλείας που εισάγει σ' αυτήν όσους την πλησιάζουν. Νομίζω ότι γι' αυτήν είπε ο Κύριος: «Και εισελεύσεται ο βουλόμενος και εξελεύσεται αφόβως εκ του βίου και νομήν ευρήσει» (πρβλ. Ιωάν. ι' 9) και γλόη μέσα στον παράδεισο. Όλοι όσοι εισήλθαν στην μοναχική ζωή από άλλη θύρα αυτοί είναι κλέπται και λησταί της ιδικής τους ζωής (πρβλ. Ιωάν. ι' 1).

30. Όσοι επιζητούμε την ταπεινοφροσύνη ας μη παύωμε να εξετάζωμε και να ανακρίνωμε τους εαυτούς μας. Και όταν αισθανώμεθα με την καρδιά μας ανώτερον σε όλα τον πλησίον, τότε είναι κοντά μας το έλεος, (δηλαδή το εκ Θεού δώρο της ταπεινοφροσύνης).

31. Είναι ακατόρθωτο να προέλθη από το χιόνι φλόγα. Περισσότερο όμως ακατόρθωτο είναι να ευρεθή ταπείνωσεις στους ετερόδοξους, διότι το κατόρθωμα αυτό ανήκει μόνο στους πιστούς και ορθοδόξους και μάλιστα σε όσους εξ αυτών έχουν καθαρή από τα πάθη.

32. Οι περισσότεροι από εμάς ονομάζωμε τους εαυτούς μας αμαρτωλούς· ίσως και να το παραδεχώμαστε. Αλλά την ταπεινόφρονα καρδιά την ελέγχει η προσβολή και η εξουδένωση εκ μέρους των άλλων.

33. Εκείνος που αγωνίζεται να φθάση στο ακύμαντο λιμάνι της ταπεινοφροσύνης, δεν θα παύση ποτέ να χρησιμοποιή διάφορους τρόπους και λόγους και σκέψεις και επινοήσεις και έρευνες και αναζητήσεις και επιτηδεύματα και τεχνάσματα και ευχές και προσευχές, μέχρις ότου απομακρύνη το σκάφος της ψυχής του από την παντοτεινά τρικυμιώδη θάλασσα της οϊήσεως· και τούτο, με την βοήθεια του Θεού και με τρόπους ζωής πιο ταπεινούς και πιο περιφρονημένους. Διότι όποιος εσώθηκε από αυτήν, την οϊήσι, εύκολα σαν τον τελώνη τακτοποιεί τα υπόλοιπα αμαρτήματά του.

34. Μερικοί, παρ' όλον ότι εσυγχωρήθηκαν για τα παλαιά τους αμαρτήματα, έν τούτοις τα ενθυμούνται μέχρι τέλους της ζωής τους, χρησιμοποιώντας αυτά ως αφορμή ταπεινοφροσύνης και μαστιγώνοντας με αυτά το μάταιο φρόνημα της οϊήσεως. Άλλοι, αναλογιζόμενοι το πάθος του Χριστού, θεωρούν πάντοτε τον εαυτό τους χρεώστη. Άλλοι εξευτελίζουν τον εαυτό τους με τα καθημερινά τους σφάλματα. Άλλοι κατέριψαν στο έδαφος την υπερηφάνεια με τους πειρασμούς και τις ασθένειες και τα πταίσματα που κατά καιρούς τους συνέβησαν. Και άλλοι τέλος από την έλλειψη χαρισμάτων απέκτησαν την μητέρα των χαρισμάτων.

Είναι και μερικοί άλλοι -δεν γνωρίζω αν υπάρχουν και σήμερα- οι οποίοι ταπεινώνουν τον εαυτόν τους με τις δωρεές του Θεού. Όσο περισσότερο αυξάνουν οι δωρεές του Θεού, τόσο περισσότερο ταπεινώνουν τον εαυτό τους, με την σκέψη ότι είναι ανάξιοι για έναν τέτοιο πλούτο. Και ζουν με την συναίσθησι ότι καθημερινώς αυξάνει το χρέος των αμαρτιών τους. Τούτο είναι η ταπείνωση, τούτο η μακαριότητα, τούτο το ανώτερο βραβείο.

35. Όταν ιδής ή ακούσης ότι κάποιος μέσα σε ολίγα έτη απέκτησε πολύ μεγάλη απάθεια, να ξέρης ότι δεν εβάδισε άλλη, αλλά τούτη την μακαρία και σύντομη οδό.

36. Αγάπη και ταπείνωση! Ιερό ζεύγος! Η μία υψώνει και η άλλη συγκρατεί όσους υψώθηκαν και δεν τους αφήνει ποτέ να πέσουν.

37. Άλλο είναι η συντριβή και άλλο η επίγνωσις και άλλο η ταπείνωση. Η συντριβή είναι γέννημα κάποιας πτώσεως, διότι εκείνος που πίπτει συντριβεται και ίσταται στην προσευχή χωρίς παρησία και με επαινετή αναίδεια, ακουμπώντας σαν τσακισμένος στην ράβδο της ελπίδος και αποδιώκοντας με αυτή τον κύνα της απογνώσεως.

Επίγνωσις είναι η ορθή γνώσις των μέτρων, στα οποία ευρισκόμαστε, καθώς και η αδιάκοπη μνήμη των μικρών σφαλμάτων.

Ταπείνωση είναι η νοερά διδασκαλία του Χριστού, η οποία φυλάσσεται από όσους την αξιώθηκαν στους μυστικούς θαλάμους της ψυχής, και δεν μπορεί να εκφρασθή με λόγια.

38. Όποιος λέγει ότι ωσφράνθηκε καλά την ευωδία ενός τέτοιου μύρου και συγχρόνως όταν ακούη επαίνους συγκινείται κάπως η καρδιά του η βλέπει ότι δονείται από την δύναμι των επαινετικών λόγων, αυτός, ας μην απατάται, έχει πλανηθή.

39. Άκουσα κάποιον να λέγει ολοψύχως: «Μη ημίν, Κύριε, μη ημίν, αλλ' ή τώ ονόματί σου δός δόξαν» (Ψαλμ. ριγ' 9). Και τούτο, διότι εγνώριζε ότι η φύσις του ανθρώπου δεν μπορεί έτσι μόνη της να φυλαχθή αβλαβής από την δόξα. Έλεγε ακόμη: «Παρά σου ο έπαινός μου έν εκκλησία μεγάλη» (Ψαλμ. κα' 26), δηλαδή κατά τον μέλλοντα αιώνα. Διότι προηγουμένως δεν μπορώ να σηκώσω την δόξα και τον έπαινο χωρίς κίνδυνο.

40. Εάν τούτο αποτελή όρο και λόγο και τρόπο της πλέον μεγάλης υπερηφανείας, δηλαδή το να υποκρίνεται κανείς από φιλοδοξία αρετές πού δεν έχει, οπωσδήποτε τούτο θα αποτελή το σημάδι της πλέον βαθείας ταπεινοφροσύνης, το να παρουσιάζώμαστε δηλαδή σε άλλους ως ένοχοι δήθεν διαφόρων αμαρτημάτων, ώστε να εξευτελιζώμαστε.

Έτσι ενήργησε εκείνος πού επήρε στα χέρια του το ψωμί και το τυρί[7]. Έτσι εκείνος που αφήρεσε το ένδυμά του και εγύρισε την πόλι με απάθεια, σαν αγωνιστής της αγνότητος πού ήταν[8]. Δεν θα λάβουν υπ' όψιν τους αυτοί οι αγωνισταί τον σκανδαλισμό των ανθρώπων, αφού έχουν αποκτήσει την δύναμι να πληροφορούν μυστικά με την προσευχή τους όλους για την αληθινή τους κατάσταση.

41. Όποιος φροντίζει για το πρώτο, δηλαδή για την αποφυγή του σκανδαλισμού, αυτός δείχνει ότι στερείται το δεύτερο, δηλαδή την δύναμι της πληροφορίας. Διότι όταν έχωμε τον Θεόν έτοιμο να μας επακούη, όλα μπορούμε να τα κατορθώσωμε. Να προτιμάς να λυπής τους ανθρώπους μάλλον και όχι τον Θεόν, διότι χαίρεται ο Θεός όταν μας βλέπη να επιδιώκωμε την ατιμία, με τον σκοπό να πιέσωμε και να κτυπήσωμε και να εξοντώσωμε την ματαιότητα της οίησης.

42. Η τελεία ξενιτεία είναι η πρόξενος των τόσο μεγάλων κατορθωμάτων, εφ' όσον μόνο οι πολύ μεγάλοι αντέχουν στο να εμπαιζώνται από τους γνωρίμους των. (Οι άλλοι επειδή δεν αντέχουν ας επιζητούν να ξενιτεύουν και να ασκούνται ανάμεσα σε ξένους και αγνώστους ανθρώπους). Ας μη παραξενευθής για όσα είπα, διότι κανείς δεν μπορεί ν' ανεβή δια μιάς όλη την κλίμακα.

43. «Θα μας αναγνωρίσουν όλοι ως μαθητάς του Θεού, όχι διότι μας υποτάσσονται οι δαίμονες, αλλά διότι τα ονόματά μας έχουν γραφή στον ουρανό της ταπεινώσεως» (πρβλ. Λουκ. ι' 20).

44. Η ακαρπία κάνει ώστε οι κλάδοι των λεγομένων κίτρων να ανυψώνονται μόνοι τους προς τα επάνω. Όταν όμως γείρουν προς τα κάτω, αρχίζει γρήγορα η καρποφορία. Όποιος το συνέλαβε στον νου του, καταλαβαίνει τι θέλω να ειπώ.

45. Στην οσία ταπεινώσει υπάρχουν ενώπιον του Θεού διάφορες βαθμίδες αναβάσεως: η τριακοστή, η εξηκοστή και η εκατοστή. Στην τελευταία βαθμίδα κατορθώνουν να ανεβούν οι απαθείς, στην μεσαία οι ανδρείοι και στην πρώτη όλοι. Εκείνος πού απέκτησε αυτογνωσία, ποτέ δεν θα ξεγελασθή να επιχειρήση κάτι υπέρ την δύναμί του, αλλά προχωρεί στο εξής πατώντας στερεά στην μακαρία αυτή οδό της ταπεινώσεως.

46. Τα πτηνά φοβούνται την θέα του ιέρακος. Ομοίως και οι εργάται της ταπεινοφροσύνης τον ήχο της αντιλογίας.

47. Είναι πολλοί εκείνοι πού επέτυχαν την σωτηρία τους χωρίς προφητικά χαρίσματα και ελλάμψεις και θαυματουργίες. Χωρίς την ταπεινώσει όμως κανείς δεν πρόκειται να εισέλθη στον νυμφώνα. Διότι τα μέν πρώτα τα διαφυλάσσει η Δευτέρα, δηλαδή η ταπεινώσει, ενώ αντιθέτως τα πρώτα, σε επιπολαίους ανθρώπους την εξαφάνισαν (την ταπεινώσει).

48. Για να ταπεινούμεθα, έστω και χωρίς την θέλησί μας, ο Κύριος οικονόμησε και τούτο: Κανείς δεν μπορεί να βλέπει τα τραύματά του, όπως τα βλέπει ο πλησίον του. Έτσι είμεθα υποχρεωμένοι να χρεωστούμε την θεραπεία μας όχι στον εαυτόν μας, αλλά στον πλησίον και στον Θεόν.

49. Ο τ α π ε ι ν ό ν ο υ ς αποστρέφεται με βδελυγμία το ιδικό του θέλημα ως πεπλανημένο. Και στα αιτήματά του προς τον Κύριον συνηθίζει να δέχεται με αδίστακτη πίστη την γνώση του θελήματος Του και να υπακούη σ' αυτό. Υπακούει δε στους διδασκάλους του χωρίς να εξετάζη και να περιεργάζεται την ζωή τους, αλλά αναθέτοντας κάθε φροντίδα του στον Θεόν, ο οποίος ακόμη και με το στόμα της όνου edίδαξε στον Βαλαάμ τα απαραίτητα (πρβλ. Αριθ. κβ' 28).

50. Ο ταπεινόνους αυτός μοναχος, και όταν ακόμη όλα τα σκέπτεται και τα πράττη και τα λέγη

κατά Θεόν, και τότε ακόμη δεν δίδει εμπιστοσύνη στον εαυτό του. Διότι για τον ταπεινό το ο ι κ ε ι ό π ι σ τ ο ν είναι μεγάλος σκόλοψ και βάρος, όπως αντιθέτως για τον υπερήφανο το ε τ ε ρ ό λ ε κ τ ο.

51. Εγώ νομίζω ότι μόνο όποιος είναι Άγγελος δεν κλέπεται από αμαρτήματα, δεν υποπίπτει δηλαδή σε κανένα αμάρτημα, διότι άκουσα κάποιον επίγειο Άγγελο να λέγει: «Ουδέν εμαυτώ σύννοιδα, άλλ' ούκ έν τούτω δεδικαίωμαι, ό δε ανακρίνων με Κύριός έστι» (Α' Κορ. δ' 4). Για τον λόγο αυτό οφείλομε να κατακρίνωμε συνεχώς και να κατηγορούμε τους εαυτούς μας, ώστε με τον εκούσιο εξευτελισμό να απομακρύνωμε τις ακούσιες αμαρτίες. Διαφορετικά θα είναι οπωσδήποτε άσχημη η λογοδοσία μας γι'αυτά την ώρα του θανάτου.

52. Εκείνος που ζητεί από τον Θεόν πράγματα μικρότερα από ό,τι θα του άξιζαν, αυτός θα λάβη οπωσδήποτε ανώτερα του. Περί αυτού μαρτυρεί ο τελώνης, ο οποίος ζητούσε μόνο την συγχώρησι και απεκόμισε επί πλέον και την δικαίωσι. Ο ληστής πάλιν εξήτησε να τον ενθυμηθή μόνο ο Κύριος στην βασιλεία Του, και όμως εκληρονόμησε ολόκληρο τον παράδεισο.

53. Μέσα στην δημιουργία δεν είναι δυνατόν να αντικρύσης μικρή ή μεγάλη φωτιά όσον αφορά την φύσι της. Και στην ανόθευτη ταπεινοφροσύνη είναι εντελώς αδύνατον να εναπομείνη ίχνος κάποιας ξένης ύλης. Όσο συνεχίζομε να αμαρτάνωμε εκουσίως, δεν υπάρχει μέσα μας τούτο, η ανόθευτη δηλαδή ταπεινοφροσύνη. Όταν όμως αμαρτάνωμε ακουσίως, αυτό αποτελεί απόδειξι της παρουσίας της.

54. Γνωρίζοντας ο Δεσπότης Χριστός ότι προς την εξωτερική εμφάνισι συμμορφώνεται και η αφανής αρετή της ψυχής, φορώντας το λέντιο μας υπέδειξε μέθοδο για να βαδίζωμε την οδό της ταπεινώσεως. Διότι η ψυχή εξομοιώνεται με ό,τι ασχολείται και λαμβάνει τον τύπο και την μορφή αυτών, τα οποία πράττει.

55. Η αρχή, (η εξουσία), έγινε αιτία υψηλοφροσύνης σ' έναν Άγγελο· αλλά βεβαίως δεν του εδόθηκε η εξουσία για να πέση στην υψηλοφροσύνη.

56. Διαφορετικά αισθάνεται όποιος κάθεται σε θρόνο και διαφορετικά όποιος κάθεται στην κοπριά. Ίσως για τον λόγο αυτό και ο μέγας εκείνος δίκαιος, (δηλαδή ο Ιώβ), καθόταν έξω από την πόλι επάνω στην κοπριά. Τότε αφού απέκτησε την τελεία ταπεινοφροσύνη είπε ολοψύχως: «Εφαύλισα εμαυτόν και ετάκη· ήγημαι δε εμαυτόν γήν και σποδόν» (Ιώβ μβ' 6).

57. Ευρίσκω ότι εκείνος ο Μανασσής αμάρτησε όσο κανείς άλλος άνθρωπος, αφού και τον Ναό του Θεού και ολόκληρη την θρησκεία εμόλυνε με τα είδωλα. Γι' αυτόν και αν ακόμη ενήστευε όλος ο κόσμος, δεν θα μπορούσε να προσφέρει τίποτε πού να αντιστάθμιζε τα αμαρτήματά του. Η ταπεινώσις όμως εστάθη ικανή και θεράπευσε όσα ήταν σ'αυτόν αθεράπευτα.

58. «Ότι εί ηθέλησας θυσίαν, έδωκα αν», λέγει ο Δαβίδ στον Θεόν. «Ολοκαυτούμενα σώματα διά νηστείας, ούκ ευδοκήσεις· θυσία τώ Θεώ» (πρβλ. Ψαλμ. ν' 18-19) και τα λοιπά. Όλοι κατανοούν την σημασία αυτών των λόγων. «Ημάρτηκα τώ Κυρίω» εβόησε προς τον Θεόν η μακαρία αυτή ταπεινώσις για τα αμαρτήματα της μοιχείας και του φόνου, και αμέσως ήλθε η απάντησις: «Αφείλετο (= εσυγχώρησε) Κύριος το αμάρτημά σου» (Β' Βασ. ιβ' 13).

59. Δρόμο και αφορμή για την απόκτησι αυτής της αρετής οι αείμνηστοι Πατέρες μας ώρισαν τους σωματικούς κόπους. Εγώ επί πλέον συνιστώ την υπακοή και την ευθύτητα της καρδιάς, πού έκ φύσεως είναι αντίθετες προς την οίησι.

60. Εάν αυτή, η υπερηφάνεια, μερικούς από Αγγέλους τους μετέβαλε σε δαίμονας, εκείνη, η ταπεινοφροσύνη, οπωσδήποτε μερικούς από δαίμονας μπορεί να τους μεταβάλη σε Αγγέλους· γι'αυτό ας έχουν θάρρος όσοι έπεσαν.

61. Ας σπεύσωμε και ας πυκτεύσωμε με όλες μας τις δυνάμεις να ανεβούμε στην κεφαλή και κορυφή της ταπεινοφροσύνης. Αν δεν μπορούμε αυτό, ας ανεβούμε τουλάχιστον στους ώμους της. Αν και αυτό δεν μπορούμε να το κατορθώσωμε, ας μην χάσωμε τουλάχιστον την αγκάλη της. Διότι όποιος την χάση και αυτήν, απορώ αν θα μπορέση να κερδήση τίποτε στην αιωνιότητα.

62. Νεύρα της ταπεινοφροσύνης και οδοί, αλλ' όχι και σημάδια και αποδείξεις, είναι η ακτημοσύνη, η αφανής ξενιτεία, η απόκρυψις της σοφίας, η απλή ομιλία, η ζήτησις ελεημοσύνης, η απόκρυψις της ευγενικής καταγωγής, η εξορία της παρρησίας, η απομάκρυνσις της πολυλογίας. Τίποτε άλλο δεν κατώρθωσε ποτέ μέχρι τώρα να ταπεινώσει τόσο την ψυχή, όσο η φτώχεια και η επαιτεία. Τότε φαίνεται η φιλοσοφία μας και η φιλοθεΐα μας, όταν, ενώ μπορούμε να υψώσωμε τον εαυτό μας, αποφεύγωμε ανεπιστρεπτί το ύψος.

63. Εάν εξοπλίζεσαι καμμία φορά εναντίον ενός πάθους, να παίρνης ως σύμμαχο τούτη την αρετή. Διότι αυτή «επί ασπίδα και βασιλίσκον επιβήσεται, και καταπατήσει λέοντα και δράκοντα» (Ψαλμ. 90' 13), δηλαδή, όπως θα έλεγα εγώ, «επί αμαρτίαν και απόγνωσιν επιβήσεται και καταπατήσει τον διάβολον και τον δράκοντα του σώματος».

Η ταπεινοφροσύνη είναι ουράνιος ανεμοστρόβιλος πού μπορεί να ανεβάσει την ψυχή από την άβυσσο της αμαρτίας στα ύψη του ουρανού. Αντίκρυσε ένας κάποτε το κάλλος της μέσα στην καρδιά του και αφού κατελήφθη από θάμβος ερωτούσε το όνομα του πατρός της. Εκείνη δε με ένα φαιδρό και γαλήνιο μειδίαμα του αποκρίνεται: «Πώς σπεύδεις να μάθης το όνομα του πατρός μου, ενώ αυτός είναι ανώνυμος; Δεν θα σου το φανερώσω, έως λάβης μέσα σου τον Θεόν». Αυτό η δόξα είς τους αιώνας. Αμήν.

Μητέρα της πηγής είναι η άβυσσος των υδάτων· πηγή δε της διακρίσεως η ταπείνωσις.

I.M.Παρακλήτου

[1] Η έλαφος ως γνωστόν είναι αποκλειστικά φυτοφάγο ζώο. Σύμφωνα όμως με μία εσφαλμένη αντίληψη των αρχαίων κυνηγά και κατατρώει τους όφεις (πρβλ. Κλαυδίου Αιλιανού - β' αι. μ. Χ. - Περί ζώων ιδιότητος, Β' 9). Εδώ η Κλίμαξ παρομοιάζει με όφεις την κενοδοξία και την υπερηφάνεια, και με έλαφο την ταπεινοφροσύνη.

[2] Οι τρεις αρετές, μετάνοια, πένθος και ταπείνωσις, παρουσιάζονται εδώ ως της αυτής φύσεως και ουσίας, αδιαίρετες και αχώριστες, όπως τα πρόσωπα της Αγίας Τριάδος.

[3] Ο πυθμήν της Ερυθράς θαλάσσης.

[4] Η μνήμη του θανάτου ή της Κρίσεως ή των παθών του Κυρίου.

[5] Την ημέρα της λαπροφόρου Αναστάσεως του Κυρίου.

[6] Εννοεί μάλλον την εσωτερική αυτοκατάκρισι, το αίσθημα ότι δεν αξίζουν τίποτε οι επιτελούμενες ενάρετες πράξεις μας. Περί αυτού ωμίλησε προηγουμένως, στην πέμπτη παράγραφο: «Βδέλυγμα πάντα τα παρ' ημών επιτελούμενα αγαθά λογιζόμεθα».

[7] Το έν λόγω περιστατικό αναφέρεται στον αββά Σίμωνα. Ερχόταν κάποιος επίσημος άρχων να τον γνωρίσει και να λάβη την ευλογία του. Μόλις το πληροφορήθηκε, τον ανέμενε έξω από το ερημητήριό του φορώντας έναν παλαιό μανδύα και τρώγοντας ψωμί και τυρί. Ο υψηλός επισκέπτης αντικρύζοντάς τον έτσι απογοητεύθηκε και εγύρισε πίσω (βλέπε «Γεροντικών», εκδ. Π. Πάσχου, σελ. 117).

[8] Υπάρχει η γνώμη ότι εννοεί τον όσιο Σεραπίωνα. Κατ' άλλους πρόκειται για τον όσιο Συμεών της Εμέσης, τον διά Χριστόν σαλό.

Λ Ο Γ Ο Σ Ε Ι Κ Ο Σ Τ Ο Σ Ε Κ Τ Ο Σ

Περί διακρίσεως

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

(Περί διακρίσεως λογισμών και παθών και αρετών)

ΔΙΑΚΡΙΣΙΣ, στους μέν αρχαίους είναι η ορθή επίγνωσις του εαυτού των. Στους μεσαίους είναι η νοερά αίσθησις η οποία διακρίνει αλάνθαστα το πραγματικό αγαθό από το φυσικό αγαθό και από το αντίθετό του κακό. Στους δε τελείους είναι η γνώσις πού έχουν από θεϊκή έλλαμμι και η οποία έχει την δύναμι να φωτίζη πλήρως με την λάμμι της και όσα σκοτεινά υπάρχουν μέσα στους

άλλους.

Η, ομιλώντας κατά τρόπο γενικό, τούτο αναγνωρίζεται ως διάκρισις και τούτο είναι: η αλάνθαστη γνώσις και αντίληψις του θείου θελήματος σε κάθε καιρό και τόπο και περίπτωσι, η οποία συνήθως υπάρχει στους καθαρούς κατά την καρδιά και το σώμα και το στόμα. Διάκρισις σημαίνει συνείδησις αμόλυντη και καθαρότης των αισθήσεων.

2. Εκείνος πού με την βοήθεια του Θεού ενίκησε τους τρεις, αυτός ενίκησε συγχρόνως και τους άλλους πέντε[1]. Όποιος όμως αδιαφόρησε για τους πρώτους, ούτε από τους δεύτερους θα νικήση κανέναν.

3. Κανείς ας μη περιπέση εξ αιτίας της αγνοίας του σε απιστία, όταν ακούση ή ιδή υπερφυσικά σημεία μέσα στον χώρο της μοναχικής ζωής. Διότι όπου εγκατασταθή ο Θεός που είναι υπέρ την φύσιν εκεί παρατηρούνται πράγματα υπερφυσικά.

4. Κάθε πόλεμος των δαιμόνων εναντίον μας οφείλεται γενικώς στις τρεις επόμενες αιτίες: ή στην αμέλεια ή στην υπερηφάνεια ή στον φθόνο των δαιμόνων. Ο πρώτος είναι ελεεινός, ο δεύτερος πανάθλιος και ο τρίτος μακάριος.

5. Μετά τον Θεόν ας έχωμε σε κάθε ενέργειά μας ως άγρυπνο φρουρό και ως γνώμονα ασφαλή την συνείδησί μας. Έτσι αντιλαμβανόμενοι από πού φυσά ο άνεμος θα ανοίγωμε προς τα εκεί τα ιστία του πλοίου μας.

6. Σε όλες τις κατά Θεόν προσπάθειές μας τρεις λάκκους μας σκάπτουν υπούλως οι δαίμονες. Κατ' αρχήν αγωνίζονται να μην κατορθωθή το αγαθό. Έπειτα, αφού νικηθούν στο πρώτο σημείο, αγωνίζονται ώστε το αγαθό που κατορθώθηκε να μην είναι καθ' όλα θεάρεστο. Όταν δε και σ' αυτόν τον στόχο αποτύχουν οι κλέπτες, τότε πλησιάζουν αθόρυβα στην ψυχή μας και μας μακαρίζουν ότι σε όλα πολιτευόμεθα όπως θέλει ο Θεός. Αντίπαλος του πρώτου πολέμου είναι η συστηματική μέριμνα του θανάτου, του δευτέρου η υποταγή και η εξουδένωσις, και του τρίτου η έντονη και συνεχής αυτομεμψία.

7. «Τούτο κόπος εστίν ενώπιον ημών, έως ού εισέλθη εις το αγιαστήριον ημών» (πρβλ. Ψαλμ. οβ' 16-17) το πύρ του Θεού. Τότε πλέον δεν έχωμε να φοβηθούμε τις προλήψεις, διότι «ο Θεός ημών πύρ καταναλίσκον» (Δευτ. δ' 24) κάθε σαρκική πύρωσι και κίνησι, κάθε πρόληψι και πάρωσι και σκοτισμό, είτε αυτά είναι εσωτερικά είτε εξωτερικά, είτε αισθητά είτε νοητά.

Οι δαίμονες όμως μας προξενούν τα εντελώς αντίθετα. Όταν κυριαρχήσουν στην ψυχή μας και μας σκοτίσουν τον νου, δεν υπάρχει πλέον σ' εμάς τους αθλίους ούτε νήψις ούτε διάκρισις ούτε αυτογνωσία ούτε εντροπή, «αλλ' αναληγισία και αναισθησία και αδιακρισία και αβλεψία».

8. Τα γνωρίζουν αυτά πάρα πολύ καλά όσοι ανένηψαν από την πορνεία και όσοι συνεστάλησαν από την παρρησία και όσοι συνήλθαν από την αναισχυντία. Όλοι αυτοί μετά την ανάνηψι και μετά την διάλυσι της πυρώσεως ή καλύτερα της πηρώσεως (= τυφλώσεως) του νου, όσα προηγουμένως έλεγαν και έπρατταν τυφλωμένοι, μόλις τα σκέπτονται εντρέπονται, θα ελέγαμα, και τον ίδιο τον εαυτό τους ακόμη.

9. Αν δεν σουρουπώση και δεν σκοτεινιάση πρώτα η ημέρα, δηλαδή η φωτεινή ψυχή, «ού μη οι κλέπται κλέψωσι και θύσωσι και απολέσωσι» (πρβλ. Ιωάν. ι' 10). Κλοπή σημαίνει απώλεια της περιουσίας. Κλοπή σημαίνει το να εργάζεσαι σαν καλό εκείνο πού δεν είναι καλό. Κλοπή σημαίνει ασυναίσθητη αιχμαλωσία της ψυχής. Θυσία της ψυχής σημαίνει το να θανατώνεται ο λογικός νους από πτώσι σε παράνομες πράξεις. Και απώλεια σημαίνει απελπισία μετά την διάπραξι της παρανομίας.

10. Κανείς ας μη προβάλλη αδυναμία στην εκτέλεσι των εντολών του Ευαγγελίου, διότι υπήρξαν ψυχές που έπραξαν και παραπάνω από αυτές. Ασφαλώς θα σε πείση περί αυτού εκείνος πού αγάπησε τον πλησίον παραπάνω από τον εαυτόν του και θυσιάσε προς χάριν του και την ζωή του ακόμη, παρ' όλον ότι δεν έλαβε τέτοια προσταγή από τον Κύριον[2].

11. Οι εμπαιθείς που νοιώθουν ταπεινωμένοι ας αναθαρρήσουν. Διότι και αν ακόμη πέσουν σε

όλους τους λάκκους, και αν συλληφθούν σε όλες τις παγίδες, και αν δοκιμάσουν όλες τις ασθένειες, όμως μετά την θεραπεία γίνονται στους άλλους «ιατροί και φωστήρες και λύχνοι και κυβερνήται». Δηλαδή από την ιδική τους πείρα θα είναι εις θέσιν να διδάξουν τον τρόπο με τον οποίο θεραπεύεται κάθε ασθένεια και να προλαμβάνουν όσους κινδυνεύουν να πέσουν.

12. Όσοι τυραννούνται από παλαιές προλήψεις και μπορούν, έστω με τον λόγο μόνο, να διδάσκουν, ας διδάσκουν· αλλά ας μη αναλάβουν όμως και ευθύνη ψυχών. Ίσως διδάσκοντας να εντραπούν από τα ίδια τους τα λόγια και αρχίσουν και αυτοί να διορθώνονται. Θα συμβή τότε σ' αυτούς ό,τι είδα σε μερικούς πού έπεσαν στον βόρβορο: Καθώς ήταν καταλασπωμένοι διηγούντο στους διαβάτες πώς έπεσαν, και συνιστούσαν σ' αυτούς να μην ακολουθήσουν τον ίδιο δρόμο, για να σωθούν.

Επειδή δε με τον τρόπο αυτόν έσωζαν τους άλλους, γι' αυτό και ο παντοδύναμος Θεός τους απήλλαξε από την λάσπη. Εάν όμως οι εμπαιθείς ρίχνονται με τη θέλησί τους στις ηδονές, ας διδάσκουν καλύτερα με την σιωπή τους. (Θα διδάσκουν δηλαδή ότι συναισθάνονται την αναξιοτήτά τους για διδασκαλία), αφού η Γραφή αναφέρει: «ών ήρξατο ο Ιησούς ποιείν τε και διδάσκειν» (Πράξ, α' 1). (Πρώτα «ποιείν» και έπειτα «διδάσκειν»).

13. Επικίνδυνο πράγματι, ω ταπεινοί μοναχοί, πολύ επικίνδυνο πέλαγος διαπλέομε! Πέλαγος γεμάτο ανέμους και σκοπέλους και δίνες και υφάλους και θηρία και πειρατάς και ανεμοστροβίλους και άγρια κύματα!

Και σκόπελο μέν για την ψυχή θα εννοήσωμε τον άγριο και αιφνίδιο θυμό. Δίνη, την απελπισία πού περικυκλώνει τον νου και τον τραβά στον βυθό της απογνώσεως. Ύφαλο, την άγνοια πού θεωρεί το κακό ως καλό. Θηρίο, τούτο το βαρύ και άγριο σώμα. Πειρατάς, τους τόσο φοβερούς δαίμονας που υπηρετούν την κενοδοξία, οι οποία μας αρπάζουν το φορτίο των αρετών και τους κόπους μας. Κύμα, την κοιλία η οποία φουσκώνει και εξογκούται και με την ορμή της μας ρίχνει στο στόμα του θηρίου. Ανεμοστρόβιλο δε την υπερηφάνεια, η οποία εδιώχθηκε και έπεσε από τον ουρανό και πού μας ανεβάζει υψηλά και έν συνεχεία μας κατεβάζει ως την άβυσσο.

14. Όλοι όσοι σπουδάζουν, γνωρίζουν ποια μαθήματα είναι των αρχαρίων, ποια των μεσαιών και ποια των διδασκάλων. Ας προσέξωμε καλά, μήπως, ενώ σπουδάζομε χρόνια, περνούμε ακόμη τον καιρό μας με τις ασχολίες και τα μαθήματα των αρχαρίων. Τι πιο μεγάλη εντροπή! Να βλέπης έναν ηλικιωμένο γέροντα να πηγαίνει στο δημοτικό σχολείο!

Να μία αρίστη πνευματική αλφάβητος για όλους (τους αρχαρίους):

Α Υπακοή

Β Νηστεία

Γ Σάκκος

Δ Σποδός

Ε Δάκρυα

Ζ Εξομολόγησις

Η Σιωπή

Θ Ταπείνωσις

Ι Αγρυπνία

Κ Ανδρεία

Λ Ψύχος

Μ Κόπος

Ν Ταλαιπωρία

Ξ Εξουδένωσις

Ο Συντριβή

Π Αμνησικακία

Ρ Συναδελφία

Σ Ηπιότης

Τ Πίστις απλή και απερίεργος

Υ Αμεριμνία κόσμου

Φ Μίσος άμισων γονέων

Χ Απροσπάθεια

Ψ Απλότης σύν ακακία

Ω Εκούσιος ευτέλεια

Να μία καλή σειρά και απαρίθμησις αρετών για τους μεσαίους:

1. Ακενοδοξία

2. Αοργησία

3. Ευελπιστία

4. Ησυχία

5. Διάκρισις

6. Κρίσεως μνήμη παγία

7. Ευσπλαγχνία

8. Φιλοξενία

9. Νουθεσία σύμμετρος

10. Προσευχή απαθής

11. Αφιλαργυρία

Να (και μία αλφάβητος που αποτελεί) τον όρο και τον λόγο και τον νόμο των ψυχών και των σωμάτων που με ευσέβεια φθάνουν στην τελειότητα, ενώ ευρίσκονται «εν σαρκί»:

Α Αναιχμαλώτιστος καρδία

Β Τετελειωμένη αγάπη

Γ Ταπεινοφροσύνης πηγή

Δ Νοός εκδημία

Ε Χριστού ενδημία

Ζ Φωτός και προσευχής ασυλία

Η Ελλάμψεως Θεού περιουσία

Θ Πόθος θανάτου

Ι Μίσος ζωής

Κ Φυγή σώματος

Λ Κόσμου πρέσβυς

Μ Θεού βιαστής

Ν Αγγέλων συλλειτουργός

Ξ Γνώσεως άβυσσος

Ο Μυστηρίων οίκος

Π Αρρήτων φύλαξ

Ρ Ανθρώπων σωτήρ

Σ Δαιμόνων Θεός

Τ Παθών Κύριος

Υ Δεσπότης σώματος

Φ Φύσεως επίτροπος

Χ Αμαρτίας ξένος

Ψ Απαθείας οίκος

Ω Μιμητής Δεσπότη εκ βοηθείας Δεσπότη.

15. Δεν είναι ολίγη η νήπις πού μας χρειάζεται, όταν ασθενή το σώμα. Διότι καθώς οι δαίμονες μας βλέπουν ξαπλωμένους και ανικάνους από την εξάντλησι να χρησιμοποιήσωμε ασκητικά όπλα εναντίον τους, αρχίζουν να μας πολεμούν σκληρά. Τους μέν κοσμικούς τους πειράζει ο δαίμων του θυμού και μερικές φορές και της βλασφημίας. Τους δε εκτός του κόσμου μοναχούς ο δαίμων της γαστριμαργίας και της πορνείας, εάν υπάρχει υλική ευπορία. Και εκείνους τους μοναχούς πού ζουν σε τόπους ασκητικούς και χωρίς καμμία παράκλησι, ο τυραννικός δαίμων της ακηδίας και της αχαριστίας.

16. Παρατήρησα τον λύκο της πορνείας να προσθέτη πόνους στον ασθενή, και μέσα σ' αυτούς τους πόνους να του προκαλή σαρκικές κινήσεις και ρεύσεις. Και ήταν το πράγμα καταπληκτικό: να βλέπης την σάρκα γεμάτη σφρίγος και μανία την ώρα των φρικτών πόνων! Αντιθέτως έστρεψα σε άλλους ασθενείς και τους είδα να δέχονται επάνω στα κρεβάτια τους την ενέργεια της θείας χάριτος και την παρηγορία της κατανύξεως, και να αποκρούουν έτσι με την παράκλησι αυτή τους πόνους, και να μη θέλουν ποτέ να απαλλαγούν από την ασθένεια. Και στρεφόμενος είδα άλλους να ταλαιπωρούνται πάλι από ασθένεια και με αυτήν σαν με κάποιο επιτίμιο να απαλλάσσονται από κάποιο πάθος της ψυχής των· και εδόξασα Εκείνον πού με την πηλό εκαθάρισε την πηλό, (δηλαδή με την ασθένεια της πήλινης σάρκας εκαθάρισε την αμαρτία της).

17. Ο νους ο νοερός οπωσδήποτε διαθέτει και νοερά αίσθησι. Αυτήν την αίσθησι πού και υπάρχει μέσα μας και δεν υπάρχει, ας την αναζητούμε συνεχώς[3]. Διότι όταν φανερωθή εκείνη, οι εξωτερικές αισθήσεις θα παύσουν μόνες τους να ενεργούν τα ιδικά τους. Αυτό ακριβώς έχοντας υπ' όψιν του ένας σοφός είπε: «Και θείαν αίσθησιν ευρήσεις».

18. Η μοναχική ζωή ας συντονίζεται πάντοτε από την καρδιακή αίσθησι και στα έργα και στα λόγια και στις σκέψεις και στις κινήσεις. Διαφορετικά δεν είναι μοναχική και μάλιστα αγγελική ζωή.

19. Άλλο πράγμα είναι η πρόνοια του Θεού και άλλο η βοήθειά Του και άλλο η προστασί Του και άλλο το έλεός Του και άλλο η παράκλησίς Του. Το μέν πρώτο εκτείνεται σε όλη την κτίσι, το δεύτερο μόνο στους πιστούς, το τρίτο στους πιστούς, στους πραγματικά πιστούς, το τέταρτο σε όσους Τον υπηρετούν, το δε τελευταίο σε όσους Τον αγαπούν.

20. Μερικές φορές το φάρμακο του ενός είναι δηλητήριο για τον άλλο. Μερικές δε φορές το ίδιο παρασκεύασμα στον ίδιο άνθρωπο, αν προσφέρεται στον καιρό του είναι φάρμακο, και αν όχι, δηλητήριο.

21. Είδα έναν ανόητο ιατρό να εξουθενώνη κάποιον συντετριμμένο ασθενή και να μη του προξενή τίποτε άλλο παρά την απελπισία. Και είδα άλλον συνετό να χειρουργή με τις εξουδενώσεις κάποια υπερήφανη καρδιά και να αδειάζη όλη την δυσωδία της. Είδα έναν ασθενή, ο οποίος προκειμένου να καθαρισθή από κάποιο σαρκικό μολυσμό ήπια το φάρμακο της υπακοής και εθεραπεύθη και εκινείτο και εβιάδιζε και δεν ενύσταζε. Και είδα τον ίδιο άρρωστο να ασθενή κάποτε κατά τον

ψυχικό οφθαλμό, και (να χρησιμοποιή διαφορετικό φάρμακο για την θεραπεία του), να καταφεύγει δηλαδή στην ησυχία και στην σιωπή. «Ο έχων ότα ακούειν, ακουέτω» (Λουκ. ιδ' 35).

22. Μερικοί, δεν γνωρίζω πώς -ούτε άλλωστε συνηθίζω να εξετάζω υπερήφανα του Θεού τα δώρα- εκ φύσεως έχουν κλίση προς την εγκράτεια ή την ησυχαστική ζωή ή την αγνότητα ή το απαρρησίαστον ή την πραότητα ή την κατάνυξι. Και υπάρχουν άλλοι που έχουν σ' αυτές τις αρετές αντίπαλο την ίδια την φύσι τους, και αναγκάζονται να εκβιάζουν όσο μπορούν τον ίδιο τον εαυτό τους. Αυτούς, αν και κάποτε νικούνται, τους εκτιμώ περισσότερο από τους πρώτους, διότι είναι βιασταί της φύσεώς των.

Μη καυχάσαι, άνθρωπε, για πλούτο που απέκτησες άκοπα. Διότι ο δωρεοδότης Θεός, γνωρίζοντας από πρίν την μεγάλη βλάβη και την ασθένεια και την καταστροφή που σε ανέμεναν, σου εχάρισε τα άμισθα αυτά προτερήματα για να κατορθώση κάπως να σε σώση. Αλλά και η παιδαγωγία και η αναστροφή και οι ασχολίες που είχαμε από την νηπιακή ηλικία και εξής, παίζουν τον ρόλο τους στην αρετή και στην μοναχική ζωή, και αναλόγως ή μας βοηθούν ή μας δυσκολεύουν.

23. Φώς των μοναχών είναι οι Άγγελοι και φώς όλων των ανθρώπων η ζωή των μοναχών. Γι' αυτό ας προσπαθούν οι μοναχοί, ώστε σε όλα και σε όλους να δίδουν το καλό παράδειγμα «μηδεμίαν εν μηδενί διδόντες προσκοπήν» (Β' Κορινθ. ζ' 3) είτε με τα έργα τους είτε με τα λόγια τους. Διότι «εί το φώς σκότος γένηται, το σκότος», δηλαδή όσοι ζούν στον κόσμο, «πόσον άρα σκοτισθήσονται»; (πρβλ. Μαθ. ζ' 23).

24. Αν ίσως και πείθεστε σ' εμένα, όσοι θέλετε, σας συνιστώ ως καλό να μη κάνωμε πολυποίκιλο τον εαυτό μας και να μη τεμαχίζωμε την αθλία ψυχή μας, ώστε να πολεμά με χίλιες χιλιάδες και μύριες μυριάδες εχθρούς. Διότι δεν θα κατορθώσωμε ποτέ να γνωρίσωμε ή να ανακαλύψωμε όλες τις πανουργίες τους. Με την βοήθεια της Αγίας Τριάδος διά των τριών ας εξοπλισθούμε εναντίον των τριών[4]. Διαφορετικά θα προξενήσωμε πολλούς κόπους στον εαυτό μας.

25. Πραγματικά! Εάν έλθη κοντά και σ' εμάς «ο μεταστρέφων την θάλασσαν εις ξηράν» (Ψαλμ. ξε' 6), θα την διαβή οπωσδήποτε χωρίς τρικυμία και ο ιδικός μας Ισραήλ, δηλαδή ο νους που βλέπει τον Θεόν[5], και θα ιδή τους Αιγυπτίους να πνίγονται μέσα στα ύδατα των δακρύων.

Όταν όμως Εκείνος δεν κατοική μέσα μας, τότε «ήχους κυμάτων αυτής», δηλαδή της σαρκός, «τις υποστήσεται»; (Ψαλμ. ξδ' 8). Εάν αναστηθή μέσα μας ο Θεός με την πράξι, «διασκορπισθήσονται οι εχθροί αυτού». Και εάν Τον πλησιάσωμε με την θεωρία, θα φύγουν «οι μισούντες αυτόν και ημάς, από προσώπου αυτού και ημών» (πρβλ. Ψαλμ. ξζ' 2).

26. Ας προσπαθήσωμε να μάθωμε τα θεία με ιδρώτες μάλλον παρά με ξηρά λόγια. Διότι στην ώρα του θανάτου θα χρειασθή να δείξωμε όχι λόγια, αλλά έργα.

27. Εκείνοι που άκουσαν ότι υπάρχει κάπου κρυμμένος θησαυρός, τον αναζητούν. Και επειδή εμόχθησαν πολύ στην αναζήτησί του, διαφυλάττουν με αγωνία το εύρημα. Ενώ εκείνοι που επλούτησαν άκοπα, σκορπίζουν με ευκολία τα πλούτη τους.

28. Είναι δύσκολο να νικήση κάποιος τις προλήψεις. Εκείνοι δε που συνεχώς τις επαυξάνουν, ή απελπίστηκαν από τον εαυτό τους ή δεν ωφελήθηκαν καθόλου από την αποταγή. Αλλά γνωρίζω ότι «πάντα δύναται ο Θεός· αδυνατεί δε αυτό ουδέν» (Ιώβ μβ' 2).

29. Μου έθεσαν μερικοί κάποιο πολύ δύσκολο θεωρητικό πρόβλημα, ανώτερο από τις δυνάμεις εκείνων που ευρίσκονται στα ιδικά μου μέτρα, και το οποίο δεν περιείχετο σε κανένα από τα βιβλία που ήλθαν στα χέρια μου. Μου έλεγαν δηλαδή: «Ποια είναι τα ιδιαίτερα τέκνα καθενός εκ των οκτώ πονηρών λογισμών; Και ποιος από τους τρεις πρώτους είναι γεννήτωρ των υπολοίπων πέντε»; Εγώ τότε προβάλλοντας στην απορία αξιέπαινη άγνοια, έμαθα από τους οσιωτάτους άνδρας τα εξής:

Μητέρα της πορνείας είναι η γαστριμαργία, της ακηδίας η κενοδοξία. Η λύπη είναι τέκνο και των τριών καθώς και η οργή. Μητέρα της υπερηφανείας είναι πάλι η κενοδοξία.

Εγώ τότε λαμβάνοντας τον λόγο έλεγα προς τους αιμνήστους εκείνους: «Σας ικετεύω να μου

μάθετε έν συνεχεία και των οκτώ πονηρών λογισμών τα τέκνα, και συγκεκριμένα από πού γεννάται το καθένα».

Και με εδίδασκαν με πολλή καλωσύνη οι απαθείς εκείνοι, λέγοντάς μου ότι δεν ευρίσκεται τάξις και σύνεσις στους ασυνέτους, αλλά μάλλον αταξία και ακαταστασία. Με έπειθαν δε οι μακάριοι με πειστικά παραδείγματα, φέροντας πάρα πολλά αποδεικτικά επιχειρήματα, έκ των οποίων μερικά τα συμπεριλαμβάνομε στον παρόντα λόγο, ώστε από αυτά να διαφωτισθούμε και για τα υπόλοιπα.

Επί παραδείγματι: Ο άκαιρος γέλως άλλοτε γεννάται από την πορνεία, άλλοτε από την κενοδοξία -όταν κανείς καυχάται μέσα του άτακτα-, και άλλοτε από την τρυφή.

Ο πολύς ύπνος άλλοτε γεννάται από την τρυφή, άλλοτε και από την νηστεία -όταν οι νηστεύοντες υπερηφανεύονται-, άλλοτε από την ακηδία και άλλοτε από φυσική ανάγκη.

Η πολυλογία άλλοτε γεννάται από την γαστριμαργία και άλλοτε από την κενοδοξία.

Η ακηδία άλλοτε γεννάται από την τρυφή και άλλοτε από την αφοβία του Θεού.

Η βλασφημία είναι ως επί το πλείστον γέννημα της υπερηφανείας. Πολλές φορές όμως και της εσωτερικής κατακρίσεως ή και του ακαίρου φθόνου των δαιμόνων. Η σκληροκαρδία προέρχεται ενίοτε από τον χορτασμό, συχνότερα όμως από την αναισθησία και την προσπάθεια.

Η προσπάθεια πάλι προέρχεται από την πορνεία ή την φιλαργυρία ή την κενοδοξία και από άλλα πολλά.

Η πονηρία πάλι από την οίησι και την οργή.

Η υποκρισία από την αυταρέσκεια και την ιδιορρυθμία.

Τα δε αντίθετά τους, από τους αντιθέτους γονείς.

Και για να μην πολυλογώ -διότι δεν θα μου επαρκέση ο χρόνος, αν θελήσω να εξετάσω το καθένα χωριστά-, όλων αυτών των παθών κατά κύριον λόγον είναι φονεύτρια η ταπείνωσις. Όσοι την απέκτησαν τα ενίκησαν όλα.

30. Γεννήτρια όλων των κακών είναι η ηδονή και η πονηρία. Όποιος τις έχει μέσα του δεν πρόκειται να ιδή τον Κύριον. Καθόλου δεν θα μας ωφελήση η αποχή από την πρώτη, εάν δεν απομακρύνωμε και την δευτέρα.

31. Ας παίρνωμε παράδειγμα φόβου Θεού από τον φόβο προς τους άρχοντας και τα θηρία. Και για την αγάπη προς τον Θεόν ας σου γίνη υπόδειγμα ο σαρκικός έρωτας. Δεν μας εμποδίζει δε τίποτε να παίρνωμε υποδείγματα για τις αρετές από τα αντίθετά τους.

32. Επονήρευσε άσχημα η παρούσα γενεά και κυριεύθηκε εξ ολοκλήρου από την οίησι και την υποκρισία. Ίσως να παρουσιάξη σωματικούς κόπους σαν εκείνους των αρχαίων Πατέρων, αλλά δεν αξιώνεται να λάβη και τα χαρίσματα εκείνων· αν και, νομίζω, ποτέ άλλοτε όσο σήμερα η ανθρωπίνη φύσις δεν είχε ανάγκη από χαρίσματα. Δικαίως όμως το επάθαμε αυτό, γιατί ο Θεός δεν εμφανίζεται στους κόπους, αλλά στην απλότητα και στην ταπείνωσι. Αν και η δύναμις του Κυρίου «τελειούται» στην ασθένεια και στην κακοπάθεια (Β΄ Κορ. ιβ΄ 9), δεν περιφρονεί όμως ο Κύριος τον εργάτη της ταπεινοφροσύνης.

33. Όταν ιδούμε κάποιον από τους αθλητάς του Χριστού να πάσχη σωματικώς, ας μη προσπαθήσωμε με πονηρή διάθεσι να εξακριβώσωμε το κρίμα και την αιτία της ασθενείας του. Είναι καλύτερο να τον δεχθούμε με απλή και απονήρευτη αγάπη και να τον θεραπεύσωμε σαν μέλος του σώματός μας και σαν συστρατιώτη μας πού πληγώθηκε στον πόλεμο.

34. Άλλες ασθένειες έρχονται για να καθαρίσουν τα πταισμάτά μας, και άλλες για να ταπεινώσουν το φρόνημά μας. Ο αγαθός και πανάγαθος Δεσπότης και Κύριός μας, όταν πολλές φορές βλέπη μερικούς πολύ οκνηρούς στην άσκησι, τότε με την ασθένεια, ωσάν με πιο άκοπη άσκησι, ταπεινώνει την σάρκα τους. Κάποτε μάλιστα με αυτόν τον τρόπο καθαρίζει και την ψυχή από τους πονηρούς λογισμούς και από τα πάθη.

35. Όλα όσα μας συμβαίνουν, είτε ορατά είναι αυτά είτε αόρατα, μπορούμε να τα δεχθούμε και με καλό τρόπο και με εμπαθή και με μεσαίο.

Είδα τρεις αδελφούς πού έπαθαν κάποιο ατύχημα· ο πρώτος αγανάκτησε, ο δεύτερος δεν ελυπήθηκε και ο τρίτος αισθάνθηκε πολλή χαρά.

36. Είδα γεωργούς πού έσπερναν τον ίδιο σπόρο, για να εξοφλήση τα χρέη του. Ο άλλος, για να αποκτήση πλούτο. Ο άλλος, για να προσφέρει δώρα στον Δεσπότη Χριστό. Ο άλλος, για να θηρεύη έπαινο από τους διαβάτες πού θα έβλεπαν την καλλιέργειά του. Ο άλλος, για να προξενήση θλίψη στον εχθρό του, κάνοντάς τον να ζηλεύη. Και ο άλλος, για να μην ονειδίζεται από τους ανθρώπους ως αργός. Οι προηγούμενοι αυτοί γεωργοί ονομάζονται: νηστεία, αγρυπνία, ελεημοσύνη, διακονία κλπ.

Τους δε σκοπούς κάθε ενεργείας ας προθυμοποιηθούν να τους εξακριβώσουν μόνοι τους οι αδελφοί με την βοήθεια του Κυρίου.

37. Μερικές φορές, καθώς αντλούσαμε νερό από τις πηγές, αντλήσαμε μαζί με αυτό, χωρίς να το καταλάβωμε, και έναν βάτραχο. Παρόμοια πολλές φορές, καθώς καλλιεργούμε τις αρετές, υπηρετούμε και τις κακίες πού χωρίς να φαίνονται είναι συμπελεγμένες μαζί τους.

Επί παραδείγματι: Με την φιλοξενία συμπλέκεται η γαστριμαργία, με την αγάπη η πορνεία, με την διάκρισι η δεινότης[6], με την φρόνησι η πονηρία, με την πραότητα η υποουλότης και η νωθρότης και η οκνηρία και η αντιλογία και η ιδιορρυθμία και η ανυπακοή. Με την σιωπή η διδασκαλική υπεροψία, με την χαρά η οίησις, με την ελπίδα η οκνηρία, με την αγάπη πάλι η κατάκρισις, με την ησυχία η ακηδία και η οκνηρία, με την αγνότητα η πικρή συμπεριφορά, με την ταπεινοφροσύνη η παρρησία.

Σε όλα δε αυτά ακολουθεί ωσάν κοινό κολλύριο, ή μάλλον δηλητήριο, η κενοδοξία.

38. Ας μη λυπούμεθα, όταν επί πολλά έτη ζητούμε κάτι από τον Κύριον, και δεν μας εισακούη. Ο Κύριος βέβαια θα ήθελε να γίνουν όλοι οι άνθρωποι μέσα σε μία στιγμή απαθείς, [αλλά σαν προγνώστης γνωρίζει ότι δεν είναι συμφέρον τους]. Όλοι όσοι προσεύχονται και δεν εισακούονται από τον Θεόν τα αιτήματά τους, οπωσδήποτε για κάποια από τις εξής αιτίες δεν εισακούονται: Ή διότι ζητούν πρό της ώρας ή διότι ζητούν με αναξιότητα και κενοδοξία ή διότι, εάν εισακούονταν, επρόκειτο να υπερηφανευθούν ή να πέσουν μετά την απόκτησι του αιτήματός των σε αμέλεια.

39. Έφυγαν όλα τα πάθη από μερικούς ανθρώπους, όχι μόνο πιστούς, αλλά και απίστους, εκτός από ένα πάθος, (δηλαδή την υπερηφάνεια). Αφέθηκε μόνο αυτό, διότι μπορεί να αναπληρώση όλα τα άλλα, εφ' όσον είναι το πρωταρχικό κακό και έχει τόση μεγάλη βλαπτικότητα, ώστε και από τους ουρανούς να ρίχνη κάτω Αγγέλους.

40. Κανείς, νομίζω, δεν αμφιβάλλει ότι οι δαίμονες και τα πάθη φεύγουν από την ψυχή ή για ωρισμένο καιρό ή για πάντοτε. Ολίγοι όμως γνωρίζουν πόσες είναι οι αιτίες και οι τρόποι αυτής της απομακρύνσεως.

Καίγεται το υλικό (των αμαρτημάτων) και εξαφανίζεται με το θεϊκό πύρ[7]. Όταν δε το υλικό εκριζωθή και η ψυχή καθαρισθή, τότε παίρνουν και τα πάθη τον δρόμο της αναχωρήσεως. (Έπειτα όμως χρειάζεται πολλή προσοχή), μήπως και τα τραβήξωμε πάλι κοντά μας με την υλόφρονα ζωή και την ραθυμία μας. Φεύγουν ακόμη επίτηδες οι δαίμονες, για να μας ρίξουν στην αμεριμνησία, ώστε έπειτα αιφνιδίως να επιτεθούν και να αρπάξουν την αθλία ψυχή μας.

Γνωρίζω και μία άλλη υποχώρησι πού κάνουν τα θηρία: Υποχωρούν όταν η ψυχή υποστή μεγάλο εθισμό στα πάθη και ταυτισθή είς το έπακρον μαζί τους, διότι πλέον γίνεται η ίδια εχθρός και επίβουλος του εαυτού της. Παράδειγμα σ' αυτό έχομε τα νήπια, τα οποία ύστερα από μακροχρόνιο συνήθεια θηλασμού, θηλάζουν αντί μαστού τα δάκτυλά τους.

Γνωρίζω και μία Πέμπτη ακόμη απάθεια, η οποία έρχεται στην ψυχή από πολλή απλότητα και επαινετή ακεραιότητα. Διότι «δικαία η βοήθεια αυτών παρά του Θεού, ο οποίος σώζει τους ευθείς τη καρδία» (Ψαλμ. ζ' 11), και τους απαλλάσσει από τα κακά χωρίς αυτοί να το αντιλαμβάνονται.

Όπως ακριβώς και τα νήπια, ενώ έχουν γυμνωθή, δεν το καταλαβαίνουν και τόσο.

41. Η κακία και το πάθος δεν υπάρχουν εκ φύσεως στην ανθρώπινη φύσι, διότι ο Θεός δεν είναι δημιουργός παθών. Αντιθέτως, από Αυτόν εδημιουργήθηκαν μέσα στους ανθρώπους πολλές φυσικές αρετές, από τις οποίες εύκολα διακρίνονται: Η ελεημοσύνη, αφού και οι ειδωλολάτρες είναι ευσπλαγχνικοί· η αγάπη, αφού και τα άλογα ζώα πολλές φορές εδάκρυσαν για την στέρησί τους από τα άλλα· η πίστις, αφού υπάρχει έμφυτη μέσα σε όλους μας· η ελπίς, αφού και όταν δανειζόμαστε και όταν δανείζουμε και όταν ταξιδεύουμε στην θάλασσα και όταν σπείρωμε, πάντοτε ελπίζομε κάτι καλύτερο.

Εάν λοιπόν, όπως απεδείχθη, η αγάπη είναι φυσική αρετή των ανθρώπων, ακόμη δε είναι «σύνδεσμος και πλήρωμα νόμου» (Κολ. Γ' 14, Ρωμ. ιγ' 10), άρα οι αρετές δεν είναι ξένες προς την ανθρώπινη φύσι. Ας αισχυνθούν λοιπόν όσοι προβάλλουν αδυναμία στην απόκτησί τους.

42. Αρετές υπέρ την ανθρωπίνη φύσι είναι: Η αγνότης, η αοργησία, η ταπεινοφροσύνη, η προσευχή, η αγρυπνία, η νηστεία, η συνεχής κατάνυξις. Σε άλλες από αυτές έχομε πρότυπα και διδασκάλους ανθρώπους, σε άλλες Αγγέλους[8] και σε άλλες ο ίδιος ο Θεός Λόγος είναι διδάσκαλος και χορηγός.

43. Όταν έχομε εμπρός μας δύο κακά, πρέπει να εκλέγωμε το ελαφρότερο. Επί παραδείγματι: Πολλές φορές ενώ προσευχόμεθα, μας ήλθαν αδελφοί. Και αναγκαστικά θα κάνωμε ένα από τα δύο, ή θα σταματήσωμε την προσευχή, ή θα λυπήσωμε τον αδελφό μας αφήνοντάς τον να φύγη άπρακτος. (Σ' αυτή την περίπτωση πρέπει να σκεφθούμε, ότι) η αγάπη είναι ανώτερη από την προσευχή, διότι κατά κοινήν ομολογία η προσευχή είναι μία επί μέρους αρετή, ενώ η αγάπη τις περικλείει όλες.

Κάποτε -άλλη περίπτωση- όταν ήμουν ακόμη νέος επήγα σε κάποια πόλι ή σε κάποια κωμόπολι, (δεν ενθυμούμαι ακριβώς), και καθώς εκάθησα στο τραπέζι μου επετέθησαν συγχρόνως οι λογισμοί της γαστριμαργίας και της κενοδοξίας. Και επροτίμησα να νικηθώ από την κενοδοξία, (δηλαδή να εγκρατευθώ και να επαινεθώ ως ασκητικός και νηστευτής), διότι εφοβήθηκα το τέκνο της κοιλιοδουλείας, (δηλαδή την πορνεία). Εγώ εγνώρισα ότι στους νέους πολλές φορές ο δαίμων της γαστριμαργίας νικά τον δαίμονα της κενοδοξίας. Αυτό είναι και πιο φυσικό.

44. Για τους κοσμικούς «ρίζα πάντων των κακών η φιλαργυρία» (Α' Τιμ. ζ' 10), ενώ για τους μοναχούς η γαστριμαργία.

Σε ανθρώπους πνευματικούς αφήνει πολλές φορές ο Θεός κατ' οικονομία μερικά ασήμαντα πάθη. Κατηγρώντας δε αυτοί συνεχώς τον εαυτόν τους για τα μικρά και αθώα αυτά πάθη, αποκτούν αναφαίρετο πλούτο ταπεινοφροσύνης.

45. Στα πρώτα βήματα της μοναχικής ζωής αυτός πού δεν ευρίσκεται κάτω από υπακοή δεν είναι δυνατόν να αποκτήση ταπεινώσι, διότι καθένας πού μαθαίνει μόνος του μία τέχνη περιπίπτει σε εγωϊσμό και επίδειξι.

46. Σε δύο γενικώτατες αρετές καθώρισαν οι Πατέρες την πρακτική ζωή, (στην νηστεία δηλαδή και στην υπακοή). Και πολύ φυσικά, διότι η μία από αυτές φονεύει τις ηδονές, ενώ η άλλη χορηγώντας ταπεινώσι εξασφαλίζει την επιτυχία της προηγουμένης. Ομοίως και το πένθος έχει δύο καλά, εφ' όσον και την αμαρτία φονεύει και την ταπεινοφροσύνη προξενεί.

47. Ίδιον των ευσεβών είναι να δίδουν στον καθένα που ζητεί. Των ευσεβεστέρων, και σε εκείνον που δεν ζητεί. Αλλά το να μη διεκδική κανείς αυτό που του αφαίρεσαν, και μάλιστα όταν έχει την δύναμι, αυτό είναι μάλλον ίδιον μόνο των απαθών.

48. Ας μη παύσωμε να εξετάζωμε πού ευρίσκεται ο εαυτός μας σε κάθε πάθος και σε κάθε αρετή: στην αρχή, στη μέση ή στο τέλος; Όλοι οι πόλεμοι των δαιμόνων εναντίον μας οφείλονται σε μία από τις εξής αιτίες: στην φιληδονία ή στην υπερηφάνεια ή στον φθόνο των δαιμόνων. Από αυτούς, οι πόλεμοι της τελευταίας περιπτώσεως είναι μακάριοι, της δευτέρας πανάθλιοι και της πρώτης αχρείοι ολωσδιόλου.

49. Υπάρχει κάποια αίσθησις ή μάλλον έξις πού ονομάζεται «φερέπονος». Όποιος αιχμαλωτισθή απ' αυτήν, δεν πρόκειται να δειλιάση ποτέ και να αποστραφή τον κόπο και τον πόνο. Από την αοίδιμη αυτήν αίσθησι και έξι εκρατήθηκαν και οι ψυχές των Μαρτύρων και έτσι κατεφρόνησαν με ευκολία τα βασανιστήρια.

50. Άλλο πράγμα είναι η φυλακή των λογισμών και άλλο η τήρησις του νοός. Όσο απέχει η ανατολή από την δύσι, τόσο είναι πιο υψηλή και πιο κοπιαστική η δευτέρα από την πρώτη.

51. Άλλο πράγμα είναι το να προσεύχεσαι εναντίον των λογισμών, άλλο το να αντιλέγης προς αυτούς και άλλο το να τους εξουθενώνης και να τους αφίνης οπίσω σου. Για το πρώτο μαρτυρεί εκείνος που είπε: «Ο Θεός, είς την βοήθειάν μου πρόσχευς» κ.λ.π. (Ψαλμ. ξθ' 2). Για το δεύτερο εκείνος που είπε: «Και αποκριθήσομαι τους ονειδίζουσί μοι λόγον αντιρρητικόν» (πρβλ. Ψαλμ. ρη' 42) ή «έθου ημάς είς αντιλογίαν τοίς γείτοσιν ημών» (Ψαλμ. οθ' 7). Και για το τρίτο μαρτυρεί πάλι εκείνος που έψαλε: «Εκωφώθην και ούκ ήνοιξα το στόμα μου» (Ψαλμ. λη' 10) ή «εθέμην αυτώ φυλακή έν τώ συστήναι τον αμαρτωλόν εναντίον μου» (Ψαλμ. λη' 2) ή «υπερήφανοι παρηνόμουν έως σφόδρα, από δε της σής θεωρίας εγώ ούκ εξέκλινα» (πρβλ. Ψαλμ. ρη' 51).

Όποιος χρησιμοποιεί τον δεύτερο τρόπο αναγκάζεται πολλές φορές να χρησιμοποιήση τον πρώτο, επειδή ευρίσκεται απροετοίμαστος. Όποιος χρησιμοποιεί τον πρώτο δεν μπορεί ακόμη να απομακρύνη τους εχθρούς με τον δεύτερο τρόπο. Και όποιος χρησιμοποιεί τον τρίτο, έφτυσε και εξευτέλισε ολωσδιόλου τους δαίμονας[9].

52. Είναι έκ φύσεως αδύνατον, ένα πράγμα ασώματο (όπως π.χ. ο νους) να περιορίζεται εντός του σώματος. Όλα όμως είναι δυνατά σε εκείνον που απέκτησε μέσα του τον Θεόν.

53. Εκείνοι πού έχουν καλή όσφρησι μπορούν να αντιληφθούν κάποιον πού έχει επάνω του κρυμμένα αρώματα. Ομοίως και μία καθαρή ψυχή, όταν πλησιάση κάποιον πού έχει την ευωδία πού και αυτή απέκτησε από τον Θεόν ή την δυσωδία πού και αυτήν κάποτε είχε αλλά τώρα ελευθερώθηκε τελείως, αμέσως τις αντιλαμβάνεται, την στιγμή που οι άλλοι γύρω δεν αισθάνονται τίποτε.

54. Να γίνουν όλοι απαθείς δεν είναι βεβαίως δυνατόν. Να σωθούν όμως όλοι και να συμφιλιωθούν με τον Θεόν δεν είναι αδύνατον.

55. Μη αφήσης να κυριαρχήσουν επάνω σου οι αλλόφυλοι εκείνοι λογισμοί πού αρέσκονται να πολυεξετάζουν τα μυστικά και ανεξιχνίαστα σχέδια του Θεού ή τις οπτασίες πού εμφανίζονται σε μερικούς ανθρώπους· και οι οποίοι σου παρουσιάζουν, χωρίς να το καταλάβης, τον Θεόν ως προσωπολήπτη. Οι λογισμοί αυτοί και είναι και με ευκολία αναγνωρίζονται ως τέκνα της οίησης.

56. Συναντάται πολλές φορές ένας δαίμων της φιλαργυρίας πού υποκρίνεται την ταπεινοφροσύνη. (Συνιστά δηλαδή να μην ελεούμε, για να μην πέσωμε δήθεν στην ανθρωπαρέσκεια και στην κενοδοξία). Και συναντάται αντιθέτως ένας δαίμων της κενοδοξίας, καθώς και της φιληδονίας, πού μας προτρέπει στην ελεημοσύνη. Αν λοιπόν καθαρισθούμε και από τα δύο αυτά πάθη, ας μην παύσωμε να ελεούμε σε κάθε περίστασι.

57. Είπαν μερικοί ότι οι δαίμονες έρχονται σε αντίθεσι μεταξύ τους. Εγώ όμως εγνώρισα καλά ότι όλοι επιζητούν την καταστροφή μας.

58. Πρίν από κάθε πνευματική εργασία είτε εξωτερική είτε εσωτερική προηγείται η ιδική μας πρόθεσις και ο εξαίρετος πόθος μας, καθώς και η βοήθεια του Θεού. Και εάν εμείς δεν καταβάλωμε τα δύο πρώτα, το τελευταίο, (η βοήθεια δηλαδή του Θεού), δεν πρόκειται να επακολουθήση.

59. Όπως λέγει ο Εκκλησιαστής, «καιρός παντί πράγματι τώ υπό τον ουρανόν» (γ' 1). Στο «παντί πράγματι» συμπεριλαμβάνεται και κάθε τι που ανήκει στην ιερή ζωή των μοναχών. Γι' αυτό αν το νομίζετε καλό, ας το λάβωμε αυτό σοβαρά υπ' όψιν μας και ας επιζητούμε σε κάθε καιρό τα αρμόδια. Διότι οπωσδήποτε σε όλους τους αγωνιζομένους υπάρχει καιρός της απαθείας και, όταν είναι πνευματικώς νήπιοι, ο καιρός της εμπαιθείας. Καιρός των δακρύων και καιρός της σκληροκαρδίας. Καιρός της υποταγής και καιρός της προσταγής. Καιρός νηστείας και καιρός φαγητού. Καιρός πολέμου κατά του εχθρού πού λέγεται σώμα και καιρός που ατονεί και

θανατώνεται η σαρκική πύρωση. Καιρός ψυχικής κακοκαιρίας και καιρός ψυχικής γαλήνης. Καιρός καρδιακής λύπης και καιρός χαράς πνευματικής. Καιρός διδασκαλίας και καιρός ακροάσεως. Καιρός σαρκικών μολυσμών -ίσως από την οίηση- και καιρός καθαρισμού λόγω της ταπεινώσεως. Καιρός πάλης και καιρός ασφαλείας και αναπαύσεως. Καιρός ησυχίας και καιρός ευτάκτου περισπασμού. Καιρός αδιαλείπτου προσευχής και καιρός καθαρής και ειλικρινούς διακονίας.

Ας μην επιζητούμε λοιπόν απατημένοι από εγωϊστικό ζήλο τα του καιρού πρό του καιρού ούτε τά του θέρους στον χειμώνα ούτε τά του θερισμού στην σπορά. Άλλος είναι ο καιρός πού θα σπείρωμε τους πνευματικούς μας κόπους και άλλος ο καιρός πού θα θερίσωμε τις ανεκδιήγητες χάριτες. Αν δεν κάνωμε έτσι, δεν θα αποκομίσωμε ούτε τα αρμόδια στον καιρό τους.

60. Μερικοί έλαβαν από τον Θεόν τις άγιες αμοιβές των κόπων τους πρίν από τους καμάτους, άλλοι μετά τους καμάτους και άλλοι την ώρα του θανάτου, σύμφωνα με την ανεκδιήγητη οικονομία του Θεού. Αξίζει δε να ερευνήσωμε σε ποια από αυτές τις περιπτώσεις συμβαδίζει περισσότερο η ταπεινοφροσύνη. (Οπωσδήποτε στην τελευταία).

61. Υπάρχει απόγνωσις πού οφείλεται στο πλήθος των αμαρτιών και στο βάρος της συνειδήσεως και στην αφόρητη λύπη, διότι γέμισε ολωσδιόλου η ψυχή από τραύματα και καταποντίσθηκε από το βάρος τους στον βυθό της απογνώσεως. Και υπάρχει άλλη απόγνωσις πού μας συμβαίνει από υπερηφάνεια και οίηση, διότι θεωρούμε ότι δεν άξιζε να πάθη μία τέτοια πτώσι ο εαυτός μας. Τούτο είναι το χαρακτηριστικό γνώρισμα που θα διακρίνη ένας προσεκτικός παρατηρητής στην κάθε μία: Στην πρώτη παραδίδεται ο άνθρωπος στην αδιαφορία, ενώ στην δευτέρα συνεχίζει με απόγνωσι τους ασκητικούς του αγώνες – πράγμα επιζήμιο. Θεραπεία του ενός είναι η εγκράτεια και η ευελπιστία, και του άλλου η ταπείνωσις και το να μη κρίνη κανένα.

62. Ας μη θαυμάζωμε και άς μη παραξενευώμαστε, όταν βλέπωμε μερικούς να προφέρουν καλούς λόγους, ενώ διαπράττουν έργα πονηρά. (Αυτό προέρχεται από την οίηση). Και τον όφι άλλωστε εκείνον στον παράδεισο, η οίησις μάλλον τον κατέστρεψε, ανυψώνοντάς τον.

63. Σε κάθε ενέργειά σου και σε κάθε σου συμπεριφορά, είτε είσαι κάτω από υποταγή είτε όχι, είτε πρόκειται για κάτι φανερό είτε για κάτι εσωτερικό, να έχης ως τύπο και ως κανόνα τούτο, για να διακρίνης εάν αυτά γίνονται σύμφωνα με το θέλημα του Θεού: Εάν, δηλαδή, ένας αρχάριος επιτελή κάποιο πνευματικό έργο και δεν αποκτά από αυτό περισσότερα ταπείνωσι από ό,τι είχε, νομίζω, ότι το έργο αυτό δεν γίνεται κατά Θεόν, είτε μικρό είναι είτε μεγάλο.

64. Εμείς λοιπόν οι νήπιοι και αρχάριοι θα πληροφορούμεθα το θέλημα του Κυρίου με τον τρόπο που ανέφερα. Οι μεσαίοι, ίσως με το σταμάτημα των πολέμων του διαβόλου. Και οι τέλειοι, με την προσθήκη και την αφθονία του θείου φωτός.

Όσα κατορθώνουν οι μεγάλοι τα θεωρούν μικρά, χωρίς ίσως να είναι μικρά. Όσα όμως οι μικροί τα θεωρούν μεγάλα, δεν είναι οπωσδήποτε μεγάλα ούτε τέλεια.

65. Η ατμόσφαιρα πού καθάρισε από τα σύννεφα, μας παρουσίασε λαμπρό τον ήλιο. Και η ψυχή που απηλλάγη από τις προλήψεις και αξιώθηκε της αφέσεως των αμαρτιών, οπωσδήποτε αντίκρουσε το θείο φως.

66. Άλλο πράγμα είναι η αμαρτία και άλλο η αργία και άλλο η αμέλεια και άλλο το πάθος και άλλο η πτώσις. Όποιος μπορεί με την βοήθεια του Κυρίου να τα ερευνήση, ας τα ερευνήση προσεκτικά.

67. Μερικοί μακαρίζουν ανάμεσα στα πνευματικά χαρίσματα ό,τι φαίνεται εξωτερικά και ό,τι θαυματουργεί· και δεν γνωρίζουν ότι υπάρχουν πολλά αλλά ανώτερα και απόκρυφα, τα οποία γι' αυτό και δεν χάνονται.

68. Εκείνος που επέτυχε την τελεία κάθαρσι, αν και δεν βλέπη την ίδια την ουσία της ψυχής του πλησίον, βλέπει όμως σε τι κατάστασι ευρίσκεται. Εκείνος που προοδεύει, αλλά δεν έφθασε ακόμη στην τελειότητα, αντιλαμβάνεται την ψυχική κατάστασι του πλησίον από τις σωματικές εκδηλώσεις του.

69. Ολίγη φωτιά εξαφάνισε πολλές φορές ολόκληρο δάσος. Ομοίως μία μικρή τρύπα σ' ένα δοχείο

μας κατέστρεψε όλον τον κόπο.

70. Συμβαίνει μερικές φορές, ώστε η ανάπαυσις του εχθρού μας, δηλαδή του σώματός μας, να διεγείρη τους λογισμούς χωρίς να επιφέρει σαρκική πύρωσι. Και άλλες φορές συμβαίνει, ώστε η καταπίεσις και η θλίψις του σώματος να προκαλή ακόμη και σαρκικές κινήσεις. Και τούτο, για να μη στηριζόμεθα στους εαυτούς μας, αλλά σ' Εκείνον, τον Θεόν δηλαδή, πού μπορεί και θανατώνει την ζωντανή, δηλαδή την σάρκα, με τρόπο που εμείς δεν γνωρίζομε.

71. Όταν ιδούμε κάποιους αδελφούς να μας δείχνουν έν Κυρίω πολλή αγάπη, προς αυτούς περισσότερο ας φυλάζωμε το απαρρησίαστον. Διότι τίποτε δεν διαλύει τόσο την αγάπη, όσο η παρρησία. Επί πλέον δημιουργεί και μίσος.

72. Ο οφθαλμός της ψυχής είναι νοερός και περικαλλής και, εάν εξαιρέσωμε τους Αγγέλους, υπερβαίνει στην ωραιότητα το καθετί. (Είναι δε και πολύ διεισδυτικός)· γι' αυτό πολλές φορές μερικοί εμπαιθείς κατώρθωσαν να διακρίνουν σε άλλες ψυχές πού τις αγαπούσαν υπερβολικά τις μυστικές σκέψεις τους. Και μάλιστα όταν δεν ήταν βυθισμένοι στα ακάθαρτα πάθη της σαρκός.

73. Σε εκείνο πού είναι άυλο τίποτε δεν ανθίσταται τόσο, όσο εκείνο πού είναι υλικό[10]. Εάν αυτό συμβαίνει, ο αναγνώστης ας εξάγη μόνος του τα συμπεράσματα.

74. Οι παρατηρήσεις και οι κρίσεις των κοσμικών είναι συνήθως αντίθετες προς την πρόνοια του Θεού. Οι δε παρατηρήσεις και οι κρίσεις διαφόρων μοναχών είναι συνήθως αντίθετες προς την νοερά γνώσι πού χορηγεί ο Θεός. Οι πνευματικά αδύνατοι ας γνωρίζουν ότι τους επισκέπτεται ο Θεός, όταν παρουσιάζονται σωματικές ταλαιπωρίες και κίνδυνοι και εξωτερικοί πειρασμοί, ενώ οι τέλειοι ας το γνωρίζουν από την παρουσία του Αγίου Πνεύματος και από την προσθήκη των χαρισμάτων.

75. Υπάρχει κάποιος δαίμων πού μόλις πέσωμε στο κρεβάτι, μας πλησιάζει και μας κατατοξεύει με πονηρούς και ρυπαρούς λογισμούς. Αποσκοπεί δε να μας κάνη να κοιμηθούμε με ακάθαρτες σκέψεις, και να ιδούμε εν συνεχεία και ακάθαρτα όνειρα, εάν βεβαίως από σκηρία δεν σηκωθούμε για προσευχή και δεν οπλισθούμε εναντίον του.

76. Υπάρχει ο λεγόμενος π ρ ό δ ρ ο μ ο ς των πονηρών πνευμάτων, ο οποίος μας υποδέχεται μόλις ξυπνήσωμε, και μολύνει την «πρωτόνοιά» μας, δηλαδή την πρώτη μας σκέψι. Να προσφέρης τις απαρχές της ημέρας σου στον Κύριον, διότι η ημέρα θα ανήκη σ' εκείνον πού επρόλαβε την αρχή της. Κάποιος εξάίρετος αγωνιστής μου είπε έναν αξιόκωστο λόγο: «Από το πρωί καταλαβαίνω πώς θα περάσω την ημέρα μου».

77. Είναι πολλοί οι δρόμοι και της ευσεβείας και της απωλείας. Διά τούτο πολλές φορές, ενώ αντιτάσσεται κάποιος σε έναν για κάτι καλό, συμβαίνει να συμφωνή απόλυτα με έναν άλλο· (διότι τον άλλον τον θεωρεί ικανόν). Έτσι και των δύο ενεργειών του ο σκοπός είναι ευάρεστος στον Θεόν.

78. Όταν μας συμβαίνουν θλίψεις και πειρασμοί, οι δαίμονες μας παρακινούν να ειπούμε ή να πράξωμε κάτι αμαρτωλό. Και αν δεν μπορέσουν, τότε πλησιάζουν αθόρυβα και μας προτρέπουν να προσφέρωμε στον Θεόν ευχαριστία υπερήφανη.

79. Όσοι εφρόνησαν τα άνω, κατά τον χωρισμό της ψυχής από το σώμα, προς τα άνω ανέρχονται μερικώς, (δηλαδή με την ψυχή μόνο). Και όσοι εφρόνησαν τα κάτω, προς τα κάτω ομοίως. Σ' αυτά δε που χωρίζονται δεν υπάρχει τίποτε στο μέσον.

80. Ένα από τα κτίσματα, (δηλαδή η ψυχή), έλαβε το είναι της όχι στον εαυτό της, αλλά μέσα σε άλλο κτίσμα, (δηλαδή στο σώμα). Και είναι αξιοθαύμαστο, πώς μπορεί και υπάρχει (μετά τον θάνατο), χωρίς εκείνο μέσα στο οποίο έλαβε το είναι της.

81. Τις ευσεβείς θυγατέρες τις γεννούν οι μητέρες[11] και τις μητέρες ο Κύριος. Δεν είναι δε άστοχο να χρησιμοποιηθή αυτός ο κανών και στα αντίθετα, δηλαδή στις κακίες.

82. «Δειλός είς πόλεμον μη εξιέτω» (Δευτ. κ' 8), ορίζει ο Μωϋσής ή καλύτερα ο Θεός. Διότι υπάρχει κίνδυνος να υποστή αυτός την «εσχάτην πλάνην της ψυχής», η οποία φυσικά είναι

βαρύτερη από την πρώτη, την πτώσι δηλαδή του σώματος[12].

Φως για όλα τα σωματικά μέλη είναι οι αισθητοί οφθαλμοί. Και νοερό φως για τις θείες αρετές είναι η διάκρισις.

I.M.Παρακλήτου

[1] Τρεις εννοεί την γαστριμαργία, φιλαργυρία και κενοδοξία, που θεωρούνται ρίζες των παθών. Στους τρεις αυτούς πειρασμούς επολεμήθηκε και ο Κύριος στην έρημο. Πέντε εννοεί την πορνεία, ακηδία, λύπη, οργή και υπερηφάνεια.

[2] Εννοεί τον αββά Λέοντα από την Καππαδοκία, ο οποίος προκειμένου να σώση τρεις μοναχούς που συνέλαβαν αιχμαλώτους οι Μάζικες -βερβερικός λαός της Βορείου Αφρικής- δεν εδίστασε να παραδοθή υπέρ αυτών και τελικά να υποστή μαρτυρικό θάνατος δι' αποκεφαλισμού. Το περιστατικό αναγράφεται στο Λαυσαϊκό.

[3] Η έκφρασις «νοερά αίσθησις» αποτελεί καθιερωμένο νηπτικό όρο. Συνώνυμος διατύπωσις είναι: «καρδιακή αίσθησις» ή «πνευματική αίσθησις». «Υπάρχει μέσα μας και δεν υπάρχει» σημαίνει ότι δεν υπάρχει, όταν ο νους δεν έχη καθαρθή από το σκότος των παθών και δεν έχη γίνει όχημα της Χάριτος. Με την νοερά αυτή αίσθησι γίνονται αντιληπτές οι θείες αποκαλύψεις, θεωρίες και οράσεις.

[4] Δηλαδή: Με τις τρεις μεγάλες αρετές να πολεμήσωμε τα τρία μεγάλα πάθη. Τα πάθη αυτά, όπως σχολι'ζει και ο αββάς Ιωάννης της Ραϊθού, είναι η φιληδονία, η φιλαργυρία και η φιλοδοξία. Οι δε αρετές η εγκράτεια, η ταπείνωσις και η αγάπη.

[5] «Ισραήλ» κατά μία ερμηνευτική εκδοχή σημαίνει «ο βλέπων τον Θεόν». Στους μυστικούς Πατέρες ως Ισραήλ αλληγορείται ο κεκαθαρμένος νους πού αξιώθηκε της θείας θεωρίας και ελλάμψεως – «νους ορών τον Θεόν».

[6] «Δεινότητα» εδώ εννοεί την ικανότητα, την πανουργία, την εφευρετικότητα. Δηλαδή μπορεί κάποιος εν ονόματι της διακρίσεως να προβάλλη ποικίλα επιχειρήματα για να υποστηρίξει απόψεις, να δικαιολογεί ενέργειες, να καθησυχάζη την συνείδησί του κλπ.

[7] Δηλαδή με το πύρ της ενεργείας του Αγίου Πνεύματος, το οποίο γίνεται αντιληπτό στους προχωρημένους ως αισθητό πύρ πού καίει χωρίς να καίη. Ή με πύρ του θείου πόθου, ο οποίος φλογίζει και θερμαίνει την καρδιά των αγωνιστών.

[8] Στον Μέγαν Αντώνιο επί παραδείγματι και στον όσιο Παχώμιο edίδαξε την προσευχή, όπως αναφέρεται στον βίο τους, θείος Άγγελος.

[9] Ο πρώτος τρόπος αρμόζει στους αρχαρίους, ο δεύτερος στους μεσαίους και ο τρίτος στους προχωρημένους και θεωρητικούς.

[10] Τον άυλο δηλαδή και υψιπέτη νού τον θολώνει, τον αμαυρώνει και τον σύρει προς τα κάτω η σάρκα με τα πάθη της.

[11] Ως μητέρες χαρακτηρίζονται εδώ οι γενικές ή καθολικές ή περιεκτικές αρετές· και ως θυγατέρες οι επί μέρους αρετές.

[12] Το νόημα είναι το εξής: Κανείς δειλός και μικρόψυχος άς μη προχωρήση στον αγώνα της μοναχικής ζωής, μη τυχόν και πτοηθή και νικηθή και πέση όχι μόνο στην σαρκική αμαρτία, αλλά και στην πλήρη ψυχική απόγνωσι, η οποία χαρακτηρίζεται ως «εσχάτη πλάνη» της ψυχής.

Λ Ο Γ Ο Σ Ε Ι Κ Ο Σ Τ Ο Σ Ε Κ Τ Ο Σ

Περί διακρίσεως

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

(Περί διακρίσεως ευδιακρίτου)

ΟΝ ΤΡΟΠΟΝ επιποθεί η έλαφος φλεγόμενη τα νάματα» (Ψαλμ. μα' 2), έτσι είναι ποθητή στους

μοναχούς η κατανόησις του αγαθού θείου θέληματος. Επί πλέον δε και του συγκεκριμένου, (όταν δηλαδή στο αγαθό υπάρχει και το κακό), καθώς επίσης και του αντιθέτου· περί των οποίων «πολύς ημίν όντως ο λόγος και δυσερμήνευτος» (Εβρ. ε΄ 11). Δύσκολα αντιλαμβάνεται κανείς ποιες από τις μοναχικές μας υποθέσεις πρέπει να τακτοποιούνται ταχύτατα και χωρίς καμμία αναβολή, σύμφωνα με εκείνον πού λέγει: «Ουαί ο αναβαλλόμενος ημέραν εξ ημέρας» (πρβλ. Σ. Σειράχ ε΄ 7) και καιρόν εκ καιρού. Και ποιες πάλι, με ηρεμία και περίσκεψη, όπως μας συμβουλεύει εκείνος πού είπε: «Μετά κυβερνήσεως γίνεται πόλεμος» (Παρμ. κδ΄ 6)· καθώς επίσης: «Πάντα ευσχημόνως και κατά τάξιν γινέσθω» (Α΄ Κορ. ιδ΄ 40).

Δεν είναι! Όχι! Δεν είναι του τυχόντος να διακρίνη αμέσως και ευκρινώς τα δυσδιάκριτα αυτά πράγματα. Αφού και αυτός ο θεοφόρος Δαβίδ, που ωμιλούσε μέσα του το Άγιον Πνεύμα, πολλές φορές προσεύχεται γι΄ αυτό. Και άλλοτε λέγει: «Δίδαξόν με του ποιείν το θέλημά σου, ότι σύ εί ο Θεός μου» (Ψαλμ. ρμβ΄ 10). Άλλοτε: «Οδήγησόν με επί την αλήθειάν σου» (Ψαλμ. κδ΄ 5). Και άλλοτε: «Γνώρισόν μοι, Κύριε, οδόν έν ή πορεύσομαι, ότι προς σε από πάσης μερίμνης βιοτικής και πάθους, την ψυχήν μου ήρα και ύψωσα» (πρβλ. Ψαλμ. ρμβ΄ 8).

2. Όσοι επιθυμούν να μάθουν το θέλημα του Κυρίου, οφείλουν προηγουμένως να θανατώσουν το ιδικό τους. Αφού δε προσευχηθούν με πίστι και απονήρευτη απλότητα, ας ερωτήσουν με ταπεινώσι καρδιάς και αδίστακτο λογισμό τους γέροντας ή και τους αδελφούς ακόμη, και ας δεχθούν τις συμβουλές τους σαν από το στόμα του Θεού, έστω και εάν είναι αντίθετες προς το θέλημά τους· έστω και εάν δεν είναι και τόσο πνευματικοί οι ερωτηθέντες· διότι δεν είναι άδικος ο Θεός να αφήση να πλανηθούν ψυχές πού με πίστι και ακακία εταπεινώθηκαν εμπρός στην συμβουλή και στην κρίσι του πλησίον.

Ακόμη και ανίδεοι εάν είναι αυτοί που ερωτώνται, εκείνος που απαντά με το στόμα τους είναι ο άυλος και αόρατος Θεός.

Όσοι ακολουθούν αδίστακτα αυτόν τον κανόνα, είναι άνθρωποι με πολλή ταπεινώσι. Εάν κάποιος έθετε το πρόβλημά του εμπρός στον ήχο του Ψαλτηρίου (πρβλ. Ψαλμ. μη΄ 5), πόσο νομίζετε ότι υπερτερεί ο λογικός νούς και η νοερά ψυχή από τον ήχο ενός ανύχου πράγματος;

Πολλοί όμως από την αυταρέσκειά τους δεν αξιώθηκαν να ενστερνισθούν τον τέλειο και εύκολο αυτόν τρόπο. Αυτοί προσεπάθησαν να αντιληφθούν το θέλημα του Κυρίου με τις ιδικές τους δυνατότητες, και μας εξέφεραν επ΄ αυτού πολυάριθμες και ποικίλες γνώμες.

3. Μερικοί, ασχολούμενοι με τα θέματα αυτά, εσταμάτησαν κάθε προσπάθεια του λογικού τους στο να δεχθή μία από τις δύο γνώμες τους, είτε την θετική είτε την αρνητική.

Και με γυμνό τον νου τους από το ιδικό τους θέλημα, προσευχήθηκαν θερμά στον Κύριον ωρισμένες ημέρες, και έτσι κατώρθωσαν να γνωρίσουν το θείον θέλημα. Δηλαδή: Ή κάποιος νους ωμίλησε νοερώς στον νου τους ή εξηφανίσθη τελείως ή μία γνώμη από την ψυχή.

Άλλοι από τις θλίψεις, τις ανωμαλίες και αποτυχίες πού συνέβησαν σε προσπάθειά τους, κατενόησαν (ότι δεν ήταν σύμφωνη με το θείον θέλημα και) ότι τα εμπόδια ήλθαν κατά παραχώρησι Θεού, στηριζόμενοι σ΄ εκείνον πού είπε: «Ηθελήσαμεν ελθείν προς υμάς και άπαξ και δίσ, και ενέκοψεν ημάς ο σατανάς» (Α΄ Θεσ. β΄ 18). Και άλλοι αντιθέτως από την ανέλπιστη συμπαράστασι πού εύρισκαν, αντελήφθησαν ότι η προσπάθειά τους είναι αρεστή στον Θεόν, και είπαν: «Παντί τω προαιρουμένω το αγαθόν συνεργεί ο Θεός» (πρβλ. Ρωμ. η΄ 28).

4. Όποιος απέκτησε μέσα του τον Θεόν δι΄ ελλάμψεως, αυτός, και στα πράγματα που επείγουν και στα αντίθετα, πληροφορείται το θείον θέλημα με τον δεύτερο τρόπο, (την προσευχή), όχι όμως με αναμονή και πάροδο χρόνου.

5. Το να διστάζη κανείς στις κρίσεις και αποφάσεις και να μένη επί πολύ απληροφόρητος, αποδεικνύει ότι είναι ψυχή αφώτιστη και φιλόδοξη. Διότι δεν είναι ο Θεός άδικος να κλείνη την πόρτα σε όσους κρούουν ταπεινά. Σε όλα μας τα έργα, και στα άμεσα και στα απώτερα, ας αναζητούμε την σημασία που έχουν όσον αφορά τον Κύριον. Όλα όσα γίνονται χωρίς προσπάθεια και χωρίς μολυσμό, μόνο για τον Κύριον και όχι για τίποτε άλλο, αυτά και αν ακόμη δεν είναι

τελείως αγαθά, όμως για αγαθά θα μας λογισθούν. Διότι έχει επικίνδυνη κατάληξι το να πολυλεπτολογούμε και να ερευνούμε πράγματα πού υπερβαίνουν τις δυνάμεις μας.

6. Μυστικό και ανεξιχνίαστο είναι το σχέδιο και το κρίμα πού έχει ο Θεός για μας. Πολλές φορές επί παραδείγματι θέλει να αποκρύψη από εμάς κατ' οικονομία το θείον θέλημά Του, γνωρίζοντας πώς και αν το μάθωμε θα το παραβούμε, οπότε και θα τιμωρηθούμε περισσότερο.

7. Η ευθεία καρδιά είναι απηλλαγμένη από τα πολύπλοκα και πολυειδή πράγματα, και ταξιδεύει ακίνδυνα με το πλοίο της ακακίας.

8. Υπάρχουν ανδρείες ψυχές που επιβάλλουν στον εαυτό τους αγώνες υπεράνω των δυνάμεών τους από έρωτα προς τον Θεόν και με ταπεινό φρόνημα στην καρδιά. Υπάρχουν όμως και υπερήφανες καρδιές που κάνουν το ίδιο. Έχουν δε οι εχθροί μας σκοπό να μας προτρέπουν πολλές φορές σε πράγματα ανώτερα των δυνάμεών μας, για να κουρασθούμε ψυχικά, να μη κατορθώσωμε έπειτα και όσα είναι των δυνάμεών μας, και να καταντήσωμε έτσι περιγελος στα μάτια τους.

9. Είδα μερικούς με αδύνατη ψυχή και ασθενικό σώμα να αποδύωνται για το πλήθος των αμαρτιών τους σε αγώνες ανωτέρους των δυνάμεών τους, αλλά τελικά να μη μπορούν να ανθέξουν. Εγώ τους είπα ότι στις περιπτώσεις αυτές ο Θεός κρίνει την μετάνοια ανάλογα με το μέτρο της ταπεινώσεως και όχι των καμάτων.

10. Μερικές φορές η κακή ανατροφή αποτελεί την αιτία πολύ μεγάλων αμαρτιών. Επίσης και η κακή συναναστροφή. Πολλές όμως φορές μία διεστραμμένη ψυχή επαρκεί μόνη της για την καταστροφή της. Όποιος εσώθηκε από τα δύο πρώτα, εσώθηκε ίσως και από το τρίτο. Όποιος όμως έχει το τρίτο, σε οποιοδήποτε τόπο και αν ευρεθή, δεν προκόπτει, αφού άλλωστε κανένας τόπος δεν είναι πιο ασφαλής από τον ουρανό, (απ' όπου έπεσε ο διάβολος).

11. Τους απίστους ή τους αιρετικούς πού μας επιτίθενται με κακότητα, ας τους αφήνουμε «μετά πρώτην και δευτέραν νουθεσίαν» (Τιτ. γ' 10). Στους επιθυμούντας όμως να μάθουν την αλήθεια, «το καλόν ποιούντες έως αιώνος μη εκκακώμεν» (Γαλ. ζ' 9). Αλλά και στις δύο περιπτώσεις ας είναι η συμπεριφορά μας ανάλογη με την ψυχική μας δύναμι και αντοχή.

12. Είναι παράλογος όποιος πέφτει σε απόγνωσι, ακούοντας τα υπερφυσικά κατορθώματα των Αγίων. Αυτά αντιθέτως τον εκπαιδεύουν άριστα σ' ένα από τα δύο: Ή τον παρακινούν με την οσιακή ανδρεία τους προς μίμησι· ή προς μεγάλη αυτοκατάκρισι και αναγνώρισι της αδυναμίας του με την τρεις φορές οσιακή ταπεινώσι.

13. Υπάρχουν ακάθαρτοι δαίμονες, πονηρότεροι των πονηρών, οι οποίοι μας συμβουλεύουν να μη κάνωμε μόνοι μας την αμαρτία. Αυτοί επιθυμούν να έχωμε και άλλους συνενόχους στο κακό, για να μας ετοιμάσουν βαρύτερη τιμωρία. Είδα μία αμαρτωλή συνήθεια πού την έμαθε ο ένας από κάποιον άλλο. Έπειτα εκείνος πού την εδίδαξε ήλθε σε συναίσθησι, άρχισε να μετανοή και εσταμάτησε την αμαρτία. Επειδή όμως ο μαθητής του συνέχιζε να την διαπράττει, και η ιδική του μετάνοια απέβη ατελής και ανίσχυρη.

14. Μεγάλη, πράγματι, μεγάλη είναι η πονηρία των δαιμόνων· δύσκολα την αντιλαμβανόμεθα και ολίγοι την βλέπουν. Και αυτοί οι ολίγοι, νομίζω, δεν την βλέπουν ολόκληρη. Αλήθεια, πως συμβαίνει πολλές φορές να είμαστε χορτασμένοι από απολαυστικά φαγητά, και εν τούτοις να αγρυπνούμε με καθαρό νου, και άλλες φορές να νηστεύωμε και να ταλαιπωρούμεθα, και έν τούτοις να μας κυριεύη άσχημα ο ύπνος; Να ησυχάζωμε, και έν τούτοις να είμαστε σκληροί, και να συναναστρεφώμαστε άλλους, και να είμαστε γεμάτοι κατάνυξι; Ενώ πεινούμε υπερβολικά, να έχωμε πειρασμούς στον ύπνο, και ενώ είμαστε χορτάτοι, να μην ενοχλούμεθα καθόλου; Ενώ περνούμε πτωχικά, να γινώμαστε σκυθρωποί και ασυγκίνητοι, και ενώ περνούμε πλούσια και με οινοποσίες, να παρουσιάζωμαστε γεμάτοι ιλαρότητα και κατανυκτικότητα; Γι' αυτά όποιος μπορεί με την βοήθεια του Κυρίου, ας διαφωτίση όσους είναι αφώτιστοι. Διότι εμείς σ' αυτά τα θέματα είμαστε αφώτιστοι. Το μόνο πού έχωμε να ειπούμε είναι ότι οι αλλαγές αυτές δεν οφείλονται πάντοτε στους δαίμονας, αλλά μερικές φορές στην κράσι και στην κατάσταση του σώματος, στο ακάθαρτο και αχόρταγο αυτό πάχος πού μας εδόθηκε και πού -δεν ξέρω πώς- δέθηκε γύρω στην

φύσι μας.

Για τις δυσδιάκριτες αυτές μεταπτώσεις ας παρακαλέσωμε ειλικρινά και ταπεινά τον Κύριον. Και εάν μετά το διάστημα των προσευχών μας διαπιστώσωμε ότι συνεχίζεται μια ωρισμένη κατάσταση, τότε θα καταλάβωμε ότι δεν προέρχεται από τους δαίμονες, αλλά από την φύσι μας. Πολλές φορές όμως και από τον Θεόν, ο οποίος επιθυμεί να μας ευεργετή, σύμφωνα με τα σοφά σχέδιά Του, και με τα αντίθετα, για να καταστήσει έτσι με κάθε τρόπο την οίησί μας. Είναι δύσκολο και επικίνδυνο να περιεργάζεται κανείς τον βυθό των κριμάτων του Θεού, διότι αυτού του είδους οι περιεργοί ταξιδεύουν με το πλοίο της οίησεως. [Χάριν όμως της ασθeneίας πολλών θα πρέπει να ειπούμε μερικά].

15. Ερώτησε κάποιος έναν διορατικό: «Γιατί ο Θεός εστόλισε με χαρίσματα και θαυματουργικές ικανότητες, αφού προεγνώριζε τις μελλοντικές πτώσεις τους»; Και εκείνος του λέγει: «Για να προφυλάξη τους ομοίους των πνευματικούς άνδρας, για να φανή ότι έχομε το αυτεξούσιον, και για να καταστήση τους πεσόντας αναπολογήτους την ημέρα της Κρίσεως».

16. Ο Μωσαϊκός νόμος ως μη τέλειος λέγει: «Πρόσεχε σεαυτώ» (Δευτερ. δ' 9), ενώ ο Κύριος ως υπερτέλειος μας παρήγγειλε επί πλέον και για την διόρθωσι του αδελφού μας: «Εάν αμάρτη ο αδελφός σου ή μάλλον η υπόδειξις σου είναι άδολη και ταπεινή, τότε μην αμελήσης την εντολή του Κυρίου και μάλιστα σε αυτούς που δέχονται την υπόδειξι. Εάν όμως δεν έχης φθάσει ακόμη σ' αυτό το σημείο, ας εκτελής έστω την εντολή του Νόμου.

17. Μην εκπλήττεσαι βλέποντας και τους προσφιλείς σου να σε εχθρεύονται (επειδή τους ελέγχεις). Διότι οι επιπόλαιοι γίνονται όργανα (και όπλα) των δαιμόνων και μάλιστα εναντίον των εναρτέων, πού είναι εχθροί των δαιμόνων.

18. Ένα απ' όσα συμβαίνουν σ' εμάς μου δημιουργεί μεγάλη έκπληξι: Ενώ στις αρετές έχομε ως βοηθούς τον παντοδύναμον Θεόν, τους Αγγέλους και τους Αγίους, και στα πάθη μόνο τον πονηρό διάβολο, πώς συμβαίνει να υποκύπτωμε ευκολώτερα και γρηγορώτερα στα πάθη; Επάνω σ' αυτό εγώ δεν θέλω να ομιλήσω λεπτομερώς, αλλά και ούτε μπορώ.

19. Εάν τα διάφορα κτίσματα παραμένουν στην κατάστασι που εδημιουργήθηκαν, πώς εγώ ο άνθρωπος που εδημιουργήθηκα κατ' εικόνα Θεού ταλαιπωρούμαι αναμειγμένος με την λάσπη, (το πήλινο δηλαδή σώμα); όπως λέγει ο μέγας Γρηγόριος. Εάν πάλι κάποια δημιουργήματα κατέληξαν να γίνουν κάπως διαφορετικά από τον προορισμό τους, πάντως θα πρέπει με σφοδρότητα να επιθυμούν την συγγενεία τους, (εκείνα δηλαδή με τα οποία εξ αρχής επλάσθησαν όμοια).

20. Όλα τα τεχνάσματα -για να ειπώ έτσι- πρέπει κανείς να χρησιμοποιή, προκειμένου τον πηλό, (το πήλινο δηλαδή σώμα), να τον ανεβάση και να τον ενθρονίση στον θρόνο του Θεού. Κανείς λοιπόν ας μη προφασίζεται ότι αδυνατεί να ανεβή εκεί, διότι η οδός και η θύρα είναι ανοιγμένες.

21. Η ακρόασις των κατορθωμάτων των πνευματικών μας Πατέρων δημιουργεί στον νου και στην ψυχή φλογερό ζήλο. Η ακρόασις όμως των διδασκάλων είναι αυτή που καθοδηγεί τους ζηλωτάς στην επιτυχή μίμησι των Πατέρων.

22. Διάκρισις σημαίνει λύχνος μέσα στο σκοτάδι, επιστροφή των πεπλανημένων, φωτισμός όσων έχουν μυωπία. Διακριτικός σημαίνει χορηγός της υγείας, καταστροφεύς της ασθeneίας.

23. Οι λεγόμενοι μικροθήματα, (αυτοί που θαυμάζουν και μεγαλοποιούν τα μικρά), φθάνουν σ' αυτό το σημείο από δύο αιτίες: Ή λόγω υπερβολικής αγνοίας ή λόγω ταπεινοφροσύνης, ή οποία τους κάνει να εξυψώνουν και να εκθειάζουν τα κατορθώματα του πλησίον.

24. Ας αγωνιζώμαστε να μην είμαστε μόνο παλαισταί αλλά και πολεμισταί των δαιμόνων. Διότι οι πρώτοι άλλοτε κτυπούν και άλλοτε κτυπούνται, ενώ οι δεύτεροι πάντοτε καταδιώκουν τον εχθρό.

25. Όποιος ενίκησε τα πάθη, αυτός πληγώνει τους δαίμονας και με τον εξής τρόπο: Υποκρίνεται ότι είναι κυριευμένος από τα πάθη και εξαπατώντας έτσι τους εχθρούς του μένει απολέμητος. Όπως συνέβη με κάποιον αδελφό, πού ενώ κάποτε υπέστη ατιμίες δεν εταράχθη καθόλου η καρδιά του,

παρά μόνο προσευχήθηκε νοερώς. Εν συνεχεία όμως άρχισε να διαμαρτύρεται και να οδύρεται για τις ατιμίες πού υπέστη, και έτσι με ένα προσποιητό πάθος έκρυψε την απάθειά του. Και άλλος πάλι αδελφός ενώ δεν είχε την παραμικρή όρεξη για προεδρία, επροσποιείτο ότι πολύ έπασχε γι' αυτήν.

Πώς δε να σου περιγράψω την αγνότητα εκείνου, ο οποίος εισήλθε στο πορνείο δήθεν για να αμαρτήσει, και έτσι ανέσυρε την πόρνη στην ζωή της ασκήσεως! [13] Σε έναν πάλι ησυχαστή έφερε κάποιος πρωί – πρωί ένα σταφύλι. Και εκείνος, μόλις ανεχώρησε αυτός πού το έφερε, αν και δεν είχε όρεξη, το κατεβρόχθισε αμέσως με υπερβολική βουλιμία, παρουσιάζοντας έτσι τον εαυτό του ως γαστρίμαργο στους δαίμονες.

Ένας άλλος πάλι πού έχασε μερικά θαλλία, όλη την ημέρα έδειχνε πολύ πικραμένος γι' αυτό.

Σε όσους όμως χρησιμοποιούν αυτήν την μέθοδο χρειάζεται μεγάλη νήψις, μήπως και επιχειρώντας να εμπαιξουν τους δαίμονες καταλήξουν στον εμπαιγμό του εαυτού τους. Αυτοί που χρησιμοποιούν επιτυχώς αυτή την μέθοδο είναι μόνο εκείνοι για τους οποίους κάποιος είπε: «Ως πλάνοι και αληθείς» (Β' Κορ. ζ' 8).

26. Όποιος επιθυμή να παραστήση ενώπιον του Χριστού αγνό το σώμα και να του παρουσιάση καθαρή την καρδιά, ας τηρή την αοργησία και την εγκράτεια. Διότι χωρίς αυτές τις αρετές όλοι οι κόποι μας είναι μάταιοι.

27. Σε διαφορετικούς βαθμούς αντιλαμβάνονται το υλικό φως οι οφθαλμοί. Ομοίως πολλές φορές και διαφορετικές είναι οι λάμπεις και οι επισκέψεις του νοητού Ηλίου μέσα στις ψυχές. Άλλες δηλαδή γίνονται με τα δάκρυα του σώματος και άλλες με τα δάκρυα της ψυχής, άλλες με τα σωματικά μάτια και άλλες με τα ψυχικά. Διαφορετικές είναι όσες προέρχονται από την ακρόασι κάποιου λόγου και διαφορετικές όσες εκδηλώνονται σαν αυθόρμητο σκίρτημα ψυχικής αγαλλιάνσεως. Διαφορετικές οι προερχόμενες από την ζωή της ησυχίας και διαφορετικές από την ζωή της υπακοής. Επί πλέον υπάρχει και μία ιδιαίτερα περίπτωση: Κατ' αυτήν ο νους δι' εκστάσεως παρουσιάζεται ενώπιον του Χριστού «αρρήτως και αφράστως» εν μέσω (νοερού) φωτός.

28. Υπάρχουν οι αρετές, αλλά υπάρχουν και οι μητέρες των αρετών. Ο δε συνετός άνθρωπος αγωνίζεται περισσότερο για να αποκτήση τις μητέρες. Περί των μητέρων διδάσκει ο ίδιος ο Θεός με κάποια ιδιαίτερα ενέργεια. Περί των θυγατέρων όμως μπορούν να διδάσκουν πολλοί.

29. Ας προσέξωμε μήπως αναπληρώσωμε την ολιγοφαγία με πολυϋπνία, διότι αυτό είναι έργο αφροσύνης, καθώς επίσης και το αντίθετο είναι έργο συνέσεως, (να καταπολεμηται δηλαδή η τυχόν πολυφαγία με την ολιγοϋπνία). Είδα ωρισμένους αγωνιστάς σε κάποια περίστασι να υποχωρούν κάπως στην επιθυμία της κοιλίας. Γρήγορα όμως και χωρίς καθυστέρησι οι ανδρείοι αυτί εβασάνισαν την «τάλαινα», δηλαδή την κοιλία, με ολονύκτιο αγρυπνία και την έμαθαν να αποστρέφεται στο εξής μετά χαράς τον χορτασμό.

30. Πολεμεί πολύ ισχυρά ο δαίμων της φιλαργυρίας τους ακτήμονας. Και όταν δεν κατορθώση τίποτε, τότε με την πρόφασι της ελεημοσύνης προς τους πτωχούς πείθει τους αϋλους να γίνουν πάλι υλικοί.

31. Όταν είμαστε καταβεβλημένοι ψυχικά από τις αμαρτίες μας, ας ενθυμούμεθα συνεχώς την εντολή του Κυρίου στον Πέτρο να συγχωρή «εβδομηκοντάκις επτά» αυτόν που αμαρτάνει. Διότι ο Κύριος που παρήγγειλε κάτι τέτοιο στον άλλον, αυτός οπωσδήποτε θα το τηρήση πολύ περισσότερο. Όταν αντιθέτως υπερηφανευώμαστε εν γένει για τις αρετές μας, ας ενθυμηθούμε πάλι αυτόν πού είπε: «Όστις τελέσει πάντα τον πνευματικός νόμον, πταίσει δε εν ενί πάθει - τουτέστιν εν υψηλοφροσύνη – γέγονε πάντων ένοχος» (Ιακώβ. β' 10).

32. Υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες ωρισμένοι πονηροί και φθονεροί δαίμονες υποχωρούν εκουσίως και δεν πολεμούν τους Αγίους. Και τούτο, για να μη τους προξενήσουν στεφάνους, με πολέμους από τους οποίους δεν περιμένουν νίκη.

33. «Μακάριοι οι ειρηνοποιοί» (Ματθ. ε' 9). Κανείς δεν αντιλέγει. Εγώ όμως είδα και «εχθροποιούς» οι οποίοι υπήρξαν μακάριοι! Ήταν κάποτε δύο που συνεδέοντο με αμαρτωλή σχέση.

Και κάποιος από τους γνωστικούς πατέρας, σπουδαιότατος στην αρετή, εδημιούργησε μίσος μεταξύ τους, κατηγορώντας τον έναν στον άλλον ότι τον ύβριζε, και αντιθέτως. Έτσι κατώρθωσε ο πάνσοφος να αποκρούση με ανθρώπινη πονηρία την κακία των δαιμόνων και να δημιουργήσει μίσος πού διέσπασε τον αμαρτωλό δεσμό.

34. Υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι χάριν μιας εντολής παραβαίνουν την άλλη. Είδα κάποτε δύο νέους αγαπημένους μεταξύ τους κατά Θεόν. Επειδή όμως αντελήφθησαν ότι μερικοί εβλάπτοντο και εσκανδαλίζοντο, εσυμφώνησαν μεταξύ τους να κρατηθούν ωρισμένο καιρό σε απόστασι.

35. Όπως δεν ταιριάζουν ο γάμος με την κηδεία, έτσι και η υπερηφάνεια με την απόγνωσι. Μερικές φορές όμως είναι δυνατόν να τα συναντήσει κανείς μαζί, από την ακαταστασία των δαιμόνων.

36. Υπάρχουν μερικοί ακάθαρτοι δαίμονες πού μόλις αρχίση κάποιος την μελέτη της Αγίας Γραφής του αποκαλύπτουν την ερμηνεία της. Τούτο ιδιαίτερα αγαπούν να το κάνουν σε καρδιές κενοδόξων ανθρώπων και μάλιστα μορφωμένων με την κατά κόσμον παιδεία. Και αποσκοπούν να τους ρίξουν σε αιρέσεις και βλάβημες ιδέες απατώντας τους σιγά-σιγά. Θα αντιληφθούμε δε καλώς την δαιμονική αυτή θεολογία ή καλύτερα βαττολογία από την ταραχή και την ακατάστατη και άτακτη ευχαρίστησι πού δημιουργείται στην ψυχή την ώρα της εξηγήσεως.

37. Όλα τα πράγματα έλαβαν από τον Δημιουργό τάξι και αρχή, μερικά δε και τέλος. Το τέλος όμως της αρετής είναι χωρίς τέλος – «πέρας απέραντον». Διότι όπως λέγει ο Ψαλμωδός: «Πάσης συντελείας είδον πέρας· πλατεία δε και απέραντος η εντολή σου σφόδρα» (πρβλ. Ψαλμ. ρη΄ 96).

38. Εάν μερικοί αγωνισταί «πορεύονται έκ δυνάμεως είς δύναμιν» (Ψαλμ. πγ΄ 8), από την δύναμι δηλαδή της πράξεως στην δύναμι της θεωρίας· και εάν «η αγάπη ουδέποτε λήγη» (πρβλ. Α΄ Κορ. ιγ΄ 8)· και εάν, όπως αναφέρεται πάλι στην Γραφή, «ο Κύριος φυλάξη την είσοδον του φόβου σου και την έξοδον της αγάπης σου» (πρβλ. Ψαλμ. ρκ΄ 8)· άρα το τέλος της είναι χωρίς τέλος – «πέρας απέραντον». Όσο και αν προχωρούμε σ΄ αυτήν, ποτέ δεν θα παύσωμε, όχι μόνο στην παρούσα, αλλά ούτε στην μέλλουσα ζωή, από του να λαμβάνωμε και να προσθέτωμε φως γνώσεως επάνω στο φως. Θα λεχθή δε και τούτο, όσο και αν φανή σε πολλούς παράδοξο: Σύμφωνα με τον προηγούμενο συλλογισμό, ω μακάριε, θα ετολμούσα να ειπώ ότι ούτε οι Άγγελοι σταματούν να προοδεύουν. Λέγω δε ότι προσθέτουν περισσότερη δόξα στην δόξα τους και γνώσι στην γνώσι τους.

39. Μη θαυμάσης για το ότι πολλές φορές οι δαίμονες μας φέρνουν και αγαθούς λογισμούς. Μας τους φέρνουν μέν, αλλά έν συνεχεία εναντιώνονται νοερώς σ΄ αυτούς. Και τούτο, για να μας πείσουν ότι ακόμη και τις πιο μυστικές σκέψεις των καρδιών μας τις γνωρίζουν[14].

40. Να μη θέλης να γίνεσαι αυστηρός δικαστής εκείνων οι οποίοι αναπτύσουν θαυμάσιες διδασκαλίες, βλέποντάς τους κάπως οκνηρούς στην πρακτική. Διότι πολλές φορές την έλλειψί τους στα έργα την αναπληρώνει η ωφέλεια πού προξενεί ο λόγος τους. Ασφαλώς δεν τα κατέχομε όλοι εξ ίσου όλα. Σε μερικούς ο λόγος υπερτερεί του έργου. Σε άλλους πάλι το δεύτερο υπερέχει του πρώτου.

41. Ο Θεός ούτε έπλασε ούτε εδημιούργησε κανένα κακό. Κάποιοι όμως απατήθηκαν πού ισχυρίσθηκαν ότι μερικά από τα πάθη υπάρχουν έκ φύσεως στην ψυχή. Δεν έλαβαν υπ΄ όψιν τους ότι εμείς ωρισμένες στοιχειώδεις κλίσεις της φύσεώς μας τις μετεστρέψαμε σε πάθη. Επί παραδείγματι: Εκ φύσεως υπάρχει μέσα μας η δυνατότης της σαρκικής σποράς για την γέννησι τέκνων. Εμείς όμως αυτό το μεταβάλαμε σε πορνεία. Εκ φύσεως υπάρχει μέσα μας ο θυμός εναντίον του όφους, και εμείς τον χρησιμοποιούμε εναντίον του πλησίον. Εκ φύσεως υπάρχει μέσα μας ο ζήλος για τις αρετές, και εμείς τον στρέφομε προς το κακό. Εκ φύσεως υπάρχει στην ψυχή η επιθυμία της δόξης, αλλά της άνω. Εκ φύσεως και το να υπερηφανευόμεθα, αλλά κατά των δαιμόνων. Ομοίως και η χαρά, αλλά εκείνη που έχει σχέση με τον Κύριον και με την ευτυχία του πλησίον. Μας εδόθηκε ακόμη και η μνησικακία, αλλά εναντίον των εχθρών της ψυχής. Μας εδόθηκε και η επιθυμία της τροφής, αλλά όχι και της ασωτίας.

42. Η άοκνη ψυχή εξήγειρε εναντίον της τους δαίμονας. Όσο όμως αυξήθηκαν οι πόλεμοι, τόσο

αυξήθηκαν και οι στέφανοι. Αυτός που δεν κτυπάται από τους εχθρούς δεν πρόκειται βέβαια να στεφανωθεί. Και αυτός που δεν αποκάμνει από τις τυχόν πτώσεις, θα δοξασθή ως πολεμιστής από τους Αγγέλους.

43. Κάποιος αφού παρέμεινε τρεις νύκτες μέσα στην γη ανεβίωσε μονίμως. Και όποιος θα νικήση τις τρεις ώρες δεν πρόκειται πλέον να αποθάνη[15].

44. Εάν σύμφωνα με τα παιδαγωγικά Του σχέδια ο Ήλιος, (δηλαδή ο Θεός), αφού ανέτειλε μέσα μας, «έγνω» για πρώτη φορά «την δύσιν αυτού» (Ψαλμ. ργ' 19), οπωσδήποτε «έθετο σκότος έν τη αποκρυφή αυτού και εγένετο νύξ» (πρβλ. Ψαλμ. ιζ' 12, ργ' 20). Κατ'αυτήν την νύκτα θα έλθουν εναντίον μας οι άγριοι λέοντες που είχαν πρό ολίγου αναχωρήσει, και όλα τα θηρία των ακανθωδών παθών ωρνούμενα να αρπάξουν από μέσα μας την ελπίδα και ζητώντας από τον Θεόν την άδεια να τραφούν από τα πάθη μας είτε με τον λογισμό είτε με την πράξι (πρβλ. Ψαλμ. ργ' 20-21).

«Ανέτειλε» πάλι σ'εμάς διά της σκοτεινής ταπεινώσεως «ο ήλιος, και συνήχθησαν» όλα τα θηρία, «και είς τάς μάνδρας αυτών κοιτασθήσονται» (Ψαλμ. ργ' 22), δηλαδή στις καρδιές των φιληδόνων ανθρώπων, και όχι σ'εμάς. Τότε οι δαίμονες θα ειπούν μεταξύ τους: «Εμεγάλυνε Κύριος του ποιήσαι πάλιν μετά τούτων έλεος». Εμείς θα ειπούμε προς αυτούς: «Εμεγάλυνε Κύριος του ποιήσαι μεθ'ημών □ εγενήθημεν ευφραϊνόμενοι, υμείς δε διωκόμενοι» (πρβλ. Ψαλμ. ρκε' 2-3).

«Ιδού Κύριος κάθηται επί νεφέλης κούφης», δηλαδή σε ψυχή που υψώθηκε επάνω από κάθε γήϊνη επιθυμία, και θα έλθη στην καρδιά που προηγουμένως ήταν σαν Αιγυπτία, γεμάτη σκότος, «και σεισθήσονται τα χειροποίητα είδωλα» και οι πονηροί λογισμοί του νου (πρβλ. Ησ. ιθ' 1).

45. Εάν ο Χριστός σωματικώς φεύγη μακριά από τον Ηρώδη, παρ' όλον ότι είναι παντοδύναμος, ας διδαχθούν οι προπετείς να μην εισορμούν στους πειρασμούς. Αναφέρει δε η Γραφή: «Μη δώης είς σάλον τον πόδα σου, και ού νυστάξει ο φυλάσσων σε άγγελος» (πρβλ. Ψαλμ. ρκ' 3).

46. Με την ανδρεία συμπλέκεται η υπερηφάνεια, όπως ο σμίλαξ με το κυπαρίσσι. Ας φροντίζουμε συνεχώς ώστε να αποφεύγουμε και τον απλό λογισμό, ότι αποκτήσαμε κάποιο αγαθό. Αφού δε εξετάσωμε επακριβώς τα γνωρίσματα αυτού του αγαθού, ας ερευνήσωμε αν υπάρχει μέσα μας, και τότε ασφαλώς θα διαπιστώσωμε τις ελλείψεις μας. Επίσης να αναζητήσ συνεχώς και τα σημάδια των παθών, και τότε θα ανακαλύψης πολλά μέσα σου. Αυτά δε τα πάθη, επειδή είμαστε άρρωστοι δεν μπορούμε να τα αντιληφθούμε, είτε από αδυναμία και ασθένεια είτε από ριζωμένη πολυχρόνιο συνήθεια.

47. Ο Θεός εξετάζει την πρόθεσι. Σε όσα όμως μπορούμε, ζητεί με φιλόανθρωπο τρόπο και έργα. Είναι μέγας αυτός που δεν παραλείπει τίποτε από όσα μπορεί. Μεγαλύτερο όμως είναι εκείνος που με ταπεινώσι επιχειρεί πράγματα υπέρ την δύναμί του. Πολλές φορές οι δαίμονες μας εμποδίζουν από τα πιο ελαφρά και ωφέλιμα έργα και μας προτρέπουν περισσότερο στα πλέον κοπιαστικά.

48. Ευρίσκω ότι ο Ιωσήφ δεν εμακαρίσθη (πρβλ. Γεν. λθ') για την απάθειά του, αλλά διότι απεστράφη την αμαρτία. Είναι απαραίτητο να αναζητήσωμε σε ποιες και σε πόσες αμαρτίες η αποστροφή στεφανώνεται. Διότι καλό μέν πράγμα είναι να αποστρέφεται κάποιος την σκιά, ανώτερο όμως το να προστρέχη στον Ήλιο της δικαιοσύνης.

49. Ο σκοτισμός γίνεται αιτία να σκοντάφτουμε. Το να σκοντάφτουμε γίνεται αιτία να πέφτουμε. Και το να πέφτουμε γίνεται αιτία να αποθνήσκωμε. Εκείνοι που εσκοτίσθησαν από τον οίνο, ενίφθησαν πολλές φορές με νερό. Και εκείνοι που εσκοτίσθησαν από τα πάθη, ενίφθησαν με δάκρυα.

50. Άλλο πράγμα είναι η θόλωσις (των οφθαλμών της ψυχής), άλλο ο διασκορπισμός και άλλο η τύφλωσις. Και το μέν πρώτο το θεραπεύει η εγκράτεια, το δεύτερο η ησυχία και το τρίτο η υπακοή και ο Θεός, ο οποίος προς χάριν μας έγινε «υπήκοος».

51. Εμείς θεωρούμε ότι δύο ειδών καθαρισμοί υπάρχουν σε όσους «φρονούσι τα άνω», παίρνοντας παράδειγμα τους δύο καθαρισμούς που χρησιμοποιούνται κάτω στην γη. Και χαρακτηρίζομε κ ν α φ ε ί ο ν το έν Κυρίω κοινόβιο, διότι ξύνει και καθαρίζει τον ρύπο και το πάχος και την δυσμορφία της ψυχής. Και ως β α φ ε ί ο ν θα ωνομάζαμε την αναχώρησι στην έρημο, διότι (βάφει με ουράνια

χαρίσματα) όσες ψυχές εκαθαρίστηκαν στο κοινόβιο από την λαγνεία και την μνησικακία και τον θυμό, και έτσι ασπάσθηκαν την ησυχαστική ζωή.

52. Υποστηρίζουν μερικοί ότι η πτώσις στις ίδιες αμαρτίες προέρχεται από την έλλειψη της πρεπούσης μετανοίας, η οποία χρησιμεύει σαν αντίβαρο για την διόρθωσι των προηγουμένων πταισμάτων. Ας ερευνηθή δε και τούτο, εάν αυτός πού δεν έπεσε στην ίδια αμαρτία, μετενόησε πράγματι, όπως έπρεπε να μετανοήση.

53. Έπεσαν στις ίδιες αμαρτίες, άλλοι μόν διότι κατέχωσαν στον βυθό της λήθης τις προηγούμενες, άλλοι δε διότι η φιληδονία τους έκανε να βλέπουν μόνο την φιλανθρωπία του Θεού, και άλλοι επειδή απελπίστηκαν για την σωτηρία τους. Και αν δεν θα με κατηγορούσε κανείς, θα έλεγα επί πλέον, ότι η πτώσις στις προηγούμενες αμαρτίες οφείλεται και σε τούτο: Στο ότι δεν μπορούν πλέον να δέσουν εκείνον τον εχθρό, ο οποίος τους σύρει βιαίως στην αμαρτία με την τυραννία της συνηθείας.

54. Αξίζει να ερευνηθή το πώς η ψυχή, αν και είναι ασώματη, δεν βλέπει τι είδους είναι τα πνεύματα (άγγελοι-δαίμονες) πού την πλησιάζουν, ενώ και αυτά είναι ομοίας φύσεως. Αυτό μάλλον θα οφείλεται στην σύζευξι της ψυχής με το υλικό σώμα, πράγμα που μόνο Εκείνος πού έκανε αυτή την σύζευξι το γνωρίζει.

55. Κάποτε ένας από τους γνωστικούς πατέρας με ερώτησε: «Πές μου, πές μου, σε παρακαλώ, διότι θέλω να μάθω, ποια από τα πονηρά πνεύματα κάνουν τον νου του ανθρώπου να ταπεινώνεται και ποια να υπερηφανεύεται για τις αμαρτίες του»; Και ενώ εγώ απόρησα για το ζήτημα και εβεβαίωσα την άγνοιά μου με όρκο, τότε έλαβε τον λόγο εκείνος πού επιθυμούσε να διδαχθή και με edίδαξε: «Με ολίγα λόγια –μου είπε- θα σου προσφέρω μικρή ζύμη διακρίσεως, αφίνοντάς σε να κοπιάσης μόνος σου για τα υπόλοιπα. Οι δαίμονες της σαρκός, της οργής, της κοιλιοδοουλίας, της ακηδίας και του ύπνου κατά κανόνα δεν ανυψώνουν το κέρας του νου. Ενώ οι δαίμονες της φιλαργυρίας, της φιλαρχίας και της πολυλογίας και πολλοί άλλοι (το ανυψώνουν, και έτσι) στο ένα κακό προσθέτουν άλλο. Γι' αυτό ευρίσκεται κοντά τους και ο δαίμων της κατακρίσεως.

56. Όποιος επισκέφθηκε κοσμικούς ή edέχθηκε επίσκεψί τους, και μετά την ώρα ή την ημέρα του χωρισμού αισθάνθηκε στην καρδιά του βέλος λύπης –και όχι χαρά, διότι απηλλάγη από εμπόδια και παγίδες- αυτός εμπαιίζεται ή από την κενοδοξία ή από την πορνεία.

57. Ας αναζητήσωμε πρό πάντων από πού φυσά ο άνεμος, μη τυχόν και έχομε ανοίξει τα ιστία του πλοίου προς την αντίθετη κατεύθυνσι.

58. Να παρηγορής με αγάπη τους ηλικιωμένους αγωνιστάς, οι οποίοι έλωσαν τα σώματά τους στην άσκηση και να παρέχης σ' αυτούς ολίγη ανάπαυσι. Να πιέζης τους νέους, οι οποίοι έλωσαν τις ψυχές τους στην αμαρτία, να εγκρατεύονται, ομιλώντας τους για την αιώνιο κόλασι.

59. Είναι από τα ακατόρθωτα, όπως και αλλού αναφέραμε, να ελευθερωθούμε ευθύς εξ αρχής τελείως και από την γαστριμαργία και από την κενοδοξία. Ας μην θελήσωμε όμως να πολεμήσωμε την κενοδοξία με την τρυφή –ως γνωστόν στους αρχαίους η ήττα της γαστριμαργίας δημιουργεί κενοδοξία. Είναι καλύτερα να προσευχηθούμε κατά της κενοδοξίας, με λιτότητα και εγκράτεια. Και οπωσδήποτε για όσους το επιθυμούν «ελεύσεται ώρα, και νύν έστιν» (Ιωάν. δ' 23), κατά την οποία ο Κύριος θα υποτάξη και αυτήν κάτω από τα πόδια μας.

60. Οι νέοι και οι ηλικιωμένοι πού προσέρχονται (στην μοναχική ζωή) δεν πολεμούνται από τα ίδια πάθη. Πολλές φορές μάλιστα πάσχουν από τις πιο αντίθετες ασθένειες. Για τούτο είναι μακαρισμένη η μακαρία ταπεινώσις, διότι και στους νέους και στους ηλικιωμένους καθιστά ασφαλή και δυνατή την μετάνοια.

61. Μη ταραχθής γί' αυτό που πρόκειται να ειπώ: Υπάρχουν, αν και σπανίως, ψυχές με ευθύτητα, χωρίς πονηρία, απηλλαγμένες από κάθε κακία, υποκρισία και δολιότητα. Σ' αυτές τις ψυχές δεν συμφέρει η συμβίωσις με άλλους. Διότι μπορούν να ξεκινήσουν μαζί με τον πνευματικό τους οδηγό σαν από κάποιο λιμάνι, από την ησυχαστική ζωή, και να ανέβουν στον ουρανό, χωρίς έτσι να γευθούν και να δοκιμάσουν τους θορύβους και τα σκάνδαλα της κοινοβιακής ζωής.

62. Τους λάγνους μπορούν να τους ιατρεύσουν οι άνθρωποι, τους πονηρούς οι Άγγελοι, και τους υπερηφάνους μόνο ο Θεός.

63. Ένα είδος αγάπης είναι πολλές φορές και τούτο: Όταν μας επισκεφθή ο πλησίον, να τον αφίνουμε να κάνη σε όλα ό,τι επιθυμεί, ενώ εμείς θα του δείχνωμε όλη μας την αγάπη και την καλωσύνη.

64. Αξίζει να ερευνήσωμε πώς και μέχρι ποίου σημείου και πότε βλάπτει η μεταμέλεια πού γίνεται για τα καλά μας έργα[16], όπως και για τα κακά.

65. Ας έχωμε πολλή διάκρισι, για να γνωρίζωμε πότε πρέπει να πολεμούμε προς τα πάθη και με ποια και μέχρι ποίου σημείου, και πότε να υποχωρούμε. Διότι υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες πρέπει να προτιμήσωμε την φυγή ένεκα της αδυναμίας μας, για να μη μας εύρη ο θάνατος.

66. Ας παρατηρήσωμε και ας παρακολουθήσωμε πότε και πώς μπορούμε με κάποιο πικρό φάρμακο να εμέσωμε την χολή του κακού που υπάρχει μέσα μας. Ποιοι δαίμονες ανυψώνουν και ποιοί ταπεινώνουν. Ποιοι σκληρύνουν και ποιοι ανακουφίζουν. Ποιοι σκοτίζουν και ποιοι υποκρίνονται ότι φωτίζουν. Ποιοι μας κάνουν νωθούς και ποιοι επιτηδείους στο κακό. Και ποιοι πάλλυ σκυθρωπούς και ποιοι χαρούμενους.

67. Ας μην εκπλαγούμε, εάν βλέπωμε στην αρχή του μοναχικού σταδίου τον εαυτό μας πιο εμπαθή από ό,τι στην κοσμική ζωή. Διότι πρέπει να φανερωθούν πρώτα οι κρυφές αιτίες της ασθενείας μας και έπειτα να αποκτήσωμε την υγεία. Προηγουμένως δε τα θηρία δεν εφαινόντο, διότι ήταν κρυμμένα.

68. Εκείνοι που πλησιάζουν στην τελειότητα, αν συμβή και υποστούν μία μικρή ήττα από τους δαίμονας, προσπαθούν παντοιοτρόπως να ανακτήσουν σύντομα ό,τι τους αφηρέθη και μάλιστα να το πάρουν πίσω εκατό φορές περισσότερο.

69. Οι άνεμοι άλλοτε, σε καιρό γαλήνης, ταραάζουν μόνο την επιφάνεια της θαλάσσης, άλλοτε όμως, όταν πνέουν σφοδρά, και τον βυθό. Κάτι παρόμοιο στοχάσου και για τους σκοτεινούς ανέμους της πονηρίας: Στους εμπαθείς αναστατώνουν το βάθος της καρδιάς. Στους προχωρημένους όμως μόνο την επιφάνεια του νου □ και έτσι αυτοί επανευρίσκουν γρηγορότερα την εσωτερική τους γαλήνη, αφού η καρδιά παρέμεινε αμόλυντη.

70. Μόνον οι τέλειοι είναι σε θέσι να γνωρίζουν πάντοτε ποια σκέψις μέσα στην ψυχή προέρχεται από τον εαυτό τους, ποια από τον Θεόν και ποια από τους δαίμονας.

Οι δαίμονες δεν προτρέπουν ευθύς εξ αρχής σε όλα τα αντίθετα. Γι' αυτό και είναι σκοτεινό πραγματικά και δυσεπίλυτο το πρόβλημα αυτό.

Με τους δύο αισθητούς οφθαλμούς φωτίζεται το σώμα, και με την αισθητή και νοερά διάκρισι λαμπρύνονται οι οφθαλμοί της καρδιάς.

I.M.Παρακλήτου

[13] Ο όσιος Σεραπίων υποκρινόμενος τον ακόλαστο εισήλθε στο δωμάτιο μιας πόρνης στην Αίγυπτο. Η προσευχή που έκανε εκεί έφερε σε κατάνυξι την πόρνη, η οποία τον ακολούθησε και τελικώς παρεδόθη σε γυναικείο Μοναστήρι, όπου έφθασε σε υψηλά μέτρα ασκήσεως και μετανοίας (βλέπε «Γεροντικόν», εκδ. Πάσχου, σελ. 117).

[14] Εκπλήσσεται κανείς για την πονηρία των πονηρών πνευμάτων, προκειμένου να εξαπατήσουν τους λογισμούς των μοναχών. Γι' αυτό, χωρίς την καθοδήγησι διακριτικού Γέροντος, η διάκρισις των πνευμάτων και η έν γένει πνευματική πρόοδος καθίσταται ευχή ανεκπλήρωτη.

[15] Ο Χριστός παρέμεινε τρεις ημέρες και τρεις νύκτες στην γη και εν συνεχεία ανέζησε διά παντός. Εννοούνται δε ως τρεις ώρες η νεανική, η ανδρική και η γεροντική ηλικία.

[16] Υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες μεταμελείται κανείς και για τα καλά του έργα; Βεβαίως! Όταν π.χ. αφιέρωσε πολύν κόπο για την απόκτησι μιας μικροτέρας αρετής και παρημέλησε έτσι κάποια σπουδαιότερα και βασική. Κατώρθωσε λ.χ. κάποιος την σιωπή, αλλά

έμεινε πίσω στην αγάπη.

Λ Ο Γ Ο Σ Ε Ι Κ Ο Σ Τ Ο Σ Ε Κ Τ Ο Σ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

(Σύντομος ανακεφαλαίωση των προηγούμενων)

Η ΒΕΒΑΙΑ πίστις είναι μητέρα της αποταγής. Και το αντίθετο είναι εξ ίσου φανερό. Η ακλόνητη ελπίδα είναι η θύρα της απροσπαθείας. Και το αντίθετο είναι εξ ίσου φανερό. Η αγάπη προς τον Θεόν είναι αιτία της ξενιτείας. Και το αντίθετο είναι εξ ίσου φανερό.

2. Την υποταγή την εγέννησε η καταδίκη του εαυτού μας και η όρεξις της πνευματικής υγείας. Μητέρα της εγκρατείας είναι η σκέψις του θανάτου και η διαρκής μνήμη της χολής και του όξους του Δεσπότη Χριστού. Προϋπόθεσις και συνεργός της σωφροσύνης και καθαρότητος είναι η ησυχία. Θραύσις της σαρκικής πυρώσεως είναι η νηστεία. Και αντίπαλος των αισχρών λογισμών είναι η συντριβή του νου.

3. Η πίστις και η ξενιτεία είναι ο θάνατος της φιλαργυρίας. Η ευσπλαγχνία και η αγάπη παρέδωσαν το σώμα σε θυσία. Η εκτενής προσευχή είναι όλεθρος της ακηδίας. Η μνήμη της Κρίσεως είναι πρόξενος της πνευματικής προθυμίας. Θεραπεία του θυμού είναι η αγάπη της ατιμίας, η υμνωδία και η ευσπλαγχνία.

4. Η ακτημοσύνη καταπνίγει την λύπη. Η απροσπάθεια προς τα αισθητά πράγματα οδηγεί στην θεωρία των νοερών. Η σιωπή και η ησυχία καταπολεμούν την κενοδοξία – εάν όμως ευρίσκεσαι ανάμεσα σε ανθρώπους, χρησιμοποίησε την ατιμία.

5. Την εξωτερική και ορατή υπερηφάνεια την εθεράπευσαν η πτωχεία, η θλίψις και οι παρόμοιες καταστάσεις. Την δε εσωτερική και αόρατη Εκείνος που είναι προαιωνίως Αόρατος. Όλα τα αισθητά ερπετά τα φονεύει το ελάφι και όλα τα νοητά η ταπείνωσις. Είναι δυνατόν με παραδείγματα από την φύσι να διδασκώμεθα καλώς όλα τα πνευματικά.

6. Όπως είναι αδύνατο να αποβάλει ο όφις το παλαιό του δέρμα, εάν δεν εισχωρήσει σε στενή τρύπα, έτσι και εμείς δεν θα αποβάλωμε τις παλαιές προλήψεις και την ψυχική παλαιότητα και τον χιτώνα του παλαιού ανθρώπου, εάν δεν περάσωμε από την στενή και τεθλιμμένη οδό της νηστείας και της ατιμίας.

7. Όπως τα πολύσαρκα πτηνά δεν μπορούν να πετάξουν στον ουρανό, έτσι και εκείνος που τρέφει και περιποιείται την σάρκα του.

8. Ο ξηραμένος βόρβορος δεν ικανοποιεί πλέον τους χοίρους. Και η σάρκα που εμαράνθηκε δεν αναπαύει πλέον τους δαίμονας.

9. Όπως πολλές φορές τα πολλά ξύλα πνίγουν και σβήνουν την φωτιά δημιουργώντας υπερβολικό καπνό, έτσι πολλές φορές και η υπέρμετρη λύπη καπνίζει και γεμίζει σκότος την ψυχή και ξηραίνει το ύδωρ των δακρύων.

10. Όπως αποτυγχάνει ο τυφλός τοξότης στον στόχο του, έτσι αποτυγχάνει και καταστρέφεται και ο υποτακτικός που αντιλέγει.

11. Καθώς το κοπτερό σίδερο μπορεί να οξύνει ένα άλλο ακατέργαστο, έτσι και ο πρόθυμος αδελφός έσωσε πολλές φορές τον ράθυμο.

12. Όπως τα αυγά των ορνίθων που θερμαίνονται στον κόλπο του στήθους ζωογονούνται, έτσι και οι λογισμοί που δεν φανερώνονται με την εξομολόγησι, γίνονται έργα.

13. Όπως οι ίπποι που τρέχουν αμιλλώνται μεταξύ τους, έτσι και μετά στην καλή συνοδία ο ένας αδελφός διεγείρει τον άλλο.

14. Όπως τα σύννεφα αποκρύπτουν τον ήλιο, έτσι και οι πονηρές σκέψεις σκοτίζουν και καταστρέφουν τον νου.

15. Όπως αυτός που έλαβε την καταδικαστική απόφαση και οδηγείται προς την εκτέλεση δεν ομιλεί για τα θέατρα, έτσι και εκείνος που πενθεί ειλικρινά δεν θα αναπαύσει ποτέ την κοιλία του.
16. Όπως οι πτωχοί που βλέπουν τους θησαυρούς του βασιλέως αισθάνονται περισσότερο την πτωχεία τους, έτσι και η ψυχή που μελετά τις μεγάλες αρετές των Πατέρων, ταπεινώνει οπωσδήποτε περισσότερο το φρόνημά της.
17. Όπως το σίδηρο και χωρίς να το θέλη σπεύδει προς τον μαγνήτη, διότι έλκεται από κάποια μυστική φυσική δύναμη, έτσι και εκείνοι που εχρόνισαν στις κακές τους συνήθειες τυραννούνται από αυτές.
18. Όπως το λάδι γαληνεύει τη θάλασσα και παρά την θέλησή της, έτσι και η νηστεία σβήνει εντελώς τις σαρκικές πυρώσεις, και παρά την θέλησή τους.
19. Όπως το ύδωρ όταν πιεσθή ανυψώνεται έτσι πολλές φορές και η ψυχή που επιέσθη από διαφόρους κινδύνους, ανυψώθηκε προς τον Θεόν με την μετάνοια, και εσώθηκε.
20. Όπως εκείνος που κρατά αρώματα προδίδεται και χωρίς να το θέλη από την ευωδία, έτσι και όποιος έχει μέσα του το Πνεύμα του Κυρίου αναγνωρίζεται από τα λόγια του και την ταπεινοφροσύνη του.
21. Όπως ο ήλιος με το φως του δείχνει τον χρυσό που λάμπει, έτσι και η αρετή φανερώνει αυτόν που την έχει.
22. Όπως οι άνεμοι αναταράζουν τον βυθό της θαλάσσης, έτσι και ο θυμός ταραξίζει περισσότερο από όλα τον νου.
23. Όπως, όσα δεν είδε ο άνθρωπος με τους οφθαλμούς του, δεν επιθυμεί και τόσο πολύ να τα γευθή, έστω και αν τα άκουσε, έτσι και όσοι έμειναν αγνοί στο σώμα, έχουν εξ αιτίας αυτού του γεγονότος ελαφροτέρους πειρασμούς.
24. Όπως οι κλέπτες δεν πλησιάζουν εύκολα στον τόπο που βλέπουν βασιλική φρουρά και όπλα, έτσι και εκείνος που ένωσε την καρδιά με την προσευχή δεν κλέπτεται εύκολα από τους νοητούς ληστές.
25. Όπως η φωτιά δεν γεννά χιόνι, έτσι και αυτός που ζητεί τις τιμές του κόσμου δεν θα απολαύσει τις τιμές της μελλούσης ζωής.
26. Όπως πολλές φορές μία σπίθα κατέκαυσε ένα μεγάλο δάσος, έτσι και μία ενάρετη πράξις συνέβη να εξαλείψει πλήθος από μεγάλα πταίσματα.
27. Όπως δεν είναι δυνατόν να φονεύσει κανείς ένα άγριο θηρίο χωρίς όπλο, έτσι δεν είναι δυνατόν να αποκτήσει την αοργησία χωρίς ταπεινώσει.
28. Όπως είναι αδύνατο, σύμφωνα με τους φυσικούς νόμους, να ζήσει κανείς χωρίς τροφή, έτσι είναι αδύνατο ο άνθρωπος που επιθυμεί την σωτηρία του να δείξει μέχρι το θάνατό του έστω και για μία στιγμή αμέλεια.
29. Όπως η ηλιακή ακτίνα που εισχωρεί από κάποιο μικρό άνοιγμα στο σπίτι, το φωτίζει τόσο, ώστε να διακρίνεται και η πιο λεπτή σκόνη που αιωρείται στον αέρα, έτσι και ο φόβος του Θεού εισερχόμενος στην καρδιά του ανθρώπου, της φανερώνει όλα τα αμαρτήματά της.
30. Όπως τα λεγόμενα καβούρια συλλαμβάνονται εύκολα, διότι βαδίζουν άλλοτε εμπρός και άλλοτε πίσω, έτσι και μία ψυχή που άλλοτε γελά, άλλοτε πενθεί και άλλοτε ζη με τρυφή, δεν είναι δυνατόν να κατορθώσει τίποτε.
31. Όπως οι κοιμώμενοι κλέπτονται εύκολα, έτσι και όσοι ασκούνται στην αρετή κοντά στον κόσμο.
32. Όπως εκείνος που παλαίει με λέοντα, αν στρέψει αλλού το βλέμμα του, εξοντώνεται αμέσως, έτσι και εκείνος που παλαίει με την σάρκα του, εάν της προσφέρει ανάπαυση.

33. Όπως κινδυνεύουν να πέσουν όσοι ανεβαίνουν σε σαθρή σκάλα, έτσι κάθε τιμή και δόξα και εξουσία καταρρίπτουν τον κάτοχό τους, επειδή αυτές έρχονται σε αντίθεση με την ταπεινοφροσύνη.
34. Όπως είναι αδύνατον να μη σκέπτεται ο πεινασμένος τον άρτο, έτσι είναι αδύνατο να μη σκέπτεται τον θάνατο και την Κρίσι εκείνος που αγωνίζεται για να σωθή.
35. Όπως το νερό σβήνει τα γράμματα, έτσι και το δάκρυ μπορεί να σβήσει τα πταίσματα.
36. Όπως μερικοί που δεν έχουν νερό, σβήνουν με άλλο τρόπο τα γράμματα, έτσι υπάρχουν και ψυχές που στερούνται δακρύων, και γι' αυτό τρίβουν και αποξέουν τις αμαρτίες τους με την λύπη, τους στεναγμούς και την σκυθρωπότητα.
37. Όπως από το πλήθος της κοπριάς προέρχονται πλήθος σκουλήκια, έτσι και από το πλήθος των φαγητών προέρχονται πλήθος αμαρτωλών πτώσεων και πονηρών λογισμών και ακαθάρτων ονείρων.
- [38. Όπως ο τυφλός δεν βλέπει να βαδίζει, έτσι και ο οκνηρός δεν μπορεί να ιδή το καλό και να το πράξει].
39. Όπως εκείνος που έχει δεμένα τα πόδια δεν μπορεί να βαδίζει εύκολα, έτσι και αυτοί που θησαυρίζουν χρήματα δεν μπορούν να ανέβουν στον ουρανό.
40. Όπως η πρόσφατη πληγή θεραπεύεται εύκολα, έτσι, αντιθέτως, τα χρόνια τραύματα της ψυχής δύσκολα θεραπεύονται, όταν βεβαίως θεραπεύονται.
41. Όπως είναι αδύνατος να βαδίζει ο νεκρός, έτσι είναι αδύνατον να σωθή ο απελπισμένος.
42. Αυτός που έχει ορθή πίστι και όμως διαπράττει αμαρτίες, ομοιάζει με πρόσωπο που δεν έχει οφθαλμούς.
43. Αυτός που δεν έχει πίστι, και όμως πράττει ίσως μερικά καλά, ομοιάζει με εκείνον που αντλεί νερό και το χύνει σ' ένα τρυπημένο πιθάρι.
44. Όπως το πλοίο που έχει καλόν κυβερνήτη φθάνει με την βοήθεια του Θεού σώο στο λιμάνι, έτσι και η ψυχή που έχει καλόν ποιμένα ανεβαίνει εύκολα στον ουρανό, έστω και εάν έχη διαπράξει πλήθος κακών.
45. Όπως αυτός που δεν έχει οδηγό χάνει εύκολα τον δρόμο, έστω και εάν είναι πολύ έξυπνος, έτσι και εκείνος που προχωρεί αυτοκυβέρνητος την μοναχική οδό, εύκολα χάνεται, έστω και εάν κατέχη όλη την σοφία του κόσμου.
46. Όταν κάποιος ασθενή κατά το σώμα, έχη δε διαπράξει και βαριά αμαρτήματα, αυτός ας ακολουθή την οδό της ταπεινώσεως και των διαφόρων μορφών και εκδηλώσεών της, διότι δεν πρόκειται να εύρη αλλού την σωτηρία.
47. Όπως δεν είναι δυνατόν αυτός που επέρασε μακροχρόνιο ασθένεια να ανακτήση την υγεία του μέσα σε μία στιγμή, έτσι δεν είναι δυνατόν να νικήσουμε διά μιας τα πάθη μας ή ένα πάθος μας. Να παρατηρής σε τι μέτρα ευρίσκεσαι σε κάθε πάθος και σε κάθε αρετή, και έτσι θα αντιληφθής καλύτερα την πρόοδό σου.
48. Όπως ζημιώνονται όσοι ανταλάσσουν τον χρυσό με την λάσπη, έτσι και όσοι διηγούνται και αποκαλύπτουν τα πνευματικά για να κερδήσουν κάτι από τα υλικά.
49. Την άφεσι πολλοί την απέκτησαν σύντομα, αλλά την απάθεια κανείς, διότι αυτό απαιτεί πολύν χρόνο και πόθο και την βοήθεια του Θεού.
50. Ας αναζητήσωμε ποια θηρία ή πτηνά μας επιβουλεύονται στην σπορά, ποια στην βλάστησι και ποια στον θερισμό, ώστε να στήνωμε κάθε φορά τις ανάλογες παγίδες.
51. Όπως δεν είναι σωστό να αυτοκτονήση κάποιος, επειδή έχει πυρετό, έτσι δεν πρέπει να περιίπτη κανείς στην απόγνωσι ποτέ μέχρι τελευταίας αναπνοής.
52. Όπως είναι άσχημο, εκείνος που έθαψε τον πατέρα του, επιστρέφοντας από την κηδεία να

κατευθυνθή σε γάμο, έτσι είναι ανάρμοστο σε όσους θρηνούν τις πτώσεις τους, να επιζητούν στην παρούσα ζωή από τους ανθρώπους τιμή ή ανάπαυσι ή δόξα.

53. Όπως άλλες είναι οι κατοικίες των ελευθέρων πολιτών και άλλες των καταδίκων, έτσι πρέπει να ξεχωρίζη τελείως η κατάσταση και η ζωή των πενθούντων και ενόχων από των ανενόχων.

54. Όπως τον στρατιώτη που επληρώθηκε βαρειά στο πρόσωπό του κατά τον πόλεμο, ο βασιλεύς δεν τον αποβάλλει από το στράτευμα, αλλά μάλλον τον προβιβάζει σε ανωτέρα τάξι, έτσι και τον μοναχό που κινδυνεύει και υποφέρει πολλά από τους δαίμονας, ο επουράνιος Βασιλεύς τον στεφανώνει.

55. Η αίσθησις που διαθέτει η ψυχή είναι ένα ιδίωμά της. Η δε αμαρτία είναι ο κόλαφος αυτής της αισθήσεως.

Η συναισθησις είναι αυτή που επιφέρει την κατάπαυσι ή την μείωσι του κακού, και είναι τέκνο της συνειδήσεως.

Η δε σνεΐδησις είναι ο λόγος και ο έλεγχος του φύλακός μας Αγγέλου, ο οποίος μας εδόθηκε στο βάπτισμα.

Γι' αυτόν τον λόγο βλέπομε ότι οι αβάπτιστοι δεν αισθάνονται έντονες τύψεις για τις κακές τους πράξεις, αλλά πολύ ελαφρές.

Η ελάττωσις του κακού γεννά την αποχή από το κακό. Η αποχή από το κακό είναι η αρχή της μετανοίας. Η αρχή της μετανοίας είναι η αρχή της σωτηρίας. Η αρχή της σωτηρίας είναι η καλή πρόθεσις. Η καλή πρόθεσις γεννά τους κόπους. Αρχή των κόπων είναι οι αρετές. Η αρχή των αρετών είναι το άνθος (της πνευματικής ζωής). Το άνθος της αρετής είναι η αρχή της (πνευματικής) εργασίας. Η (πνευματική) εργασία είναι τέκνο της αρετής· και αυτής τέκνο η συνέχισις και η συχνότης της εργασίας. Καρπός και τέκνο της συνεχούς και επιμελούς εργασίας είναι η έξις, (η μόνιμη δηλαδή συνήθεια). Και τέκνο της έξεως είναι η πίσις, (να γίνη δηλαδή η αρετή ένα με την ψυχή, φυσική κατάστασις της).

Η πίσις στο καλό γεννά τον φόβο (του Θεού). Ο φόβος γεννά την τήρησι των εντολών – είτε των επουρανίων είτε των επιγείων. Η τήρησις των εντολών είναι απόδειξις της αγάπης (προς τον Θεόν). Αρχή της αγάπης είναι το πλήθος της ταπεινώσεως. Το πλήθος δε της ταπεινώσεως είναι θυγατέρα της απαθείας. Και η απόκτησις της απαθείας είναι η πληρότης της αγάπης, δηλαδή η πλήρης κατοίκησις του Θεού σε όσους έγιναν με την απάθεια «καθαροί τη καρδιά ότι αυτοί τον Θεόν όψονται» (Ματθ. ε' 8).

Αυτώ η δόξα είς τους αιώνας. Αμήν.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

Περί ησυχίας

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

(Διά την ιεράν «ησυχίαν», την σωματικήν και την ψυχικήν)

ΕΜΕΙΣ ΕΙΜΕΘΑ σαν δούλοι πού μας αγόρασαν τα ανόσια πάθη και μας υπέταξαν. Γι' αυτόν τον λόγο γνωρίζομε κάπως τους δόλους και τα τεχνάσματα και τα προστάγματα και τις πανουργίες των πονηρών πνευμάτων που εκυριάρχησαν στην αθλία ψυχή μας. Υπάρχουν όμως άλλοι που ε γνώρισαν τα τεχνάσματα των πονηρών πνευμάτων από την φωτιστική ενέργεια του Αγίου Πνεύματος και από την ελευθερία που έχουν απέναντί τους. Διαφορετικό πράγμα είναι να φαντάζεται κάποιος που υποφέρει από ασθένεια, από την ιδική του κατάστασι την ευχάριστη κατάτασι της υγείας, και διαφορετικό να αντιλαμβάνεται και να συμπεραΐνη κάποιος που χαΐρει άκρας υγείας, από την ιδική του κατάτασι την δυσάρεστη κατάτασι της ασθενείας.

Εμείς σαν ασθενείς που είμαστε φοβούμεθα να φιλοσοφήσωμε στον παρόντα λόγο για το λιμάνι της ησυχίας, διότι γνωρίζομε κάποιον κύνα πού παρευρίσκειται πάντοτε στην τράπεζα του καλού κοινοβίου και προσπαθεί να αρπάξη ένα τεμάχιο άρτου, μία ψυχή δηλαδή, και κρατώντας την στο

στόμα του να τρέξει έπειτα στην έρημο για να την φάγη με την ησυχία του.

Για να μη δώσωμε λοιπόν με τον λόγο μας τόπο σ' αυτόν τον κύνα και αφορμή σε όσους ζητούν αφορμή, εθεωρήσαμε ότι δεν είναι επιτρεπτό να ανοιζόμε τώρα συζήτησι περί ειρήνης με τους γενναίους στρατιώτες του Βασιλέως που μάχονται στον πόλεμο. Τούτο μόνο λέγομε, ότι οι στέφανοι της ειρήνης και της γαλήνης έχουν πλεχθή για όσους πολεμούν με ανδρεία. Ας ειπούμε όμως ολίγα –αν νομίζετε- περί ησυχίας «ως έν τύπ διακρίσεως», για να μη λυπήσωμε μερικούς πού δεν θα ήθελαν να αφήσωμε ανάμεσα στους άλλους λόγους ανεξέταστο τούτο το θέμα.

2. Ησυχία του σώματος σημαίνει επιστήμη και ευτρεπισμένη κατάσταση των ηθών και των αισθήσεων. Ησυχία της ψυχής σημαίνει επιστήμη των λογισμών και «ασύλητος έννοια»[1]. Φίλος και βοηθός της ησυχίας είναι ένας ανδρείος και αυστηρός λογισμός που ίσταται άγρυπνος στην θύρα της καρδιάς και φονεύει ή αποδιώκει τους πονηρούς λογισμούς πού πλησιάζουν. Όποιος ζη την ησυχαστική ζωή «εν αισθήσει καρδιάς», αντιλαμβάνεται αυτό που είπα. Όποιος όμως είναι ακόμη νήπιος και αρχάριος, ούτε το εγεύθηκε ούτε το εγνώρισε. Ο γνωστικός ησυχαστής δεν έχει ανάγκη από λόγους διδασκαλικούς, διότι αυτούς τους αντιλαμβάνεται από τα έργα και τα γεγονότα.

3. Αρχή της ησυχίας είναι το να αποκρούη κανείς τους κτύπους (των δαιμόνων), διότι του ταράζουν τον βυθό (της καρδιάς). Τέλος της είναι το να μη φοβήται τους θορύβους, αλλά να αναισθητή απέναντί τους.

4. Εξερχόμενος από το κελλί του ο ησυχαστής λόγω κάποιας ανάγκης, είναι σαν να μη εξέρχεται. Παρουσιάζεται δε ήπιος, πραγματικός οίκος της αγάπης, δυσκίνητος προς την ομιλία και ακίνητος προς το πάθος του θυμού. Το αντίθετο από αυτό είναι φανερό, (ο τρόπος δηλαδή της εξόδου ενός, ο οποίος εξέρχεται χωρίς να υπάρχει λόγος).

5. Ησυχαστής είναι αυτός που αγωνίζεται να περιορίση το ασώματον μέσα σε σωματικό οίκο – πράγμα παραδοξότατο!

6. Παρακολουθεί προσεκτικά τον ποντικό η θηρεύτριά του, (η γάτα δηλαδή). Ομοίως κάποιο νοητό ποντικό παρακολουθεί η σκέψις του ησυχαστού. Μη περιφρονήσης αυτό το παράδειγμα. Αν το περιφρονήσης, σημαίνει ότι δεν εγεύθηκες ακόμη την ησυχία.

7. Δεν είναι το ίδιο πράγμα μοναχός πού ασκείται κατά μόνας και μοναχός πού ασκείται μαζί με άλλον μοναχό. Διότι ο μοναχός που ασκείται κατά μόνας έχει ανάγκη από πολλή νήψι και αρρέμβαστο νου (εξ αιτίας των πολλών πειρασμών των πονηρών πνευμάτων). Τον προηγούμενο, (εκείνον πού δεν είναι μόνος του), πολλές φορές τον εβοήθησε ο άλλος συνασκητής του, ενώ στον δεύτερο χρειάσθηκε να σταλή Άγγελος για να του συμπαρασταθή.

8. Οι νοερές Δυνάμεις συλλειτουργούν και ζουν μαζί με τον ησυχαστή που ασκεί την ησυχία της ψυχής. Για το αντίθετο όμως προτιμώ να σιωπήσω.

9. Ο βυθός των δογμάτων είναι βαθύς, και ο νους του ησυχαστού πηδά και βυθίζεται σ' αυτά όχι χωρίς κίνδυνο. Είναι επικίνδυνο να κολυμβά κανείς με τα ρούχα του· ομοίως και το να εγγίξη την θεολογία, ενώ έχει πάθη.

10. Κελλί του ησυχαστού σημαίνει περιορισμός του σώματος. Και κρύπτει μέσα του (το κελλί) τον οίκο της θείας γνώσεως.

11. Όποιος νοσεί ψυχικά από κάποιο πάθος και επιχειρεί την ζωή της ησυχίας, ομοιάζει με αυτόν που πήδησε στο πέλαγος από το πλοίο και κρατώντας ένα σανίδι νομίζει ότι θα φθάση χωρίς κίνδυνο στην ξηρά.

12. Σε όσους μάχονται προς το πήλινο σώμα τους, η ησυχία αποβαίνει ωφέλιμη στον κατάλληλο καιρό, εάν βεβαίως έχουν πνευματικό οδηγό. Διότι για να ασκή κανείς μόνος του την ησυχία χρειάζεται να έχει αγγελική δύναμι και ικανότητα. Εγώ βέβαια ομιλώ για τους πραγματικούς ησυχαστάς και κατά το σώμα και κατά την ψυχή.

13. Ο ησυχαστής πού βαρέθηκε την ζωή του, αρχίζει να ψεύδεται και με πλαγίους λόγους παρακινεί τους ανθρώπους να τον αποτρέψουν από την ησυχία. Εγκαταλείποντας το κελλί του κατηγορεί τους

δαίμονας, ξεχνώντας ότι έγινε ο ίδιος δαίμων του εαυτού του.

14. Είδα ησυχαστάς, οι οποίοι την φλογερή τους επιθυμία προς τον Θεόν την ικανοποίησαν αχόρταγα μέσω της ησυχίας, και από το πυρ έκαναν να προκύψη πύρ και από τον έρωτα έρωτας και από τον πόθο πόθος.

15. Ο ησυχαστής είναι επίγειος τύπος Αγγέλου, πού με το χαρτί του πόθου του και τα γράμματα του ζήλου του (σαν με έγγραφο αποφυλακίσεως) ελευθέρωσε την προσευχή του από κάθε ραθυμία και οκνηρία.

16. Ησυχαστής είναι εκείνος πού εβόησε δυνατά και καθαρά: «Ετοιμή η καρδιά μου, ο Θεός» (Ψαλμ. ρζ΄ 2). Ησυχαστής είναι εκείνος που είπε: «Εγώ καθεύδω, και η καρδιά μου αγρυπνεί» (Άσμα ε΄ 2).

17. Να κλείνης την θύρα του κελλιού σου για να μην εξέρχεται το σώμα σου, την θύρα της γλώσσης σου για να μην εξέρχωνται λόγια, και την εσωτερική πύλη της ψυχής σου για να μην εισέρχονται τα πονηρά πνεύματα.

18. Η γαλήνη της θαλάσσης και ο μεσημβρινός ήλιος εδοκίμασαν την υπομονή του ναυτικού[2], και η έλλειψις των αναγκαίων έδειξε την καρτερία του ησυχαστού. Ο ένας, ο ναυτικός, από την στενοχώρια του ρίχνεται και κολυμβά στα νερά. Και ο άλλος, ο ησυχαστής, από την ακηδία του βγαίνει και συμφύρεται με τα πλήθη, για να εξοικονομήση τα αναγκαία.

19. Να μη φοβήσαι τα παιγνίδια πού κάνουν οι δαίμονες με τους διάφορους κτύπους, διότι το πένθος δεν γνωρίζει την δειλία και δεν πτοείται.

20. Εκείνοι των οποίων ο νους έμαθε αληθινά να προσεύχεται, ομιλούν στον Κύριον «ενώπιον ενωπίω», όπως αυτοί πού ομιλούν ιδιαίτερος στο αυτί του βασιλέως. Εκείνοι που προσεύχονται με το στόμα, ομοιάζουν με αυτούς πού γονατίζουν και παρακαλούν τον βασιλέα εμπρός σε όλη την σύγκλητο. Και όσοι ζουν στον κόσμο, όταν προσεύχονται, είναι σαν να ικετεύουν τον βασιλέα μέσα από τους θορύβους όλου του όχλου. Εάν έμαθες επιστημονικά την τέχνη της προσευχής, δεν θα αγνοής αυτό πού λέγω.

21. Καθισμένος σε μία υψηλή σκοπιά, παρατήρει τον εαυτό σου, εάν βέβαια και έχης την απαραίτητη γνώση, και τότε θα ιδής πώς και πότε και από πού και πόσοι και ποιοι κλέπτες έρχονται να κλέψουν τα σταφύλια. Όταν αποκάμη ο σκοπός (με αυτή την έρευνα), ας σηκωθεί να προσευχηθή. Και πάλι, αφού καθήση, ας συνεχίση με αποφασιστικότητα την προηγουμένη εργασία του.

22. Ήθελε κάποιος που τα εδοκίμασε να ομιλήση περί αυτών αναλυτικά και με ακρίβεια, αλλά φοβήθηκε μήπως και στους εργαζομένους αυτά φέρη απροθυμία και στους επιθυμούντας αυτά δημιουργήση φόβο με τον κτύπο των λόγων του. Όποιος εξηγεί τα της ησυχίας αναλυτικά και επιστημονικά, εξήγειρε εναντίον του τους δαίμονας, διότι κανείς άλλος δεν μπορεί να ξεσκεπάση όπως αυτός τις αθλιότητες των δαιμόνων.

23. Όποιος έφθασε στην τελεία ησυχία, εγνώρισε τον βυθό των θείων μυστηρίων. Δεν κατέβηκε όμως σ΄ αυτόν, παρά αφού προηγουμένως είδε και άκουσε την ταραχή των κυμάτων και των πονηρών πνευμάτων, ίσως δε και εβράχηκε από αυτά. Το επικυρώνει αυτό και ο μέγας Απόστολος Παύλος, ο οποίος, εάν δεν αρπαζόταν ωσάν σε ησυχία στον Παράδεισο, δεν θα μπορούσε να ακούση τα «άρρητα ρήματα» (Β΄ Κορ. ιβ΄ 4).

24. Το αυτί της ησυχίας θα ακούση από τον Θεόν εξάισια πράγματα. Γι΄ αυτό η πάνσοφη αυτή έλεγε και στον Ιώβ: «Πότερον, ού δέξεταί μου το ούς εξάισια παρ΄ αυτού;» (δ΄ 12).

25. Ησυχαστής είναι εκείνος πού χωρίς να τους μισή, τους αποφεύγη όλους τόσο, όσο ένας αμελής μοναχός τρέχει κοντά τους με προθυμία. Και τούτο, διότι δεν θέλει να διακοπή η γεύσις της γλυκύτητος του Θεού.

26. Πήγαινε και σ κ ό ρ π ι σ ε γρήγορα τα υπάρχοντά σου -όχι π ώ λ η σ ε, διότι αυτό απαιτεί χρόνο- και δός τα σε πτωχούς μοναχούς, για να σε βοηθήσουν με την προσευχή τους στην ησυχία.

Και σήκωσε τον σταυρό σου με την υπακοή, και υπόμεινε γενναία το βάρος της εκκοπής του θελήματός σου. Και εν συνεχεία έλα να με ακολουθήσης, για να συναντήσωμε την τρισμακάριστη ησυχία, και θα σε διδάξω φανερά την εργασία και την πολιτεία των Αγγελικών Δυνάμεων.

Δεν θα χορτάσουν αυτές να δοξολογούν εις αιώνας αιώνων τον Δημιουργό. Ομοίως και αυτός πού ανέβηκε στον ουρανό της ησυχίας να ανυμνή τον Κτίστη. Δεν φροντίζουν για τα υλικά οι άυλοι. Ομοίως για την τροφή οι «υλικοί άυλοι». Δεν θα γευθούν οι πρώτοι φαγητά. Ομοίως και οι δεύτεροι δεν θα στηριχθούν σε υποσχέσεις ανθρώπων για την συντήρησί τους. Δεν θα φροντίσουν εκείνοι για χρήματα και κτήματα. Ομοίως και αυτοί για τις ταλαιπωρίες και τις κακοπάθειες πού τους προκαλούν τα πονηρά πνεύματα.

Δεν επιθυμούν οι ουράνιοι Άγγελοι κάποιο ορατό κτίσμα. Ομοίως και οι επίγειοι Άγγελοι την θέα κάποιου προσώπου. Δεν θα παύσουν ποτέ εκείνοι να προοδεύουν στην αγάπη. Ομοίως και αυτοί να τους συναγωνίζονται κάθε ημέρα. Δεν είναι άγνωστος σ' εκείνους ο πλούτος της προκοπής τους. Ομοίως και σ' αυτούς ο έρωτας της πνευματικής τους αναβάσεως. Και δεν θα σταματήσουν, μέχρις ότου φθάσουν τα Σεραφείμ· ούτε θα υπολογίσουν κόπους, μέχρις ότου γίνουν Άγγελοι.

Μακάριος, όποιος ελπίζει να φθάση σ' αυτό το ύψος. Τρισμακάριος, όποιος πλησιάζει. Άγγελος, όποιος έφθασε.

I.M.Παρακλήτου

[1] Δηλαδή: Η σκέψις του ησυχαστού είναι χώρος κλειστός, αφιερωμένος αποκλειστικά στον Θεόν, όπου κανείς νοητός εχθρός δεν μπορεί να εισχωρήση για κλοπή και ληστεία. Παρεμφερής διατύπωσις είναι: «αναιχμαλώτιστος έννοια».

[2] Αυτό φυσικά ίσχυε για την εποχή εκείνη, οπότε τα πλοία ήταν ιστιοφόρα.

Λ Ο Γ Ο Σ Ε Ι Κ Ο Σ Τ Ο Σ Ε Β Δ Ο Μ Ο Σ

Περί ησυχίας

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

(Περί διαφοράς και διακρίσεως ησυχιών)

ΣΕ ΚΑΘΕ επιστήμη και τέχνη, όπως το γνωρίζουν όλοι, παρατηρούνται διαφορές στις απόψεις και τις θελήσεις. Διότι δεν μπορούν όλοι να κατακτήσουν το τέλειο, είτε διότι υστερούν στον ζήλο είτε διότι στερούνται δυνάμεως. Υπάρχουν λοιπόν άνθρωποι πού εισέρχονται σ' αυτόν τον λιμένα ή καλύτερα το πέλαγος ή ίσως στον βυθό, επειδή δεν μπορούν να κυβερνήσουν το στόμα τους και επειδή συνήθισαν στην σωματική αργία. Και άλλοι διότι είναι ασυγκράτητοι στον θυμό και δεν μπορούν να κυβερνήσουν το στόμα τους και επειδή συνήθισαν στην σωματική αργία. Και άλλοι διότι είναι ασυγκράτητοι στον θυμό και δεν μπορούν οι ταλαίπωροι να τον συγκρατήσουν, όταν ζουν μαζί με πλήθος ανθρώπων.

Άλλοι από ιδιορρυθμία μάλλον, παρά από καθοδήγησι άλλου, νομίζοντας υπερήφανα ότι θα κατορθώσουν να το διαπλεύσουν αυτό το πέλαγος. Άλλοι επειδή δεν μπορούν να εγκρατεύονται ζώντας μέσα σε άφθονα υλικά αγαθά. Άλλοι για να προοδεύσουν περισσότερο με την απομονωμένη αυτή ζωή. Άλλοι για να τιμωρήσουν αφανώς τον εαυτό τους για τις αμαρτίες τους. Και άλλοι για να αποκτήσουν δόξα. Υπάρχουν όμως και μερικοί άλλοι -«εί άρα και ελθών ο Υιός του ανθρώπου ευρήσει τοιούτους επί της γης» (πρβλ. Λουκ. ιη' 8)- οι οποίοι συνεζεύχθησαν την οσία αυτή, δηλαδή την ησυχία, από τρυφή και από δίψα της αγάπης και της γλυκύτητος του Θεού. Και δεν το έκαναν αυτό, παρά αφού προηγουμένως διεζεύχθησαν κάθε είδους ακηδία. Διότι η σχέσις με την ακηδία στην ησυχαστική ζωή υπολογίζεται ως πορνεία.

2. Σύμφωνα με την μικρή γνώσι πού μου εδόθηκε, σαν άσοφος αρχιτέκτων ελάξευσα κλίμακα αναβάσεως, και καθένας ησυχαστής ας βλέπη σε ποια βαθμίδα ευρίσκεται: Ξεκίνησε από ιδιορρυθμία ή για την δόξα των ανθρώπων ή για την πολυλογία του ή για τον ασυγκράτητο θυμό του ή για την πολλή του προσπάθεια ή για να εξοφλήση τις αμαρτίες του ή για να προοδεύση περισσότερο ή για να αυξήση το πύρ του θείου έρωτος; Αυτούς που ανέφερα τελευταίους θα είναι

στις πρώτες βαθμίδες, και αυτούς που ανέφερα πρώτους, στις τελευταίες. Και οι επτά πρώτες βαθμίδες είναι εργασίες του παρόντος αιώνας, ο οποίος διακρίνεται για τις επτά ημέρες της εβδομάδος -άλλες εργασίες από αυτές είναι δεκτές από τον Θεόν και άλλες απαράδεκτες- ενώ η ογδόη βαθμίδα είναι φανερό ότι υποδηλώνει τον μέλλοντα αιώνα.

3. Να παρατηρής, ω μοναχέ ολομόναχε, τις ώρες που βγαίνουν τα θηρία, ειδημή δεν θα κατορθώσεις να στήνης τις κατάλληλες παγίδες. Εάν απομακρύνθηκε τελείως αυτή που πήρε το διαζύγιο, δηλαδή η ακηδία, είναι περιττή η εργασία. Εάν όμως ξεπροβάλλη ακόμη με θράσος, τότε δεν γνωρίζω πώς θα ασκήσω την ησυχία. Γιατί άραγε δεν ανεδείχθησαν τόσοι φωστήρες ανάμεσα στους οσίους Ταβεννησιώτες όσοι στους Σκητιώτες[3]; Ο νοών νοείτω, διότι εγώ δεν μπορώ ή μάλλον δεν θέλω να ομιλήσω. Άλλοι ζουν μέσα στον βυθό της ησυχίας ολιγοστεύοντας τα πάθη, άλλοι ψάλλοντας και τον περισσότερο καιρό «τη προσευχή προσκαρτερούντες», και άλλοι αφοσιωμένοι στην θεωρία. (Ποιοι είναι αυτοί;) Ας δοθή απάντησις, αφού ληφθή υπ' όψιν η διάταξις της προηγουμένης κλίμακος. Όποιος μπορεί να το δεχθή και να το κατανοήση, ας το κατανοήση με την βοήθεια του Κυρίου[4].

4. Υπάρχουν ράθυμες ψυχές που ζουν σε Κοινόβια, και επειδή ευρήκαν εκεί πολλές αιτίες για την ραθυμία τους, κατήντησαν σε τελεία απώλεια. Καθώς επίσης και άλλες πού με την συμβίωσι με τους υπολοίπους αδελφούς απέβαλαν την ραθυμία τους. Και αυτό δεν συνέβη μόνο στους πολύ αμελείς, αλλά πολλές φορές και στους επιμελείς, (οι οποίοι έγιναν πιο επιμελείς). Τον ίδιο κανόνα μπορούμε να χρησιμοποιήσωμε και στην ησυχαστική ζωή. Εδέχθηκε πολλούς εκλεκτούς, αλλά τους απεδοκίμασε εξ αιτίας της ιδιορρυθμίας τους και τους απέδειξε φιληδόνους. Εδέχθηκε και άλλους, τους οποίους με τον φόβο και την αγωνία για τα κρίματά τους, τους ανέδειξε αγωνιστικούς και φλογερούς.

5. Ας μη τολμήση κανείς να γευθή και ίχνος ακόμη της ησυχίας, εάν ενοχλήται από τον θυμό, την οίησι, την υποκρισία και την μνησικακία, μήπως το μόνο πού θα κερδήση από αυτήν είναι η παραφροσύνη. Όποιος είναι καθαρός από αυτά, αυτός θα καταλάβη το συμφέρον του, αν και νομίζω ότι ούτε αυτός θα το καταλάβη.

6. Τα σημάδια και τα στάδια και οι αποδείξεις αυτών που ασκούν με φρόνησι και με σύστημα την ησυχία είναι τα εξής: Νούς ακύμαντος, εξαγνισμένη σκέψις, αρπαγή προς Κύριον, αναπαράστασις των τιμωριών της κολάσεως, επιθυμία σύντομου θανάτου, προσευχή ακόρεστος, καρδία πού δεν κλέπτεται από τους δαίμονας, αφανισμός της πορνείας, άγνοια της προσπαθείας, θάνατος του κόσμου, ανορεξία της γαστριμαργίας, αιτία και αφορμή της θεολογίας, πηγή της διακρίσεως, δάκρυα κατά βούλησιν, απώλεια της πολυλογίας, και απόκτησις οιουδήποτε άλλου πράγματος στο οποίο συνήθως εναντιώνονται τα πλήθη των ανθρώπων. Εκείνων όμως πού ασκούν την ησυχία χωρίς φρόνησι και σύστημα, να ποια είναι η πτωχεία του πλούτου[5]: Αύξησις της οργής, αποθήκευσις της μνησικακίας, μείωσις της αγάπης, απόκτησις της υπερηφανείας, και κάτι άλλο πού το αποσιωπώ[6].

7. Επειδή εφθάσαμε στο σημείο αυτό του λόγου, είναι ανάγκη να ομιλήσωμε τώρα και γι' αυτούς πού ζουν ως υποτακτικοί. Άλλωστε ο λόγος μας απευθύνεται κυρίως προς αυτούς. Εκείνων λοιπόν πού έχουν συζευχθή «νομίμως και αμοιχεύτως και αμολύντως» την σεμνή και ευπρεπή υποταγή, σημάδια σύμφωνα με τους θεοφόρους Πατέρας είναι τα επόμενα, τα οποία βεβαίως τελειοποιούνται στον καιρό τους, πλην όμως καθημερινώς παρουσιάζουν συνεχή αύξησι και πρόοδο:

Αύξησις της πρώτης ταπεινώσεως πού έδειχναν ως αρχάριοι, μείωσις του θυμού -πώς να μη μειωθή, εφ' όσον αδειάζει η ψυχή από την χολή και την πικρία του κακού;- έλλειψις του πνευματικού σκοτισμού, πρόοδος στην αγάπη, απαλλαγή από τα πάθη, λύτρωσις από το μίσος, μείωσις της λαγνείας, προερχομένη από τον αυστηρό έλεγχο, άγνοια της ακηδίας, αύξησις του ζήλου, αγάπη προς την ευσπλαχνία και τέλος αποξένωσις από την υπερηφάνεια – κατόρθωμα πού όλοι εύχονται να το αποκτήσουν, ολίγοι όμως το αποκτούν. Όταν μία πηγή στερηται ύδατος, δεν αρμόζει να ονομάζεται πηγή. Και αυτό που θέλω να ειπώ εν συνεχεία το καταλαβαίνουν όσοι διαθέτουν νου. (Όποιος δηλαδή δεν έχει αυτιά, ματαιώς ονομάζεται υποτακτικός).

8. Η ύπανδρος κόρη, που δεν εφύλαξε καθαρή την κοίτη του ανδρός της, εμόλυνε το σώμα της, ενώ η ψυχή που δεν ετήρησε τις υποσχέσεις της εμόλυνε το πνεύμα της. Και στην πρώτη έρχονται σαν συνέπειες: η κατηγορία, το μίσος, τα κτυπήματα, και -το χειρότερο απ' όλα- ο χωρισμός από τον άνδρα της. Ενώ στην δεύτερα: μολυσμοί, λήθη του θανάτου, απληστία της κοιλίας, ακράτεια των οφθαλμών, πρόοδος στην κενοδοξία, αχόρταγος ύπνος, σκληροκαρδία, αναισθησία, συσσωρευσις πονηρών λογισμών, αύξησις των συγκαταθέσεων προς αυτούς, αιχμαλωσία της καρδιάς, δημιουργία ταραχών, ανυπακοή, αντιλογία, απιστία, απληροφόρητος καρδία, πολυλογία, προσπάθεια και -το χειρότερο απ' όλα- η παρησία, και το ακόμα χειρότερο και πιο αξιολύπητο ή ακατάλυκτος καρδία, την οποία, αν δεν προσέξη κανείς, διαδέχεται η αναλγησία πού είναι μητέρα των δαιμόνων και των πτώσεων.

9. Τους ησυχαστάς τους πολεμούν οι πέντε, ενώ τους υποτακτικούς οι τρεις μόνο από τους οκτώ[7]. Εκείνος που ασκεί την ησυχία και πολεμεί ακόμη εναντίον της ακηδίας ζημιώνεται πολύ, διότι τον χρόνο της προσευχής και της θεωρίας τον ξοδεύει στον αγώνα κατά των μεθοδειών και επιθέσεών της.

10. Κάποτε, ενώ με είχε κυριεύσει η ραθυμία και σχεδόν εσκεπτόμουν να εγκαταλείψω το κελλί μου, με επισκέφθηκαν μερικοί άνδρες και με εμακάρισαν αρκετά ως ησυχαστή. Ο λογισμός τότε της ραθυμίας ανεχώρησε παρευθύς διωγμένος από την κενοδοξία. Και εθαύμασα πώς ο τρίβολος αυτός δαίμων αντιμάχεται όλα τα άλλα πονηρά πνεύματα!

11. Να παρατηρής κάθε ώρα τους ραπισμούς της συζύγου σου, δηλαδή της σαρκός σου, και τους παραρριπισμούς[8] και τις διαθέσεις και τις επιθυμίες, και πώς και προς τα πού κλίνει. Όποιος απέκτησε με την χάρι του Αγίου Πνεύματος γαλήνη, εκείνος δεν αγνοεί το ζήτημα.

12. Το αρχικό και πρώτο έργο της ησυχαστικής ζωής είναι η αμεριμνία για όλα τα πράγματα, και τα σημαντικά και τα ασήμαντα, διότι όποιος ανοίξη θύρα στα πρώτα, θα αρχίση οπωσδήποτε να ασχολήται και με τα δεύτερα. Δεύτερο έργο της ησυχαστικής ζωής είναι η ακούραστη προσευχή. Και τρίτο, η άσυλος εργασία της καρδιάς, (το να μη βλέπεται δηλαδή από τους περισπασμούς ή τους δαίμονας). Είναι φύσει αδύνατον σ' αυτόν πού δεν έμαθε γράμματα, να διαβάξη τα βιβλία. Περισσότερο όμως αδύνατον είναι σε όσους ησυχαστάς δεν απέκτησαν το πρώτο, να ασκήσουν ορθά τα δύο άλλα.

13. Ενώ κάποτε ασκούσα την μεσαία εργασία, (δηλαδή την συνεχή προσευχή), ευρέθηκα ανάμεσα στους μεσαίους, (δηλαδή στους Αγγέλους, οι οποίοι ευρίσκονται μεταξύ Θεού και ανθρώπων)[9]. Και ένας Άγγελος με διεφώτιζε ό,τι εδιψούσα να μάθω, αλλά πάλι είχα τις ίδιες απορίες. Ζητούσα να μάθω πώς ήταν ο Άρχων, (ο Χριστός δηλαδή), προς της ενανθρωπήσεώς Του, αλλά δεν μπορούσε να μου το διδάξη, διότι ούτε του επετρεπόταν. Τον παρακαλούσα πάλι να μου ειπή, πώς και σε ποια μορφή ευρίσκεται τώρα. Και μου απαντούσε: «Με την ίδια μορφή (την θεανθρώπινη), αλλ' όχι με την ίδια φθαρτή ανθρώπινη σάρκα». Εγώ πάλι τον ερωτούσα: «Τι σημαίνει η δεξιά του Αιτίου, (του Πατρός δηλαδή), στάσις και καθέδρα του Χριστού;» «Είναι αδύνατον, μου απαντούσε, να διδαχθή ακοή ανθρώπου αυτά τα μυστήρια». Και εγώ την ώρα αυτή του είπα να με οδηγήση εκεί όπου με είλκυε ο πόθος μου[10]. «Δεν έφθασε ακόμη η ώρα, μου είπε, διότι στερείσαι το πύρ της αφθαρσίας (το οποίο, εννοείται, θα αποκτήσης στην άλλη ζωή)». Όλα αυτά που ανέφερα, αν τα έζησα μαζί με το χώμα, (το σώμα δηλαδή), δεν γνωρίζω· αν πάλι χωρίς το χώμα, δεν μπορώ τίποτε να ειπώ.

14. Είναι πολύ δύσκολο να αποτινάξη κανείς τον μεσημβρινό ύπνο, και μάλιστα την θερινή περίοδο. Τόσο ίσως μόνο ας μη αφήνη ο ησυχαστής το εργόχειρο.

15. Αντελήφθηκα τον δαίμονα της ακηδίας να προπαρασκευάζη και να προετοιμάξη τον δρόμο στον δαίμονα της πορνείας. Αφού δηλαδή δημιουργήση χάνωσι στο σώμα και το βυθίση στον ύπνο, έρχεται ο δαίμων της πορνείας και μολύνει τόσο έντονα τον ησυχαστή, με τόσο ζωντανές φαντασίες, σαν να ήταν ξυπνημένος. Εάν αντισταθής γενναία στους δαίμονας αυτούς, οπωσδήποτε θα σε πολεμήσουν σκληρά. Και τούτο, για να σε πείσουν ότι δεν κερδίζεις τίποτε, και έτσι να παύσης να αγωνίζεσαι. Τίποτε άλλο όμως δεν φανερώνει την ήττα των δαιμόνων, όσο ο σκληρός

πόλεμος που κάνουν εναντίον μας.

16. Όταν εξέρχεσαι από το κελλί σου, φύλαγε καλά όσα έχεις συναθροίσει. Διότι, όταν ανοίγη η πόρτα, τα κλεισμένα πτηνά πετούν· οπότε δεν θα προέλθη κανένα όφελος από την ησυχία.

17. Μία μικρή τρίχα αναστατώνει τον οφθαλμό, και μία μικρή φροντίδα εξαφανίζει την ησυχία. Διότι ησυχία σημαίνει απόθεσις σκέψεων και απάρνησις σπουδαίων και αναγκαίων φροντίδων.

18. Όποιος κατέκτησε αληθινά την ησυχία, δεν θα φροντίση πλέον για τις υλικές του ανάγκες, διότι πιστεύει ότι ο Θεός είναι αψευδής στις υποσχέσεις Του.

19. Όποιος επιθυμεί να παρουσιάζη καθαρό τον νου του ενώπιον του Θεού και συγχρόνως ταράζεται από διάφορες φροντίδες, ομοιάζει με εκείνον πού έχει σφικτά δεμένα τα πόδια του, και προσπαθεί να βαδίζει γοργά.

20. Είναι σπάνιοι εκείνοι που εσπούδασαν και εγνώρισαν πλήρως την κατά κόσμον σοφία. Εγώ νομίζω ότι είναι σπανιότεροι εκείνοι πού κατέχουν την κατά Θεόν ησυχαστική φιλοσοφία. Εκείνος πού δεν εγνώρισε ακόμη τον Θεόν, είναι ακατάλληλος για την ησυχία και εκτεθειμένος σε πολλούς κινδύνους. Αυτούς που είναι άπειροι τους αποπνίγει η ησυχία, διότι, εφ' όσον δεν έχουν γευθή τον Θεόν, ξοδεύουν τον καιρό τους σε αιχμαλωσίες, σε κλοπές (από τον διάβολο), σε ακηδίες και ρεμβασμούς.

21. Όποιος εγείθηκε ολίγο το κάλλος της προσευχής, θα φύγη μακριά από τα πλήθη των ανθρώπων, όπως ο άγριος όνος. Διότι ποιος άλλος εκτός από αυτήν απήλλαξε τον άγριον όνο από κάθε ανθρώπινη συναναστροφή; (πρβλ. Ιώβ λθ' 5).

22. Όποιος περιφέρει επάνω του τα πάθη και ζή στην έρημο με αυτά ασχολείται και αυτά προσέχει, όπως μου είπε και μου τα edίδαξε κάποιος άγιος γέροντας -εννοώ τον Γεώργιο τον Αρσιλαίτη[11], που και η τιμιότης σου δεν αγνοεί.

Αυτός κάποτε edίδασκε και ποδηγετούσε μία απρόκοφτη ψυχή στην ησυχαστική ζωή. «Παρετήρησα -μου έλεγε- ότι το πρωί την επισκέπτονταν οι δαίμονες της κενοδοξίας και της αισχράς επιθυμίας. Το μεσημέρι, οι δαίμονες της ακηδίας, της λύπης και της οργής. Και το βράδυ, οι φιλόκοπροι και τυραννικοί δαίμονες της αθλίας κοιλίας».

23. Ένας υποτακτικός πού είναι πτωχός και ακτήμων, είναι ανώτερος από έναν ησυχαστή πού περισπάται σε υλικές μέριμνες.

24. Εκείνος που ασκεί την ησυχία με επίγνωσι και δεν βλέπει το καθημερινό της κέρδος ή δεν έγινε πραγματικός ησυχαστής ή κλέπτεται από την οίησι.

25. Ησυχία σημαίνει ακατάπαυση λατρεία του Θεού και παράστασις ενώπιόν Του.

26. Ας ενωθή η μνήμη του Ιησού με την αναπνοή σου, και τότε θα γνωρίσης την ωφέλεια της ησυχίας.

27. Πτώσις για τον υποτακτικό είναι η επιτέλεσις του ιδίου θελήματος, ενώ για τον ησυχαστή η απομάκρυνσις από την προσευχή.

28. Εάν χαιρέσαι για τις επισκέψεις πού έχεις στο κελλί σου, γνώριζε τότε ότι έχεις αφιερωμένο τον καιρό σου στην ακηδία μόνο και όχι στον Θεόν.

29. Υπόδειγμα της προσευχής ας σου είναι εκείνη η χήρα πού την αδικούσε ο αντίδικός της (πρβλ. Λουκ. ιη' 3). Και πρότυπο της ησυχίας ο μέγας και ισάγγελος ησυχαστής Αρσένιος. Εσύ πού ευρίσκεσαι στην μοναξιά, να ενθυμήσαι την ζωή και τους τρόπους του μεγάλου τούτου ησυχαστού. Και πρόσεξε ότι πολλές φορές edίωξε μερικούς επισκέπτας, για να μη χάση το μεγαλύτερο.

30. Αντελήφθηκα ότι οι δαίμονες πείθουν αυτούς που περιοδεύουν άσκοπα, να επισκέπτονται συχνότερα τους πραγματικούς ησυχαστάς, για να κατορθώσουν να τους εμποδίσουν έστω και λίγο από το έργο τους. Αυτούς να τους επισημαίνεις, αγαπητέ μου, και να μη διστάζης χάριν της ευσεβείας να λυπής τους ραθύμους. Ίσως από την λύπη αυτή να σταματήσουν τις άσκοπες

περιοδείες. Πρόσεξε όμως καλά μήπως, χάριν του σκοπού που αναφέραμε, λυτήσης άδικα καμμία ψυχή που διψά και έρχεται κοντά να αντλήσει νερό. Σε κάθε πράγμα σου χρειάζεται ο λύχνος (της διακρίσεως).

31. Οι ησυχασταί ή μάλλον όλοι οι μοναχοί πρέπει να ζουν με συνείδησι και εσωτερική συναίσθησι. Εκείνος που τρέχει (στον πνευματικό δρόμο) με πραγματική επίγνωσι, προσπαθεί να συμμορφώνονται όλα -και οι ενέργειες και τα λόγια και οι σκέψεις και τα διαβήματα και οι κινήσεις- σύμφωνα με το θέλημα του Κυρίου. Αυτός αγωνίζεται με πραγματική συναίσθησι και ενώπιον του Κυρίου. Εάν όμως κλέπτεται σ' αυτά τα σημεία, τότε δεν άρχισε ακόμη να ζη ενάρετα.

32. «Θα γνωρίσω -λέγει κάποιος- με τον ήχο του ψαλτηρίου το πρόβλημά μου και το θέλημά μου» (πρβλ. Ψαλμ. μη' 5), διότι ήταν ακόμη ελλιπής η διάκρισις. Εγώ όμως λέγω ότι θα αναφέρω στον Θεόν με την προσευχή το θέλημά μου, και από εκεί θα περιμένω την πληροφορία.

33. Η πίστις είναι το πτερό της προσευχής. Εάν δεν το έχει, «πάλιν εΐς κόλπον μου αποστραφήσεται» (Ψαλμ. λδ' 13). Η πίστις είναι η αδιάστακτη στάσις της ψυχής, που δεν κλονίζεται από καμμία εναντιότητα. Πιστός είναι, όχι εκείνος που έχει την γνώμη ότι όλα είναι δυνατά στον Θεόν, αλλά εκείνος που πιστεύει ότι θα τα επιτύχη όλα (όσα ζητεί από τον Θεόν).

34. Η πίστις είναι αυτή που μας προξενεί τα ανέλπιστα, και τούτο μας το απέδειξε ο ληστής. Μητέρα της πίστεως είναι ο μόχθος και η ευθεία καρδιά. Η μία την κάνει αδιάστακτη και ο άλλος, (ο μόχθος), την δημιουργεί. Η πίστις είναι η μητέρα των ησυχαστών, διότι, αν δεν πιστεύση κανείς προηγουμένως, πώς θα αρχίση την ησυχαστική ζωή;

35. Εκείνος που εδέθηκε και εκλείσθηκε στο δεσμοτήριο, φοβείται ότι θα δικασθή και θα τιμωρηθή. Και αυτός που ησυχάζει στο κελλί του, δημιουργεί μέσα του τον φόβο του Κυρίου. Δεν φοβείται το δικαστήριο ο πρώτος τόσο, όσο ο δεύτερο το βήμα του Κριτού. Ω θαυμάσιε, στην ησυχία σου πρέπει να έχης πολύ φόβο, διότι τίποτε δεν κατορθώνει να εκδιώκει τόσο πολύ την ακηδία.

36. Ο ένοχος κοιτάζει συνεχώς πότε θα έλθη στην φυλακή ο κριτής. Και ο πραγματικός εργάτης της ησυχίας κοιτάζει πότε θα έλθη ο Άγγελος (που τον αναγκάση να εξέλθη από το δεσμοτήριο του σώματος). Ο πρώτος φέρει ως δεσμά το φορτίο της λύπης, και ο δεύτερος την πηγή των δακρύων.

37. Εάν αποκτήσης την ράβδο της υπομονής, θα σταματήσουν γρήγορα οι κύνες τα αναϊδή γανγίσματά τους. Υπομονή σημαίνει κόπος και αγώνας της ψυχής που δεν θραύεται και δεν σαλεύεται διόλου από εύλογα ή άλογα κτυπήματα και πλήγματα. Υπομονή σημαίνει αποφασιστική αναμονή καθημερινών θλίψεων. Υπομονητικός σημαίνει αγωνιστής που δεν πίπτει, και που με τις πτώσεις ακόμη (που υπέστη) δημιουργεί την νίκη. Υπομονή σημαίνει εκκοπή των (αμαρτωλών) προφάσεων και προσοχή επί του εαυτού σου.

38. Ο εργάτης της αρετής δεν έχει ανάγκη τόσο από τροφή, όσο από υπομονή. Διότι, εάν του λείπη η πρώτη, θα λάβη στέφανο. Αν όμως του λείπη η Δευτέρα, τον περιμένει όλεθρος.

39. Ο υπομονητικός άνδρας απέθανε πριν τον θέσουν στο μνήμα, διότι έκανε μνήμα το κελλί του. Την υπομονή την εγέννησε η ελπίδα και το πένθος, διότι όποιος στερείται αυτά τα δύο, γίνεται δούλος της ακηδίας.

40. Πρέπει να γνωρίζη ο παλαιστής του Χριστού, ποιους εχθρούς θα τους καταδιώκη από μακρυνά, και ποιους θα αφήνη να παλαιούν μαζί του σώμα προς σώμα. Άλλες φορές η πάλη προξένησε στέφανο, και άλλες φορές η αποφυγή της έκανες τους παλαιστάς αδοκίμους. Αυτά όμως δεν είναι δυνατόν να διδαχθούν με λόγια, διότι δεν γινόμαστε όλοι όμοιοι στα ίδια ζητήματα και με τον ίδιο τρόπο.

41. Πρόσεχε άγρυπνα έναν δαίμονα, διότι και αυτός σε πολεμεί ακατάπαυστα, και όταν ίστασαι και όταν μετακινήσαι και όταν κάθεσαι και όταν κινήσαι και όταν πέφτης στο κρεβάτι και όταν προσεύχου και όταν κοιμάσαι[12].

42. Μερικοί από αυτούς που ακολουθούν τον δρόμο της ησυχίας, ασχολούνται συνεχώς με την

εφαρμογή του λόγου: «Προωρώμην τον Κύριον ενώπιόν μου διαπαντός» (Ψαλμ. ιε΄ 8). Διότι δεν είναι ενός μόνο είδους όλοι οι άρτοι της πνευματικής τροφής του ουρανού σίτου. Άλλοι ασχολούνται με το: «Εν τη υπομονή υμών κτήσασθε τάς ψυχάς υμών» (Λουκ. κα΄ 19). Άλλοι με το: «Γρηγορείτε και προσεύχεσθε» (Ματθ. κς΄ 41). Άλλοι με το: «Ετοίμαζε εἰς την ἐξοδόν σου τα ἔργα σου» (Παρμ. κδ΄ 27). Άλλοι με το: «Εταπεινώθην και ἔσωσέ με» (Ψαλμ. ριδ΄ 6). Μερικοί με το: «Οὐκ ἄξια τα παθήματα του νυν καιρού προς την μέλλουσαν δόξαν» (Ρωμ. η΄ 18). Μερικοί σκέπτονται συνεχώς το: «Μήποτε αρπάση, και οὐ μη η ο ρυόμενος» (Ψαλμ. μθ΄ 22). Όλοι βεβαίως τρέχουν, ἕνας ὅμως ἀπό αὐτοὺς παίρνει το βραβεῖο ἀκόπως[13].

43. Ὅποιος ἔχει προοδεύσει, ὄχι μόνο ὅταν εἶναι ξύπνιος, ἀλλὰ και ὅταν κοιμάται, ἐργάζεται. Ἐτσι μερικοί και στον ὕπνο ἐξευτελίζουν τους δαίμονας πού ἐρχονται να τους πειράξουν, και τα ἀκόλαστα γύναια (που ἐμφανίζονται στα ὄνειρά τους) τα συμβουλεύουν να σωφρονισθούν.

44. Μη κάθεται και ἀναμένης τους διαφόρους ἐπισκέπτες και μη κάνης καμμία προπαρασκευή, διότι ὅλη η κατάσταση της ησυχίας εἶναι ἀπλή και ἐλευθέρα ἀπό δεσμεύσεις.

45. Κανείς ἀπό ἐκείνους πού θέλουν να οἰκοδομήσουν ἕναν πύργο ἢ ἕνα ησυχαστικό κελλί δεν ἀρχίζει το ἔργο του, πρὶν καθήση και υπολογίση ἢ ἐρευνήση με την προσευχή, εἴαν ἔχη τις προϋποθέσεις για την ολοκλήρωσι του ἔργου. Και τούτο, μήπως μετὰ την κατάθεσι του θεμελίου γίνη περίγελως στους ἐχθρούς του και ἐμπόδιο στους ἄλλους ἐργάτες, (εφ΄ ὅσον δεν θα ἀποτελειώση το ἔργο του) (πρβλ. Λουκ. ιδ΄ 28).

46. Πρόσεξε καλά την γλυκύτητα πού ἐρχεται (στην ψυχή σου), μήπως ἔχει δολίως παρασκευασθῆ ἀπό πικρούς ἢ μάλλον ἐπιβούλους ιατρούς.

47. Την νύκτα τον περισσότερο χρόνο να τον ἀφιερώνης στην προσευχή και τον ὀλιγότερο στην ψαλμωδία. Την ἡμέρα, ἀνάλογα με τις δυνάμεις σου. Δεν εἶναι ὀλίγος ο φωτισμός και η συγκέντρωσις του νου που χαρίζει η ἀνάγνωσις, εφ΄ ὅσον πρόκειται για λόγια του Ἁγίου Πνεύματος, τα οποία ὀπωσδήποτε καθοδηγούν και διορθώνουν ὅσους τα μελετούν. Σαν ἐργάτης και ἀγωνιστής πού εἶσαι, να προτιμάς πρακτικά ἀναγνώσματα, διότι η εφαρμογή αὐτῶν καθιστὰ περιττές τις ἄλλες ἀναγνώσεις.

48. Να ἐπιζητῆς να φωτίζεσαι ἐπάνω στους λόγους της Γραφῆς, που εἶναι λόγοι πνευματικῆς υγείας, με τους κόπους κυρίως παρά με τα βιβλία. Μη μελετᾶς βιβλία πού περιέχουν ἰδέες βαθύτερες και ἀλληγορικῆς, πρὶν ἀποκτήσης την ἀπαραίτητη πνευματική δύναμι. Διότι πρόκειται για σκοτεινούς λόγους, οι οποίοι σκοτίζουν τους ἀδυνάτους.

49. Πολλές φορές ἕνα ποτήρι ἐφάνερωσε την ποιότητα του οἴνου. Ὁμοίως και ἕνας λόγος ησυχαστοῦ, σε ἐκείνους πού διαθέτουν αἰσθητήρια, ἐφάνερωσε ὅλη την ἐσωτερική του ἐργασία και κατάσταση.

50. Να ἔχης πάντοτε τον ὀφθαλμό της ψυχῆς σου προσηλωμένο στην οἴηση και να την ἐπιτηρῆς. Διότι καμμία ἄλλη κλοπή (του πνευματικού πλοῦτου) δεν εἶναι χειρότερη ἀπό την ἰδική της κλοπή.

51. Ἐξερχόμενος ἀπό το κελλί σου να κάνης οἰκονομία στην χρῆσι της γλώσσης, διότι αὐτή γνωρίζει να διασκορπίζη γρήγορα πολλούς καμάτους.

52. Να ζῆς σε κατάσταση ἀπεριεργείας, διότι εἶναι ἰκανή η περιέργεια να μολύνη την ησυχία, ὅσο τίποτε ἄλλο.

53. Στους ἐπισκέπτας να παραθέτης μόνο ὄ,τι τους εἶναι ἀναγκαῖο, εἴτε στο σώμα εἴτε στην ψυχή. Ἄν τυχόν εἶναι σοφότεροι ἀπό ἐμᾶς, ἀς δείξωμε με την σιωπή μας την σοφία μας. Ἄν ὅμως εὐρίσκονται στο ἴδιο ἀδελφικό ἐπίπεδο, τότε ἀς ἀνοιξωμε ὀλίγο την θύρα του λόγου. Καλύτερο ὅμως εἶναι να τους θεωροῦμε ὅλους ἀνωτέρους μας.

54. Ἦθελα να ἀπαγορεύσω τελείως το ἐργόχειρο και την ἀπασχόλησι στις συνάξεις σε ὅσους εὐρίσκονται σε νηπιακή ἀκόμη πνευματική κατάσταση. Ἀλλά με συγκράτησε το παράδειγμα ἐκείνου, πού ὅλη την νύκτα ἐβάσταζε ἄμμο στο ἔνδυμά του, (για να συνηθίση να ἀγρυπνή)[14].

55. Καθώς εἶναι ἀντίθετες οι διατυπώσεις του δόγματος της ἐνσάρκου οἰκονομίας του Ἐνός της

Πανυμνήτου Τριάδος, προς τις διατυπώσεις του δόγματος αυτής της Αγίας και Ακτίστου και Προσκυνητής Τριάδος -όσα αναφέρονται στην Τριάδα σε πληθυντικό αριθμό, στον Χριστό τίθενται σε ενικό και όσα αναφέρονται στην Τριάδα σε ενικό αριθμό, στον Χριστό τίθενται σε πληθυντικό[15]- κατά παρόμοιο τρόπο άλλες είναι οι ασχολίες που αρμόζουν στην ζωή της ησυχίας και άλλες στην ζωή της υπακοής.

56. Ο θεός Απόστολος λέγει: «Τις έγνω νούν Κυρίου»; (Ρωμ. ια΄ 34). Και εγώ θα ειπώ: «Ποιος εγνώρισε τον νου ενός ανθρώπου ησυχαστού που ασκεί την ησυχία πραγματικά, και με το σώμα και με το πνεύμα»;

Ισχύς του βασιλέως είναι ο υλικός πλούτος και το πλήθος (των υπηκόων). Ισχύς του ησυχαστού είναι το πλήθος της προσευχής.

I.M.Παρακλήτου

[3] Οι Ταβεννησιώτες αντιπροσωπεύουν την κοινοβιακή και οι Σκητιώτες την ησυχαστική ζωή του Αιγυπτιακού μοναχισμού.

[4] Οι πρώτοι είναι οι αρχάριοι στην ησυχαστική ζωή, οι δεύτεροι οι προχωρημένοι και οι τρίτοι οι τέλει και «θεωρητικοί». Οι τρίτοι ευρίσκονται στην κορυφή της τριβαθμίου αυτής κλίμακος και διαφέρουν κατά πολύ από τους προηγούμενους, διότι αρπάζονται συνεχώς σε ιερές θεωρίες και δεν ασχολούνται πλέον με την ψαλμωδία και το εργόχειρο.

[5] Δηλαδή η πτωχεία της αρετής μέσα στον πλούτο της κακίας.

[6] Πρόκειται μάλλον για την διασάλευσι των φρενών, την διανοητική παράκρουσι. Πιθανόν όμως να πρόκειται για την σαρκική πτώσι ή για την κατακυριεύσι από το πνεύμα της βλασφημίας.

[7] Δηλαδή από τους οκτώ πονηρούς λογισμούς, τους ησυχαστάς τους πολεμούν οι εξής πέντε: της ακηδίας (κατά πρώτο λόγο), της κενοδοξίας, της υπερηφανείας, της λύπης και της φιλαργυρίας. Ενώ τους κοινοβιάτες οι εξής τρεις: της γαστριμαργίας, της πορνείας και της οργής.

[8] «Παραρριπισμοί της σαρκός» λέγονται οι σαρκικές προκλήσεις που αφ΄ ενός μόν είναι εντονώτατες, αφ΄ ετέρου αιφνίδιες, αστραπιαίες και σχεδόν άχρονες (πρβλ. ΙΕ΄ 73 όπου γίνεται λόγος περί «παραρριπισμού του νοός»).

[9] Ό,τι περιγράφεται εδώ αποτελεί εκμυστήρευσι μυστικής εμπειρίας του Αγίου, από τις πιο χαρακτηριστικές της ασκητικής γραμματείας, η οποία έλαβε χώρα, ενώ αυτός είχε παραδοθή στην άσκησι της αδιαλείπτου προσευχής. Πρόκειται περί ιεράς εκστάσεως και θεωρίας. Άξιο παρατηρήσεως είναι ότι δεν έχομε άμεση αποκάλυψι εκ μέρους του Θεού, αλλά χειραγώγησι από μυσταγωγό άγγελο. Επίσης, τα αποκαλυπτόμενα στον Όσιο έχουν τα όριά τους, ώστε η δίψα της θείας γνώσεως να μην ικανοποιήται πλήρως. Και κατά την διάρκεια της εκστάσεως το ανθρώπινο πρόσωπο διατηρεί στο ακέραιο την αυτοτέλειά του. «Η έκστασι του χριστιανού μυστικού δεν έχει καθόλου τον χαρακτήρα της παθητικής και απρόσωπης πληρότητος που χαρακτηρίζει τον μυστικισμό άλλων θρησκειών». Η προσωπικότης του ανθρώπου δεν διαλύεται «σε ένα χάος ευδαιμονικής αγνωσίας» (πρβλ. Χρ. Γιανναρά, Η μεταφυσική του σώματος, σελ. 216-218).

[10] Εννοεί την θεωρία του σαρκωθέντος και τεθεωμένου Υιού του Θεού. Ή, κατ΄ άλλην ερμηνεία, την θεωρία της αρρήτου μεγαλειότητος της Αγίας Τριάδος.

[11] Η ερημική σκήτη «τά Αρσελάου» απέχει δρόμο ημισείας ημέρας από την Μονή του Σινά προς το ανατολικό μέρος. Σ΄ ένα από τα σπήλαια της ασκήτευε τον ΣΤ΄ αιώνα και ο αββάς Γεώργιος με τον υποτακτικό του. Ήταν διαβόητος για τους ασκητικούς του αγώνες και την αγιότητά του. Έτρωγε ωμή άγρια κάππαρι, που ήταν τόσο πικρή, «ώστε και κάμηλον αποκτείναι τη πικρότητι». Όταν η ελαιοαποθήκη της Μονής του Σινά άδειασε, η προσευχή του εγέμισε όλους τους πίθους με λάδι. Περισσότερα περί αυτού βλέπε: «Αναστασίου μοναχού, Διηγήσεις διάφοροι περί των εν Σινά αγίων Πατέρων, ΙΧ-ΧΙΙ».

[12] Ο δαίμων αυτός, κατά μία άποψι, για τους αρχαρίους είναι της πορνείας, για τους μεσαίους της ακηδίας και για τους πολύ προχωρημένους της κενοδοξίας. Για τους κοινοβιάτες μπορεί να είναι

και ο δαίμων της κατακρίσεως των ενεργειών του Γέροντος ή των άλλων αδελφών.

[13] Πρόκειται μάλλον για τους πρώτους, οι οποίοι στοχάζονται το «Προωρώμην τον Κύριον ενώπιόν μου διαπαντός» Πιθανόν όμως να πρόκειται για όσους μνημονεύουν το «Εταπεινώθην και έσωσέ με».

[14] Σχόλιο της Κλίμακος αναφέρει σχετικώς: «Ο μοναχός εκείνος εβάσταζε όλη την νύκτα άμμο στο ένδυμά του. Επειδή δηλ. κατά την αγρυπνία ενύσταζε και των ωνειδίζαν οι αδελφοί, εσκέφθηκε το εξής: Πήγε στην ακρογιαλιά - η Μονή ήταν κοντά στη θάλασσα - και αφού έσφιξε καλά τον χιτώνα του με την ζώνη, εγέμισε τους κόλπους του με αρκετή ποσότητα άμμου, η οποία ακουμπούσε επάνω στις σάρκες του. Σκεπάσθηκε έπειτα με τον μανδύα του, ήλθε στον Ναό και παρέμεινε άγρυπνος όλη την νύκτα χωρίς να νυστάξει καθόλου, διότι η άμμος τον εκρύωνε ή τον ενωχλούσε με το βάρος της».

[15] Στην τριάδα ομιλούμε για τρία πρόσωπα, ενώ στον Χριστόν για ένα. Στην Τριάδα ομιλούμε για μία φύσι, μία ενέργεια, μία θέλησι, ενώ στον Χριστόν για δύο φύσεις, δύο ενέργειες, δύο θελήσεις.

Λ Ο Γ Ο Σ Ε Ι Κ Ο Σ Τ Ο Σ Ο Γ Δ Ο Ο Σ

Περί προσευχής

(Διά την ιεράν προσευχήν, την μητέρα των αρετών, και διά το πώς πρέπει να παρίσταται τις είς αυτήν νοερώς και σωματικώς)

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ, ως προς την ποιότητά της, είναι συνουσία και ένωσις του ανθρώπου με τον Θεόν[1], και ως προς την ενέργειά της, σύστασις και διατήρησις του κόσμου, συμφιλίωσις με τον Θεόν, μητέρα των δακρύων, καθώς επίσης και θυγατέρα, συγχώρησις των αμαρτημάτων, γέφυρα που σώζει από τους πειρασμούς, τοίχος που μας προστατεύει από τις θλίψεις, συντριβή των πολέμων, έργο των Αγγέλων, τροφή όλων των ασωμάτων, η μελλοντική ευφροσύνη, εργασία που δεν τελειώνει, πηγή των αρετών, πρόξενος των χαρισμάτων, αφανής πρόοδος, τροφή της ψυχής, φωτισμός του νου, πέλεκυς που κτυπά την απόγνωσι, απόδειξις της ελπίδος, διάλυσις της λύπης, πλούτος των μοναχών, θησαυρός των ησυχαστών, μείωσις του θυμού, καθρέπτεις της πνευματικής προόδου, φανέρωσις των μέτρων, δήλωσις της πνευματικής καταστάσεως, αποκάλυψις των μελλοντικών πραγμάτων, σημάδι της πνευματικής δόξης που έχει κανείς. Η προσευχή είναι γι' αυτόν που προσεύχεται πραγματικά δικαστήριο και κριτήριο και βήμα του Κυρίου, πριν από το μελλοντικό βήμα.

2. Ας εγερθούμε και ας ακούσωμε την ιερή αυτή βασίλισσα των αρετών να φωνάζη με υψωμένη την φωνή και να μας λέγη: «Δεύτε προς με πάντες οι κοπιώντες και πεφορτισμένοι, καγώ αναπαύσω υμάς. Άρατε τον ζυγόν μου εφ' υμάς, και ευρήσετε ανάπαυσιν ταίς ψυχαίς υμών -και ίασιν ταίς πληγαίς υμών- ο γάρ ζυγός μου χρηστός – και πταισμάτων μεγάλων ιαματικός – υπάρχει» (πρβλ. Μαθ. ια' 28-30).

3. Όσοι πηγαίνομε να παρασταθούμε ενώπιον του Βασιλέως και Θεού και να συνομιλήσωμε μαζί Του, ας μη προχωρούμε χωρίς την κατάλληλη προετοιμασία. Διότι υπάρχει φόβος, εάν μας ιδή από μακρυνά να μην έχωμε τα όπλα και την στολή που αρμόζουν για την παρουσίαση ενώπιον του Βασιλέως, να διατάξη τους υπηρέτας και λειτουργούς Του να μας δέσουν και να μας εξορίσουν μακρυνά από το πρόσωπό Του, και τις δεήσεις μας να τις σχίσουν και να τις πετούν στο πρόσωπό μας.

4. Όταν ξεκινάς να σταθής ενώπιον του Κυρίου, ας είναι ο χιτών της ψυχής σου υφασμένος εξ ολοκλήρου με το νήμα ή μάλλον με το λήμμα της αμνησικακίας. Ειδεμή τίποτε δεν πρόκειται να ωφεληθής από τον προσευχή. Όλο το ύφος και το λεκτικό της προσευχής σου ας είναι ανεπιτήδευτο, διότι ο τελώνης και ο άσωτος με έναν μόνο λόγο συμφιλιώθηκαν με τον Θεόν.

5. Μία είναι εξωτερικώς η στάσις στην προσευχή, αλλά παρουσιάζει εσωτερικώς πολλές ποικιλίες και διαφορές. Άλλοι συνομιλούν μαζί Του σαν με φίλο και κύριό τους, και Του προσφέρουν τον ύμνο και την ικεσία χάριν των άλλων και όχι του εαυτού τους. Άλλοι ζητούν πλούτο και δόξα και

περισσότερα παρηρησία. Άλλοι παρακαλούν να απαλλαγούν τελείως από τον εχθρό τους. Μερικοί ικετεύουν να τους δοθή κάποια τιμή, και μερικοί για την τελεία εξάλειψη του χρέους τους. Άλλοι ζητούν απελευθέρωση από τα δεσμά των παθών, και άλλοι συγχώρησι των ανομιμάτων τους.

6. Πριν απ' όλα ας βάλωμε στον κατάλογο της δεήσεώς μας την ειλικρινή ευχαριστία. Στην δεύτερη σειρά, την εξομολόγησι των αμαρτιών μας και την συντριβή της ψυχής μας με συναίσθησι. Και εν συνεχεία ας αναφέρωμε τα αιτήματά μας προς τον Παμβασιλέα. Ο τρόπος αυτός της προσευχής είναι άριστος, όπως απεκαλύφθη σε κάποιον από τους αδελφούς από Άγγελον του Κυρίου.

7. Εάν κάποτε εστάθηκε ως υπόδικος εμπρός σε επίγειο δικαστή, δεν χρειάζεσαι άλλο υπόδειγμα για την παράστασι στην προσευχή σου. Εάν δε δεν εστάθηκες ακόμη, αλλά ούτε και άλλους είδες να δικάζονται, τουλάχιστον ας το διδαχθής αυτό από τις ικεσίες των ασθενών προς τους ιατρούς, όταν πρόκειται να χειρουργηθούν ή να καυτηριασθούν.

8. Μην επιτηδεύεσαι τα λόγια της προσευχής σου. Διότι πολλές φορές τα απλά και ανεπιτήδευτα ψελλίσματα των μικρών παιδιών ευχαρίστησαν και ικανοποίησαν τον ουράνιο Πατέρα τους.

9. Μη ζητής να λέγης πολλά στην προσευχή σου, για να μη διασκορπισθή ο νους σου, αναζητώντας λόγια. Ένας λόγος πίστεως έσωσε τον ληστή. Η πολυλογία στην προσευχή πολλές φορές εδημιούργησε στο νου φαντασίες και διάχυσι, ενώ αντιθέτως η μονολογία συγκεντρώνει τον νου.

10. Όταν αισθάνεσαι γλυκύτητα ή κατάνυξι σε κάποιο λόγο της προσευχής σου, σταμάτησε σ' αυτόν, διότι τότε συμπροσεύχεται μαζί μας ο φύλαξ Άγγελός μας.

11. Μή προσεύχεσαι με παρηρησία, έστω και εάν διαθέτης καθαρότητα. Αντιθέτως πλησίασε με πολλή ταπεινοφροσύνη, και έτσι θα αποκτήσης περισσότερα παρηρησία.

12. Και αν ακόμη έχης ανεβή όλη την κλίμακα των αρετών, και τότε πάλι να προσεύχεσαι υπέρ αφέσεως των αμαρτιών σου, ακούοντας τον Παύλο να βοά: «Αμαρτωλών πρώτος εیمی εγώ» (Α' Τιμοθ. α' 15).

13. Τα φαγητά τα αρτύουν με το λάδι και το αλάτι. Και στην προσευχή δίνουν φτερά η ζωή της σωφροσύνης και αγνότητας, και τα δάκρυα.

14. Αν ενδυθής καλά την πραότητα και την αοργησία, τότε δεν θα κοπιάσης πολύ να ελευθερώσης τον νου σου από την αιχμαλωσία.

15. Έως ότου αποκτήσωμε προσευχή εναργή, θα ομοιάζωμε με εκείνους που γυμνάζουν στις αρχές τα νήπια πώς να βαδίζουν.

16. Να πυκτεύης, ώστε να ανυψώνης ή μάλλον να περικλείης την σκέψι σου μέσα στα λόγια της προσευχής. Και εάν, λόγω της νηπιακής σου πνευματικής καταστάσεως, ατονήση και ξεφύγη, συμμαζεύέ την πάλι. Διότι ίδιον του νου είναι το άστατον, και ίδιον του Θεού το να μπορή όλα να τα σταθεροποιή.

17. Αν αγωνίζεσαι συνεχώς και αποφασιστικώς, τότε θα σε επισκεφθή και εσένα Εκείνος πού θέτει όρια στην θάλασσα του νου και κατά την ώρα της προσευχής σου θα της ειπή: «Μέχρι τούτου ελεύση, και ούχ υπερβήση» (Ιώβ λη' 11).

18. Είναι αδύνατο να δεσμεύση κάποιος ένα πνεύμα, (όπως τον νου). Όπου όμως παρουσιασθή ο Κτίστης του πνεύματος, τα πάντα υποτάσσονται.

19. Εάν κάποτε αντίκρυσες καθαρά τον Ήλιο, (δηλαδή τον Χριστόν), τότε θα κατορθώσης και να συνομιλήσης μαζί Του όπως πρέπει. Ειδεμή, πώς μπορείς να συνομιλής πραγματικά με κάποιον πού δεν τον έχεις ιδεί;

20. Αρχή της προσευχής είναι το να διώκονται οι εχθρικές προσβολές στην αρχή τους, με ένα αποφασιστικό λόγο. Μέσον, το να παραμένη ο νους στα λόγια και στα νοήματα της προσευχής. Και τέλος, το να αρπαγή ο νους προς τον Κύριον.

21. Άλλη είναι η αγαλλίασις που δοκιμάζουν στην προσευχή τους οι κοινοβιάτες, και άλλη οι ησυχασταί. Διότι η πρώτη ίσως να επηρεάζεται κάπως από την κενοδοξία, ενώ η δεύτερα είναι γεμάτη από ταπεινοφροσύνη.

22. Εάν γυμνάζης πάντοτε τον νου σου να μη φεύγη μακριά, τότε και κατά την ώρα της τραπέζης θα ευρίσκεται κοντά σου. Εάν όμως συνηθίζη να περιπλανάται ελεύθερα, ποτέ δεν θα κατορθωθή να παραμένη πλησίον σου.

23. Ο μεγάλος εργάτης της μεγάλης και τελείας προσευχής (δηλαδή ο Απόστολος Παύλος), λέγει: «Θέλω ειπείν πέντε λόγους τώ νοί μου» κ.τ.λ. (Α΄ Κορ. ιδ΄ 19), πράγμα που είναι ξένο για τους νηπίους και αρχαρίους. Γι' αυτό εμείς σαν ατελείς, εκτός από την ποιότητα, έχομε ανάγκη και από την ποσότητα της προσευχής. Το δεύτερο άλλωστε είναι πρόξενο του πρώτου. «Ο Θεός -λέγει η Γραφή- δίνει προσευχή καθαρή σ' εκείνον πού προσεύχεται, έστω και ρυπαρά, αλλά χωρίς να υπολογίζη κόπο και πόνο» (πρβλ. Α΄ Βασ. β΄ 9).

24. Άλλο πράγμα είναι ο ρύπος της προσευχής και άλλο ο αφανισμός και άλλο η κλοπή και άλλο ο μώμος. Ο ρύπος είναι το να ίστασαι ενώπιον του Θεού και να έχης αισχρές σκέψεις. Ο αφανισμός είναι το να αιχμαλωτίζεται ο νους σου από μάταιες φροντίδες και μέριμνες. Η κλοπή είναι το να πέφτη η σκέψις ανεπαίσθητα σε ρεμβασμούς. Και μώμος είναι ο οιοσδήποτε πειρασμός πού έρχεται να μας θίξη την ώρα της προσευχής.

25. Όταν δεν είμαστε μόνοι μας κατά την ώρα της προσευχής τότε ας λαμβάνωμε μόνο εσωτερικά την αρμόζουσα ικετευτική στάσι. Όταν όμως απουσιάζουν εκείνοι πού θα μας επαινούν, τότε ας συμμορφώσουμε αναλόγως και την εξωτερική μας στάσι. Διότι στους ατελείς πολλές φορές ο νους συμμορφώνεται προς την στάσι του σώματος.

26. Όλοι βέβαι, αλλά περισσότερο εκείνοι πού πηγαίνουν στον βασιλέα για να ζητήσουν άφεσι του χρέους των, έχουν ανάγκη από απερίγραπτη συντριβή.

27. Εάν ακόμη ευρισκόμαστε στο δεσμοτήριο, ας ακούσωμε τα λόγια του Αγγέλου προς τον Πέτρο: «Ζώσου την ποδιά της υπακοής, βγάλε από πάνω σου τα θελήματά σου, και έτσι γυμνός πλησίασε και προσευχήσου στον Κύριον, ζητώντας το ιδικό Του μόνο θέλημα» (πρβλ. Πράξ. ιβ΄ 8), και θα αποκτήσης τότε τον Θεόν, ο οποίος θα κρατά το τιμόνι της ψυχής σου και θα σε κυβερνά ακίνδυνα.

28. Αφού εγερθής από την φιλοκοσμία και την φιληδονία, πέταξε από πάνω σου τις μέριμνες, βγάλε από πάνω σου τις σκέψεις, απαρνήσου το σώμα, (και τότε προσευχήσου). Διότι η προσευχή δεν είναι τίποτε άλλο, παρά αποξένωσις από όλον τον ορατό και αόρατο κόσμο.

Θεέ μου, «τι γάρ μοι υπάρχει έν τώ ουρανώ»; Τίποτε! «Και παρά σου τι ηθέλησα επί της γής»; (πρβλ. Ψαλμ. οβ΄ 25). Τίποτε! Παρά μόνο το να προσκολλώμαι πάντοτε σ' Εσένα απερίσπαστα μέσω της προσευχής. Μερικοί ζουν με την επιθυμία του πλούτου, άλλοι με της δόξης και άλλοι με κάποιου άλλου κτίσματος. «Εμοί δε το προσκολλάσθαι τώ Θεώ επιθυμητόν εστί, τίθεσθαι έν αυτό την ελπίδα της απαθείας μου» (πρβλ. Ψαλμ. οβ΄ 28).

29. Η πίστις έδωσε φτερά στην προσευχή. Χωρίς αυτήν η προσευχή δεν μπορεί να πετάξη στον ουρανό.

30. Όσοι είμαστε εμπαιθείς ας παρακαλέσωμε γι' αυτό με επιμονή τον Κύριον, διότι όλοι οι απαθείς από την εμπάθεια προχώρησαν και έφθασαν στην απάθεια.

31. Παρ' όλον ότι σαν Θεός πού είναι δεν φοβείται τον Θεό ο «Κριτής» (πρβλ. Λουκ. ιη΄ 2), έν τούτοις όμως, επειδή τον ενοχλεί η χήρα, η ψυχή δηλαδή πού εχίρευσε από Αυτόν με τις αμαρτίες και τις πτώσεις της, θα εκδικηθή και θα την σώση από τον αντίδικό της, από το σώμα δηλαδή και από τους εχθρούς της δαίμονας.

32. Ο Θεός, ο καλός μας οικονόμος, τους ευγνώμονες τους εφελκεί στην αγάπη Του με την σύντομη εκπλήρωσι του αιτήματός των. Ενώ τις αχάριστες και όμοιες με τους σκύλους ψυχές τις αναγκάζει να κάθωνται πλησίον Του προσευχόμενες, πεινασμένες και διψασμένες για το αίτημά

τους. Διότι ο αγνώμων σκύλος, μόλις πάρη το ψωμί, απομακρύνεται αμέσως από εκείνον πού του το έδωσε.

33. Να μη λέγης ότι, αν και προσευχήθηκες πολύν καιρό, δεν κατώρθωσες τίποτε, διότι ήδη κάτι σπουδαίο κατώρθωσες. Τι, αλήθεια, υπάρχει ανώτερο από την προσκόλλησι στον Κύριον και από την συνεχή παραμονή σ' αυτήν την ένωσι;

34. Δεν φοβείται τόσο ο κατάδικος την απόφασι της τιμωρίας του, όσο φοβείται ο εργάτης της προσευχής την στάσι του στην ώρα της προσευχής. Γι' αυτό, αν είναι σοφός και έξυπνος, με την ανάμνησι αυτής της ώρας θα μπορή να αποστρέφεται κάθε λοιδορία και οργή και μέριμνα και ασχολία και θλίψι και χορτασμό και λογισμό και πειρασμό.

35. Να προετοιμάζεσαι με την αδιάλειπτο εσωτερική προσευχή προκειμένου να σταθής να προσευχηθής, και έτσι σύντομα θα προοδεύσης (στην προσευχή).

36. Είδα μερικούς να λάμπουν στην υπακοή τους και να μην αμελούν, όσο τους ήταν δυνατό, την νοερά μνήμη του Θεού. Και μόλις εστάθηκαν στην προσευχή, εκουριάρχησαν σύντομα στον νου τους, αυτοσυγκεντρώθηκαν και έχυναν κρουνηδόν τα δάκρυα. Και τούτο, διότι ήταν προετοιμασμένοι από την οσία υπακοή.

37. Στην ψαλμωδία πού γίνεται με πολλούς ακολουθούν αιχμαλωσίες και ρεμβασμοί. Στην κατά μόνας όμως προσευχή δεν παρατηρούνται αυτά. Αλλά αυτήν την πολεμεί η ακηδία, ενώ την πρώτη την βοηθεί η προθυμία.

38. Την αγάπη του στρατιώτου προς τον βασιλέα την έδειξε η ώρα του πολέμου. Και την αγάπη του μοναχού προς τον Θεόν την εδοκίμασε ο καιρός και ο τρόπος της προσευχής. Την πνευματική σου κατάστασι θα σου την φανερώση η προσευχή σου. Οι θεολόγοι άλλωστε εχαρακτήρισαν την προσευχή καθρέπτη του μοναχού.

39. Εκείνος που ασχολείται με κάτι και το συνεχίζει, ενώ εσήμανε η ώρα της προσευχής, αυτός εμπαίζεται από τους δαίμονας. Διότι αυτό επιδιώκουν οι κλέπτες, ώρα με την ώρα να κλέβουν τον χρόνο της προσευχής μας.

40. Μην αρνήσαι να προσεύχεσαι για κάποια ψυχή (πού σου το εξήτησε), έστω και αν δεν διαθέτης καρποφόρο προσευχή. Διότι η πίστις εκείνου πού εξήτησε την προσευχή, έσωσε πολλές φορές κι εκείνον που προσευχήθηκε και μάλιστα με συντριβή καρδιάς. Μην υπερηφανεύεσαι, εάν προσεύχεσαι για άλλους και εισακούεσαι, διότι η πίστις αυτών ενήργησε, ώστε να εισακουσθή η προσευχή σου.

41. Κάθε μαθητής θα εξετάζεται από τον διδάσκαλό του καθημερινά στα μαθήματά πού εδιδάχθη. Και από κάθε νού θα ζητηθή, και δικαίως, να παρουσιάση σε κάθε προσευχή του την δύναμι εκείνη πού έλαβε από τον Θεόν. Γι' αυτό ας προσέχωμε.

42. Όταν προσευχηθής με προσοχή και επιμέλεια, τότε σύντομα θα πολεμηθής από το πάθος της οργής, διότι έτσι είναι το σχέδιο των δαιμόνων. Κάθε αρετή, πρό πάντων όμως την προσευχή, ας την εργαζόμεθα πάντοτε με πολλή συναίσθησι. Και η ψυχή τότε προσεύχεται με συναίσθησι, όταν υπερνικήση τον θυμό.

43. Όσα αποκτούμε με πολλές ικεσίες και σε πολύ χρόνο, αυτά είναι μόνιμα. Όποιος απέκτησε μέσα του τον Κύριον, δεν ρυθμίζει πλέον ο ίδιος τα λόγια και το σχέδιο της προσευχής, διότι τότε «το πνεύμα εντυγχάνει υπέρ αυτού στεναγμούς αλαλήτοις» (Ρωμ. η' 26).

44. Να μη δεχθής στην προσευχή σου καμμία αισθητή εικόνα και φαντασία για να μη (πλανηθής και) παραφρονήσης.

45. Για κάθε αίτημα η πληροφορία εμφανίζεται στην προσευχή. Πληροφορία είναι η απαλλαγή από την αμφιβολία. Πληροφορία είναι η βεβαία και ασφαλής φανέρωσις ενός αγνώστου πράγματος.

46. Να γίνεσαι υπερβολικά ελεήμων και συμπονετικός, σύ πού καλλιεργείς την προσευχή. Διότι με την ελεημοσύνη οι μοναχοί «εκατονταπλασίονα λήψονται» στην παρούσα ζωή. Και το επόμενο του

ευαγγελικού λόγου, (δηλαδή το «ζωήν αιώνιον κληρονομήσουσι), (Ματθ. ιθ' 29), θα το απολαύσουν στον μέλλοντα αιώνα.

47. Ήλθε το πύρ (του θείου πόθου) μέσα στην καρδιά και ανέστησε την προσευχή. Αφού δε η προσευχή ανεστήθη και ανελήφθη στους ουραμούς, έγινε στο ανώγειο της ψυχής η κάθοδος του πυρός (του Αγίου Πνεύματος).

48. Μερικοί ισχυρίζονται ότι η προσευχή είναι ανωτέρα από την μνήμη του θανάτου. Εγώ όμως γνωρίζω να ανυμνώ εξ ίσου τις δύο ουσίες της μιας υποστάσεως.

49. Ο ικανός ίππος συνήθως, καθώς αρχίζει να τρέχει, θερμαίνεται και προχωρώντας αυξάνει την ταχύτητα του δρόμου του. Ως δρόμο εννοώ την υμνωδία και ως ίππο τον ανδρείο νου, ο οποίος «πόρρωθεν οσφραίνεται πολέμου» (Ιώβ λθ' 25) και προετοιμάζεται για την μάχη και πάντοτε δείχνεται ανίκητος.

50. Είναι βαρύ να αρπάξης το νερό από το στόμα του διψασμένου. Βαρύτερο όμως είναι να διακόψης μία ψυχή που προσεύχεται με κατάνυξι από την πολυπόθητη αυτή προσευχή της πριν την τελειώση.

51. Μην αναχωρήσης από την προσευχή σου, πριν ιδής να σταματούν, σύμφωνα με την οικονομία του Θεού, το πύρ (της χάριτος) και το ύδωρ (των δακρύων). Διότι ίσως να μη σου δοθή πάλι σε ολόκληρη την ζωή σου τέτοια ευκαιρία για την συγχώρησι των αμαρτιών σου. Εκείνος που εγεύθηκε την χάρι της προσευχής, συνέβη ώστε πολλές φορές από έναν (απρόσεκτο) λόγο που είπε να μολύνη τον νου του, και έτσι μόλις στάθηκε στην προσευχή δεν ευρήκε το ποθούμενο όπως συνήθως.

52. Άλλο είναι να ε π ι σ κ ο π ή ς (να εποπτεύης δηλαδή) συχνά την καρδιά σου και άλλο το να ε π ι σ κ ο π ε ύ σ η ς (να κάνης δηλαδή χρέος επισκόπου) σ' αυτήν. Στην πρώτη περίπτωσι ο νους ομοιάζει με άρχοντα, ενώ στην δευτέρα με αρχιερέα, ο οποίος προσφέρει στον Χριστόν λογικές θυσιές[2]. Και όπως λέγει κάποιος που έλαβε την προσωνυμία του θεολόγου[3], το Άγιον και Υπερουράνιον πύρ, (δηλαδή το Άγιον Πνεύμα), τους πρώτους τους επισκέπτεται ως φλόγα και τους καταφλέγει, διότι έχουν ακόμη ανάγκη καθάρσεως, ενώ τους δευτέρους ως φως και τους φωτίζει, διότι έφθασαν στα μέτρα της τελειότητας.

Το ίδιο δηλαδή Άγιον Πνεύμα ονομάζεται και «πύρ καταναλίσκον» (Εβρ. ιβ' 29) και «φως φωτίζον» (πρβλ. Β' Κορ. δ' 6). Γι' αυτό και μερικοί όταν εξέρχονται από την προσευχή, είναι σαν να εξέρχονται από φλογισμένο καμίνι, αισθανόμενοι συγχρόνως μία ελάφρωσι και ένα καθαρισμό από τον ρύπο και το βάρος της αμαρτίας. Και άλλοι πάλι αισθάνονται σαν να εφωτίστηκαν με φως και σαν να εφόρεσαν την διπλοίδα της ταπεινώσεως και της αγαλλιάσεως. Όσοι εξέρχονται από την προσευχή τους χωρίς να αισθάνονται καμμία από τις δύο αυτές ενέργειες, αυτοί προσεύχονται όχι πνευματικά, αλλά σωματικά, για να μην ειπά Ιουδαϊκά. Διότι, εάν ένα ανθρώπινο σώμα που εγγίζει σε άλλο υφίσταται κάποια επίδρασι και αλλοίωσι, πώς δεν θα δοκιμάση επίδρασι και αλλοίωσι εκείνος που με καθαρά χέρια εγγίζει (διά της προσευχής και της θεωρίας) το «σώμα» του Θεού;

53. Ο πανάγαθος Βασιλεύς μας, όπως ακριβώς και ο επίγειος βασιλεύς, προσφέρει τα δώρα του στους στρατιώτες του άλλοτε ο ίδιος, άλλοτε με έναν φίλο του, άλλοτε με ένα υπηρέτη του και άλλοτε με άγνωστο τρόπο. Αλλά και ανάλογα με τον χιτώνα της ταπεινώσεως που ο καθένας φορεί.

54. Στον επίγειο βασιλέα είναι αποκρουστικός εκείνος που παρίσταται ενώπιόν του και εν συνεχεία γυρίζει το πρόσωπό του και συζητεί με τους εχθρούς του βασιλέως. Παρόμοια είναι αποκρουστικός στον Κύριον αυτός που, ενώ προσεύχεται, δέχεται ακάθαρτους λογισμούς.

55. Όταν βλέπης τον κύνα να έρχεται (για να σε αποσπάση με κάποια πρόφασι από την προσευχή), κινήγα τον με το όπλο. Και κάθε φορά που γαυγίζει με αναίδεια, μην υποχωρής.

56. Να αιτής με δάκρυα και πένθος. Να ζητής με υπακοή. Να κρούης με μακροθυμία. Διότι «ο σούτως αιτών λαμβάνει, και ο ζητών ευρίσκει, και τω κρούοντι ανοιγήσεται» (Λουκ. ια' 10). Πρόσεξε μήπως προσευχηθής χωρίς την απαιτούμενη προσοχή για κάποια γυναίκα, και σε κλέψη εκ δεξιών ο διάβολος.

57. (Όταν προσεύχεσαι), μη θέλεις να εξομολογήσαι τις σαρκικές αμαρτίες σου λεπτομερώς και όπως ακριβώς έγιναν, για να μη γίνης σύ ο ίδιος επίβουλος και επικίνδυνος στον εαυτό σου.

58. Ο καιρός της προσευχής ας μη γίνη για σένα ώρα πού θα σκεφθής σπουδαία και αναγκαία θέματα, έστω και πνευματικά. Διαφορετικά άφησες και σου έκλεψαν το πολυτιμότερο.

59. Όποιος κρατά στα χέρια του το ραβδί της προσευχής, δε πρόκειται να σκοντάψη. Αλλά και αν ακόμη σκοντάψη, δε θα πέση εντελώς. Διότι η προσευχή είναι ένας ευσεβής τύραννος του Θεού. Την ωφέλεια εκ της προσευχής μπορούμε να την καταλάβουμε από τα εμπόδια πού μας φέρνουν οι δαίμονες κατά τις ώρες των Ακολουθιών. Τον δε καρπό της προσευχής, από την ήττα του εχθρού, καθώς το λέγει και ο Ψαλμωδός: «Εν τούτω έγνων ότι θεθέληκάς με, ότι ού μη επιχαρή ο εχθρός μου επ' εμέ» (Ψαλμ. μ' 12) τον καιρό του πολέμου. Λέγει δε επίσης: «Εκέκραξα έν όλη καρδιά μου» (πρβλ. Ψαλμ. ρη' 145), δηλαδή και με το στόμα μου και με την ψυχή μου και με το πνεύμα μου, διότι όπου ευρίσκονται συγκεντρωμένοι οι δύο τελευταίοι, (η ψυχή και το πνεύμα), εκεί ανάμεσά τους ευρίσκεται και ο Θεός (πρβλ. Ματθ. ιη' 20).

60. Ούτε τα σωματικά ιδιώματα, αλλά ούτε και τα πνευματικά είναι σε όλους όμοια. Και γι' αυτό σε άλλους φαίνεται πιο κατάλληλος η σύντομος ψαλμωδία και σε άλλους η μακροτέρα. Και οι πρώτοι ισχυρίζονται ότι πολεμούν έτσι την αιχμαλωσία του νου τους, ενώ οι δεύτεροι την αμάθειά τους.

61. Εάν αδιάκοπα προσεύχεσαι στον Βασιλέα κατά των εχθρών σου, οσάκις έρχονται να σε πειράξουν, έχε θάρρος και δεν πρόκειται να κοπιάσης πολύ. Διότι αυτοί οι ίδιοι θα απομακρυνθούν από κοντά σου σύντομα, επειδή δεν θέλουν οι ανόσιοι να σε βλέπουν να στεφανώνεσαι πολεμώντας εναντίον τους με την προσευχή. Επί πλέον, θα φύγουν και επειδή τους μαστιγώνει η προσευχή σαν φωτιά.

62. Δείξε όλη την ανδρεία σου και την προθυμία σου (όταν προσεύχεσαι), και θα έχης τον ίδιον τον Θεόν διδάσκαλο στην προσευχή σου.

63. Δεν μπορούμε να διδαχθούμε το πώς να βλέπουμε, διότι έκ φύσεως το γνωρίζομε μόνοι μας. Παρόμοια δεν μπορούμε να γνωρίσωμε με την διδασκαλία του άλλου το κάλλος της προσευχής. Διότι η προσευχή έχει ως διδάσκαλό της τον Θεόν, «τον διδάσκοντα άνθρωπον γνώσιν, και διδόντα ευχήν τώ ευχομένω και ευλογούντα έτη δικαίων» (Ψαλμ. ζ' γ' 10 - Α' Βασ. β' 9).

Αμήν.

I.M.Παρακλήτου

[1] Η έκφρασις «συνουσία και ένωσις του ανθρώπου με τον Θεόν», δηλώνει ότι διά της προσευχής επιτυγχάνεται πραγματική θεοκοινωνία, μέθεξις του θείου. Ο Θεός βέβαια είναι αμέθεκτος, ακοινωνητος, αναφής ως προς την άκτιστη φύσι Του, πλήν όμως είναι μεθεκτός, κοινωνητός, απτός ως προς τις άκτιστες ενέργειές Του, ως προς την άκτιστη χάρι και δόξα Του.

[2] Ο νους, όταν κυβερνά καλώς την καρδιά και την προστατεύη από τους εχθρούς, επιτελεί χρέη άρχοντος (βασιλικόν ήθος). Και όταν διά της προσευχής προσφέρει στον Χριστόν καθαρά και άγια καρδιακά κινήματα και νοήματα, επιτελεί χρέη αρχιερέως, ο δε άνθρωπος μεταβάλλεται σε έμψυχο θυσιαστήριο (ιερατικόν ήθος). Εδώ πίσω από την βραχυλογία της Κλίμακος κρύπτεται μέγα βάθος και πλάτος θείων εννοιών και μυστικών καταστάσεων – «φρέαρ βαθύ»!

[3] Πρόκειται, όπως σημειώνουν και οι σχολιασταί, για τον άγιο Γρηγόριο τον Θεολόγο.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

Περί απαθείας

(Διά τόν επίγειον ουρανόν, τήν θεομίμητον απαθειαν καί τελειότητα καί ανάστασιν τής ψυχής, πρός τής κοινής αναστάσεως)

ΝΑ ΛΟΙΠΟΝ πού και εμείς πού ευρισκόμαστε στον βαθύτατο λάκκο της αγνωσίας και στις σκοτεινές περιοχές των παθών και στην σκιά του θανάτου τούτου του σώματος, επιχειρούμε με

θρασύτητα να φιλοσοφήσωμε για τον επίγειο ουρανό, (δηλαδή την απάθεια). Το στερέωμα του ουρανού έχει βεβαίως ως ωραιότητα τους αστέρες, αλλά η απάθεια έχει ως στολισμό τις αρετές. Εγώ τουλάχιστον νομίζω ότι η απάθεια δεν είναι τίποτε άλλο παρά «ε γ κ α ρ δ ι ο ς ο υ ρ α ν ο ς τ ο υ ν ο ο ς», ο οποίος λογαριάζει για παιγνίδια τις πανουργίες των δαιμόνων.

2. Είναι και διακρίνεται πραγματικά ως απαθής, εκείνος που αφθαρτοποίησε την σάρκα του, πού ανύψωσε τον νου του επάνω από την ορατή κτίσι και υπέταξε σ' αυτόν όλες τις αισθήσεις, πού παρέστησε την ψυχή του εμπρός στο πρόσωπο του Κυρίου και πού προχωρεί συνεχώς και πλησιάζει τον Κύριον υπηρετώντας Τον με ζήλο υπερανθρώπινο. Μερικοί πάλι ορίζουν την απάθεια ως ανάστασι της ψυχής πρίν από την ανάστασι του σώματος. Και άλλοι ως τελεία επίγνωσι του Θεού, δευτέρα κατά σειράν, μετά την επίγνωσι πού έχουν οι Άγγελοι.

3. Αυτή λοιπόν η απάθεια, «η τελεία των τελείων ατέλεστος τελειότης»[1], καθώς μου εξήγησε κάποιος πού την είχε δοκιμάσει, τόσο πολύ αγιάζει τον νου και τον αρπάζει από τα υλικά, ώστε το περισσότερο μέρος της επιγείου ζωής του, μετά την άφιξι βεβαίως στο ουράνιο λιμάνι της ησυχίας, το ζή κανείς σαν να ευρίσκεται στον ουρανό, και ανυψώνεται εκστατικός σε ουράνιες θεωρίες: πράγμα για το οποίο ομιλεί κάπου επιτυχώς και ο Ψαλμωδός πού το είχε γευθή: «Οτι του Θεού οι κραταιοί, της γής σφόδρα επήρθησαν» (Ψαλμ. μς' 10). Ως τέτοιον γνωρίζομεν και τον Αιγύπτιον εκείνον (ασκητή), ο οποίος δεν άφινε επί πολύ τα χέρια του απλωμένα στην προσευχή όταν προσευχόταν μαζί με άλλους[2].

4. Υπάρχει ο απαθής, αλλά υπάρχει και απαθέστερος από τον απαθή. Ο πρώτος αποστρέφεται με υπερβολικό μίσος το κακό, ενώ ο δεύτερος είναι άπληστος στον πλούτο των αρετών. Και η αγνεία απάθεια ονομάζεται, και πολύ φυσικά, διότι είναι ο πρόλογος της κοινής αναστάσεως και της αφθαρτοποιήσεως των φθαρτών.

5. Απάθεια εφανέρωσε εκείνος πού είπε «νούν Κυρίου κέκτημαι» (πρβλ. Α' Κορ. β' 16). Απάθεια εφανέρωσε ο Αιγύπτιος πού είπε ότι δεν φοβείται τον Κύριον[3]. Απάθεια εφανέρωσε εκείνος πού προσευχήθηκε να επιστρέψουν πάλι τα πάθη[4]. Ποιος αξιώθηκε πρίν από την λαμπρότητα του μέλλοντος αιώνας να έχη τόση απάθεια, όση εκείνος ο Σύρος[5]; Διότι ενώ ο περίφημος μεταξύ των προφητών Δαβίδ έλεγε στον Κύριον «σταμάτησε την θλίμι μου, για να ανακουφισθώ» (Ψαλμ. λη' 14), ο Σύρος αυτός αθλητής του Θεού έλεγε «σταμάτησε τα κύματα της χάριτός Σου»!

6. Απάθεια έχει η ψυχή που εταυτίσθηκε τόσο με τις αρετές, όσο οι εμπαθείς με τις ηδονές.

7. Εάν το όριο της γαστριμαργίας είναι, να πιέξη κανείς τον εαυτό του να φάγη και χωρίς να έχη όρεξι, τότε το όριο της εγκρατείας είναι, και όταν πεινά, να συγκρατή την φύσι του, παρ' όλον ότι δεν είναι ένοχη για κάτι.

8. Εάν το όριο της λαγνείας είναι η μανιώδης διέγερσις και προς τα άλογα ζώα και τά άψυχα αντικείμενα, τότε το όριο της αγνείας είναι να τα αισθάνεται κανείς όλα και να τα αντιμετωπίζη σαν άψυχα.

9. Εάν το τέρμα της φιλαργυρίας είναι να μη παύη κανείς και να μη χορταίνη πότε συναθροίζοντας χρήματα, τότε και το τέρμα της ακτημοσύνης είναι να μη λυπάται ούτε το σώμα του ακόμη.

10. Εάν το τέρμα της ακηδίας είναι να μην έχη κανείς υπομονή ενώ ζή σε πλήρη άνεσι, τότε το τέρμα της υπομονής είναι να ζη σε θλίμι και να θεωρή ότι έχη άνεσι.

11. Εάν το πέλαγος της οργής είναι να αποθηριώνεται κανείς και όταν είναι μόνος του, τότε το πέλαγος της μακροθυμίας είναι να είναι όμοια γαλήνιος και στην απουσία και στην παρουσία του υβριστού.

12. Εάν το ύψος της κενοδοξίας είναι να δείχνη κανείς επιτηδευμένη επιδεικτική συμπεριφορά και όταν είναι μόνος του, τότε οπωσδήποτε το γνώρισμα της ακενοδοξίας είναι να μη κλέπτεται καθόλου ο λογισμός στην παρουσία αυτών που επαινούν.

13. Εάν το γνώρισμα της απωλείας, δηλαδή της υπερηφανείας, είναι να αισθάνεται κανείς έπαρσι και όταν έχη ταπεινή εξωτερική εμφάνισι, τότε η απόδειξις της σωτηρίου ταπεινώσεως είναι να έχη

ταπεινό φρόνημα και στα υψηλά επιτεύγματα και κατορθώματα.

14. Εάν η απόδειξις της τελείας εμπειρίας είναι να υποχωρή κανείς πάραυτα σχεδόν στο κάθε τι πού ενσπείρουν οι δαίμονες, τότε εγώ θεωρώ σαν γνώρισμα της αγίας απαθείας το να μπορή κανείς να λέγη καθαρά: «Εκκλίνοντος απ' εμού του πονηρού ούκ εγίνωσκον» (Ψαλμ. ρ' 4), ούτε πώς ήλθε ούτε γιατί απήλθε· αντίθετα νοιώθω πλήρη αναισθησία προς όλα αυτά, είμαι όλος ενωμένος με τον Θεόν, και πάντοτε θα είμαι.

15. Όποιος αξιώθηκε αυτήν την κατάσταση, ενώ ευρίσκεται ακόμη στην σάρκα του, έχει ως ένοικό του τον Θεόν, ο οποίος τον κυβερνά σε όλα τα λόγια και τα έργα και τις σκέψεις. Έτσι ακούει μέσα του σαν κάποια φωνή το θέλημα του Κυρίου πού το αντιλαμβάνεται με έναν εσωτερικό φωτισμό, και γίνεται ανώτερος από κάθε ανθρώπινη διδασκαλία. Λέγει δε «πότε ήξω και οφθήσομαι τώ προσώπω του Θεού»; (Ψαλμ. μα' 3). Διότι δεν αντέχω περισσότερο την ενέργεια του πόθου μου αυτού, αλλά επιζητώ το θάνατο κάλλος πού μου είχες δώσε προτού ενδυθώ το πήλινο αυτό σώμα (όπως κατήντησε μετά την παράβασι). Αλλά τι χρειάζεται να λέγωμε πολλά; Ο απαθής «ζή μὲν ουκέτι αυτός, ζή δε ἐν αὐτῷ Χριστός» (Γαλ. β' 20), καθώς λέγει εκείνος που αγωνίσθηκε τον καλό αγώνα και ετελείωσε τον δρόμο και ετήρησε την πίστι, (δηλαδή ο Απόστολος Παύλος).

16. Το στέμμα του βασιλέως δεν αποτελείται από έναν μόνο πολύτιμο λίθο. Ούτε η απάθεια είναι τελεία, εάν έστω και μία οποιαδήποτε αρετή αμελήσωμε.

Ως απάθεια να εννοήσης το ουράνιο ανάκτορο του επουρανίου Βασιλέως. Ως «πολλάς μονάς» (Ιωάν. ιδ' 2) τις κατοικίες πού ευρίσκονται μέσα στην πόλι. Και ως τείχος της επουρανίου αυτής Ιερουσαλήμ την άφεςι των πταισμάτων.

17. Ας τρέξωμε, αδελφοί, ας τρέξωμε, για να κατορθώσωμε να εισέλθωμε στον νυμφώνα του ανακτόρου. Εάν δέ είτε από κάποιο φορτίο είτε από κάποια πρόληψη είτε από κάποια αργοπορία καθυστερήσαμε -ώ συμφορά μας!- τουλάχιστον ας προφθάσωμε κάποια κατοικία γύρω από τον νυμφώνα. Εάν δε ακόμη έχουν καμφθή και αποκάμει τα πόδια μας, ας φθάσωμε με κάθε τρόπο έστω μέσα από το τείχος. Διότι εκείνος πού δεν θα εισέλθη στο τείχος ή μάλλον δεν θα το υπερπηδήση πρό του θανάτου του, θα παραμείνη έξω, στην ερημική περιοχή (των δαιμόνων και των παθών). Γι' αυτό και κάποιος έλεγε στην προσευχή του «ἐν τῷ Θεῷ μου υπερβήσομαι τείχος» (Ψαλμ. ιζ' 30). Και κάποιος άλλος, εξ ονόματος του Θεού, έλεγε: «Ουχί αι αμαρτίαι υμών είσιν αί διαχωρίζουσαι αναμέσον υμών και εμού»; (Ησ. νθ' 2).

18. Ας γκρεμίσωμε, αγαπητοί μου, το «μεσότοιχον του φραγμού» (Εφεσ. β' 14), το οποίο κακώς οικοδομήσαμε με την παρακοή μας. Ας λάβωμε από εδώ την εξόφλησι του χρέους, διότι στον άδη δεν υπάρχει κανείς πού να μπορή να μας απαλλάξη από τα αμαρτήματα.

19. Ας «σχολάσωμε», (ας αφήσωμε τα άλλα και ας αφιερώσωμε χρόνο), από τώρα και στο εξής (για την απόκτησι της απαθείας). Άλλωστε έχομε χαρακτηρισθή «σχολασταί»[6]. Δεν μπορεί κανείς να αμελή και να προφασίζεται είτε πτώσεις του είτε περιστάσεις είτε φορτία· διότι «όσοι έλαβον τον Κύριον -διά λουτρού παλιγγενεσίας- έδωκεν αυτοίς εξουσίαν τέκνα Θεού γενέσθαι» (Ιωάν. α' 12), και τους είπε: «Να σχολάσετε, να ηρεμήσετε και να γνωρίσετε ότι εγώ είμαι ο Θεός και ότι εγώ είμαι η Απάθεια» (πρβλ. Ψαλμ. με' 11). Είς αυτόν τον Θεόν ανήκει η δόξα εις τους αιώνας των αιώνων. Αμήν.

Ανυψώνει από την γή στον ουρανό τον πένητα νού, και ανεγείρει από την κοπρία των παθών τον πτωχό άνθρωπο η μακαρία απάθεια. Ενώ η πανύμνητη αγάπη τον αξιώνει να καθήση μαζί με τους άρχοντας Αγγέλους, με τους άρχοντας του λαού του Κυρίου.

I.M.Παρακλήτου

[1] Θαυμασία όσο και παράδοξη διατύπωσις! Σχετικώς διαβάζωμε στο έργο περί ησυχαστικής ζωής των Καλλίστου και Ιγνατίου των Ξανθοπούλων: «Και ο άγιος Εφραίμ ως εξής ομιλεί περί απαθείας και τελειότητος: Οι απαθείς προχωρώντας ασταμάτητα και αχόρταγα προς το ύψιστο ποθούμενο, καθιστούν την τελειότητα χωρίς τέλος... Είναι τελεία η τελειότης, όσον αφορά τα μέτρα και τις δυνάμεις του ανθρώπου. Και είναι χωρίς τέλος, διότι ξεπερνά τον εαυτό της με την καθημερινή

πρόοδο και διότι υψώνεται συνεχώς με τις προς τον Θεόν αναβάσεις» (Φιλοκαλία, Δ', σελ. 281).

[2] Εννοεί τον αββά Τιθή, για τον οποίον το «Γεροντικόν» γράφει: «Εί μη ταχέως κατέφερε τάς χείρας αυτού, ότε ίστατο είς προσευχήν, ηρπάζετο ο νους αυτού άνω» - Η αρπαγή του νους στην προσευχή υποδηλοί ύψιστο σημείο πνευματικής προόδου – («Γεροντικόν» εκδ. Π. Πάσχου, σελ. 122).

[3] Δηλαδή ο Μέγας Αντώνιος. «Είπεν ο αββάς Αντώνιος –γράφει το «Γεροντικόν», σελ. 4 – εγώ ουκέτι φοβούμαι τον Θεόν, αλλ' αγαπώ αυτόν· η γάρ αγάπη έξω βάλλει τον φόβον».

[4] Εννοεί τον αββά Ιωάννη τον Κολοβό. Σχετικώς βλέπε «Γεροντικόν», σελ. 45-46.

[5] Πρόκειται για τον όσιο Εφραίμ τον Σύρο. Περί αυτού ομιλεί ο νηπτικός πατήρ Πέτρος ο Δαμασκηνός: «Ο άγιος Εφραίμ, μετά το νικήσαι πάντα τά τε ψυχικά και σωματικά πάθη, χάριτι Χριστού, ίνα μη αργός έκ των πολέμων του εχθρού ευρεθή και τούτου χάριν κατακριθή, ως εδόκει, έξ αφάτου ταπεινώσεως εξήτει την χάριν της απαθείας αρθήνται απ' αυτού· περί ου Ιωάννης ό της Κλίμακος εκπλαγείς έγγραψεν· ότι εισί τινες απαθών απαθέστεροι, ως ο Σύρος εκείνος φησί, και τα εξής» (Περί των επτά σωματικών πράξεων..., Φιλοκαλία, Γ', σελ. 66).

[6] Πιθανόν να υπαινίσσεται το περιστατικό της Εξόδου, όπου ο Φαραώ αντιτίθεται στους Ισραηλίτες, που ζητούν να αποσυρθούν στην έρημο για την εκτέλεσι θρησκευτικών τους καθηκόντων, αποκαλώντας τους αργόσχολους: «Σχολάζετε, σχολασταί έστε· διά τούτο λέγετε· πορευθόμεν, θύσωμεν τώ Θεώ ημών» (ε' 17). Η έν λόγω «σχολή» είναι επαινετή. Όπως το τονίζει και ο Μ. Βασίλειος, «αύτη η σχολή αγαθή τω σχολάζοντι και ωφέλιμος, ησυχίαν εμποιούσα προς την των σωτηρίων διδασμάτων ανάληψιν» (ομιλία είς τον ΜΕ' Ψαλμόν).

Λ Ο Γ Ο Σ Τ Ρ Ι Α Κ Ο Σ Τ Ο Σ

Περί αγάπης, ελπίδος και πίστεως

(Διά τόν σύνδεσμον τής εναρέτου τριάδος τών αρετών, τής αγάπης, τής ελπίδος και τής πίστεως)

ΝΥΝΙ ΔΕ λοιπόν - ύστερα από όλα τα προηγούμενα - μένει τα τρία ταύτα – τά οποία σφίγγουν και διατηρούν τον σύνδεσμο όλων – πίστις, ελπίς, αγάπη· μείζων δε πάντων η αγάπη» (πρβλ. Α' Κορ. ιγ' 13), διότι και ο Θεός αγάπη ονομάζεται (πρβλ. Α' Ιωάν. δ' 16). Εγώ όμως την μία την βλέπω σαν ακτίνα, την άλλη σαν φως και την Τρίτη σαν ηλιακό δίσκο, και όλες μαζί σαν ένα φωτεινό απαύγασμα και μία και την αυτήν λαμπρότητα. Η μία, η πίστις, δύναται να επιτελέση τα πάντα. Η άλλη, η ελπίς, περικυκλώνει με το έλεος του Θεού και δεν καταισχύνει τον ελπίζοντα. Και η Τρίτη, η αγάπη, δεν πέφτει ποτέ από το ύψος της ούτε σταματά από το τρέξιμό της ούτε επιτρέπει σ' αυτόν που επλήγωσε με τα βέλη της να ηρεμήση από την «μακαρίαν μανίαν» που του επροξένησε.

2. Αυτός που θέλει να ομιλή για την αγάπη είναι σαν να επιχειρή να ομιλή για τον ίδιο τον Θεόν. Η ανάπτυξις όμως ομιλίας περί Θεού είναι πράγμα επισφαλές και επικίνδuno σε όσους δεν προσέχουν. Για την αγάπη γνωρίζουν να ομιλούν οι Άγγελοι, αλλά και αυτοί ανάλογα με τον βαθμό της θείας ελλάμψεώς τους. Αγάπη είναι ο Θεός, και όποιος προσπαθεί να δώση ορισμό του Θεού ομοιάζει με τυφλό που μετρά στην άβυσσο τους κόκκους της άμμου.

3. Η αγάπη, ως προς την ποιότητά της είναι ομοίωσις με τον Θεόν, όσο βέβαια είναι δυνατόν στους ανθρώπους. Ως προς την ενέργειά της, μέθη της ψυχής. Ως προς δε τις ιδιότητές της, πηγή πίστεως, άβυσσος μακροθυμίας, θάλασσα ταπεινώσεως.

4. Η αγάπη κυρίως είναι η απόρριψις κάθε εχθρικής και αντιθέτου σκέψεως, εφ' όσον «η αγάπη ου λογίζεται το κακόν» (Α' Κορ. ιγ' 5). Η αγάπη και η απάθεια και η υιοθεσία μόνο στην ονομασία διαφέρουν. Όπως ταυτίζεται η ενέργεια στο φως, στην φωτιά και στην φλόγα, έτσι να σκέπτεσαι ότι συμβαίνει και σ' αυτές. Όσο ποσόν αγάπης λείπει, τόσο ποσόν φόβου υπάρχει. Διότι όποιος δεν έχει φόβο ή είναι γεμάτος από αγάπη ή είναι νεκρωμένος ψυχικά.

5. Δεν είναι απρεπές εάν από τα ανθρώπινα πράγματα χρησιμοποιήσωμε παραδείγματα για τον πόθο και τον φόβο και την επιμέλεια και τον ζήλο και την δουλεία και τον έρωτα του Θεού.

Μακάριος εκείνος πού απέκτησε τέτοιο πόθο προς τον Θεόν, ωσάν αυτόν πού έχει ο μανιώδης εραστής προς την ερωμένη του.

Μακάριος εκείνος πού εφοβήθηκε τον Κύριον, όσο οι υπόδικοι τον δικαστή.

Μακάριος εκείνος πού έδειξε τόση επιμέλεια και φροντίδα στα πνευματικά, όσο οι ευγνώμονες δούλοι στον κύριό τους.

Μακάριος εκείνος πού έδειξε τόση ζηλοτυπία για τις αρετές, όση οι σύζυγοι πού προσέχουν ζηλότυπα τις γυναίκες τους.

Μακάριος εκείνος πού την ώρα της προσευχής ίσταται εμπρός στον Κύριον όπως οι υπηρέτες εμπρός στον βασιλέα.

Μακάριος εκείνος που προσπαθεί συνεχώς να περιποιήται και να αναπαύη τον Κύριον όπως έτυχε να περιποιηθή και να αναπαύση (σεβαστούς) ανθρώπους.

Δεν προσκολλάται τόσο πολύ η μητέρα στο βρέφος που θηλάζει, όσο ο υιός της αγάπης στον Κύριον.

6. Ο πραγματικός εραστής φέρνει πάντοτε στον νού του το πρόσωπο του αγαπημένου του και το εναγκαλίζεται μυστικά με ηδονή. Αυτός ποτέ, ούτε και στον ύπνο του δεν μπορεί να ησυχάση, αλλά και εκεί βλέπει το ποθητό πρόσωπο και συνομιλεί μαζί του. Έτσι συμβαίνει στον σωματικό έρωτα. Έτσι συμβαίνει και σ' αυτούς πού αν και έχουν σώμα είναι ασώματοι (και ασκούν τον πνευματικό έρωτα).

7. Κάποιος που εκτυπήθηκε από αυτό το βέλος έλεγε για τον εαυτό του - πράγμα πού με κάνει να θαυμάζω - : «Εγώ καθεύδω» από την ανάγκη της φύσεως, «η δε καρδιά μου αγρυπνεί» από το πλήθος του έρωτος (πρβλ. Άσμα ε' 2).

8. Πρέπει να σημειώσης και τούτο, ως αφωσιωμένη φίλε, ότι αφού η ψυχή σαν άλλη έλαφος εξοντώση τα δηλητηριώδη ερπετά των παθών, τότε «επιποθεί και εκλείπει προς Κύριον» (πρβλ. Ψαλμ. πγ' 3), διότι πληγώνεται σαν με δηλητήριο από το πύρ της αγάπης[1].

9. Εκείνο που προξενεί η πείνα είναι κάτι πού δεν φαίνεται και δεν εκδηλώνεται. Εκείνο όμως πού προξενεί η δίψα είναι κάτι το έντονο και φανερό πού κάνει έκδηλο σε όλους τον εσωτερικό φλογισμό. Γι' αυτό και εκείνος πού επόθει τον Θεόν έλεγε: «Εδίψησεν η ψυχή μου προς τον Θεόν, τον ισχυρόν, τον ζώντα» (Ψαλμ. μα' 3).

10. Εάν το πρόσωπο πού αγαπούμε γνήσια, μας μεταβάλλη εξ ολοκλήρου με την παρουσία του και μας κάνη παιδρούς και χαρωπούς και χωρίς λύπη, τι δεν θα προξενή άραγε το πρόσωπο του Δεσπότη, όταν επισκέπτεται μυστικά την καθαρή ψυχή;

11. Ο φόβος, όταν εισχωρήση πραγματικά σε μία ψυχή, λιώνει και κατατρώγει τα ρυπαρά πάθη της σαρκός. «Καθήλωσον έκ του φόβου σου τάς σάρκας μου», λέγει σχετικά ο Ψαλμωδός (Ψαλμ. ρη' 120). Ενώ η οσία αγάπη, άλλους συνηθίζει να τους κατατρώγη, όπως είτε ο σοφός: «Εκαρδίωσας ημάς, εκαρδίωσας»· δηλαδή «μας επλήγωσες στην καρδιά» (Άσμα δ' 9). Άλλους τους κάνει ωρισμένες φορές να αγάλλωνται και να λάμπουν από χαρά, όπως πάλι αναφέρεται στην Γραφή: «Επ' αυτώ ήλπισεν η καρδιά μου και εβοηθήθην και ανέθαλεν η σάρξ μου» (Ψαλμ. κζ' 7). Και: «Καρδίας ευφραινομένης πρόσωπον θάλλει» (Παρμ. ιε' 13).

Όταν λοιπόν ολόκληρος ο άνθρωπος συγχωνευθή κάπως με την αγάπη του Θεού, τότε και εξωτερικά στο σώμα του σαν σε καθρέπτη δείχνει την εσωτερική λαμπρότητα της ψυχής. Κατ' αυτόν τον τρόπο εδοξάσθη και εκείνος ο θεόπτης, ο Μωϋσής. Όσοι κατέκτησαν την ισάγγελη αυτή βαθμίδα, ξεχνούν πολλές φορές την σωματική τροφή. Και νομίζω ότι δεν την επιθυμούν και τόσο συχνά, πράγμα όχι απίστευτο, αφού συμβαίνει και ο μη κατά Θεόν πόθος να κόβη πολλές φορές την επιθυμία του φαγητού.

Αυτών πού έφθασαν πλέον σε τέτοια αφθαρσία νομίζω ότι και το σώμα τους δεν θα ασθενή τόσο εύκολα. Διότι κατά κάποιον τρόπο εξαγνίσθηκε πλέον και αφθαρτοποιήθηκε. Η φλόγα δηλαδή της

αγνότητος έσβησε την φλόγα των σαρκικών παθών και ασθενειών. Νομίζω ακόμη ότι και το φαγητό πού τρώνουν δεν τους προξενεί καμμία ευχαρίστησι. Διότι όπως οι υπόγειες φλέβες του νερού ποτιίζουν μυστικά τις ρίζες των φυτών, έτσι και τις ψυχές αυτών των ανθρώπων τις τρέφει μυστικά το ουράνιο πύρ.

12. Η αύξησις του φόβου είναι αρχή της αγάπης. Και το τέλος της αγνείας είναι προϋπόθεσις της θεολογίας. Εκείνος που ένωσε τελείως τις αισθήσεις του με τον Θεόν, μυσταγωγείται στην θεολογία από τον ίδιο τον Θεόν. Εάν όμως οι αισθήσεις δεν έχουν ενωθή με τον Θεόν, είναι δύσκολο και επικίνδυνο να θεολογή κανείς[2].

13. Ο ενυπόστατος Λόγος του Θεού Πατρός, σε εκείνον πού θα κατοικήση, θα χαρίση τελεία αγνότητα και καθαρότητα, νεκρώνοντας τον θάνατο, (δηλαδή τα πάθη πού νεκρώνουν την ψυχή). Μετά από την νέκρωσι αυτή, ο μαθητής του Χριστού φωτίζεται και γίνεται γνώστης της θεολογίας. (Ο αγνός γνωρίζει τον Αγνόν), εφ' όσον «ο Λόγος Κυρίου, δηλαδή ο Υιός του Κυρίου και Θεού, αγνός (εστί) διαμένων εις αιώνα αιώνος» (πρβλ. Ψαλμ. ια' 7, ιη' 10). Και όποιος δεν εγνώρισε κατ' αυτόν τον τρόπο τον Θεόν, ομιλεί περί Θεού «στοχαστικώς».

14. Η αγνεία ανέδειξε θεολόγο τον μαθητή[3], ο οποίος με την αγνεία του αυτή αξιώθηκε να κηρύξη και να στερεώση τα δόγματα της Αγίας Τριάδος.

15. Εκείνος που αγαπά τον Κύριον, έχει προηγουμένως αγαπήσει τον αδελφό του. Το δεύτερο οπωσδήποτε είναι απόδειξις του πρώτου. Εκείνος που αγαπά τον πλησίον του, ποτέ δεν θα ανεχθή ανθρώπους πού καταλαλούν. Θα φύγη δε μακρυνά από αυτούς σαν από φωτιά. Εκείνος πού λέγει ότι αγαπά τον Κύριον και συγχρόνως οργίζεται κατά του αδελφού του, ομοιάζει με εκείνον πού τρέχει στον ύπνο του!

16. Η δύναμις της αγάπης είναι η ελπίς, διότι με αυτήν περιμένομε τον μισθό της αγάπης. Η ελπίς είναι «αδήλου πλούτου πλούτος», (δηλαδή πλούτος ενός πλούτου πού δεν φαίνεται). Η ελπίς είναι ασφαλής απόκτησις θησαυρού πρίν από την απόκτησί του. Αυτή είναι ανάπαυσις και ανακούφισις από τους κόπους. Αυτή είναι η θύρα της αγάπης. Αυτή φονεύει την απόγνωσι. Αυτή εικονίζει εμπρός μας τα πράγματα που ευρίσκονται μακρυνά. Έλλειψις της ελπίδος σημαίνει αφανισμός της αγάπης. Σ' αυτήν είναι δεμένοι οι πόνοι, σ' αυτήν είναι κρεμασμένοι οι κόποι, αυτήν περικυκλώνει το έλεος του Θεού.

17. Ο εύελπις μοναχός είναι σφάκτης της ακηδίας, την οποία κατανικά με την μάχαιρα της ελπίδος. Η ελπίς γεννάται από την γεύσι και την εμπειρία των δώρων του Κυρίου. Διότι αυτός πού δεν τα εγεύθηκε, έχει δισταγμούς. Την ελπίδα την εξαφανίζει ο θυμός, διότι όπως λέγει η Γραφή, «η ελπίς ού καταισχύνει» (Ρωμ. ε' 5), ενώ «ανήρ θυμώδης ούκ ευσχήμων» (Παρμ. ια' 25).

18. Η αγάπη χορηγεί την χάρι της προφητείας, η αγάπη παρέχει την δύναμι της θαυματουργίας, η αγάπη είναι η άβυσσος της θείας ελλάμψεως, η αγάπη είναι η πηγή του θεϊκού πυρός – όσο περισσότερο πύρ αναβλύζει, τόσο περισσότερο καταφλέγει εκείνον που διψά. Η αγάπη είναι η στάσις και η εδραιώσις των Αγγέλων, η πρόοδος εις τους αιώνες όλων των εκλεκτών του Θεού.

«Ανάγγειλέ μας, ώ σύ η ωραία ανάμεσα στις αρετές, πού βόσκεις τα πρόβατά σου; Πού κατασκηνώνεις το μεσημέρι;» (πρβλ. Άσμα α' 7). «Φώτισον ημάς, πότισον ημάς, οδήγησον ημάς, χειραγωγήσον ημάς». Επιθυμούμε πια να ανεβούμε κοντά σου. Διότι εσύ κυριαρχείς σε όλα. Τώρα μου επλήγωσες την καρδιά και δεν μπορώ να ανθέξω στην φλόγα σου. Γι' αυτό θα σε υμνήσω και θα προχωρήσω: Εσύ κυριαρχείς επάνω στην δύναμι της θαλάσσης, εσύ καταπραΰνεις και νεκρώνεις την ταραχή των κυμάτων της. Εσύ ταπεινώνεις και καταρρίπτεις ως τραυματία τον υπερήφανο λογισμό. Με τον ισχυρό σου βραχίονα διασκορπίζεις τους εχθρούς σου (πρβλ. Ψαλμ. πη' 10-11) και αναδεικνύεις ανικήτους τους ιδικούς σου εραστάς.

» Και βιάζομαι να μάθω πώς σε είδε ο Ιακώβ επάνω στην κορυφή της κλίμακος. Ερωτώ να μάθω γι' αυτήν την ανάβασι. Πές μου, πώς ήταν ο τρόπος και η σύνθεσις στην διάταξι των βαθμίδων; Των βαθμίδων της αναβάσεως εκείνης, την οποία έβαλε στον νου και στην καρδιά του να επιχειρήση ο εραστής σου; (πρβλ. Ψαλμ. πγ' 6). Διψώ ακόμη να μάθω, ποιος ήταν ο αριθμός των βαθμίδων, και

πόσος χρόνος εχρειαζόταν για την ανάβασι. Διότι τους μὲν χειραγωγούς της αναβάσεως, (τους Αγγέλους δηλαδή), τους ανήγγειλε αυτός που σε είδε και επάλαιψε μαζί σου[4], αλλά για τίποτε άλλο δεν θέλησε ή μάλλον δεν κατώρθωσε να μας δια φωτίση».

Εκείνη δε -αν και θεωρώ καλύτερο να ειπώ Εκείνος[5]- η βασίλισσα, σαν να έσκυψε από τον ουρανό, έλεγε στα αυτιά της ψυχής μου:

«Εάν, ώ εραστά, δεν λυθής από την παχύτητα του σώματος, δεν θα μπορέσης να γνωρίσης το κάλλος του προσώπου μου. Η κλίμαξ ας σε διδάσκη την πνευματική σύνθεσι των επί μέρους αρετών. Στην κορυφή δε αυτής της κλίμακος είμαι στηριγμένη εγώ, καθώς το είπε ο μεγάλος μύστης μου, (ο Απόστολος Παύλος): «Νυνί δε μένει τά τρία ταύτα· πίστις, ελπίς, αγάπη· μείζων δε πάντων η αγάπη» (Α΄ Κορ. ιγ΄ 13).

I.M.Παρακλήτου

[1] Για την κατανόησι της φράσεως αυτής πρέπει να σημειωθή, ότι σύμφωνα με μία λανθασμένη αντίληψι των αρχαίων (βλέπε σχόλιο 1, λόγου ΚΕ΄) η έλαφος κατατρώγει τους όφεις, το δε δηλητήριό τους μέσα στον οργανισμό της δημιουργεί φλόγωσι και αφόρητη δίψα, ώστε να επιποθή «επί τας πηγάς των υδάτων». Εδώ χαρακτηρίζεται ως έλαφος η ψυχή που ανέβηκε στις βαθμίδες της ταπεινοφροσύνης και της απαθείας και προχωρεί τώρα γεμάτη δίψα και θείο πόθο προς την κορυφή της αγάπης.

[2] Εάν δηλαδή ο άνθρωπος δεν καταστή ηγιασμένο δοχείο της Χάριτος, δεν μπορεί να γίνη θεολόγος. «Πάσα προσπάθεια του ανθρώπου - παρατηρεί σύγχρονος θεολόγος – όπως γίνη μέτοχος της θεολογίας αυτοδυνάμως, έν τη αυταρκεία της εκπεσούσης αυτού φύσεως και των διεσπασμένων και φύσει άλλωστε περιορισμένων αυτού δυνατοτήτων είναι ανέφικτος... [Και αντί θεολογίας έχομεν τότε] τον περί Θεού θνητόν ανθρώπινον λόγον, εντός του οποίου κυοφορείται εν πολλοίς το σκάνδαλον μιας αμαρτανούσης θεολογίας, η οποία αντί της ζωής είναι φορεύς του θανάτου» (Κ. Μουρατίδης, «Κοινωνία» ΙΖ΄ 2, σελ. 59).

[3] Εννοεί τον άγιο Ιωάννη τον ευαγγελιστή.

[4] Πρόκειται για τον πατριάρχη Ιακώβ. Το περιστατικό της πάλης του με τον Θεόν περιγράφεται στην Γένεσι, λβ΄ 24-31.

[5] «Εκείνος», δηλαδή ο Θεός, εφ΄ όσον «Ο Θεός αγάπη εστίν» (Α΄ Ιωάν. δ΄ 16).

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΡΟΤΡΟΠΗ

Αντίστοιχος προς όσα προηγουμένως ανεπτύχθησαν λεπτομερώς

ΑΝΕΒΑΙΝΕΤΕ, ανεβαίνετε, αδελφοί, επιθυμώντας ολόψυχα τις αναβάσεις, ακούοντας αυτόν πού λέγει: «Δεύτε αναβόμεν είς το όρος Κυρίου και είς τον οίκον του Θεού ημών» (Ησ β΄ 3), ο οποίος «δίνει στα πόδια μας την ευκινησία της ελάφου και μας ανεβάζει σε υψηλούς τόπους» (Ψαλμ. ιζ΄ 34), «ώστε να νικήσωμε, δοξολογώντας Αυτόν» (Αββακ. γ΄ 19).

Να τρέξετε, παρακαλώ, μαζί με εκείνον πού λέγει:

«Σπουδάσωμεν, έως ου κατανήσωμεν οί πάντες είς την ενότητα της πίστεως και της επιγνώσεως του Θεού, είς άνδρα τέλειον, είς μέτρον ηλικίας του πληρώματος του Χριστού» (Εφ. δ΄ 13). Του Χριστού, πού στην ηλικία των τριάκοντα ετών ως άνθρωπος εβαπτίσθηκε και κατείχε την τριακοστή βαθμίδα της πνευματικής κλίμακος.

(Ας προχωρήσωμε μέχρι την τελευταία βαθμίδα της αγάπης, για να συναντήσωμε τον Θεόν), εφ΄ όσον βέβαια η αγάπη είναι ο Θεός, στον οποίο πρέπει ο ύμνος, στον οποίο ανήκει η δύναμις και το σθένος, στον οποίον υπάρχει η αιτία κάθε καλού και υπήρχε και θα υπάρχη είς τους απεράντους αιώνας.

Αμήν.

ΛΟΓΟΣ ΕΤΕΡΟΣ

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Είς τόν Ποιμένα

ΣΤΟ ΕΠΙΓΕΙΟ αυτό βιβλίο, ώ θαυμάσιε, σε άφησα τελευταίο από όλους. Στο ουράνιο όμως βιβλίο είμαι πεπεισμένος ότι θα προηγήσαι όλων μας, διότι ασφαλώς είναι αξιόπιστος Εκείνος πού είπε ότι «οι τελευταίοι κατά το φρόνημα θα είναι πρώτοι κατά το αξίωμα» (πρβλ. Ματθ. κ' 16).

2. Ποιμήν στην κυριολεξία είναι εκείνος πού μπορεί να αναζητήσει και να θεραπεύσει τα απολωλότα λογικά πρόβατα με την ακακία του, τον ζήλο του και την προσευχή του.

3. Κυβερνήτης είναι αυτός πού από τον Θεόν και τους κόπους του απέκτησε πνευματική δύναμη, και μπορεί όχι μόνο από την τρικυμία, αλλά και μέσα από την άβυσσο να ανασύρη και να σώσει το πλοίο.

4. Ιατρός είναι εκείνος πού έχει αποκτήσει σωματική και ψυχική ανοσία και δεν χρειάζεται κανένα φάρμακο για την υγεία του.

5. Διδάσκαλος πραγματικός είναι αυτός πού έλαβε από τον Θεόν πνευματικό βιβλίο, γραμμένο διά «δακτύλου Θεού», δηλαδή διά της ενεργείας της θεϊκής ελλάμπσεως και δεν έχει πλέον ανάγκη από τα άλλα βιβλία[1]. Δεν αρμόζει στους διδασκάλους να διδάσκουν από αντίγραφα και χειρόγραφα, όπως και στους ζωγράφους να αντιγράφουν παλαιούς πίνακες.

6. Εσύ πού εκπαιδεύεις αυτούς πού ευρίσκονται κάτω, να τους παρέχης διδασκαλίες από την άνωθεν εξ ύψους σοφία· και με τις αισθητές εικόνες και μεθόδους γύμναζε τους στα πνευματικά. Μη ξεχάσης αυτόν πού λέγει, ότι «ούκ απ' ανθρώπων ουδέ δι' ανθρώπου την διδασκαλίαν παρέλαβον ή εδιδάχθην» (Γαλ. α' 12). Διότι δεν είναι δυνατόν με γήϊνες διδασκαλίες να θεραπεύσουν ποτέ αυτούς πού είναι πεσμένοι στην γη.

7. Ο ικανός κυβερνήτης θα διασώσει το πλοίο, και ο καλός ποιμήν θα ζωογονήσει και θα θεραπεύσει τα αρρωστημένα πρόβατα. Όσο τα πρόβατα ακολουθούν συνεχώς τον ποιμένα και προχωρούν, τόσο θα είναι εις θέσιν να απολογηθή υπέρ αυτών στον οικοδεσπότη. Ας λιθοβολή με τα λόγια ο ποιμήν τα πρόβατα πού μένουν πίσω από οκνηρία ή γαστριμαργία. Είναι και αυτό μία απόδειξις καλού ποιμένου.

8. Όταν τα πρόβατα αρχίζουν να νυστάζουν ψυχικά από την φλόγα του καύσωνος ή μάλλον του σώματος, τότε ο ποιμήν ας υψώνη τα μάτια στον ουρανό και ας αγρυπνή με υπερβολικό ενδιαφέρον γι' αυτά. Διότι συνήθως την περίοδο αυτή του καύσωνος ο λύκος τρώγει πολλά πρόβατα. Αλλ' όμως εάν τα λογικά πρόβατα δείξουν ταπεινώσι, όπως τα άλογα πρόβατα πού την ώρα του καύσωνος κλίνουν κάτω προς την γη το κεφάλι, τότε ας ενθυμούμεθα εκείνον πού είπε: «Καρδίαν συντετριμμένην και τεταπεινωμένην ο Θεός ούκ εξουδενώσει» (Ψαλμ. ν' 19).

9. Όταν πέση στο ποίμνιο ο σκοτισμός και η νύκτα των παθών, στήσε ακοίμητο τον «κύνα» (τον σκύλο) ενώπιον του Θεού στην νυκτερινή σκοπιά. Δεν είναι καθόλου ανάρμοστο να θεωρήσης ως κύνα τον νου σου πού φονεύει τα (νοητά) θηρία.

10. Ο αγαθός Κύριος μας έδωσε και τούτο το φυσικό ιδίωμα: ο ασθενής να χαίρεται βλέποντας τον ιατρό, έστω και αν δεν έχει καμμία ωφέλεια απ' αυτόν.

11. Απόκτησε και σύ, ώ θαυμάσιε, έμπλαστρα, ιατρικά υγρά, ξυράφια, κολλύρια, σπόγγους, φλεβότομα, θερμοκαυτήρες, αλοιφές, υπνωτικά, μαχαίρι, επιδέσμους και αυτό που λέγεται «αναυσία», (δηλαδή το να μη σε πιάνη ναυτία και αηδία από την δυσωδία των πληγών). Αν δεν τα διαθέτωμε αυτά, πώς θα ασκήσωμε την επιστήμη μας; Δεν υπάρχει τρόπος. Διότι όχι με λόγια, αλλά με έμπρακτη επέμβασι (ωφελούν) οι ιατροί (τους ασθενείς και) παίρνουν την αμοιβή τους.

12. Έμπλαστρο είναι η θεραπεία των παθών πού φαίνονται εξωτερικά, δηλαδή των σωματικών. Ιατρικό υγρό είναι η θεραπεία των εσωτερικών παθών και το άδειασμα της εσωτερικής ακαθαρσίας πού δεν φαίνεται. Ξυράφι είναι ο εξευτελισμός πού δαγκώνει, αλλά καθαρίζει την σαπίλα της οίσεως.

Κολλύριο είναι το καθάρισμα του ψυχικού οφθαλμού, ο οποίος εθολώθηκε και εταράχθηκε από τον θυμό.

Κολλύριο είναι η επίπληξις πού πικραίνει αλλά ύστερα από ολίγο θεραπεύει.

Φλεβότομο είναι το σύντομο άδειασμα κρυμμένης ακαθαρσίας και δυσωδίας.

Φλεβότομο είναι, κυρίως, έντονη και απότομη επέμβασις προς σωτηρίαν των ασθενών.

Σπόγγος είναι η μετά την φλεβοτομία και την εγχείρησι θεραπεία και το δρόσισμα του ασθενούς με τα γλυκά και ήπια και απαλά λόγια του ιατρού. Θερμοκαυτήρ είναι ο κανών και το επιτίμιο πού δίνεται με αγάπη για ωρισμένο χρόνο στον αμαρτήσαντα για μετάνοιά του. Αλοιφή είναι η μετά τον καυτηριασμό ανακούφισις πού προσφέρεται στον ασθενή με κάποιο λόγο ή με άλλη μικρή παρηγοριά.

Υπνωτικό είναι το να σηκώσωμε το φορτίο του υποτακτικού και με την υποταγή να του χαρίσωμε ανάπαυσι και ύπνο άϋπνο και αγία τύφλωσι, ώστε να μη βλέπη τα καλά που έχει. Επίδεσμος είναι το να στερεώνησ μέχρι θανάτου και να δένησ σφικτά με την υπομονή τους παραλελυμένους και αποχαυνωμένους από την κενοδοξία.

Και τελευταία απ' όλα, μαχαίρι είναι το μέτρο και η απόφασις για την αποκοπή ενός σώματος πού ενεκρώθηκε ψυχικά και ενός μέλους πού εσάπησε, ώστε να μη μεταδώση και στους υπολοίπους την ιδική του βλάβη.

13. Μακαρία και αξιέπαινη για τους ιατρούς η «αναυσία» και για τους Ηγουμένους η απάθεια. Διότι οι μὲν πρώτοι, εφ' όσον δεν αισθάνονται ναυτία και αηδία, χωρίς κόπο θα επιχειρήσουν την θεραπεία κάθε δυσωδίας. Και οι δεύτεροι πάλι κάθε νεκρωμένη ψυχή θα μπορέσουν να την αναστήσουν.

14. Ας είναι και αυτή μία από τις προσευχές του Ηγουμένου: να κατορθώση να συμμετέχη στον πόνο και στις διαθέσεις κάθε αδελφού ανάλογα με την τάξι και αξία του καθενός. Για να μη το πάθη όπως ο Ιακώβ και βλάβη πολύ, τόσο αυτόν πού αγαπά, όσο και τους άλλους αδελφούς συμμαναστές. Αυτό δε συνήθως το παθαίνουν οι Ηγούμενοι, όταν δεν έχουν ακόμη τελείως γυμνασμένες τις πνευματικές αισθήσεις (Εβρ. ε' 14), ώστε να ξεχωρίζουν το καλό, το κακό και το ενδιάμεσο.

15. Είναι μεγάλη εντροπή για τον Γέροντα να προσεύχεται να δοθή στον υποτακτικό του κάτι πού ο ίδιος δεν το απέκτησε ακόμη. Εκείνοι πού αντίκρυσαν το πρόσωπο του βασιλέως και τον έκαναν φίλο τους, μπορούν έπειτα και τον κάθε υπηρέτη και βοηθό του, ακόμη και άγνωστος εάν είναι και εχθρός, εάν θελήσουν, να τον συμφιλιώσουν με τον βασιλέα και να τον κάνουν να απολαύση την δόξα του. Παρόμοια σκέπτεται και για τους Αγίους.

16. Τους πιο στενούς και αληθινούς φίλους τους σέβονται και τους υπακούουν οι φίλοι τους. Ίσως ακόμη πιέζονται και εκβιάζονται από αυτούς. Είναι καλό να αποκτήσης φίλους τους «νοερούς» φίλους[2], διότι κανείς άλλος δεν μας βοηθεί τόσο πολύ στην αρετή.

17. Κάποια θεοφιλής ψυχή μου διηγήθηκε ότι πάντοτε, ιδιαιτέρως όμως στις ετήσιες και Δεσποτικές εορτές, ο Θεός αμείβει τους δούλους Του με δωρεές[3].

18. Ο ιατρός οφείλει να αποβάλη τελείως τα πάθη από μέσα του· ώστε στην κατάλληλη περίστασι να μπορέση να τα υποκριθή, και μάλιστα το πάθος του θυμού. Διότι εάν δεν τα έχη τελείως απομακρύνει από τον εαυτό του, δεν θα μπορέση τότε να τα υποκριθή με απάθεια.

19. Είδα έναν ίππο πού ήταν ακόμη κάπως αγύμναστος, ο οποίος καθώς εσύρετο από το χαλινάρι και εβάνιζε ήσυχα, ξαφνικά, μόλις εχαλάρωσε ολίγο το χαλινάρι, επεβουλεύθηκε την ζωή του ιδίου του κυρίου του. Η όμοια με αίνιγμα αυτή περίπτωση εφαρμόζεται ως επί το πλείστον με δύο δαίμονας[4]. Όσοι θέλουν να την ερευνήσουν, ας την ερευνήσουν επίπονα. Τότε ο ιατρός θα καταλάβη την σοφία πού του εχάρισε ο Θεός, όταν μπορέση και θεραπεύση τα πάθη, τα οποία για τους πολλούς είναι αθεράπευτα.

20. Αξιοθαύμαστος διδάσκαλος δεν είναι αυτός που έκανε σοφούς τους καλούς και ευμαθείς μαθητάς, αλλ' εκείνος που έκανε σοφούς τους αμαθείς και καθυστερημένους. Τότε αναδεικνύεται και επαινείται η ευφυΐα των ηνιόχων, όταν (και) με ακατάλληλους και αγύμναστους ίππους νικήσουν και τους ίππους διασώσουν.
21. Εάν σου εδόθηκαν οφθαλμοί, για να προβλέπης τα κύματα, ας δίδης καλές και σαφείς προειδοποιήσεις στους ευρισκομένους μέσα στο πλοίο. Διαφορετικά θα είσαι και εσύ αίτιος του ναυαγίου, αφού εσύ ανέλαβες, περισσότερο από όλους τους άλλους που είναι αμέριμνοι, την κυβέρνησι του πλοίου.
22. Είδα ιατρούς που δεν εφάνέρωσαν από πριν στον άρρωστο τα αίτια της ασθένειας. Έτσι και στους ασθενείς και στον εαυτό τους επροξένησαν πολύ κόπο και συντριβή.
23. Όσο ο Γέροντας βλέπει την μεγάλη αφοσίωσι των υποτακτικών του και των ξένων προς το πρόσωπό του, τόσο περισσότερο οφείλει τότε να προσέχη στο κάθε τι που πράττει και λέγει. Διότι αντιλαμβάνεται πώς όλοι αποβλέπουν σ' αυτόν σαν σε «αρχέτυπον εικόνα» και τα λόγια του και τις πράξεις του τα θεωρούν κανόνα και νόμο για την ζωή τους.
24. Τον αληθινό ποιμένα θα τον φανερώση η αγάπη του. Από αγάπη άλλωστε ο Ποιμήν εσταυρώθηκε.
25. Κάνε ιδικά σου με τα λόγια, (όχι και με τα έργα), τα αμαρτήματα των άλλων. Έτσι δεν θα χρειασθή να αντιμετωπίζης πάντοτε πολλή εντροπή (εκ μέρους των εξομολογουμένων).
26. Κάνε τον αμαρτάνοντα να πονέση ολίγο καιρό, ώστε να μη μακροχρονίση η ασθένειά του ή επέλθη ο θάνατος εξ αιτίας της καταραμένης σιωπής σου. Πολλοί από την σιωπή του κυβερνήτου ενόμισαν ότι πλέουν καλά, μέχρις ότου προσέκρουσαν επάνω σε βράχους.
27. Ας ακούσωμε τον μέγαν Παύλο που γράφει προς τον Τιμόθεο: «Να τους παρατηρής ευκαίρως (= σε κατάλληλο καιρό) και ακαίρως (= σε ακατάλληλο καιρό)» (Β' Τιμ. δ' 2). Με το «ευκαίρως» νομίζω ότι εννοεί την περίπτωσι που οι ελεγχόμενοι δέχονται ευχαρίστως τον έλεγχο. Και με το «ακαίρως», όταν πικραίνονται από αυτόν. Άλλωστε παρόμοια γίνεται και με τις πηγές. Αναβλύζουν ύδατα, χωρίς να υπάρχουν πάντοτε πλησίον τους διψασμένοι.
28. Υπάρχουν και Γέροντες, για να ειπώ έτσι, με συνεσταλμένο χαρακτήρα, οι οποίοι πολλές φορές αποσιωπούν όσα πρέπει να λεχθούν στους υποτακτικούς. Και αυτοί ας μη παραιτηθούν από την διδασκαλία των μαθητών, αλλά ας φροντίζουν να δίδουν εγγράφως σ' αυτούς τις απαραίτητες εντολές.
29. Ας ακούσωμε τι λέγει σε ωρισμένα σημεία η Αγία Γραφή: «Κόψε την (την συκιά). Γιατί να αχρηστεύη και την γη»; (Λουκ. ιγ' 7). «Αποδιώξτε τον πονηρό από ανάμεσά σας» (Α' Κορ. ε' 13). «Να μη προσεύχεσαι (ομιλεί ο Θεός προς τον Ιερεμία) γι' αυτόν τον λαό» (Ιερ. ζ' 16). Παρόμοιο ελέγχθη (στον Σαμουήλ) για τον Σαούλ (Α' Βας. ιστ' 1). Όλα αυτά είναι απαραίτητο να τα γνωρίζη ο Ποιμήν. Και να γνωρίζη σε ποιους και πώς και πότε πρέπει να εφαρμόζονται. Διότι δεν υπάρχει τίποτε πιο αξιόπιστο από τον Θεόν.
30. Εάν κανείς δεν εντρέπεται όταν ελέγχεται ιδιαιτέρως, γι' αυτόν ο δημόσιος έλεγχος θα γίνη αφορμή αναισχυντίας, διότι αυτός θεληματικά απεστράφη και εβδελύχθη την σωτηρία του.
31. Σκέπτομαι και εκείνο που είδα σε πολλούς καλόγνωμους ασθενείς. Γνωρίζοντας την δειλία τους και την αδυναμία τους, ικέτευσαν τους ιατρούς να τους δέσουν και χωρίς την θέλησί τους και με θεληματική βία να τους ιατρεύσουν. Διότι «το μέν πνεύμα ήτο πρόθυμον» για την ελπίδα της μελλούσης ζωής, «ή δε σάρξ ασθενής» (Ματθ. κς' 41) για τις αμαρτωλές συνήθειες του παρελθόντος. Και εγώ βλέποντας αυτό παρεκάλεσα τους ιατρούς να πεισθούν και να υπακούσουν σ' αυτούς.
32. Ο οδηγός, δηλαδή ο Γέροντας, ούτε πρέπει να παρουσιάζη σε όλους όσους προσέρχονται στην μοναχική ζωή «στενήν και τεθλιμμένην την οδόν» (Ματθ. ζ' 14), αλλ' ούτε και στον καθένα «τον ζυγόν χρυστόν και το φορτίον ελαφρόν» (Ματθ. ια' 30). Το καλύτερο είναι να εξετάζη κάθε

περίπτωσι και αναλόγως να προσφέρη το κατάλληλο φάρμακο. Σ' αυτούς πού βαρύνονται από μεγάλα αμαρτήματα και εύκολα ρέπουν προς την απόγνωσι, ας δίδεται το δεύτερο φάρμακο. Ενώ σ' εκείνους πού ρέπουν προς το υπερήφανο και εγωϊστικό φρόνημα είναι κατάλληλο το πρώτο.

33. Μερικοί που επρόκειτο να κάνουν μεγάλη οδοιοπορία ερώτησαν αυτούς πού εγνώριζαν τον δρόμο, και εκείνοι τους είπαν ότι είναι ίσιος και χωρίς κινδύνους. Έτσι όμως, ακούοντας αυτά, ωδοιοπορούσαν ανέμελα και στα μισά του δρόμου ή εκινδύνευσαν ή ακόμη και εγύρισαν πίσω, διότι ευρέθηκαν απροετοίμαστοι για τις θλίψεις. Το ίδιο σκέψου και για την αντίθετη περίπτωση.

34. Όπου άναψε στην καρδιά ο θείος έρωσ, εκεί δεν ίσχυσε ο φόβος των λόγων. Όπου έκανε την παρουσία του ο φόβος της γεένης, εκεί παρατηρείται υπομονή κάθε κόπου. Και όπου εμφανίζεται η ελπίδα της αιωνίου βασιλείας, εκεί συναντάς την περιφρόνησι όλων των επιγείων.

35. Ο καλός στρατηγός πρέπει να γνωρίζη καλά την θέσι και την τάξι καθενός στρατιώτου. Ίσως μέσα στο πλήθος των στρατιωτών του να υπάρχουν μερικοί πού ξεχωρίζουν στην μάχη και στην μονομαχία. Αυτοί πρέπει να αποτραβηχθούν στην ησυχία και να είναι βοηθοί του υπέρ των συστρατιωτών τους.

36. Ο κυβερνήτης δεν μπορεί μόνος του, χωρίς την συνεργασία των ναυτών, να σώση το πλοίο. Ούτε ο ιατρός μπορεί να θεραπεύση τον ασθενή, αν προηγουμένως δεν παρακληθή από αυτόν και αν δεν παρακινηθή από την πλήρη εμπιστοσύνη του και την φανέρωσι του τραύματος. Όσοι εντράπηκαν τους ιατρούς, άφησαν τις πληγές να σαπήσουν· πολλοί μάλιστα πολλές φορές ωδηγήθηκαν και στον θάνατο.

37. Όταν βόσκουν τα πρόβατα, ο Ποιμήν ας μη παύη να παίζη την φλογέρα της διδασκαλίας και μάλιστα όταν πρόκειται να κοιμηθούν. Διότι τίποτε άλλο δεν φοβείται ο λύκος όσο τον ήχος της ποιμενικής φλογέρας.

38. Ο Γέροντας δεν πρέπει ούτε πάντοτε να ταπεινώνεται παράλογα ούτε πάντοτε να εξυψώνη τον εαυτό του απερίσκεπτα, βλέποντας τον Παύλο να χρησιμοποιή και τα δύο κατά τις περιστάσεις (πρβλ. Β' Κορ. ι' 10 και ιβ' 10).

39. Ο Κύριος πολλές φορές έκρυσε από τα μάτια των υποτακτικών μερικά ελαττώματα του Γέροντος. Εκείνος όμως τα εφάνέρωσε σ' αυτούς και εκλόνισε μέσα τους την εμπιστοσύνη.

40. Είδα Γέροντα, ο οποίος από υπερβολική ταπεινώσι συμβουλευόταν σε μερικά πράγματα τα τέκνα του. Είδα όμως και άλλον πού ήθελε από υπερηφάνεια να τους επιδεικνύη την άσοφη σοφία του και να τους συμπεριφέρεται ειρωνικά.

41. Σπανίως βέβαια, αλλά έτυχε περίστασι πού είδα εμπαιθείς να γίνωνται Γέροντες απαθών, και σιγά-σιγά, επειδή εντράπηκαν τους υποτακτικούς των, να περιορίζουν τα πάθη των. Αυτό το αποτέλεσμα νομίζω ότι το επέφερε σ' αυτούς ο μισθός των «σεσωσμένων», των καλών υποτακτικών δηλαδή. Και απέβη σ' αυτούς η εμπαιθής διακονία αιτία απαθείας.

42. Πρέπει να προσέχωμε, ώστε να μη σκορπίσωμε στο πέλαγος όσα συναθροίσαμε στο λιμάνι. Αντιλαμβάνονται τον λόγο όσοι είναι ακόμη ασυνήθιστοι και αγύμναστοι στους θορύβους του κόσμου.

43. Μεγάλο πράγμα είναι αληθινά το να υπομένης με ανδρεία τον καύσωνα της ησυχίας και την άπνοια και τον πόλεμο της αμελείας και αδιαφορίας, και να μην επιζητής ρεμβασμούς και κινήσει και παρηγορίες έξω από το πλοίο, δηλαδή από το κελλί, όπως κάνουν οι αμελείς και αδιάφοροι ναυτικοί, οι οποίοι τις ώρες της νημείας ποθούν το κολύμπι μέσα στα νερά. Ασυγκρίτως ανώτερο όμως είναι το να μη φοβήσαι τους θορύβους, αλλά να μένης απτόητος στην καρδιά από τους κτύπους των και ατάραχος και να συναναστρέφεται εξωτερικά μέν με τους ανθρώπους, εσωτερικά δε με τον Θεόν.

44. Ας σου είναι, ώ θαυμάσιε, τα όσα συμβαίνουν στα κοσμικά δικαστήρια, αφορμή σκέψεως για τα ιδικά μας πράγματα. Ας παρατηρής ποιος έρχεται στο φοβερό και αληθινό δικαστήριό μας ως κατάδικος· και ποιος ως αθώος έχοντας πολλή επιθυμία να εργασθή και να υπηρετήση τον Θεόν.

Είναι οπωσδήποτε αντίθετος ο ερχομός του ενός από του άλλου, και χρειάζεται ο καθένας την ιδική του αντιμετώπιση.

45. Πρίν απ' όλα ας ερωτάται ο ένοχος -ιδιαιτέρως όμως- τι είδους αμαρτίες διέπραξε. Αυτό για δύο λόγους: Για να μην αποκτά παρηρησία, επειδή θα κεντάται και θα ταπεινώνεται συνεχώς από την εξομολόγησή αυτή. Και για να παρακινηθεί προς αγάπη μας, γνωρίζοντας ποια τραύματα ανελάβαμε στους ώμους μας.

46. Ούτε τούτο να σου διαφεύγει, ώ σεπτέ φίλε, όπως και δεν σου είναι άγνωστο· μη γένοιτο! Ενωώ ότι πρέπει στην κρίση των ενόχων να λαμβάνονται υπ' όψιν και οι τόποι (όπου έζησαν) και η ανατροφή τους και οι συνήθειές τους. Διότι προέρχονται εξ αυτών μεγάλες και ποικίλες διαφορές. Πολλές φορές ο ασθενέστερος σωματικά είναι ταπεινότερος στην καρδιά. Γι' αυτό και πρέπει να τιμωρήται ελαφρότερα από τους πνευματικούς δικαστάς. Ευνόητο είναι, τι ισχύει για την αντίθετη περίπτωση.

47. Δεν είναι σωστό ο λέων να βόσκει πρόβατα. Παρομοίως δεν είναι ασφαλές ένας που είναι ακόμη εμπαθής να κυβερνά άλλους εμπαθείς.

48. Άσχημο θέαμα η αλεπού ανάμεσα στις όρνιθες. Τίποτε όμως πιο άσχημο από Ποιμένα που οργίζεται. Διότι αυτή μέν αναταράζει και φονεύει όρνιθες, αυτός δε λογικές ψυχές.

49. Πρόσεξε μη γίνης λεπτολόγος εξεταστής και των πιο μικρών σφαλμάτων, διότι έτσι δεν θα είσαι πλέον μιμητής του Θεού.

50. Ας έχης και σύ τον Θεόν οικονόμο και Ηγούμενο σε όλες τις εσωτερικές και εξωτερικές υποθέσεις σου, σαν ένα άριστο κυβερνήτη. Κόβοντας δε με την επέμβαση Εκείνου το θέλημά σου, θα γίνης και σύ αμέριμος και θα καθοδηγήσαι από το νεύμα Του και μόνο.

51. Πρέπει και σύ και όλοι να εξετάσωμε το εξής: Μήπως η θεία Χάρις οικονόμησε να γίνουν μέσω ημών πάρα πολλά θαυμαστά πράγματα, όχι από την ιδική μας καθαρότητα (και αγιότητα), αλλά από την πίστι των υποτακτικών. Άλλωστε και πολλοί εμπαθείς (και αμαρτωλοί Γέροντες) εθαυματούργησαν με τον τρόπο που προαναφέρθη.

52. Εάν, όπως είπε ο Κύριος, «πολλοί εκείνη την ημέρα θα μου ειπούν· Κύριε, Κύριε, εμείς δεν επροφητεύσαμε στο όνομά σου;» κ.λ.π. (Ματθ. ζ' 22), τότε δεν είναι άπιστευτο αυτό που ελέχθη πιο επάνω.

53. Εκείνος που πραγματικά εξιλέωσε τον Θεόν, μπορεί κατά τρόπο αφανή και μυστικό να ευεργετή όσους υποφέρουν (από αμαρτίες). Έτσι επιτυγχάνει δύο σπουδαιότατα πράγματα: Και τον εαυτό του φυλάσσει άτρωτο από την ανθρώπινη δόξα σαν από ερυσίβη (=αρρώστια των φυτών), και αυτούς που αισθάνθηκαν την ευεργεσία τους κάνει να ευχαριστούν μόνο τον Θεόν.

54. Σ' εκείνους που τρέχουν με νεανική όρεξη ετοίμαζε πολύ καλά και με γενναιοδωρία τα πιο εξαίρετα και ανώτερα φαγητά. Σ' εκείνους όμως που προχωρούν καθυστερημένα είτε με την ζωή τους είτε με την διάθεσή τους, δίνε τους γάλα όπως στα μικρά παιδιά. Διότι βεβαίως κάθε προσφορά παρηγορίας έχει τον καιρό της.

55. Πολλές φορές το ίδιο φαγητό σε άλλους προξένησε προθυμία και σε άλλους αθυμία. Πρέπει να προσέχωμε ποιους έχομε εμπρός μας προκειμένου να κάνουμε σπορά. Να προσέχωμε τον χρόνο, το πρόσωπο, την ποιότητα και την ποσότητα.

56. Μερικοί χωρίς να υπολογίσουν καθόλου πόση ευθύνη έχει το να αναλάβουν υποτακτικούς, επεχείρησαν απερίσκεπτα να ποιμάνουν ψυχές. Και συνέβη προηγουμένως να διαθέτουν πολύ πνευματικό πλούτο, τον οποίον ως Γέροντες εσκόρπισαν στους άλλους, και απεχώρησαν από την υπεύθυνη αυτή θέση με άδεια τα χέρια.

57. Όπως υπάρχουν αληθινά και γνήσια τέκνα και άλλα από δεύτερο γάμο και άλλα από δούλες και άλλα που ευρέθηκαν εγκαταλελειμμένα στον δρόμο, έτσι διακρίνομε πολλές αντιστοιχίες και στο θέμα της πνευματικής υιοθεσίας. Πνευματική αναδοχή στην κυριολεξία είναι το ολοκληρωτικό δόσιμο της ψυχής σου υπέρ της ψυχής του άλλου. Υπάρχει και αναδοχή μόνο ως προς τα

αμαρτήματα του παρελθόντος, καθώς και ως προς τα αμαρτήματα μόνο πού θα ακολουθήσουν. Υπάρχει ακόμη και αναδοχή κατά την οποία αναλαμβάνομε μόνο το βάρος των ιδικών μας εντολών, επειδή υπάρχει έλλειψις πνευματικής δυνάμεως και απαθείας. Αλλά και στην πρώτη μορφή της τελείας αναδοχής η ευθύνη και το βάρος πού σηκώνομε είναι ανάλογο με την εκκοπή του θελήματος που επιβάλλομε.

58. Ο γνήσιος υιός γνωρίζεται ποιος είναι στην απουσία του πατέρα του. Ας παρατηρή ο Γέροντας και ας σημειώνη καλά όσους του αντιμιλούν και του αντιστέκονται, και επί παρουσία υψηλών προσώπων ας τους επιτιμά με βαρύτατες επιπλήξεις και τιμωρίες, έστω και αν πικραίνονται πολύ από τους εξευτελισμούς αυτούς. Με αυτόν τον τρόπο εμπνέει φόβο και στους άλλους. Και είναι βέβαια συμφερότερο με την τιμωρία του ενός να σωφρονίζονται οι πολλοί.

59. Υπάρχουν μερικοί που ανέλαβαν φορτία άλλων υπεράνω των δυνάμεών τους από πνευματική αγάπη φέροντας στον νου τους Εκείνον πού είπε: «Μεγαλύτερη αγάπη από αυτήν κανείς δεν έχει» κ.τ.λ. (Ιωάν. ιε΄ 13). Υπάρχουν και άλλοι πού έχουν λάβει ίσως από τον Θεόν την δύναμη της πνευματικής αναδοχής και έν τούτοις δεν αναλαμβάνουν με ευχαρίστησι χάριν της σωτηρίας του αδελφού ξένα φορτία.

Εγώ αυτούς τους ελεεινολόγησα ως ανθρώπους χωρίς αγάπη, ενώ για τους προηγουμένους ευρήκα να ταιριάζη κάποιος λόγος της Γραφής: «Όποιος εξάγει από τον ανάξιον τον άξιον, θα είναι ωσάν στόμα μου» (Ιερ. ιε΄ 19). Και «όπως συμπεριφέρθης στον άλλον, έτσι ας συμβή και σ΄ εσένα» (Οβδ. 15).

60. Παρακαλώ να προσέξης και το εξής: Η «κατ΄ έννοιαν» αμαρτία του Γέροντος λογαριάζεται πολλές φορές βαρύτερη από την «κατ΄ ενέργειαν» αμαρτία του υποτακτικού. Όπως ακριβώς είναι ελαφρότερο το πταίσμα του στρατιώτου από την άσχημη και άστοχη απόφασι του στρατηγού.

61. Να νουθετής τους υποτακτικούς σου να μην εξομολογούνται με λεπτομερή περιγραφή του είδους των τα σαρκικά αμαρτήματα της λαγνείας. Όλα όμως τα υπόλοιπα να τα φέρουν στην σκέψη τους νύκτα και ημέρα λεπτομερώς.

62. Γύμναζε τους υποτακτικούς σου να είναι μεταξύ τους τελείως ειλικρινείς και ακέραιοι. Αλλά προς τους δαίμονας να είναι πολύ προσεκτικοί.

63. Ας μη σου διαφεύγη σε τι αποσκοπούν και πού καταλήγουν οι διάφορες σχέσεις των προβάτων της ποιμνης σου μεταξύ τους. Διότι οι λύκοι επιδιώκουν να καταστρέφουν τους αγωνιστάς μέσω των ραθύμων.

64. Μη το θεωρής κοπιαστικό να προσεύχεσαι -εφ΄ όσον σου το ζητούν- και για τους εντελώς αμελείς. Και θα προσεύχεσαι όχι για να ελεηθούν -διότι είναι αδύνατο, εάν δεν συνεργήσουν κι εκείνοι- αλλά για να ξυπνήση μέσα τους ο Θεός τον ζήλο.

65. Οι αδύνατοι ας μη συντρώγουν με αιρετικούς, όπως έχει ορισθή από τους ιερούς κανόνες. Όσοι όμως με την χάριν του Κυρίου είναι δυνατοί, εάν προσκαλούνται με εμπιστοσύνη και καλή προαίρεσι από αυτούς, και θέλουν να υπάγουν, ας πηγαίνουν προς δόξαν Κυρίου.

66. Μη προφασίζεσαι άγνοια (για τις αμαρτίες πού διέπραξες). Γιατί όποιος δεν εγνώριζε και έπραξε άξια τιμωριών, θα τιμωρηθή γιατί δεν εφρόντισε να μάθη.

67. Είναι εντροπή για τον Ποιμένα να φοβήται τον θάνατο, (πράγμα πού δεν ταιριάζει ούτε στον υποτακτικό), αφού η υπακοή χαρακτηρίζεται ακριβώς ως αφοβία του θανάτου.

68. Ερεύνα, ώ μακάριε, ποια αρετή είναι πού χωρίς αυτή κανείς δεν πρόκειται να ιδή τον Κύριον[5]. Και αυτήν την αρετή πριν από όλα φρόντιζε να την αποκτήσουν τα τέκνα σου. Και ας τα απαλλάξης τελείως από τον πειρασμό να βλέπουν γύρω τους πρόσωπα με απαλή και κάπως γυναικεία όψη.

69. Σε όλους τους έν Κυρίω υποτακτικούς μας ας είναι ξεχωριστές οι κατοικίες και οι τάξεις ανάλογα με τις ηλικίες τους. Έτσι δεν θα χρειασθή να διώξωμε κανέναν από το λιμάνι.

70. Πρίν από την νόμιμη ενηλικίωση, όπως αυτή ορίζεται από τους κοσμικούς, ας μην επιθέσωμε σε κανέναν τα χέρια μας (δηλαδή ας μη κείρωμε κανέναν μοναχό). Μήπως συμβή μερικά πρόβατα να οδηγηθούν από άγνοια στο σχήμα και, όταν αργότερα έλθουν σε επίγνωσι και δεν μπορούν να υπομείνουν «το βάρος και τον καύσωνα», λιποτακτήσουν προς τον κόσμο, πράγμα το οποίο δεν θα είναι ακίνδυνο γι' αυτούς, που εβιάσθηκαν να τους κείρουν.

71. Ποιος άραγε έγινε τέτοιος πνευματικός «οικονόμος» από τον Θεόν, ώστε να μην έχη ο ίδιος ανάγκη από τις βρύσες των δακρύων του και τους μόχθους του, και να τις προσφέρει αφθόνως στον Θεόν για την ψυχική κάθαρσι των άλλων;

72. Ψυχές και μάλιστα σώματα μολυσμένα και ακάθαρτα, μη σταματήσης ποτέ να σπογγίζης (και να καθαρίζης). Για να ζητήσης με παρρησία από τον καλό Αγωνοθέτη όχι μόνο ιδικούς σου στεφάνους, αλλά και των άλλων ψυχών.

73. Εγνώρισα ασθενή που εκαθάρισε με την πίστι του την ασθένεια άλλου ασθενούς. Το επέτυχε αυτό ικετεύοντας υπέρ εκείνου τον Θεόν με επαινετή αναίδεια και θυσιάζοντας την ψυχή του χάριν της άλλης ψυχής, με ταπεινό βέβαια φρόνημα. Αυτός ύστερα από την θεραπεία του άλλου επέτυχε και την ιδική του θεραπεία. Ομοίως εγνώρισε και άλλον που έκανε το ίδιο, αλλά με υπερηφάνεια. Αυτός άκουσε (τον Κύριον) να τον επιτιμά, λέγοντας, «ιατρέ θεράπευσον σεαυτόν» (Λουκ. δ' 23).

74. Είναι δυνατόν να εγκαταλείψη κανείς κάποιο αγαθό χάριν ενός μεγαλύτερου αγαθού. Όπως έκανε εκείνος πού απέφυγε το μαρτύριο όχι από δειλία, αλλά χάριν εκείνων που ωφελούνται και εσώζοντο από αυτόν[6].

75. Υπάρχει και άλλος πού για να περισώση την τιμή του πλησίον παρέδωσε τον εαυτό του στην ατίμωσι. Αυτός, αν και στα μάτια των πολλών φαίνεται ως αμαρτωλός και φιλήδονος, στην πραγματικότητα είναι «ως πλάνος και αληθής» (Β' Κορ. ζ' 8).

76. Εάν εκείνος πού κατέχει λόγους ωφελείας και δεν τους μεταδίδη άφθονα, δεν θα μείνη ατιμώρητος, πόσο άραγε, αγαπητέ μου, κινδυνεύουν όσοι μπορούν και με τον ζήλο των έργων τους ακόμη να βοηθήσουν τους ταλαιπωρουμένους, και οι οποίοι έν τούτοις δεν δείχνουν προθυμία να συγκοπιάσουν μαζί τους;

77. Λύτρωσε άλλους σύ που ελυτρώθηκαν από τον Θεόν. Σύ που εσώθηκες σώσε αυτούς πού οδηγούνται στον θάνατο και μη τσιγκουνευθής να εξαγοράσης αυτούς πού φονεύονται από τους δαίμονας. Αυτό είναι το μεγαλύτερο έπαθλο του Θεού, ανώτερο από κάθε άλλη ανθρώπινη ή αγγελική εργασία ή θεωρία.

78. Σαν συνεργάτη των ασωμάτων και νοερών δυνάμεων καθιστά τον εαυτό του εκείνος ο οποίος, με την καθαρότητα που του εδόθηκε από τον Θεό, σπογγίζει την ακαθαρσία των άλλων (και την καθαρίζει) και προσφέρει έτσι στον Θεόν από «επίμωμα» «άμωμα» δώρα. Διότι αυτό είναι συνεχώς το μοναδικό έργο των θείων λειτουργών -«πάντες οι κύκλω αυτού οίσουσι (=θα φέρουν) δώρα» (Ψαλμ. οε' 12), δηλαδή ψυχές.

79. Τίποτε άλλο δεν δείχνει περισσότερο την φιλανθρωπία και αγαθότητα του Πλάστου μας προς εμάς, όσο το ότι εγκατέλειψε τα ενενήκοντα εννέα πρόβατα για να αναζητήση το «πεπλανημένον». Πρόσεχε λοιπόν και σύ, ώ αξιοθαύμαστε, και όλον σου τον ζήλο, την αγάπη, την θέρμη, την επιμέλεια και την προς τον Θεόν ικεσία σου δείξε τα στον περισσότερο «πεπλανημένον και συντετριμμένον». Στις μεγάλες άλλωστε ασθένειες και πληγές αντιστοιχούν αναμφιβόλως και μεγάλοι μισθοί.

80. Ας εξετάσωμε και ας προσέξωμε και ας ενεργήσωμε αναλόγως. Ο Γέροντας δεν πρέπει πάντοτε να αποδίδη το δίκαιο, λόγω της αδυναμίας ωρισμένων αδελφών. Έτυχε να ιδώ κάποιον σοφώτατο δικαστή να δικάζη δύο αδελφούς. Και τον μέν ένοχο ως περισσότερο αδύνατο τον ανεκήρυξε αθώο, τον δε αθώο ως ανδρείο και καρτερικό τον κατεδίκασε ως ένοχο· ώστε να μη αυξηθή με την δικαιοσύνη η διάστασις. Ιδιαιτέρως όμως και χωριστά είπε στον καθένα εκείνα πού έπρεπε και μάλιστα στον ψυχικά ασθενή.

81. Η γλοερή πεδιάδα είναι κατάλληλη για τα πρόβατα. Και η διδαχή και υπόμνησις του θανάτου

είναι ό,τι πιο κατάλληλο για κάθε λογικό πρόβατο, και έχει την δύναμη να θεραπεύσει κάθε είδους ψώρα.

82. Όταν επιθεωρήσει και εξετάξει τους ανδρείους, να τους εξευτελίσει χωρίς λόγο εμπρός στους αδυνάτους, ώστε με το φάρμακο του ενός να θεραπεύσει το τραύμα του άλλου, και να παιδαγωγήσει τους παραλύτους να γίνουν στερεοί.

83. Πουθενά δεν φαίνεται ο Θεός να εδημοσίευσε εξομολόγησι που άκουσε. Και τούτο, για να μην ανακόψη και δυσκολεύσει με την αποκάλυψη τους εξομολογουμένους και τους κάνει έτσι να πέσουν σε ανίατη ασθένεια.

84. Και εάν έχωμε προορατικό χάρισμα ας μην ειπούμε εμείς πρώτοι τα σφάλματα στους ενόχους, αλλά καλύτερα με πλάγια λόγια ας τους παρακινήσωμε να τα εξομολογηθούν οι ίδιοι. Διότι έτσι με την εξαγόρευσι που θα μας κάνουν, τους παρέχεται πλουσία συγχώρησις. Και μετά την εξομολόγησι ας τους προσφέρωμε την δυνατότητα να έχουν προς εμάς περισσότερο θάρρος και σχέσεις απ' ό,τι προηγουμένως. Διότι έτσι προοδεύουν πολύ στην εμπιστοσύνη και την αγάπη απέναντί μας. Οφείλωμε ακόμη να τους παρέχωμε υπόδειγμα άκρας ταπεινώσεως, αλλά και να τους εκπαιδύσωμε να αισθάνονται φόβο (και σεβασμό) απέναντί μας. Και σε όλα πρέπει να δείχνης υπομονή, εκτός από την περίπτωση της ανυπακοής.

85. Πρόσεξε μήπως η υπέρ το δέον ταπεινώσις σου συσσωρεύει κάρβουνα αναμμένα στην κεφαλή των τέκνων σου.

86. Εξέτασε μήπως ιδής δένδρα, τα οποία στον ιδικό σου αγρό πιάνουν άδικα τον τόπο, ενώ μπορούν ίσως να καρποφορήσουν σε άλλο. Αυτά μην αμελήσης να τα συμβουλεύσης με αγάπη να αποσπασθούν από τον ιδικό σου αγρό και να μεταφυτευθούν αλλού.

87. Υπάρχουν περιπτώσεις πού ο Γέροντας μπορεί ακίνδυνα (να βοηθή πνευματικώς και) να κατεργάζεται την αρετή σε ακαταλλήλους τόπους, δηλαδή σε κοσμικωτέρους και φιληδόνους.

88. Ας εξετάξει λοιπόν καλά (ο Γέροντας) κάθε πρόβατο πού πρόκειται να δεχθή στην ποιμήνη του. Διότι ο Θεός δεν απαγορεύει να απορρίψωμε και να απομακρύνωμε εκείνο που θα εκρίναμε ακατάλληλο.

89. Εάν ο ιατρός διαθέτη την εσωτερική ησυχία, τότε δεν χρειάζεται και τόσο την εξωτερική, προκειμένου να υποβοηθήται στην φροντίδα των ασθενών. Εάν όμως στερήται την πρώτη, τότε ας χρησιμοποιήσει την Δευτέρα.

90. Δεν υπάρχει άλλο δώρο πιο ευπρόσδεκτο από τον Θεό, όσο το να Του προσφέρωμε λογικές ψυχές διά της μετανοίας. Ο κόσμος ολόκληρος δεν αξίζει όσο η ψυχή. Διότι αυτός (είναι φθαρτός και) παρέρχεται, ενώ η ψυχή και είναι και παραμένει άφθαρτη. Μη μακαρίζης λοιπόν, ώ μακάριε, αυτούς πού προσφέρουν χρήματα, αλλά εκείνους πού αφιερώνουν στον Χριστόν λογικά πρόβατα.

91. Να καταστήσης άμωμο και καθαρό το ολοκαύτωμα που προσφέρεις. Διότι διαφορετικά, σε τίποτε δεν ωφέλησες τον εαυτό σου με την θυσία αυτή.

92. Όπως πρέπει να εννοούμε το ευαγγελικό ρητό «έπρεπε να παραδοθή ο υιός του ανθρώπου, αλλά αλλοίμονο σ' εκείνον ο οποίος θα τον παραδώσει» (Μαρκ. ιδ' 21), έτσι ας εννοήσης, από την αντίθετη πλευρά, ότι «πολλοί έπρεπε να σωθούν -όσοι βεβαίως θα ήθελαν- μισθό όμως θα πάρουν εκείνοι, διά των οποίων μετά τον Κύριον έγινε η σωτηρία».

93. Περισσότερο από όλα, ώ σεπτέ φίλε μου, μας χρειάζεται δύναμις πνευματική. Ωστε αυτούς πού επεχειρήσαμε να τους εισαγάγωμε στα Άγια των Αγίων, και απεφασίσαμε να τους δείξωμε τον Χριστόν αναπαύομενον επάνω στην μυστική και κρυφή τράπεζα, όταν τους ιδούμε να πιέζονται και να στεναχωρούνται, και μάλιστα εις αυτά τα πρόθυρα της εισόδου, από τον όχλο (των πειρασμών) πού θέλουν να τους εμποδίσουν, τότε ας τους πιάσωμε από το χέρι σαν τα νήπια και ας τους ελευθερώσωμε από τον όχλο των λογισμών αυτών.

Και εάν μερικοί από αυτούς είναι πολύ νήπιοι ή αδύνατοι, τότε είναι ανάγκη να τους σηκώσωμε και να τους κρατήσωμε στους ώμους μας, μέχρις ότου περάσουν από την θύρα της πραγματικά στενής

εισόδου. Διότι σ' αυτό το σημείο συναντάται συνήθως όλη η αποπνικτική πίεσις και θλίψις. Γι' αυτό και κάποιος έλεγε γι' αυτήν: «Τούτο κόπος εστίν ενώπιόν μου, έως ού εισέλθω εις το αγιαστήριον του Θεού» (Ψαλμ. οβ' 16-17).

94. Ωμιλήσαμε στα προηγούμενα, ώ μεγάλε πάτερ, για εκείνον τον μεγάλο πατέρα και διδάσκαλο, πόσο πολύ ήταν ενδεδυμένος την άνω σοφία, ανυπόκριτος, ελεγκτικός, ακριβής, νηφάλιος, συγκαταβατικός, χαρούμενος στην ψυχή· και το πιο θαυμάσιο από όλα, ότι παιδαγωγούσε με περισσότερο ακρίβεια όσους έβλεπε ότι επιθυμούσαν την σωτηρία τους. Όσους πάλι έβλεπε να έχουν ίδιον θέλημα ή προσπάθεια, τους εστερούσε με τέτοιο τρόπο αυτό που επεθυμούσαν, ώστε του λοιπού να προσέχουν όλοι να μη δείχνουν καθόλου ότι έχουν ίδιον θέλημα ή ιδιαίτερες συμπάθειες.

Έλεγε μάλιστα ο αείμνηστος και τούτο: Είναι καλύτερο να διώξης κάποιον από το Μοναστήρι, παρά να τον αφήσης να κάνη το θέλημά του. Διότι εκείνος πού έδιωξε κάποιον, έκανε πολλές φορές τον διωγμένο ταπεινότερο και τον έμαθε ακόμη να κόβη στο εξής το θέλημά του. Ενώ εκείνος πού δήθεν από φιλανθρωπία και συγκατάβασι έκανε χάρι σ' αυτούς που επέμειναν στο θέλημά τους, θα τους κάνη ώστε την ώρα του θανάτου των να τον καταρώνται ελεεινά, διότι μάλλον τους εξηπάτησε παρά τους ωφέλησε.

Μπορούσες λοιπόν να ιδής εκείνον τον Μέγαν μετά την εσπερινή ακολουθία να κάθεται επάνω σ' έναν θρόνο -εξωτερικά πλεγμένο από ξύλο και εσωτερικά με πνευματικά χαρίσματα- σαν να ήταν βασιλεύς και να τον περικυκλώνουν σαν σοφές μέλισσες όλοι οι αδελφοί της καλής συνοδίας και να ακούουν σαν από στόμα Θεού τα λόγια και τις εντολές του. Στον έναν διέταζε να απαγγείλη πενήντα, στον άλλον τριάντα και στον άλλον εκατό ψαλμούς. Σε άλλον να κάνη τόσες μετάνοιες. Σε άλλον να κοιμηθή καθιστός. Στον έναν να κάνη ωρισμένη ώρα ανάγνωσι και στον άλλον αν κάνη ωρισμένη ώρα προσευχή.

Επί πλέον ώρισε δύο αδελφούς ως επιτηρητάς, για να παρατηρούν την ημέρα αυτούς που άνοιγαν συζητήσεις ή έπεφταν σε οκνηρία, και να τους διορθώνουν· και την νύκτα να παρακολουθύν όσους αγρυπνούσαν άκαιρα και να επιβλέπουν για άλλα πράγματα πού δεν επιτρέπεται να γράψω. Ακόμη δε και στο ζήτημα της τροφής είχε ορίσει εκείνος ο Μέγας στην τάξι του καθενός. Διότι δεν είχαν όλοι ένα φαγητό ή όμοιο, αλλά ερρυθμιζόταν στον καθένα ανάλογα με την κατάστασί του. Σε άλλους ο καλός διαχειριστής έδινε ασκητικώτερα και λιγότερα φαγητά, και σε άλλους πλουσιώτερα. Και το αξιοθαύμαστο ήταν, ότι όλοι αγόγγυστα εκτελούσαν την εντολή του σαν να προερχόταν από το στόμα του Θεού. Υπήρχε στην εξουσία του αιμνήστου και μία λαύρα, στην οποία ο τέλειος κατά πάντα Ηγούμενος εγκαθιστούσε τους αδελφούς της Μονής που ήσαν ικανοί για την ησυχαστική ζωή.

95. Μη κάνης, σε παρακαλώ, τους απλούς και ευθείς μοναχούς να γίνουν πονηροί και πολύπλοκοι στους λογισμούς των. Αντιθέτως, εί δυνατόν, φρόντιζε να μεταβάλλης τους πονηρούς σε απλούς -πράγμα θαυμαστό και δυσκατόρθωτο!

96. Ο τελείως καθαρισμένος από τα πάθη, ένεκα της ιδικής του απαθείας σαν θεϊκός δικαστής θα κάνη με ακρίβεια την κρίσι του. Διότι η έλλειψις της απαθείας τύπτει την καρδιά του δικαστού και δεν τον αφήνει να τιμωρή και να καθαρίζει τα πάθη όπως πρέπει.

97. Την ακεραία πίστη και τα ευσεβή δόγματα ας αφήσης πριν από όλα κληρονομία στα τέκνα σου, ώστε όχι μόνο τα τέκνα σου, αλλά και τους εγγονούς σου να οδηγήσης στον Κύριον διά της οδού της Ορθοδοξίας.

98. Αυτούς που είναι γεμάτοι νεανικό σφρίγος μη λυπάσαι να τους εξασθενίζης και να τους δαμάζης, ώστε να σε δοξάσουν την ώρα του θανάτου των.

99. Ας έχης, ώ πάνσοφε, και σ' αυτό το σημείο ως υπόδειγμα τον μέγαν Μωϋσή. Διότι και αυτός δεν κατώρθωσε να ελευθερώση από τον Φαραώ τους υπηκόους, αν και τον ακολουθούσαν με προθυμία, παρά αφού έφαγαν τον άζυμο άρτο με τα πικρά χόρτα. Άζυμος άρτος σημαίνει ψυχή χωρίς το πρόσθετο στοιχείο, (το προζύμι), του ιδίου θελήματος. Διότι αυτό είναι εκείνο που

δημιουργεί «φούσκωμα» και έπαρσι. Ο άζυμος άρτος αντίθετα πάντοτε παραμένει ταπεινός. Και ως πικρά χόρτα ας εννοήσωμε άλλοτε την δριμύτητα πού φέρει η εντολή του Γέροντος, και άλλοτε την θλίψη που φέρει η πικρία της νηστείας.

100. Εγώ, ώ μεγάλη πάτερ, καθώς σου γράφω αυτά, νομίζω ότι ακούω εκείνον που λέγει: Εσύ πού διδάσκεις τον άλλο, δεν γίνεσαι διδάσκαλος του εαυτού σου;» (Ρωμ. β' 21).

Και τώρα τα εξής μόνο θα ειπώ και θα σταματήσω τον λόγο: Ψυχή πού με την καθαρότητα ενώθηκε με τον Θεόν, δεν χρειάζεται άλλον διδασκαλικό λόγο, διότι η μακαρία φέρει μέσα την τον αιώνιο Λόγο ως μυσταγωγό και οδηγό και φωτιστή. Τέτοια ακριβώς έχω αντιληφθή ότι είναι και η ιδική σου ιερώτατη και ολοφώτεινη κεφαλή. Γνωρίζω καλά την πάναγνη γνώμη και διάθεσί της, όχι απλώς από λόγια, αλλά από έργα και προσωπική πείρα· και γνωρίζω ότι εξαστράπτειμε την πραότητά της πού φονεύει τα θηρία και με την ταπεινώσί της - αρετές όμοιες με εκείνες του μεγάλου νομοθέτου Μωϋσή.

Αυτόν ακολουθώντας κατά πόδας, ώ καρτερικότατε, και προχωρώντας συνεχώς προς τα ύψη, ολίγο ακόμη και θα τον ξεπερνούσες -εννοώ στο εγκώμιο της αγνότητος και στο βραβείο της σωφροσύνης-, διά των οποίων ιδιαίτερα και αποκλειστικά μπορούμε να πλησιάσωμε τον Θεόν, πού είναι πάναγνος, πού δίδει κάθε απάθεια και ενισχύει στην απόκτησί της, και που μεταβιβάζει με αυτήν (την απάθεια) από την γη στον ουρανό όσους ζουν ακόμη στην γη.

Ανέβηκες δε στα ύψη αυτών των αρετών, όπως ο φίλος της αγνότητος Ηλίας, σαν με πύρινο άρμα με ακούραστα πόδια, και όχι μόνο τον Αιγύπτιο εφόνευσες και απέκρυσες το κατόρθωμα μέσα στην άμμο της ταπεινοφροσύνης, αλλά επί πλέον έτρεξες προς το όρος. Εκεί με ακανθώδη και δυσκολοβάδιστη στα θηρία πορεία αντίκρυσες τον Θεόν και αξιώθηκες να απολαύσης την φωνή και την λάμψη Του. Και έλυσες τα υποδήματά σου, δηλαδή κάθε περίβλημα και κάλυμμα των νεκρών αμαρτωλών παθών. Και έπιασες από την ουρά, δηλαδή από την άκρη τον Άγγελο πού έγινε Δράκοντας και τον έρριξες σαν μέσα στην φωλιά του σε βαθύτατο λάκκο και ζοφερό σκοτάδι. Αλλά και τον Φαραώ ενίκησες, τον υψηλό και αγέρωχο, και τους Αιγυπτίους ετρομοκράτησες και κατέπληξες και τα πρωτότοκά τους -το μεγαλύτερο κατόρθωμα- εθανάτωσες.

Γι' αυτό ο Κύριος σαν σε ακλόνητο και ακράδαντο, σου εμπιστευθήκε την καθοδήγησι των αδελφών. Εσύ, ώ οδηγέ, οδηγώντας αυτούς, τους απεμάκρυνες άφοβα και τους ελευθέρωσες από τον Φαραώ και από τον ακάθαρτο πηλό της πλινθοποιίας. Και τους μετέδωσες και τους έκανε να γευθούν και να γνωρίσουν καλά το πύρ του Θεού και την νεφέλη της αγνότητος πού σβήνει και εξαφανίζει όλη την φλόγα (των αμαρτωλών επιθυμιών). Επί πλέον διεσκόρπισες εμπρός τους την ερυθρά και φλογισμένη θάλασσα (της σαρκικής πυρώσεως) -την θάλασσα στην οποία ιδιαιτέρως κατά κανόνα οι περισσότεροι κινδυνεύομε- και τους ανέδειξες με την ράβδο σου και την ποιμενική σου επιστήμη νικητάς και τροπαιούχους, και έπνιξες τελειωτικά όλους τους εχθρούς πού τους κατεδίωκαν από πίσω.

Αλλά και μετά από αυτό τον Αμαλήκ της οήσεως, αυτόν, πού συνήθως συναντούν οι νικηταί έπειτα από την νίκη της θαλάσσης, τον κατετρόπωσες με την έκτασι των χειρών σου, καθώς ίστασο ανάμεσα στην πράξι και στην θεωρία και προσευχόσουν για τον θεοφώτιστο λαό σου. Ενίκησες τα ειδωλολατρικά έθνη. Ανέβασες προς το όρος της απαθείας αυτούς που σε ακολουθούν. Τους χειροτόνησες ιερείς (πνευματικών θυσιών). Παρέδωσες τον νόμο της (πνευματικής) περιτομής, με την οποία εάν δεν καθαρισθούμε είναι αδύνατο να ιδούμε τον Θεόν. Ανέβηκες πολύ υψηλά παραμερίζοντας κάθε σκοτεινό σύννεφο και ζόφο και θύελλα, παραμερίζοντας δηλαδή το «τρίγνοφον»[7] σκοτάδι της αγνοίας.

Προσήγγισες στο φως, το οποίον σου παρουσιάσθηκε κατά πολύ σεβασμιώτερο και λαμπρότερο και ανώτερο από ό,τι στην βάτο. Αξιώθηκες να ακούσης την θεϊκή φωνή. Αξιώθηκες θεϊκής θεωρίας και προφητικής χάριτος. Είδες κατά κάποιον τρόπο, ζώντας ακόμη στην γη, τα «οπίσω του Θεού», δηλαδή τα μελλοντικά μεγαλεία, τον πλήρη φωτισμός της γνώσεως πού μας αναμένει στην μέλλουσα ζωή. Έπειτα άκουσες και την φωνή που σου είπε: «Δεν θα ιδή άνθρωπος το πρόσωπόν μου» (Εξοδ. λγ' 20). Γι' αυτό και κατέβηκες από εκείνη την θέα του Θεού στην βαθύτατη κοιλάδα

της ταπεινώσεως, στον Χωρήβ, φέροντας μαζί σου και τις πλάκες που ανυψώνουν στην γνώσι του θεϊκού θελήματος, και έχοντας ακτινοβόλο και δοξασμένο το πρόσωπο της ψυχής και του σώματος. Αλλοίμονο όμως για το θέαμα που αντίκρυσες εν συνεχεία: Το χρυσό μοσχάρι που κατεσκεύασαν! Αυτό είναι έργο της ιδικής μου συνοδίας. Αλλοίμονο για την συντριβή των πλακών!

Τι έκανες έπειτα; Επήρες τον λαό σου από το χέρι. Τον επέρασες μέσα από την έρημο. Ίσως δε και όταν κάποτε συνέβη να φλέγεται από την εσωτερική του φλόγα, του άνοιξες πηγή ύδατος δακρύων με το ξύλο, δηλαδή με την σταύρωσι «της σαρκός, σύν τοίς παθήμασι και ταίς επιθυμίαις» (Γαλ. ε' 24). Πολεμείς έπειτα τα εχθρικά έθνη πού συναντάς και τα κατακαίεις με το πύρ του Κυρίου. Φθάνεις στον Ιορδάνη -τίποτε δεν εμποδίζει να παραποιήσω και να προχωρήσω λίγο πιο πέρα την διήγησι- και όπως ο Ιησούς του Ναυή χωρίζεις σε τμήματα τον λαό με τον λόγο σου. Εν συνεχεία διαιρείς τα ύδατα, και αυτά που ήταν εμπρός, (δηλαδή τα εισαγωγικά δάκρυα), τα άφησες να χυθούν στην αλμυρά και Νεκρά θάλασσα, να χυθούν δηλαδή για την νέκρωσι των παθών. Ενώ τα ύδατα που έρχονται από επάνω, δηλαδή τα (τελειοποιά) δάκρυα της αγάπης που προέρχονται έκ της άνωθεν χάριτος, τα εσταθεροποίησες στους οφθαλμούς των νοητών Ισραηλιτών σου, (δηλαδή των μαθητών σου).

Έπειτα τους διατάζεις να πάρουν δώδεκα πέτρες, πού σημαίνει ή ότι τους δείχνεις τον δρόμο των Αποστόλων ή ότι υπονοείς την νίκη των οκτώ περίπου εθνών και παθών και εν συνεχεία την απόκτησι των τεσσάρων μεγάλων και γενικών αρετών[8]. Απομακρύνεσαι και αφίνεις πλέον πίσω σου οριστικά την περιοχή της αγόνου και Νεκράς θαλάσσης. Φθάνεις εμπρός στην εχθρική πόλι. Σαλπίζεις με την προσευχή κατά την διάρκεια του εβδόμου κύκλου, δηλαδή κατά την διάρκεια της επιγείου ανθρωπίνης ζωής[9]. Κατεκρήμνισες την πόλι. Ενίκησες. Έτσι μπορείς να ψάλλης και σύ προς τον άυλο και άορατο Σύμμαχό σου: «Οι ρομφαίες του εχθρού εκμηδενίσθησαν και τις πόλεις των παθών μου κατέστρεψες» (πρβλ. Ψαλμ. θ' 7).

Θέλεις να ειπώ το σπουδαιότερο και γενναιότερο από όλα; Ανέβηκες στην Ιερουσαλήμ, πού είναι η όρασις της τελείας ψυχικής ειρήνης. Βλέπεις τον Χριστόν, τον Θεόν της ειρήνης. Συγκακοπαθείς «ως καλός στρατιώτης» (Β' Τιμ. β' 3). Συσταυρώνεσαι κατά την σάρκα «σύν τοίς παθήμασι και ταίς επιθυμίαις» (Γαλ. ε' 24). Και έτσι δικαίως γίνεσαι, όπως ο Χριστός, «Θεός του Φαραώ» (Εξοδ. ζ' 1) και όλης της εχθρικής του δυνάμεως. Εν συνεχεία συνθάπτεσαι και συγκατέρχεσαι στον άδη, στην άβυσσο δηλαδή της θεολογίας και των αρρήτων μυστηρίων. Αλείφεις με μύρα και ευωδιάζεις από τις συγγενικές και αγαπημένες γυναίκες, δηλαδή από τις αρετές. Ανασταίνεσαι, -τι με εμποδίζει να το ειπώ και αυτό, όταν και στον ουρανό ευρίσκεσαι και κάθεται εν δεξιά του Πατρός[10]; Ω, τι διέδωσαν οι εχθροί, ότι εκλάπη το σώμα σου! - ανασταίνεσαι και σύ τριήμερος, μετά την νίκη δηλαδή των τριών τυράννων πού αντιστοιχεί μάλλον, για να γίνω πιο σαφής, με την νίκη του σώματος, της ψυχής και του πνεύματος. Ή και μετά την κάθαρσι του τριμερούς της ψυχής, του επιθυμητικού δηλαδή, του συναισθηματικού και του διανοητικού.

Έρχεσαι τέλος επάνω στο όρος των Ελαιών -πρέπει να συντημήσω τον λόγο και να μη σοφίζωμαι περιττά, γράφοντας μάλιστα προς εσένα τον πλήρη σοφίας και ανώτερον από όλους μας στην γνώσι των «υπέρ ημάς» πραγμάτων- για το οποίον όρος ένας καλός δρομεύς εκελαηδούσε και έλεγε: «Όρη τα υψηλά ταίς ελάφοις» (Ψαλμ. ργ' 18), για τις ψυχές δηλαδή που εξολοθρεύουν τα θηρία[11]. Τρέχοντας λοιπόν και σύ μαζί με αυτόν έφθασες στην άκρη του όρους. Ανέβλεψες προς τον ουρανό -πάλι θα επαναφέρω τον λόγο στον συμβολισμό του Λόγου-, ευλόγησες εμάς τους μαθητάς σου, είδες να προβάλλη εμπρός σου στηριγμένη στον ουρανό η κλίμαξ των αρετών.

Σ' αυτήν την κλίμακα σύμφωνα με την χάρι που σου εδόθηκε από τον Θεόν «σαν σοφός αρχιτέκτων έβαλες το θεμέλιο» (Α' Κορ. γ' 10) ή μάλλον την κατασκεύασες ολόκληρη, μολονότι από την πολλή σου ταπεινοφροσύνη επέισες εμάς τους ανοήτους και μας παρεπλάνησες να σου δανείσωμε το ρυπαρό μας στόμα για να το χρησιμοποιήσης στον λαό σου. Και αυτό δεν είναι περιέργο, διότι σύμφωνα με την συμβολική διήγησι και ο Μωϋσής συνήθιζε να αποκαλή τον εαυτό του ισχνόφωνο και βραδύγλωσσο. Ο Μωϋσής όμως αξιώθηκε να έχη άριστο βοηθό και «λογοδότη» τον Ααρών. Ενώ εσύ, ο μνημένος στα άρρητα μυστήρια του Θεού, δεν γνωρίζω πώς παρωρμήθηκες να έλθης σ' εμένα, μία άνυδρη πηγή γεμάτη από αιγυπτιακούς βατράχους ή μάλλον από κάρβουνα.

Επειδή όμως δεν πρέπει να σταματήσω αφήνοντας ατελείωτο τον δρόμο του λόγου που αφορά εσένα, ώ ουρανοδρόμε, συνεχίζω υφαίνοντας πάλι τον ποικιλόμορφο στολισμό του κάλλους σου:

Προχώρησες στο άγιον όρος, ανύψωσες το βλέμμα προς τον ουρανό, επάτησες το πόδι σου στην άκρη, έτρεξες, ανέδραμες, ανυψώθηκες, «επέβης επί χερουβείμ», δηλαδή στις αγγελικές αρετές, «και επετάσθης» Ψαλμ. ιζ' 11), και «ανέβης εν αλαλαγμώ» (Ψαλμ. μς' 6), αφού κατετρόπωσες τον εχθρό. Μας άνοιξες τον δρόμο, προηγήθηκες, αλλά και τώρα ακόμη ηγεΐσαι και προηγείσαι όλων μας, διότι έχεις τρέξει και έχει φθάσει στην κορυφή της οσίας Κλίμακος και έχεις ενωθή με την αγάπη.

Η δε αγάπη είναι ο Θεός (Α' Ιωάν. δ' 8).

Αυτώ η δόξα εις τους αιώνας.

Αμήν.

I.M.Παρακλήτου

[1] Η κατάκτησις της θείας σοφίας και του τίτλου του διδασκάλου για την Ορθόδοξο Ανατολή προϋπέθετε πάντοτε την αγιότητα του βίου και τον άνωθεν φωτισμό. «Άνευ των Αγίων δεν υπάρχουν αληθινοί διδάσκαλοι και παιδαγωγοί ούτε αληθινή παιδεία άνευ της αγιότητας. Μόνον ο Άγιος είναι ο αληθινός παιδαγωγός και διδάσκαλος... Η αληθινή παιδεία, ο αληθινός φωτισμός, δεν είναι άλλο παρά η ακτινοβολία της αγιότητας» (π. Ιουστίνος Πόποβιτς). Σχετικώς παρατηρεί και ο ιερός Χρυσόστομος ότι η καθαρότης του βίου καθιστά τον άνθρωπο θεοδίδακτο και ανενδεή μελέτης βιβλίων –«του Πνεύματος την χάριν αντί βιβλίων γενέσθαι ταΐς ημετέραις ψυχαΐς και καθάπερ ταύτα διά μέλανος, ούτω τας καρδιάς τας ημετέρας διά Πνεύματος εγγεγράφθαι» (Α' ομιλία εις το κατά Ιωάννην, προοίμιον).

[2] Εννοεί τους Αγγέλους. Ίσως όμως να εννοή και τους Αγίους.

[3] Στην Ορθόδοξο ασκητική παράδοση είναι κοινή πίστις ότι σε αγίους τόπους ή σε ιερές χρονικές περιόδους (δεσποτικές, θεομητορικές εορτές κ.λ.π.), η Χάρις προσφέρεται πλουσιωτέρα και η θεία μέθεξις παρουσιάζεται εντονωτέρα. Η έν λόγω πεποίθησις του οσίου Ιωάννου υποσημαίνει και το έξοχο εκκλησιαστικό του φρόνημα.

[4] Εννοεί τους δαίμονας της γαστριμαργίας και της κενοδοξίας. Από αυτούς διατρέχουν ιδιαιτέρως κίνδυνο οι νεώτεροι και αρχάριοι. Και περί αρχαρίων ασφαλώς γίνεται εδώ λόγος, εφ' όσον πρόκειται για «ίππων έτι αγυμνάστωσ διακείμενον».

[5] Όπως φαίνεται και από την συνάφεια του λόγου πρόκειται για την αρετή της ηθικής καθαρότητος και αγνότητος. «Μακάριοι οι καθαροί τη καρδιά, ότι αυτοί τον Θεόν όψονται» είπε ο Κύριος (Ματθ. ε' 8).

[6] Εννοεί τον άγιο Γρηγόριο Νεοκαισαρείας τον Θαυματουργό, ο οποίος μαζί με πολλούς Χριστιανούς στον επί Δεκίου διωγμό (250 μ.Χ.) κατέφυγε στα όρη.

[7] Κατά μία άποψι το αποκαλεί «τρίγνοφον», διότι επικάθηται στο τριμερές της ψυχής - λογιστικό, επιθυμητικό και συναισθηματικό.

[8] Οι τέσσερις γενικώτατες αρετές είναι η φρόνησις, η ανδρεία, η σωφροσύνη και η δικαιοσύνη. Η διαίρεσις αυτή συναντάται στην πλατωνική φιλοσοφία και έχει υιοθετηθή από τους Πατέρας της Εκκλησίας.

[9] Ο έβδομος κύκλος συμβολίζει την επίγειο ζωή του ανθρώπου, εν αντιθέσει προς τον όγδοο που αντιστοιχεί στην ζωή της αιωνιότητος (πρβλ. σχόλιο 1, λόγου Ε').

[10] Η τολμηρά αυτή φράσις δικαιολογείται, διότι εκλαμβάνεται με την έννοια ότι η ανθρώπινη φύσις ανεκεφαλαιώθη και ετιμήθη στο πρόσωπο του Χριστού και εκάθησε μετά την Ανάληψι στον θρόνο της μεγαλωσύνης. Σχετικώς βλέπε και Εφεσ. β' 6.

[11] Βλέπε σχόλιο 1, λόγου ΚΕ'.

